

כתר בהונה

או

דברי הימים לכהני האמונה הישראלית ובנותיה

מח סג

אלכסנדר הלוי צעד ערכוים
מוציא לאור מ"ע "המליץ".

אדעסא

ברפוס ל. נויטשע עט א. צעד ערכוים.

בשנה תרכ"ז לפ"ק

לכבוד

הגביר המפורסם, מעוז חכמים העמלים
בספרות העברית, נדיב ויקר רוח,

מ' אוריה גינצבורג

בן הגביר הנודע לשם, לתהלה ולחפארת, בנרכת לבו
ופעולותיו הגדולות, דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל אדם,
זרע צדקה, מצמיח ישועה, נניד ושוע, אורח נכבד להורותיו
מ' יוסף יוזיל גינצבורג נ/

מוכרת אהבה

סאת המחבר

בין האמונים עלי תולע בדורנו זה בעמנו, מעשים חומרי
ספרות העברית ודורשיה לבית אביך הרוון, אשר בדרכיו
הולך אחיך איש הלבב, הרץ למצוה לחיות אבני קדש—
ספרי תורה וחכמה—מערמות הגשיה ומהזיק בידי חובשי בתי
מדרש. גם אתה הקדשת כסף תועפות לקנות כתבי יד וספרים
עתיקים ויקרים מסופרי ישרון, ככל ענפי הדת והמחקר, אשר
יקר קבוץ כזה ביד איש פרטי. ע"כ יעדתי לשלך את ההוצרת
הזאת, אשר ענינה קורות בהני אמונתנו, ותעודתה להביא עיר
לשוחרי תושיה, וברכת הנהנים תנוח עליך ועל כל בית אביך
הרם, לפני שמש ינון שמכם, כהפץ המתימר בכבודכם,

ידידך מוקירך ומכבדך

ארי

סוף מעשה במחשבה תחלה.

מאזני משקל ישאו יחד, אם לפי כובד המיטא המבריע ומעיק את הפך האחר יושם נמל בכף השני. גם פלם מעגלי אנוש רק אז בד בבר ישא, אם ישים משקל לרוחי: אמונה ודרך ארץ, תורה וחכמה, יושר הגיון בשכל וחוס נפש ברגשות הלב; כי רק באשר רחשי אמונה צרופה ומושגי חבל אמיתים מקבילים איש אל אחיו יקנה לו האדם שלמות, לדעת להלך נגד החיים ולמצוא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם. והיה האיש אשר שח כל מעינו במדעים ומחקרים חצונים ודרך אמונה החקה מנו עליו אמר החכם מכל אדם: «למה זה מהיר ביד בסיל לקנות חכמה ולב אין» (משלי י"ז ט"ז); ואשר הקדיש כל ימיו רק ללמוד הדת ותושיה נדחה מנו בעולם העשיה, היא נקרא בפי חכמי התלמוד «תלמיד חכם שאין בו דעה». ועינו הרואה כי כל גדולי ישראל כימות הנביאים, אנשי פנסת הגדולה הסנהדרין, התנאים והאמוראים, רבנן סבוראי, הגאונים והחכמים המצויינים, מאורי ישראל בכל דור ודור, היו התורה ומחקרי חבל — לפי מצבם בזמנם — לאחרים בידיהם ולשונות העמים היו להם למעין נאמן, לשאוב מי חבונה ככל ענפי הרעה מכאר הפרוה חכמי האומים במשענות שבלם, להסך נסכים לפני ד' ולצרף וללבן מושגותם בעולם האצילות והעשיה גם יחד. ובה הצליחו בכל העתים להחזיק במעוז אמונתם ולישר מסלות כלב העם, להשאר אמינים לתורת אבותיהם ולהיות אורחים מועילים בארצם, ומהם יצאו בכל דור ודור ובכל המדינות אנשי שם, עומדים בחצרות המלכים ונושאים משרה בממלכת אדמת מברותם, מלומדים בכל חכמה, מליצים וסופרים מחירים ויכחני פאר במקדש האמונה והרעה יחדו.

אכן בארצות אשר הכדילום מושלי המדינה לרעה מיתר משפחות הגוים, בבארץ פולניא ורומניה, וגם שבניהם התרחקו מהם ולא נתנום להשתלם בלמודים בבתי מדרש החכמות

ויגדרו הדרך בעדם להוציא כשרונות שכלם בכל מחקר במיטב הגיון לפעולת אדם ולהשתמש בהם בחיי הברת האדם והמדינה; בארצות כאלה נאלצו וזיהודים לשבת לכרד בחוצותיהם הנפרדים, מבלי להתערב בין אחי ארצם, וולתי במקח וממכר; בחברתם לא ארחו ולשונם לא למדו, ויסכרו לפניהם כל מעינות הדעת אשר פרצו לרוב בעמל חוכרי חברים מחופמים מכל עם ולשון. ולרווח צמאון רוחם לחקרי שכל, העמיקו עצה בתורת האמונה ויעלו פניני דת ודין, מוסר השכל ודעת את ד' מתחום מי התלמוד האדירי, עד כי מלאו מהם אוצר נחמד בעקר הספרים, מלא פלפולא חריפחא, בסגנון מיוחד, אשר אין כמוהו בכל ספרות העמים ללשונותם בענפי החכמות השונות. ובה פנו להם חכמינו מסלה מדעית בנחיבות השמים, מבלי פנות למעגלי החיים פה בשפל ארצה ולדגלם נסעו וילכו רוב העם, ורק ועיר שם ועיר שם נסי יחידים כף רגלם בארחות חבל, רובם אף להלכה—למלאות חפץ נפשם השואף לדעת—ולא למעשה, כי משובת חדק—חקי הארצות—עצרה בעדם, לבלי יוכלו להביא בכורי חריצתם וחבונתם מנחה לחועלת נרצה בעולם המעשה. אנשי רוח כאלה נשאו וסבלו רבות, כי כבדה מלחמתם בנפשם פנימה, בין רגשותיהם המושכלות ובין מושגי אמונתם ואהבתם לעמם ולכבודו. ועיניהם הפקוחות ראו יותר את המועקה אשר הושמה במתני היהודי ולבבם הרגיש יותר את הכאב הגדול מפני חמת המציק, ואלה המעטים אשר הציקם רוח בטנם להרוס כל מעצור חצוני, הקילו מעליהם משא אמונת אבותיהם, לבוא במעוף אל מחוז חפצם. וחמת הפחידו את החרדים למורשת מוריהם, מנגוע בכל חכמה חצונית, בהאמינם כי מות בסיר ההשפלה, כל אוכליה יאשמו למרוד בד' ובעם בהירו. היראים האלה בנו חיץ מסביב למבצר האמונה ויטיתו אותו תפל באמונות חפלות, והכהנים נושאי ארון הברית הקיפו את משכנות דורשי דעת ושופרות התרועה בידיהם, להחרים ולנרועם. אולם אחרי אשר עברו ימי הרעה והממשלות אשר אנחנו חוסים בצלן, תחלו להטות אלינו חסד וגם העמים אשר הננו מתגוררים כתובם השלמו לנו, ורוח העת נתן ממי—קבלו בחומות המבדילות בינינו; עתה יבוקש ממנו כאורחי ארץ.

להיות לעזר ולהועיל לכך מפעל טוב, הן לקנות שלמות במחקדי דעת, וכן לבצר עמדת המדינה ואושר חברת האדם, כי זאת חעודת כל איש אשר ברא אלהים לעשות ברוח מבינתו וכוחותיו. הרוחניים והגשמיים אשר נאצלו לו ממרומים, ואמונתו הטהורה ואום מחצבתו לא יעמדו עוד לשטנה לנו ללכת נכוחה אל מטרת החיים ההיום והנצחיים כאחד, ובצאתנו כיום מן המסגר אשר סוגרנו בו שנות מאות, עלינו לשית לב להרים כל מכשול מדרך עמנו ולא ינגפו רגליהם בהרי נשף—דעות השוכות—מוה, ולא יעבטו ארהותם לאור מחצה—השבלה כוזבת—מוה; להביא בהשבון את כל המקרים אשר נשתנו בימינו לטוב לנו ולבנינו בארצות מגורינו, לזכך ולנקות המושגים ולעשות תקנות ישרות ברוח הזמן, להתאים צרכי החיים את תורת האלהים.

לבוא כטה אל המטרה הגבוהה הזאת, נחוצים לנו רועים נאמנים—רבנים ומורים—אשר ינחו צאן קדשים על מכוני החורה וההכמה, להרכיזם בנאות דשא, לאכול מטוב הארץ וממגד שמים מעל. אבל למכאוב לב כל חוזה מושרים, לא שחו אחינו בארצנו לב לדבר הגדול הזה. המה בחרו להם רבנים ומלמדים רק מאלה, אשר הקדישו כל ימיהם רק לתלמוד ופוסקים ורחוקים מכל דעת בישובו של עולם, ומהם יצאה תורה לישראל להטות ולהבריע הפך לצד האמונה, מבלי פנות אל שאלות חיי האזרחים ואת ראיה הממשלה ותכן לה—כי רבנים ומלמדים כאלה לא צלחו להיות למליצים בינה ובין הקהלות ובני הנעורים, בין רוח האמונה ובין משאלות הזמן, על כן הבינה בחי מדרש לרבנים ומורים, להורות דרך ד' וידיעות נחוצות להבר בהכרת המדינה. אך כאשר הבהים האלה לא נוסדו מטעם העם אשר הרגיש נחיצתם וחועלתם, רק בחזקת יד רצון חצוני, טרם הבינו אל פעולתם וחכליתם, ע"כ הביטו החרדים עליהם בעין צרה, ולחרבנים והמורים היוצאים משם לא נאמנה רוחם, בהשבם את הרכבים כשושרים נמנים מאת הממלכה להשגיח על חתלכות העדה ביהוסה למדינה ולכתוב בספר מספר מפקר הילודים והמתים, הנשואים המגורשים, ואת המורים בעומדים במשלחת הממשלה, למשוך לבב הילדים הרכים והצעירים מנעוריהם לפתוחם להשכלה מתנגדת לאמונה לרעתם. ומה מאד רע וזר גורל הרבנים והמורים בערי ישראל

שניהם בורים נהשבו בין אחיהם והרבנים הוקנים ודייניהם והמלמדים יקדישו עליהם מלחמות וירגלו בעמם להטות לבוחם מאחריהם. להמם לא נותן להם ומימיהם לא נאמנים. כי בעת אשר המורה ישיג עוד שכר כמעט מקופת מכס הנרות לחיות נפש הרבנים לא ימצאו על הרוב גם משכורת מצער מקופת העדה, וע"כ מעפר תשח אמרתם ולא יורו להורות לעם דרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון להטיב אחריהם לחיות למופת לרבים באמונתם המחזרה ומוסרם הטוב בחכמתם וכינתם לעיני העמים בארץ, ואמונות החפל ונכלי הצבועים והרמאים יבריעו הכף לצד אחד בכבוד משאם וכבהנים מקנאים יפלו נתיב לעמם. —

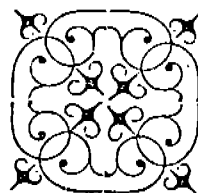
לעומתם אלה אשר הריחו את ריח הנחות העולה משושני הדיעות המחיות את בעליהן, ויפיצו ללקט דודאים בעמק הדעת יפגשו שמה בני עם ועם אשר הישיטו יד להם בפנים צוהלות וחחי רוחם: המה בראותם כי אחיהם יפנו להם עורף ויגרשום כמעט מהסתפח בנחלת עדת ישראל, ישפילו לראות בשאט נפש מפרום מצבם על קהל בני בריחם היושבים בסתר המדרגה ויעזבו גם דרך הקדש ודבר אין להם עם עסקי עמם ואמונתם ורק שם יהודי נקרא עליהם, יען היא נותן להם דרור ולא יצרו צעדיהם במשעול החיים, ואם אמנם בני עליה אלו ירימו כבודנו כגוים ונותנים אות ומופת לחממשלה כי לא שגגה בראיה, וכי ראויים היהודים להמנות במספר אזרחי המדינה וידם רב להם להביא הועלת לאדמת מכורוחם; אבל הלא הם מכריעים בדי וחמשקל למטה לארץ ולמשמניה, לנקר את עיני קצוצי פנפים המגביהים לעוף למרומי שמים. והיו החלוצים האלה לכהנים בתיכל הדעת, לזכוח על מזבח חלב רגשותיהם, ירושת קדומים נחלת אבות, וכהנינו—הרבנים והמורים—מה להם? בקולם לא ישמעו ובניהם לא יפקידו בידם לחנכם בחורת האמונה; כי הנסוגים אחור, כמירדי אור נהשבו בעיניהם, וחנוכי בתי מדרש הרבנים כשוכני ים ויבשה נדמו להם, שאין להם לא סנפיר וקשקשת לשחית במים האדירים—מי התלמוד ולא רגלים ישרות ללכת קוממיות על גבעות הדעת. או ימנום בחנפים, אם יוכיחום על פניהם בעזבם כלה דרך האמונה.

ואם בימינו כך, אישר רובי האמונים על ברבי ההשכלה
גודלו בנעוריהם על ברבי הורים שומרי אמונים, וגם הנחמים
באמונות הפלות לא רחקו עוד כל כך מתורת המתנגדים; מה יהי
דור יבוא? הן את שניהם יוליכו תועה כהניהם המושלים ברוחם.
אלה מזה להבנות כל קדש ולהוקיר רק את ההשכלה; ואלה מזה
להקדיש כל כסר ולשטום כל שמץ בינה, ובה יעיקו על מוט
הפלס משני קצותיו, עד אשר ישבר לאין מרפא.

להחיש עזרה לשבר בת עמנו בעוד מועד, מצאנו לטוב
לבקש עזרת מדברי הימים, כי מי כמוהם יודעים כל מחלת ונגע
מוסרית אשר דבקה בעמי הארצות, ושגגת רופאי אליל אשר
עמלו לריק, לנהה מהם מזור ולחבוש פצעייהם בקורי עכביש;
לעומתם יורונו צרי ותרופה אשר השיבום לאיתנם, וכאשר בעמים
והחכוללנו מאז גלה ישראל מעל אדמתו, על כן קורותיהם יהיו
לנו לעינים, לראות במה נפלינו מהם ומה למדנו מדרכיהם ולהבין
מה לקרב ומה להרחיק כיום, לרפא את משובחנו ולעשותנו לעם
אמונה ברוח הזמן ולאורחי ארץ ברוח הורחנו. ואז נדע לבחור
לנו כהנים למודי ד', ומשכילים בכל מדע, לשרת בקדש ולצאת
ולבוא לפנינו ולהדריך בנינו בנתיבות הדרך והדעת במאזנים ישאו יחד,
הגיונינו אלה אשר שאבנו ממקורים נאמנים בקורות העתים
גלינו לאחינו, בלי משוא פנים, לא לרצים היוצאים דחופים לבקש
חדשות, ולא להולכים אהו רניה שחומי עין לחדש נעורי קדומים
אשר בלו מזוקן, ומגמחנו הייתה, לא להבאיב לבב העושים מעשיהם
בידיעה פנימית מזה ומוזה, רק לגלות נפלי אלה, שאין תוכה
כפרם, אנשי חנף ומרמה, המסתירים חפוכותיהם תחת מסוה
אמונה או השכלה רמיה ומנידים את כפות המאזנים לבלי יוכלו
קחת עמדם.

המאמר הזה בא בהמשכים במ"ע "המליץ" במהצהה השנית
לשנת 1866, בשם "קץ ממשלת הכהנים", גם "ממלכת הכהנים",
אשר נכתב למקומעין דבר שבוע בשבוע, מבלי דעת מראש
גדלו ואיכותו. ועתה להפצרת רבים מקוראיו, אשר מצא חן
בעיניהם, סדרנוהו מחדש והוספנו עליו ענינים מועילים למכביר
לעשותו חמים, ונחקן בו כל חסרון אשר נגלה לעינינו בעברנו
עליו, עד מקום שידנו מגעת.

ובאשר אין מגמחנו לעשות לנו בו שם במחברים ולא
נפתח לבנו לבצע בסף ממכרו, רק למלאות חפץ דורשיו המאמינים
כי נמצא בו דבר טוב ומועיל לקוראיו בכת אחת בחוברת. ע"כ
הקדשנו חבואתו לדבר שבצדקה. והיה אם יקומי מבקרים
מקנאים מזה ומה לשית לאל את חוכן המחברת ואיכותה, זאת
ההיה הנחומתנו כי תעודתה החומרית טובה ומועילה, להביא עזר
למבקשי דעת. ומי יבוא אחר נדרים לבקר. ורב שכר לעמלנו, אם
ירבו מהנדרים במחיר החוברת הזאת ותחשב להם לצדקה
וברכת הנסעדים ממנה על ראשם תחול.

כתר כהונה

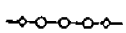
א

ראשית און הכהנים.

תורתנו הקדושה—פנה יקרה אמונתו הטהורה, אשר מכנה תוצאות לכל האמונות והדתות השלטות בעמים הנאורים, היא גם כן מקור נאמן לדברי ימי אנוש, מאז נברא בצלם האלהים עד היום הזה. ובכן אם נאבה להעמיק הקר בהלכות העולם, עלינו לשאוב ממעין לא אכזב זה, ואז נבין לשפוט על השתלשלות הענינים החמירה אשר נעשו במושגי האדם, לרגלי השנוים העצומים—הולדות התפתחות כחותיו ויחס החיים במשך הזמנים. אמנם אם בחקרי הבל וחקי הטבע ישתמשו הנבונים לפעמים בהקשי שכל חפשי וחשבונות רבים, נוסדים כמופתים הוחכים, מאוטחים בנסיונות, בעזר המשה החושים, מכלי פנות אל ספירי התורה; אכן כבואם להתחקות על שרשי האמונה וקורותיה, ומשפט כהניה, לא יסכנו כלעדה, כי רק מספרי קדשנו נשכיל לרעת, איך נטמן ניצוץ האמונה בלב יציר שדי ולאט לאט התלקח ליריעה פנימית אשר גלחה את רגשותיה כמושגים שונים ובמעשים חצונים טחאימים להם—איך הרגיש אבי כל בני חלד בנפשו, כי יש אלהים שופט מעללי איש, והרגש הנעלה הזה הוריש לבניו הראשונים—קין והבל, אשר התאמצו להוציא רחשי לבכם לפני אלהי משכיהם, בהביאם לו איש איש מנחה מראשית פרי יגיעם; יכה היה כל אחד לכהן לעצמו ולברו הביא קרבנו לפני מושג האלהי אשר עשה לו; עד אשר גברה קרבת משפחות ויהי ראש בית אב כהן לכיתו—בנה, אברהם, יצחק ויעקב. ואחרי אשר החלו בני האדם לרוב על פני האדמה וצרכי ההיום—אשר נהרבו מצד אחד ויכריחו את מתי חבל לעזור איש את עמיתו ולהיות על התמורה, להחליף מותרות במחסורים; ומצד השני מגור פראים ושודדים, אשר פרצו כנחל מעם נר וישומו משכנות מבטחים—אלצום להקהל ולעמוד על נפשם; אז נוסדו יחד אנודות קהל ועדה בכפרים ובערים ולאום מלאום יאמץ,

במדינות ופולכים, תחת שלטון מצביאם—גבור מצליח מקרבם, אשר יצא לפניהם וילחם מלחמותיהם. ולמען יגדל כחם בנפש העם, עטו המושלים לראשונה מעטה אלהות ויתיצבו לפניהם כבני אלים או כמלאכי מרום—להצליח לאומיהם, ובחרי מלכות וכהונה היו לאחרים ביריהם. וכל אשר גברה ידם וחפארתם, החלו הנבורים אנשי השם להתגאות יותר באומץ רוחם וחגבורת ימיהם ויתנו יד לאמיצי כח הרמיון אשר בראו להם אלילים למספר כחות הטבע ונציבים שמו בשמים לכל מדינה ומדינה, אלהים מגיני ארץ מאר נעלה, למען יצליחו להלהיב לב העם בלטיהם ולהטותם אל אשר יחפצון המושלים. המה עשו להם עצבים נראים לעין—ברוח המונות האלילים הרוחניים אשר ראו בחזון דמיונם יחירי סגולה אלה; מידם היה לכל אום ואום אליל מגין ומעוז מיוחד, הממליץ בעדם לפני יתר המושלים העליונים למחלקותיהם ולוחם מלחמותיהם בערכות שחקים את שרי צורריהם במרוזמים—להכניעם, והוא הביא משפט עם ההוסה בצלו לפני גבוה מעל גבוה שליט ברומה: המה בנו היכלות ומזבחות ויעשו כוונים במעשי תענועיים ולמלכת השמים, להוריד שפעת ברכה ואושר על ראש המאמינים ויקחו מידם קרבנות באדם ובבהמה ובכל סגולה ויקר, להעלות לריח נחוח לאלהי מעוזם, לכפר פניו ולהפיק רצון מאת העורכים מערכות חבל ומלואה, לשנות למעניהם סדרי הטבע. וכוז קטו מפלגות קדושים וכהנים, נביאים ואנשי מעשה, כבחיירי האלהים, יודעי דעת עליון, העומדים בתוך—בין שליטי מעלה ובין העם, להורותו דרך החיים ותורת האמונה, ובם האמין ההמון כי שאר רוח להם על יתה בני הלוף ושומע להם במרום, בידעם—בעורכי דין בקיאים, אל מי מקדושים וממונים יפנו שם בשחק ובמה יחרצו אליהם להמציא חגינה לבני חלה. ספורים מפליאים מתולדות האלילים ומעשיהם אשר כדו מלבם, היו כעוזרם—להביא מורך בלב ההמון הנכבב ונתעה בשוא מפחד הפסילים האלמים, מעשי ידי אנוש, להאמין כי גם בהם ישכון כח נעלה אשר הורד עליהם ממרום, מאת האלהים אשר נעשו כדמותם בצלמם בשמם, ולחשם יבינו רק הכהנים האלה. וכה התגברה רוח הזיה בלב בני האדם והיא שעמדה לימין המושלים להצית בלב עבדיהם קנאה וזעם לנקום נקמה לאומם, הנאחו וקשור יחרו—באזור רוחני נעלם מעין רואה—בנפש שר משגבם השוכן בערכות. וע"כ חמכו הנסיכים בירי הכהנים ויעניקום מטובם וירימו כבודם בעיני העם, אשר מהם ראה

ויוסף להוקירם ולשחר מכתם בעדם. זאת הורה כהני האלילים לפנים ככל אשר נלמוד לדעת מחוק ספרי קדשנו, וטמשפטיהם לכל חקיהם, בשטות משלי האלים (מיטהאלאניע) להמצרים, היונים והרומים. הכהנים התמודדו כמוערם ויכדלו מחוק העם ולא ארחו בחברתם, וגם לבשו מלבושים משונים ומסוה קדש על פניהם, והיא שהועילה להם למשול ברוח העם ולהיות להם ליועצים בכל מקרי החיים.

ב

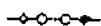
הורה הכהונה בישראל

אכן בני ישראל, בראשית היותם לגוי במצרים, לא למדו אל דרך העמים ולא נמצאו בתוכם כהנים מיוחדים, החיים על חשבון ההמון, ורק שכט הלוי הראה מראש יתרון הכשר ושלמות הנפש ודעת יתירה: אהו נשאר באמנה מושגי האמונה, ומנהגי ההיים, ירושה אבות, והוא היה כמופת לרבים בעם הנאנחים והנאנקים מעבודת הפרך אשר עובר בהם. וכאשר קרבו ימי צאת בני ישראל מארץ שבים, צוה אותם משה בשם ד' להקדיש לו כל בכור, והיו המה לכהנים, אם אמנם כל בית ישראל היו ממלכת כהנים וגוי קדוש בדבר ד'. — כאשר חטאו כל שבטי ישראל ובכוריהם אחם ויתעו אחר עגל הזהב, ורק שכט הלוי לכה קנאו לשם ד', אז בחר בהם להיות לנושאי משרה בעבודת האמונה, ומתוכם הרים את משפחת אהרן לכהן לפניו, וכהן גדול מכניו יעמוד בכל עת בראשם. אולם מה מאד רחוק משפטי כהני העברים מכל כהני האומים בימיהם; המה נחשבו רק כמשרתי ד' וכיה מקדשו וכצירי הקהל והיחידים—להקריב קרבנותיהם על מזבח האלהים לכפר בעדם, עפי חוקי התורה הכתובה ומפורשה לכל קורא בה. וחלף יתרונום זה, להיות נמנים כעבדי אלהים, לא ניתן להם חלק בנכסי הארץ וכל מחסורם היה על העם, אשר האצילו הרומה לטוב בעיניהם, כמצוה עליהם, והכהנים העומדים על משמרתם לקחו נתחיהם מכל זבח וקרבת. וכה היתה כהונת בני אהרן מוגבלת במקום—במבוא משכן כבוד ד': שם לבשו בגדי קדש, ומן המקדש לא יצאו כם. שמה בא כל איש אשר נגפו לבו, כי עבר על אחת ממצות ד' אשר לא העשינה והתורה על עונו לפני ד' ויביא את קרבן חובתו ביד הכהן העומד לשרת

לפני האלהים ונפשו מצאה מרגוע. או איש אשר התנשאה נפשו להודות לר' על כל הגמולותיו עליו וכא אל הבית אשר שם ד' נקרא עליו יבו נחפעל יותר רוחו בקרכו ויושט מנחתו לאל נומל עליו. וכמלומדי חורח ד', אשר כל מעינם בה, בא העם לפנייהם לשמוע משפט בין דין לדין בדברי ריבותם, או בכל מושג ומפעל אמונה ומוסר, טהרות ונקיות ומועצות דעת בכל מחלה ממארת ומדבקת. ובצאתם מאח פני הקדש לשכת כביר בחוך העם במגרשיהם אשר נחנו להם, למדו הכהנים והלויים עוזריהם את העם דרך ד'. אך בעסקי מדינה, אשר נחנו לראשונה ביד הזקנים והנשיאים מקרב העם, ואחרי כן ביד מלכים כהירי שדי, כמעט לא התערבו, וזלתי אם קראו להם השליטים בארץ לחזק לב היוצאים למלחמה בשם ד' וכאלה מקרים יוצאים מן הכלל, (מלבד עלי הכהן שהיה גם לשופט). הכהנים לא לקחו לעצמם שם קדושי עליון יודעי העלומותיו, אשר כח בידם לבטל גזרות מלכות השמים וגם בין נביאים חזוי עתידות לא נמנו; ספורי נסים מחעים את השכל הישר, להאמין בקדושת הכהנים ובמופתים לא היו בישראל, וע"כ גם קדושים כהייהם וכמותם לא נמצאו בקרבנו. ואנחנו רואים כי חורחנו לא נשאה פנים לכהנים וחטאה שני בני אהרן אשר הביאו אש זרה במשכן נכהב זכרון בספרה. גם הנביאים מיהר שבטי ישראל ובהוכם גם ירמיהו, ויחזקאל מבני אהרן — לא נשאו פנים לכהנים, כראותם כי סרו מדרך התורה וימירו את קדושת המושג הפנימי בעבודה חיצונית בלי רגש ורוח נעלה. ואחר כן כימי בית שני — כן בהכנעם ההת יד היונים, טרם קמו החשמונאים לפרוק עולם מעליהם, וכן לאהרונה כעמרם החת מחסה הרומים, ירדה פלאים יקרת הכהונה גדולה, כי לא הגיעו אליה עוד הראוים לה, אם כירושא מהוריהם, או לפי צדקתם וזקנותם, רק היחה לעטרה להתגדר בה, לריות תאות הכבוד ואהבת הבצע, וע"כ ההמכרו למושלי הארץ ולשריהם ויחנו להם שותר מגנוי המקדש לכהנם פאר וינצלו את הקדש וימכרו את הארץ ואת עמם ביד זרים, ויהיו לנוכי מס, להביא סגולות אהיהם ומקדשם כאוצר ממשלח חוץ והמה היו בעוכרינו — להסגירנו ביד אדונים קשה וכסכתם נשרף ההיכל ואבד ישראל את חרותו וארצו.

זאת ראה ויכן הצופה ומביט למרחוק — החנאי האלהיר' ייחנן בן זכאי, וידע כי העבודה החיצונית הזאת אשר נחנה ביד הכהנים

בני אהרן ואשר נהפכה כוונתה האמתית והנעלה כמשך הזמנים למעשים הצונים, כלי התעוררות הנפש, כמצות אנשים מלומדה, להשען בכפרת הכהנים, היא היא שהסגירה את ישראל ביד צורריהם; ע"כ נשען על דברי הנביאים והחכמים — כיסוד מוסר אשר הנית, לכלי לחלות את קדושת האלהים במקום וכאנשי סגולה ביתרון מולדתם, ולא בקרבנות גשמיים, רק בכל מקום אשר יזכיר היהודי שם ד' ישמע אל תחנתו, והיה איש איש כהן לעצמו — ולבו למקדש ד', וארשת שפתיו ושפך רגשותיו זכחי אלהים. וכוהן יסד אגודת אמונתו עד עולם והתורה והמצוה שלטות ברוח ישראל.

ג

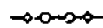
תולדות דת הנוצרית ובהניה

בעת ההיא, ולאמונת ישראל יולדה בת — אמינת הנוצרית. העמים אשר יצאו ממצב הילדות, החלו להרגיש כי האלילים הרבים לא יעצרו כח עוד למלאות מחסורי נפשם, השואפת למושג אלהות נעלה ונשגבה מחכונות חומריות, שלטת בכל היקום ובאדם; כן נלאו לנשוא תדמית לב הכהנים ונכליהם ועבודתם הנחעכה. המה ראו כן חמהו, גם עבר כם רוח קנאה לראות את היהודים, אשר החלו יותר להתורע להם, בהזרותם בארצות שבים, כי ישפיקו בילדי אמונה פשוטה ואל אחד נעדם מעין בשר מישל בלבם, עד שלמענו הקריבו חייחם; ואף אם נחרב בית מקדשם וגורשו מארצם, עוד לכם נאמן עם אלהי אבותם, אשר לא יבוקש מהם זכחי בשר וסגולות יקר ולא ירים מעלת הכהנים מיתר ילדי אשת. אז נחוץ היה רק לאנשי רוח סחי מספר, נלהטים מאש קנאות, לצאת כצירים להרעיון השליט ברוח הזה, ולהשען במקרה הרש, להלהיב לב העמים, אשר אם כבר נפקחו עיניהם, אך עוד לא ראו אור רק כמשקיף מבעד מעשי שבכה. אנשים כאלה ומקרה מלהיב נודמנו יהר — שליחי הנוצרי (אפאס-טער) יצאו בארץ לבשר שם אלהים אחד וישתמשו כמעשה שהיה, לחשבו לעמים כעין מעמד הר סיני לישראל, והאמן החזק אשר נתפשט בין העמים בהדרת שפע ממרום כיצורי מטה חיים ודוממים, הוא שהועיל לאמת בלבם התגלות האלהים ביליד אשה להצלחת מין האנושי. ותחת אשר עד כה היתה אמינה

ישראל סגורה ושמורה לבלתי התאמץ לפתוח אחרים לרבעה
 בה, וסוללות סביבה — מצוה עשה ולא העשה למכביר —
 להחריד לב קלי דעת לבוא בה; היתה רוח אהרת את אומני בחה,
 להסיר מעליה את מדיה החצונים ויקלו מעל עונביה לקרב אליה.
 וכה נוסדה אמונה הנוצרית ברוח הישראלית, להיות מושלת בלאומים,
 ואם אמנם כתוב כהאון נליון כי ישוע מיסר דת הנוצרית
 ושליחיו צעקו מרה על הכהנים בימיו (קודם חורבן בית שני) כי
 כצל יתהלכו וכל רוח אין בעבודתם וכמשפט התנאים אנשי השם, מוריו
 אשר הלכו בעקבות הנביאים לפניו, הורה לעם כי כלם כהנים; בכל
 זאת כבר במאה השנית למספרם החלו ראשי כנסת הנוצרית להקדיש
 כהנים מיוחדים לעבודת האמונה, ואם לא משבט מיוחד, אמנם עמרום
 ביהר שאת ויאמינו בזה למלאות אחרי תורת משה, אמנם לראשונה
 נחשכו רק כמורים לעם, ולאט לאט נהיו למפלגה נבדלה ביהרן
 קדושה במדרגות שונות, שונים במלבושיהם ובהלכותיהם ושילטים
 ברוח העם ולוקחים מידם מתן בלי הוק קצוב ויעמדו כממוצעים
 בין האלהית ובין מתי חלד ורק המקדישים עצמם לעבודה הזאת
 ונסמכים ומשוחים כמשהת קדש מידי כהנים ראשים, המה לכד
 ישרתו בקדש. כידם נתנו גנוי הכנסיות ונכסיהן בקרקעות אשר
 עצמו מאד, וע"כ חזקו דכריהם על העם כאדירים בעוצם חילם. אכן
 מאז נקרעה מלכות רומא (895) לשתיים: לממשלת מזרחית ומערבית,
 או יונית ורומית, אף אם בתחלה נשארה כנסת האמונה הנוצרית
 באחדותה ורק נשיאים (פאטריארכען) עמדו ברומא ובקונשטנטינא
 כרועי אמונה בראש מפלגות הכהנים, המורים לעם דרך האלהים
 אבל כהני רומא הגדולים החלו לבקש להם גם שלטון ארצי, כאמרם
 כי כנסת-רומא נוסדה ביד השליח שמעון (פעטר) ושם התממהה
 בסוף ימיו, ע"כ לו יאחה המלוכה עליה ועל כל המדינות השומעות
 לקולה ולכהני הראש, כממלאים מקומו בכל דור ודור; להם משפט
 הירושה, לשלוט ברוח ובכשר, בחורת האמונה והמדינה גם יחד.
 משחת הקדש האצילה לכהנים כשרונות נעלות מעל לדרך הטבע ולאט
 לאט ההנשאו האפיפורים לכל לראש, לשלוט ברוח ובגויה, ויתר
 הכהנים למדרגותיהם היו עושי רצונו; כמשך הזמן, הצליחו אנשי
 הכנסיה ברומא להתיצב כממלאים מקום אלהים בארץ. כל הארמה
 נתנה להם למורשה וכידם להקים מלכין ולהעדה מלכין. חשכה ימיו

הבינים היה להם למשען, לבצע מזמורתיהם. וכה הצליחו לכונן ממשלה כהנים — כמלכות שמים פה בשפל. תחת אשר כנסת היונית נשארה בתומה לשמור רק דרך האמונה וכתר מלכות לא שאלה. ואם בעקרי האמונה לא נהלקו לראשונה וגם התאספו כהנים משתי הכנסיות למועצות (קאנסיליען) ולא נפרדו שמה אשה מעל אחותה; אכן ברכות הימים חלק לבם גם ביסודי אמונה, גם בסגנון העבודה והוראת הכהנים, במנהגיהם ומלבושיהם, וביותר בשנת 1053 נכדלו כלה ולא קרבו זו אל זו עד היום הזה, ובכל עת היו האפיפופורים וכהני הקטולים עוינים את כנסת היונית וכהניה ויהאמצו בכל עוז להכניעה תחתם, אם בחלקות או גם בזרוע נטויה. רוח כנסת היונית עבר גם בכנסת הרוסית תחת הנאמנה ולא התערבה בעסקי המדינה וגור ארצי לא בקשה לה. בכל התכורות והחליפות האלה בשטות הכהונה הנוצרית, עמדה כנכת ישראל מרחוק, נאמנה לחורת ר' יוחנן בן זכאי וההולכים בעקבותיו. לא למדו אל דרך הנוצרים להאציל מפלגה מיוחדת לשדה בקדש, רק איש איש אשר מלאו האלהים דעת ובינה יתירה ויהגה בחורת ר' כשים שכל וישמור חקיותיה בחום ואמונה, אותה כבדו וירוממו לשימו עליהם לראש ומורה רח, בעת אשר כל אחד היה כהן לאל עליון, אם לעצמו וגם לעבור לפני הקהל, להפלה בצבור, להגדיל פעולתה בלב השופכים שיחם לפני ר' בעדת חמימים, אם רק היה מרוצה להם. מחן ונזובן מידם לא לקחו וגם שבר לימוד נאסר להם, וולתי שבר בטלה, לחיות את נפשם, לא לעשות הון. לא התיצבו כקדושים, כאנשי הבינים בין ר' ובין עמי; בחוק עמם ישבו, אהם ארחו לחברה ולא התבודדו כמועדם לשבת גלמוד בחומה כריח ודלתים, סגורים בכמנדל עז. חיו משפחה חיו ולא התיצבו כמלאכי מרום להיות פרושים מדרכי טבע האדם; גם במלבושיהם לא נפלאו מיתר העם, לא כהיכל ר' ולא כעיר ובכית. עמדת היהודים זאת היתה ככתב מחאה (פראָ טעסט) חי וקים בכל ארצות פזורותם, נגד פרצת כהני הקטולים, וע"כ היו היהודים לשכים בעיניהם ולצנינים בצדם ועברתם שמורה להם להכהידם מנוי ולא יזכר שם ישראל עוד. המה הסיתו כם את המון העם ואת המושלים לענוחם ולגרוע משפטם או לגרשם כלה מארצם. אכן בכל התכורות היהודים והתרחקותם מדרכי העמים אשר ישבו בקרבם ואשר הכדילום מעליהם לשמחה בחקים מגבילים, ובכל השתמרות הרבנים ואלופי הקהלות מלעשות כמעשי כהניהם הנוצרים

שוטניהם בנפש, כן בהנהגת העדה והבית וכן בעניני אמונה וכנסיה;
אבל כאשר בעסקי חברת האדם וחיי מדינה ומהקרי שכל הלב
היהודים בכל עת ובכל מקום אחוזי יד את אהי ארצם ויעמולו להיות
אזרחים מועילים, בנים נאמנים לארץ מולדתם החדשה, לדבר בלשו
עמה ולהרגיש רהשי לבבם, וכל המקרים החצונים, כאויר המקום
וגולת האדמה, עשו רושם עצום ברוחם וידביקו בנפשם חותם
חכנית הבונה עם הארץ; על כן התגנבו כמשך הזמן לפעמים גם
מושגים ומנהגים נוצריים בקרבם מכלי משימ, וביותר מאז גברה יד
היעוזאיתם אשר החזקו ככל מפלגות בני האדם. — להוכיח את
כל זאת בראיות והשערות קרובות למופתים, וביחוד בנינוע למצבנו
הניכחי ויחס היהדות להנוצרות בארצות המערב ובפרטית בנפית פולניא
הנספחים על אדמת רוסיא, מצאנו לטוב לספר באוני הקוראים פעולה
הקטוליציונים והיעוזאיתזמוס, מאז עצמה ממשלת האפיפיורים כרומא,
כל השתדלותם להתרומם על כל האמונות, להכחיד זכרן מארץ
ולבלוע את אחותה—כנסת היונית וביתר שאת את בזה—כנסת רוסיא

ד

צור מעוז ובית מצודות הקטוליציונים

כל צמח וכל יכול במטעי האדמה ונצני הריח, ימצאו להם
שרה פוריה, בה יציצו ציץ ויגמלו פרי ישוה להם. גם הקטוליציונים
מצאו לו גן עדנים להפריח שתילי אוננו. שם בארץ ספרד המבורכה
בכל, שם בהצי האי פירענען, נגיד וסצוה לאומים כימים ההם
שם הכה הקטוליציונים הקנאי שרש, ושמי שפניא הקודרים ואוירו
המערור חזיונות, הנצו רמוני הויה מלאים גרעוני אמונות הפל. מהם
אלו רגעי ארץ ואביריהם השתוללו ויכינו מטבח בשם האמונה
המתאמרת לבקש אהבה וחמלה; שמה ישבו לכסא שופטי משכיות
לבב (אינקוויזיצין) וכבשן אש בוער לא נככה רנע לאכול חי את כל
אשר נמצא בו שמץ חשד, כי לא נאמנה רוחו את כל עקרי
האמונה וסעיפיה ומנהגיה. מחיקה יצאו כלי נשק הפאנאטיזמוס,
להכניע את עצמה בני האדם וכשרנותיהם הגופניים והרוחניים, הוא
חבר היעוזאיתים, אשר שם החים בלחיי העמים כמשך שלש מאות
שנה ועד כה עוד לא נשבר כלה מטה ועמם, ורוחם אשר שפכו על

כל בשר, עוד כצפוני יפריש בהכרת האדם. וכאשר המליטו ביציהם בין כל משפחות האדמה, ועליהם רבצו בלתישים מכל אום ואמונה ומשהתם בקעה ודגרה בצלם, על כן נחשוב לא למוח להודיע בקצרה לקוראינו היהודים הולדות אגודה הכהנים (אָרדען) זאת, אשר התנשאה בזמן קצר למעלה ראש, לעשות שמוח בארץ ולהתערב בכל עסקי מדינה ומשפחה, אשר כמוה לא נשמע בכל קורות העמים.

מיסדה היה אינגנאָ דע לאַיאָלא, יליד שפניא, ארץ הרח קנאח דת (1491) בעה אשר יד כהני הקטולים רוממה להטות לב המושלים והעם אז כל אשר יהפצון, עד כי גורשו את היהודים, נשמה המסחר ועמודי הדעה, מהסתפה בנחלתם, להכות את הארץ הרם ולהרוס אשיות אושר המדינה. הוא גורל בחצר המלך פֶּערדינאנד הקטולי. עד עשרים עבד בצבא, כשרוני נפשו היו ממוצעים, אך רוח כביר, יהירות והתלהבות עצומה החנוססו בקרבנו. כאשר נפצע בשדה מלחמה בשחי גליו וירא ביצובו לאיתנו כי רגלו האהה לא תישיר ללכת, שברה בזרוע כה, לשוב להתרפאות, ובהתהפכו בכאבו נפעם רוחו למקרא חיי משיחם וספורי קדושים, אשר פעולתם רבה כנפש מלאה דמיונות מבהילות. כמעט היה מהליו, חלק את נכביו לעניים וילך למסעיו לבוש בגדי אביון וישבע לקנא קנאח הבחילה הקדושה וכביאו למאנס־ערראט. בקאסטיליען, מקום שם הבניה מריה עושה פלא למאמינים בה, התבודד בנקרות הצירים ויענה בצום נפשו, עד כי מצאיהו אחת שוכב כמת וכל רוח לא היה בו. משם הלך לכארצעלאָנא וירד באניה לבוא לירושלים ובלבו היה למשוך את המושלמים בהיק הקטולית, לולא עצרהו שימר קברה משיחם. וישב לכארצעלאָנא ויבקר את בית מדרש החכמות. גם למד את העם דורת האמונה. היושבים על מדין מטעם האמינה להחם כל פשע (אינקוויזיציאן) בראותם כי הוא לוקח נפשות בנועם לקהו, ויחשבוהו למכשף ויתנהו בכלא. אחר כן הלך לפאריו ללמד חכמת האלהות (טהעאָלאָגיע) ושם בא כפרית את מקנאים (פֶּאנאטיקער), או רודפי צל הכבוד ויתליטו ביניהם ליוסד הכרת יעזואיטים, ולאֶיאָלא הלך לרומא ויוציא חפצו למענהו בשנת 1541 ברשיון האפיפיור פאול III ולאֶיאָלא נמנה לשר האגודה (אָרדענסגענעראל) אשר קרא בשם „חברת ישוע“, באמרו כי כחלום נגלה לו שם זה. ויאסוף נדבות

ברומא להמוך בידי היהודים ועלמיה נהעוה, אשר בקשו מפלט כחיק
אמונה הקטוליה. הוא שם חוק להברים אשר באו בברית החברה,
מלבד אשר נשבעו אמונה לדנוה מכל מהמדן חלד, לחיות במסכנות
ויוצמו לשמוע בכל עת פקודי הנבואים מהם, מבלי להרהר אחריותם.
מלבד אלה, יעמדו נכונים המיר ללכת אל כל אשר יצומו האפיפיור,
בכל ארצות חבל ואוי הים, לפחות את הנזיים לרבקה באמונה
הקטוליה ולמלאות משלהם בכל כהם ואונם. ההניכים נכחנו, טרם
נמנו בין אנשי החברה, מלבד בעבודה הכהנים, גם ככל עבודה
נמכזה אצל החולים, למוץ בשפתיהם טרית המכוח המוזהמות ומעוררות
פיגול נפש. אך לציאלא לכו בכשרונותי הממוצעים לא היה לאל
ירו להרום מצב החברה, לולא עזרו רעו יאקאב לאינעץ
במועצותיו. האפיפיור יוליוס III נתן לחברי חברה היעזואטים כל
זכויות חברת הכהנים האבוינים (בעטטעלמאנכע) הנזירים, ומשפטי
הכהנים המעורבים בין הבריות ויעש אוהם ואת נכסיהם חפשים מכל
דין ומשפט ראשי הכהנים, או מושלי ארץ, ואין לאיש משפט להביא
בהשבון מעשיהם, או לשים עליהם מס, כי אין אדונים לאלה, וולתי
שר החברה והאפיפיור יסוד מיסד חבלית החברה—להתפשט בכל
מפלגות חברת האדם ולהיות אנשי החברה כאיש אחד הברים,
אחוזים ורמוקים יחדו. אי לואת התאמצו למשוך אליהם אנשים מכל
קצות העם, למן מלכים ונסיכים עד יועצי מדינה ושרי צבא, שופטים
ושוטרים; למן מורי ראש ומלומדים בכל חכמה ומדע, עד מלמדי
דרדקי בכפרים; למן סוחר ארץ ועושי כל מלאכת מחשבת, עד
הפועלים ועובדי עבודה; למן האצילים ועד דלת העם; כן למן
השוער בבתי כנסיותיהם, עד הכהנים המקודשים. ובה פרשו מכמרתם
בעל הארצות, הערים והכפרים; רק חבריהם נחלקו למדרגות שונות
במעלות החברה אשר רחבה ונסכה במלוא והבי הכל, ומכל מקומותם
שלחו החברים בכל חרש ידיעות שונות מטב החינוך והליכות המדינה,
מחכונות החברים ומעשיהם לחועלת החברה, מדרכי המלכים והשרים,
המורים והכהנים, הכל באר היטב—לנבואים מהם ומידם הניעו
תהלכות כל ארצות חלד לנשיא החברה היושב ברומא.

מטעם ראשי החברה הושם לחוק על החברים להיות הרוצים במפעלם
בהתלהבות עצומה, אך בנפש קרה לעין רואי, לבלי יתנהגו בכבודות,
לדבר קשות כהזראנציוסקנים ולא ירכו בהוכחות מוכר, לעשות שפטים

בפושעים כהרצמיניקאנער, למען יקני להם לב ההטון; לכניע כל אבק מראה גאון ולא יתעטפו במעטה קדושה יחידה, וגם במלבושיהם ישמרו חוק הכהנים המעורבים בין הכריות, ורשון נחנה להם ללבוש בגדי עם הארץ כאחד האזרחים; בכל תהלוכותיהם יעשו כמחונות, לבטל רצונם מפני נטיות אחרים לגורם בחרמם ולא יזכר בהם שום התרגשות הנפש, ויעלימו מטרותם וסחרי מזמורתם וגם מעשיהם הכמוסים לכלי יודעו לזרים וביותר בעינים שיש לפחד, פן אם יגלו למתי חבל יתעוררו רבים נגדם, כה הצליחו ימים רבים לעמוד בחימת ברזל נגד שטח המתקוממים המחדשים (פראטעסטאנטיזמוס ורעפארמאציאָן) ולהחזיק במעוז ממלכת הכהנים החת שבט האפיפיור „כשם האמונה וכבוד האלהים“, כאשר חרתו על הותם חכניהם (in iura jorem Dei gloriam). המה השבו דרכיהם מראש ויפלטו נחיתותם להטות לב בני הנעורים אחריהם בבתי החנוך אשר ערכו למעניהם ואת הגדולים בארצם לחברה אחת, או ככסא כהונהם וברשותיהם אשר הטיפו עליהם. היפשה נחנה להם מאת האפיפיורים, לכלי ישמרו חוקי הכהנים ומועדיהם המקודשים. ובידים לא אסירות עלתה בידם לפעול יותר כרוח העמים—כיתר שאת בארצות אמעריקא ואזיא, אשר שם לכדו לאלפים ולרבואות נפשות פראים במכמורת הקטלית וגם באירופא עצמה ידם מאד.

הצלחתם הפורחת העירה קנאה יתר אנוחות הכהנים וגם החכמים הגדולים והמלכים החלו להכין את הולדת החברה הזאת לימים יוצרו ויחלו להתמרמר נגדם ולהחרימם ולגרשם כלה מהמדינות, אך לא יכלו להם, ואם הכריעים על זמן ועדן, הנביתו ראש אחרי כן וידם גברה על שונאיהם, יען המה השתמשו בכל האמצעים המיכילים למטרת הפצם וחוק שמו להם, כי כל המעשים היותר גרועים, קדושים להגיע אל ידם אל התכלית הנרצה, כי התכלית חטתה וחקריש את הפעולה המולכת אליה, וכאשר ידעו לקנות לב העם בחלקת שפתייהם ויאספו בחיקם כל אשר מצאו לטוב לעזר לתועלתם, וגם הבינו להרגיע נפשות ציריהם, לכלי ינפמו לבם על כל עול ופשע, אם רק תקוה נשקפת מהם להגדיל כח החברה ולהאדיר פעולתה, וינקו את עושי הרעה מכל חטא ועון נגד ד' ונגד הכריות זנגד כל חוקי הנאות ויטהרום לפני האלהים בכח השמימי אשר להם. ע"כ נהו רבים אחריהם ויגברו חילים בכל הארצות ובין צבאיותיהם

היו לרוב פורעי כל חוק מוסר ובלבד שיכוונו לבם לכבוד החברה ולתעוררתה, וברוח הזה נמצאו גם תקנות, ערות וחקים, מגדולי ההכרה, להלכה למעשה, בבחיוב בספריהם. להביא דוגמאות אחדות, נזכיר פה את אשר מצאנו בספורי הנוסעים בחינא:

הכהן הגדול בווערביסט עמד בראש הרוכים בכלי מפץ והיה לרוקח, לטבח ולמנגן ביד, לראש המשרתים, למסלסל שער, לראש ציידים ולשומר האריות וכדומה לפני הנציב (מאנדראין), וכל זאת לעשות חונף להחינעוים ולהטותם אליו, למען יגורם בלי ראות בחרמו. אחרים, כערות סופריהם בעצמם, הלכו כאנשים מדינים סוחרים על יומי השוק, למכור שמה המונות קרושים וצלבים וכדומה הפצים מקדושים ויבטיחי כי המה רפואות בדוקות לכל מחלה ונגע ומביאים אושר והצלחה בבחים אשר יהלום. וכה הסתירו את חכלית מבוקשם— להביא אמונת הקטולית כלב מאמיני מחמד. כה לא יהדרו היעזואיטים שמה את מזבחות היבליהם בצלובים וחמונות, ולא ילבשו כגרי כהונה, רק יתחפשו כמעטה מלומדי החינעוים בעת ההפלה להונות את העם. אף בכל אלה לא שכחו היעזואיטים גם את טובת עצמם: המה התאמצו להשיג מדרגות כבוד ואוהות יקר מאת המושלים. כן הבינו להם כתי חרושת מעשה וחניות, לקהו עסקים בקבלנות ויאספו הון עתק. אף רע רע מכלם האמצעים אשר ישחמשו בהם לרמות ולעקוב ולהשחית מוסר מהבילים: המה יתאמצו להביא את אנשיהם כמשרתים בבתי הגדולים ובפירוש יורום להדיהם בחלק שפתייהם לפרוץ כל גדר וחוק מוסר, והמה בעצמם יוליוס לבת' זונות; ואם יעלה מורד בלבו אדונו לעלות בחלון אהובתו חרש, מצוה על המשרת לכופ שכמו, או להשיג לו סולם, למען ילך לבטח דרכו. — אהר מהיעזואיטים שאל: אם מותר לבן לרצוח את אביו אשר עזב את אמונת הקטולית? אף הוא כעצמו השיב אמרום לו רוב הסופרים יסכימו כי מותר. ואם האב הזה הוא משהית לחברה הדת, אסכים גם אנכי לדברי הסופרים, (דיסקאסטיללע, יעזואיט ספרדי בספרו על הצדק והמשפט כשפת צרפת). כן יוכלו בני קטולים להאשים את הוריהם כמינות, גם אם ידעו כי בגלל זאת יובאו הוריהם על מוקד, או אהת דהם להמית. בניהם, לא לבד שאינם מחוייבים לשמוע להם ולכלתי הטריפם לחם חקם, אם המה מתאמצים להבדילם מכנכת הקטולית; אף גם כמשפט צדק, בלי שום עון אשר הטא

יוכלו להרגם נפש, אם אבי כחוקה להרחיקם מאמונתם. "אם הרגה איש להגן על כבוד אמונתך, או מותר לך לשבוע אמונה לפני השופטים, כי לא שלחת בו יד, וכלכך והשוב "אך שקר בפי". וככל מקום שהמצאולנהוץ להפיח כזבים, שקרו, דברו כזב כטוב בעיניכם". "אם סוהר אתה, וסחורתך נמכרת בזול, מותר לך לבקש יתרון בהקטינד המשקל והמדה". חקי מוסר כאלה בתורת היעזואיטים הנמצאים למכביר כספריהם הנדפסים ובספרי סופרים רבים מבני בריהם, יתנו עדיהם למדי על ישרת לבבם. מלכד כל אלה גם באמונתם יבגדו בגד, למען התנאות כי עשו נפשות רבות; יעשו חש וידברו על לב החינעוים, הדבקים בהצענדא—וועסטא, כי אין בין קאנפוציוס מחוקקם וכן ישוע הנוצרי שום הכרל וירשו להם להתנהג כמשפטם כל הימים, ללכת בחוקי עכו"ם. להשתחוות לפני קאנפוציוס ולפני קברי נביאיהם הראשונים ולשבוע בשמם. כהנה וכהנה תועבות גדולות יעשו בכל מקום במלא רוחב כדור הארץ.

ה

נפתולי כהונת הקטוליה

ערפל כי יכסה את פני האדמה, הקצר עין אנוש להביט מרחוק, וכמעט יתנשא ברק נוגה אכזב על פני הרקיע, יפרוש מראה קשת רמיה כהוך הענן ותמונות מבהילות בצבעים שונים יחזו עפעפי הולכי חשכים, עד כי יאמינו כהום נפש כי אור יקרות זה, הוא אות הכרית בין השמים ובין הארץ. כן בשכון בני האדם בעלטה הבערות, עיני שכלם לא חזו נכוחות ואך הנכיה עוף שביב אור עשן, מתקדש ומקנא לשם האלהים, אשר יצרו להם כדמיוניהם, החרידם ממסגרותיהם, ומתדרמחם עוררם ויוליכם שולל להאמין כי קרן אור פניו מזו כבוד שדי, להאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים מאורי מחעים כאלה התעו בכל דור ודור את ילדי אשת, קצרי שכל. בעלי נפש נלהבה, אשר גם דורנו זה לא נקה מהם ואין אום בארץ אשר לא נמצאו בהם אנשי מרמה וחוד, או נחרים לבדם משלהבת הזיה עזה, להצית לב העם בלטיהם ולהשתמש ברפיון השגתם, להטותם אל כל אשר יחפצו. והיא שעמדה להאפיפזרים וכהניהם הקטולים והיעזואיטים בפרט בחורות הבינים להריב נס דגלם עד לשמים ולהרחיב

יבול ממשלחם בארץ ואי הים, להמליך מלכים ולהורידם מפסאם, לשבוט לאומים ומושליהם, אצילים ודלח עם הארץ, נכונים וכסילים, איש ואשה, זקן וטף, מכל אום ולשון, אמונה ודח, כדן יחיד, זה ישפיל וזה ירים, יברך או יהרים ואין מידו מציל, וגרדיהם הכמרים עטופי שחורים, אשר חשך משחור הואר נפשם, התערבו בהמון, ארכו במסתרים לכל הנה ונפל שפה, ויוציאו גם עלילות דברים על כל אשר לא מלא חפצם, לפני חוקרי דין בוחני שרעפים, אשר בקשו חשבונית הגיוני לכב לצרף מחשבה למעשה להעלות על מוקד אלפי נפשות נקיים באין מוהה.

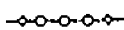
אכן כאשר החלה שמש הדעה להגיה זרחה כלבב הנבראים בצלם האלהים ומקרני אורה נפוצו ענני הסכלות לפני להבים כחשים חזרו, אז ראה כל בשר יחדו, איך שגו ברואה, פקו פליליה, במסרם עתותם ביד כהני אליל, אשר הובם הלכו גם הם אחוזי עינים, אפורים בחבלים רוחניים, אל כל אשר היה רוח אבי כנסת הקטולות למשכם ברשחון. כהלום עפי ימי שלטון קריה עולמים, בה שמים וארץ נשקו על שפתי האפיפיורים, העומדים בין השמים ובין הארץ ובנזרם נוצצו כוכבי מעל וכל סגולות האדמה. ואם אמנם בכל הזמנים קמו קטגורים נגד עטרת גאות האפיפיורים ויצעקו המס על אפם כי עו ועברתם כי קשתה, לבצור רוח בני האדם העולה למעלה, אך שימע לא היה להם, כי נחצה העם בשוא לתח אמן באונם החחניוקרשחם המשלשה, עד אשר פרצו השערוריות הגדולות כאירופא בסוף המאה החולפת. — מי אשר שם מעינו בקוראי הדורות מראש, עת היתה האמונה הקטולית שלטת בכל קצוי חלד, על פיה ישבו מלכים לכסא, וקצפה החריד אבירים; היא נחנה צו ורבבות אלפי בניה חגרו חרב לשפוך דמי נקיים כמים; גם החכמות ומחקרי חבל שזעו בקולה ולא הזירו לחדש דבר נגד רצינה, (כמשפט כל כהני האמונות האפאנאטיקים המתאמצים למשול ממשלה בלתי מוגבלת כלב הסרים למשמעתם וגרדיהם, האמונות התפלות יאיימו את ההמון וימלאו אשפתם חצים ומות נגד כל מתקומם נגדם בשבל ודעת); מי אשר קרא דברי הימים להאפיפיורים נושאי מפתחות שיערי השמים ויושבים על כס פטרוס (שמעון) השליט בארץ בשם משיח; מי אשר עבר על חלוקות רומא, מאז היתה לקריה מלכות השמים בארץ, וירא את השמות הגדולות אשר הרכחה בקרב העמים ובין המשפחות ובתים פרטיים,

בין איש לאשחור, ובין הורים ויוצאי חלציהם; מי אשר הבין אל הכח העצום של כהני הקטוליה בלב כל איש לכפר על כל פשע וחטאה בשם האמונה ולהחרים ולהשמיר כל חושב מחשבה חפשית; הלא ישתומם על התמורות אשר נעשו, מאז קמו לוטהר וקאלווין מחיק הקטולוציוזמוס להחליש ממשלתה בארץ, וכיותר מאז פרץ המרד בצרפת (1789) לעצור ברוח המלכים ולתת לעמים לחוות רעה ולפתח ולשרר תלמי כשרונותיהם וחפצם. ואף אם כשוך חמת הקשר וישיבו מלכי קטולים לבקש להם משען בנשק האמונה, ויחזירו עטרתה ליושנה להיות עליהם סתרה, אכן סר כחה מעליה ואך כצלם התהלכה ולא ארכו הימים וכל עמל מחזיקי בדקה היה לריק. כי לא ידעה שלו בכטנה וד' הקים לה רעה מחוך ביחה, את האיטלינים הנגררים מאז אחר הקטולוציוזמוס — כי איטליא ערש הקטולוציוזמוס ובכחו היתה שרתי במדינות לפנים — המה חגרו עון, ברוח הלאומי אשר גבר בקרבם לעלות על נפות האפיפיור — יתר הפליטה מממלכתו הרחבה מאז מקדם, אשר האצילו לו מושלי ארץ באספתם בשנת 1815 בווינ. ולולא עצר בעדם מעוזם ומגינם נאפאָלעאן השלישי במצב חילו אשר העמיד ברומא, כי עתה כבר לוקה מהאפיפיור ממשלתו הארצית בשנת 1849. אבל היעצור כח לעמוד נגד חפץ העם ופקודי הזמן? ובפרט לטה כזאת, אשר רוח אחד יחיה את כל האיטלינים, לבצע את אשר החלו לעשות, לאהר קאחד את כל הנפות אשר דם איטליא נוזל בעורקי בניהם מדברים בשפתה. ואיך יעמ דו כיום מרחוק לגנעי אחיהם הנאנחים ונאנקים תחת שבט האפיפיור הנוגש בס, השם החים כלחי רוחם, השואפת לחורת מדינה מסודרה וחופש מחשבה ומעשה כיתר בני גילם? — הן אחרי אשר התקומם ראש היושבים ראשונה במלכות פרוסיה פ' ביסמארק לבצע מומיתיו כאשכנז, להכניע גאון בית הכס' בורג, אשר היה לצור מכ שול למעוז גרמניא, ולהוציא חפצו למענה השכיל יועץ פרוסיה לבוא כברית את מלך איטליא ולהגר מלהמות באוסטריא משני העברים וידע למשוך גם לבכ נאפאָלעאן אהריו לעמוד מרחוק, עד כי הצליח חיל פרוסיה להשיב נשק אוסטריא עד דכא ולהדיחה מלהמנות בין בעלי כרית אשכנז; ככה נאלצה לעזוב את וויניציא לנאפאָלעאן והוא נתנה לוויקטאָר עמנואל. עתה באו ימי השילום גם לרומא, אשר הכבירה אכפה לפנים על נוי ואדם יחד. ולהוסיף העכירה, תזכור בימי עניה ומרודיה, כל מחמריה אשר היו

לה מימי קדם, עד כן יכבד יותר על ראש היושב לכסא לה להשלים את חליפות הזמנים וכל אשר יוסיף האפיפיור להקשות ערפן ולשנות השוכחו הבללית „non possumus“, וכל אשר יתאמץ יותר להצהיל משמן משחת פניו אשר קימטו בעת עון קץ, כן יחיש מפלתו ורגז וכעס ואין נחת. נכון כיום כס משפט בדעת הקהל על רומא ושליטיה, ועורכי דין מושבעים—מ״ל יודעי כינה לעתים בכל העמים, הלשינות והארצות—עומדים להשטינם, גם ספר הזכרונות דברי הימים מאליו יקרא, להזכיר את כל ההועכות הגרולות אשר עשו מלאכי אמונת הקטוליה כמשך מאות שנים רבות, אשר כשרשרות גבלות דבקו טבעותיהם לסן הראש וראשון היושב ברומא, עד כהן הכפר; לאסור מלכים ושרים בעכותה קנאת דתם לעצור ברוח העת. והנה כיום יקלוגם בני רומא בקדושת ממשלהם, כי נלאו נשוא בעול מושליה אשר גבה לבכם כלב אלהים. ומה מאד יתקנאו באחיהם האיטלינים בכלל ויושבי כולוניה ויחר הנפות בפוט, אשר נאנחו כמוהם לפני שבע שנים החת שלטון הכהנים, ועתה ישאפו רוח חדש החת שמי הדרור. זיקות החשוקה והתקוה יתלהבו בקרבם יום יום יותר, אחרי אשר יצאו לגיוני צרפת מהוכם, וכבר החל האפיפיור להרניש שפל מצבו ויבקש מפלט לו בימי מצוק, בבוא כשואה מפלתו, ובכל זאת עודנו מקשה לבבו ולא ישמע למועצות דעה—להטיב פנים לשרידיו ולחת להם חקים חדשים, ישרים ונכוחים, אשר בהם יחיו חיי אזרחים; עד אשר יבקע כנור נפוח רוח הלאומי ושכבים שובבים ירכו פצעים, או כאש עצור בתחתיות ארץ ירעישו כס האפיפיור חתיו, ואז כל עמל אוהביו יהיה לריק. כי גם החווה אשר עשה נאפאָלעאן את וויקטאָר־עמנואל זה כשנחית, להוציא חיל מצבו מרומא, בתנאי כי יבטיח מלך איטליא להגן על אדמת האפיפיור הלא קנה רצון יהיה לו. הן מלבד שעינינו הרואות שכזמן הזה כל ראלים גבר בעסקי מדינה, ומי הקיף יותר מרוח הלאומי, אשר נאפאָלעאן עשה כל גבורותיו רק בשמו לעיני השמש; ומלבד אשר אין לחשוד את נאפאָלעאן כי באמת דבקה נפשו אחר האפיפיור וממשלת הקטולית הארצית, וגלוי וידוע לכל, כי גם הוא עוין את השלטון ברוח הזה, השם מעצור גם לרוחו בארצו; לולא אבה גם הוא להשתמש בו לטובתו העצמית, וכאשר חכמים יגידו, לולא כנעתהו אשהו הפלכה האדוקה בהקטולית, ואולי גם לה כיונה כמיתה, לבלי יתן נאפאָלעאן יד להעביר ממשלת האפיפיורית מן הארץ, פן יקחו הכהנים נקם מכיתו אחריו ויסיתו את העם לבלל

הושיב את בנו לכסא, אשר היא הכלית מאויי נאפאלעאן ואיינעניא לכוּנן כסאם בצרפת; אך מלכד כל אלה נקל לנאפאלעאן להציל כבוד דברתו מפני מראית עין ולהיות נקי לעיני העולם הקטולי, אשר דבר הכהנים יקר להם—כי הזהיר את האפיפיור לבלי יתעקש והוא לא שמע לו. וגם וויקטאר עמנואל יצא נקי, אחרי אשר הודיע במכתב גלוי כי לא יתן את חילו לבוא בנבול רומא. והיה כאשר חפרוך מרידה שמה, יאמר וויקטאר עמנואל כי לא יוכל לעמוד מרחוק בדאותו אשר מתלקחת בשבכותו, ומה יוכל עשות, אם צבאותיו לא יאבו לירות על אחיהם ועוד יעמדו לימינם, ואחר המעשה, מי יתאונן על אברן שלטון הכהנים הארצית? הן כל הקטולים הנאורים, אשר לא מעטים המה בימינו, יודו בריש גלי, כי אין לאמונה להחזיק רסן כמשלה יבירה בחיל וכח נשמי, וולתי להוכיח למישור כשכט מוסר ולנהל את צאנה בטוב טעם ודעת על מי מנוחות, מבלי דמנוע מהם כל טוב הארץ ודשן ההשכלה והחרות. המלכים הקטולים אשר השחמשו עד כה בכח האמונה הקטולית וכהניה להועלהם, לחזק כן כסאם, עתה כראותם כי אזלת ידה, יוכרו רק את הפצעים אשר הכו כם אמונות החפל—מחי קבלו של האפיפיור וכח דיליה—ויחאמצו כיום לרפאות הריסתם ומשובחם. נעבירה נא לפנינו את המלכים האדירים אשר יוכלו, או יאבו לדבר דבר לטובת האפיפיור: בצרפת, רוח הדרור לא יתן להחזיק בכנף הקטוליציוזם, השם מכשול לרגלי הולכי נתיבות דעת; אוסטריא, האף כי רובה קטולים אדוקים בדתם וכהניה שולטים ברוח העם, וגם הממשלה עשהה מאז חוזה (קאנקרדאט) את האפיפיור ועל פיהו עצמה פעולה הכהנים על הממשלה וגם על הינוך הילדים; אך זה מקרוב הרגישה הממשלה כי יכבד עליה יד הכהנים וכאבני נגף המה לה בכל מדרך כף רגלה לפנים, וגם נפקחו מעט עיני העם, לראות כי כל עמל הכהנים היא—לשום חחים ברוח הזמן. ובלעדי זאת, לא עת עתה לאוסטריא לצאת לישע האפיפיור ביד נטויה, כי אזלת ידה להושיע לה בעצמה אחרי מלהמותיה את איטליא ופרוסיא, ורבה העזובה בקרב הארץ. גם שפניא משענת קנה רצון היא, אשר לא יוכל האפיפיור לחמוך עליה, האף כי אוירה מלא קטוליציוזם וקנאת דת; יען ירדה שפניא פלאים, אין שלום בעצמיה, מעיני אוצרה חרבו ורללו והעם כולו פרוע להרכות פרעות במדינה. הממלכות הקטנות במעלה המשתחויות מרחוק לפני כם רומא, כמה

נחשבו, כי העמודה כמערכה נגר דעת הקהל במדינה פנימה ונגר קנאת חרות בלב אחיהם מחוץ. ואיטליא בעצמה—מלכר אשר היא יודעת טאר, כי רק כאשר תחלש יד האפיפיור, הנכר היא חילים, למשול על כל ארצות האיטלינים, הלא הראתה לעין השמש כי לא תשא פנים להאפיפיור, כאשר השביתה מארצה כל חברת אמונה ותורש את נכסי הכנסיות, גם כטלה את קדושת הנשואין, לבלי יצטרכו הנקשרים בעבותות אהבה לבקש ברכת הכהנים; ולרגלי החוק החדש הזה תורס גם הגר אשר חשך את כהני הקטולים לקחת להם נשים וכבר באו רבים מהם באיטליא בקשר משפחות. ולא לבד העמים ושריהם יעמדו מרחוק למפלת מלכות האפיפיור, כי גם כהנים קטולים נאורים רבים ישמחו אלי גיל, כי יקל עולה מעליהם ולא ימכרו לה לצמיתות הם ונפשותיהם ומחשבותיהם, ויכלו לשאוף רוח דור ולמלאות עבודה אמונתם בחטים, מבלי השחית הצלחת חברת האדם, אשר בשלמות השכל יסודה.

9.

הנאות נגד כהונת הקטולית.

כל הברכים אשר כרעו לבעל הקטיליציזמוס—לראש ממלכת הכהנים וביותר האיטלינים אשר היו קרובים לשבט עונה, וירגישו יותר את עקת רומא אשר תכביר אכפה עליהם, למשול בבשרם ובנפשם, עתה כאשר סר כהה מעליה והאפיפיור היה בעיני הקטולים כאחד האדם אשר יוכל לחטוא ולשנות, עתה בקשו עונה לשנוא אותה ואת השליט בקדושתה, ויזכרו את דברי הסופרים הגדולים, החכמים והמליצים יודעי העתים ואוהבי ארץ מולדתם בכל דור ודור, אשר קוננו מרה על אימץ יד האפיפיוריות וכחני הקטולים, כי עשו שלטת ברוח האומים, בשם מקדש קרית האמונה, אשר הכניעה תחת רגלה את ממשלת הארצות של כל הארצות, אשר סרו למשמעת קיסרית רומא. פעטרארקא, המליץ ומשורר נשנב, (כמאת הי"ד), גבר מלא הבונות ופלוסוף יקר בדורו, בקי בדברי הימים ונאמן לעמו, סקונן בשיריו השקולים בחרוזים (סאָננעמען) לאיד איטליא, ארץ מולדתו הנאהבה, ומכנה את רומא „חרושה משחית לכל פשע ועון, בכל הפריצה והפרועה" ואומר: „לו בא ישוע הנוצרי מהדש על הארמה, אז חסיד

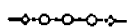
פניו בנועל נפש מהעיר הקדושה, בירת משנהו פעטרוס הקדוש. —
טאקיאווועלי, אחר טן הסופרים המפוארים מאצילי האיטלינים במאה
הט"ו, כותב בספרו „Discorsi“: כנסיות הקטוליות וכהנינו האיטלינים
אשמים במפלהנו, יען כנסת האמונה החזיקה ומחזקה עד היום את
פירוד הלכות בארצנו. „המלחמות אשר עשו הנוים מימות הפראנ-
קים והלאַנגבארדים באיטליא, רוכן שרש מחצבתן היו האפיפיורים;
והנכרים אשר שטפו איטליא, נקראו ככל עת שמה מאה האפיפיורים.“ —
אלפיערי, מחבר ספורים מליציים מעוררים את לב בני עמו לעמוד על
הרוחם ודרור ארצם, בסוף המאה הי"ח, קורא במר רוחו: רומא
הנתעבה! מימי ראטולום (מיסדה הראשון, על פי השבון נוסד על
הקבלה השגורה בפי העם, יותר מתש"ן שנים קודם השבון הנוצרים)
את הייתה ככל עת מקור איד ומכאובים למין האנושי. כימי ממשלה
האלילים, את שמה ככל בר נלי האומים, ובזמן שלטון הנוצרים רתקה
ראשיהם בזיקים.“ — כה צעקו מרה גדולי דור ודור מאז ומקדם על
זרן ממשלה האפיפיורים ודבריהם עשו שרש בלב העם. לאט
לאט החלו להרגיש יותר את המיעקה הקדושה אשר הושמה על
שכמם וילאו לשאתה, עד אשר גברה רוח הזמן הזה ויורמו דרך תכונות,
כילהנם לקחו להם האפיפיורים קרנים לנגח בהם כל חושב מחשבות
דרור, להבריל בין קודש להול, בין כח האמינה וצרכי העמים. ואם
יראת הרוממות אשר בלב הכלל לכבוד האמונה במובנו הכללי, לא
יתנמו לעמוד כאיש אחד הברים לפרוק עול האפיפיור בריש גלי
מעליהם, יען סבך ונארג הוא את מחג ורסן הממשלות ומדות העם;
אכן כמעט יקומו אנשי לבב בזרוע עוז להסיר משאו מעל שכמם ולשבור
עול סבלו, כלה לא יהמולו, לא יוסיפו כבימי הבינים לצאת לקראת
נשק וישמחו במפלה רומא חולשת על גוים ויעמדו מנגד נגעה. ובכן
אין תקוה להאפיפיור מהעמים הסרים למשמעת הקטוליציוזם להנן
עליו כיום עברה.

גם כל חכמה היעזואיטים חבר אנשי טומות אשר ידעו לכסות
ערמתם ותרמית לבותם בכנדי הכהונה אשר עליהם, אלה אשר
החכמה והתושיה בדורות האמצעיים היו בידיהם בקבלנית והם הוציאו
לעם כוזביות יתירה וכשמירה מעילה: כי כתי החינוך הכינו הם ועפ"י
שטחם הונכו הבנים להועיל להם (להיעזואיטים) כאשר יגדלו, להביאם
אל מטרחה, למשול בכל הארצות, מן המלכים והשרים היושבים ראשונה

במלכות, עד דלח העם; אלה אשר בלהטיהם ונכליהם הקדישו כל פשע ואון המליכם למחוז חפצם, וישימו ליסוד מוסד, כי החכלית הקדיש את האמצעיים המובילים אליה; היעוואטים האלה אשר היו מבטח עוז להאפיפיור—ראש וראשון להכרחם, ככל העתים, גם חכמהם החבלעה, מאוגלו הסופרים על עונם והמלכים פקחו עיניהם לראות כי יליכום חועה. ועתה אך שוא תקות האפיפיור לבטוח על מזמניהם אשר הבינו ללכוד לפנים כרשחם, גם את הממשלות, אשר הן ועפיהן לא יעריצו ויקדישו את האפיפיור וממשלתו הארצית, לצדד בזכותו ולהנן בעדו, בעת מרדו בניו בו, כאשר עיפה נפשם לשאת את לעג הכהנים השאננים האלה המלעיכים לכל משפט וזכות אורח בארץ. ויהי כאשר היה הקשר אמיץ בין הקטולים לנער מלכות הכהנים, אז הבינו היעוואטים למשוך אליהם לב יתר מלכי ארץ אירופא ולהוכיח להם כי האפיפיורית החזיק פלס משקל אירופא, ואם יתנו להכחירה או להחלישה, מוט המוט הארץ וכל כסאות המלכים פור יתפוררו. ויקימו כאיש אחד חברים לשים מעצור לרוח העמים ולהמיד בדיהם ובמועצותיהם את כוכר המשא ההוא, השם משקל לרוח העם. אכן הימים האלה הלכו ולא ישיבו עוד. המלכים ושרי ממשלתם שאינם קטולים הכירו את פחזות היעוואטים ולא ישמעו אל דבריהם; יבינו כי ממלכת הכהנים בכהה הרוחני והשמימי אשר לקחה לה, העיק ותלהץ את רוח ההשכלה למטה לארץ, מבלי תת לה להתרומם אל שמי השלימות; ידעו כי רוח הלאומי כיום כסיר נפוח, מלא אידים ממושגי העת החדה, ואם יוסיפו להכביר עליו אכפס, ינפץ הסיר אשר חלאתו בו, להרבות פצעים חנם, אל כל אשר יגיעו בקעיו וריסיו.

ובכן אם השים רומא עיניה אל הממלכות אשר פרקו כבר עול האפיפיורית מעליהם זה מאות בשנים ויגרשו את רוח הקטוליציוזם מהסתפה בנחלתן? מה הקוטה כיתהל מהן? בריטניא עם כנסיותה האנגליקנית לא תתערב ביד מזיונה בעסקים הנוגעים יותר ללכבה ולכללית אירופא, מכ"ש בעסקי אמונת הקטולים אשר דבר אין לה עמה. לכל היותר תאבה לעשות הסדר עם הנרדף ותפתח לפניו את האטלס, כאשר הציעה לפניו זה שנים אחדות, או מקום אחר מנפותיה להיות למקלט לשלטן הראשי והרוחני של האמינה הקטולות השלטת כמאתים מיליון נוצרים. והיתה פעולתה זאת, כאשר יעשון בעלי הנכסים בארצנו, הנוחנים מפלט לצדיקים גדולים ומגינים עליהם בכל

עוצם חילם, גם ילמדו עליהם זכות לפני שרי המדינה, כי טובים וישרים הם ומביאים תועלת רבה כקהל ועדה ועסקי משפחה ויחידים כיועצים נאמנים ומתווכים ; וכל זאת בתקוהם להגדיל הכנסותיהם מהאכסניות ומממכר היי"ש. גרמניא הפרוטסטנטית, הנפרדה לב' פעמים מ"י מדינות, לא התחבר באחד לעמוד לימין מלכות הקטולית אויבתה בנפש, אשר הרבתה חלליה לפני, ומה גם לעת בזאת, אשר עוד לא נודע לה מה יהי אחריה, לרגלי השנויים אשר האבה פרוסיא לעשות בה. ופרוסיא המוצלחת לא האוה למחות ביד איטליא בת כריחה לבצע מזמתה. נשארה אפוא רוסיא, אשר אם לא יוכל לעלות על לב איש, כי תוציא חרבה מתערה בגלל משרה המדינית של האפיפיור, בכל זאת, הן דבריה נשמעים באירופא והתערבותה המוסרית בלבד יכלה להיות סתרה על כסא כבוד ראש הקטוליציזמוס. כאשר עמדה לימינו זה כמה בשכבר הימים וביחוד הקיצר אלכסנדר הראשון וניקולי. אך איך יוכל האפיפיור כיום לבקש עזר מרוסיא, אחרי הנהגותיו אתה במשך השנים האחרונות, וביחוד בשנה הזאת, אשר הזכירו את הנשכחות מכבר. יפתחו נא הקטולים את ספר הזכרונות דברי הימים וישתוממו למקרא כל הרעות אשר זממו האפיפיורים לעשות לרוסיא, והיא לא לבד שלא לקחה נקמה מהם ובהולכים בעקבותם, אלא שהרכתה לנטול אהם ואת כנסיותיהם וכהניהם חסד של אמת.

ז

מוזמות האפיפיורים על רוסיא.

האמנם אין לנו להתערב על ריב לא לנו ולא לחיות דעה בעסקי אמונות וזולתנו, ורב לנו אם יתנו מנוחה לנפשנו למלאות אחרי רוחנו ; אבל לא כמקנאי קנאת אמונתנו או דת הנוצרית היונית ולא כשוטני הקטולית נדרוך קסת, רק כילידי רוסיא המנינה עלינו בטובה, עלינו להרגיש את רחשי לבבה, בכל הנוגע לכבודה ועמדתה ולהרשיע את הקמים עליה, ולב מי יוכל להרגיש יותר נכלי הקוליציוניזמוס כמונו אשר נשאנו זעמו ימים רבים ועוד לא גרפינו מן המכות הסוסטריות אשר הכה בנו, ויש מאחינו אשר חמתו שותה רוחם עד כה ; מלבד אשר הקודות האלה נוגעים גם לענייננו אשר אנחנו עסוקים בו כיום. ובכן ננסה נא להעכיר לפני קוראנו משפטי האפיפיורים את רוסיא

במשך ערך אלף שנים, ככל אשר מצאנו בדברי הימים ובמה"ע. מאז קבלה רוסיא את אמונה הנוצרית היונית, לא נהו ולא שקטו האפיפיורים לדורותם, לשלוח צירים ומפתים לנסיכי רוסיא, להטותם בדברי חנף ובהבטחות עטרו כבוד ועולם הבא, להכיר את קדושה האפיפיור ואת הכח והרשאה אשר לו מפעטרוס—כן ויסוד הכנסיה הקטולית, לשלוט בארץ מתחת ככת שתי החרבות אשר נתן לו לאות, לעזו ממשלתו בכנסת האמונה במלכי ארץ ויושביה. ממילא מוכן מזה, כי יחרון ממשלת האמונה על הארצות, כיחרון אור השמש על הירח המניה מקרניה. אך כל עמלם היה לריק ללכוד מלכי רוסיא בהרמם ולהוליך שולל לרגלם את העם כולו. כמעט התנצר וולאדימיר (כמאה העשירית), הנסיך הראשון להרוסים בקיוב, אשר הביא את עמו במסורת ברית הנוצרית היונית אשר שלטה בביצאנץ, בעת אשר נפרדו שתי הכנסיות האלה אישה מעל אהוהה, וירע בעיני האפיפיור מרומא ורוח קנאה עברה עליו וישלח מלאכים מכהניו הגדולים לוולאדימיר להטותו להכיר את רשות האפיפיור, ולא עלתה בידו אחרי כן כאשר היתה מריבה בין נסיכי רוסיא (כמאה הי"א) ואיזאסלעוו ברח לפולניא, כחב האפיפיור גריגור השביעי אל הטלך באלעסלאוו השני מלך פולין, להשיב לאיזאסלעוו את כסאו בהנאו, כי יעמוד לימינו להפיץ הקטלוציזמוס ברוסיא.— האפיפיור אלכסנדר III (כמחצה השנים למאה הי"ב) שלח כהן ראש לקיוב בתואנה, לחקור ולדרוש דבר ידוע מכבר: מה אפוא היסוד הראשי המפריד בין הכנסיה המזרחית ובין הרומית הקטולית. אך המעטראפאליט הרוכי לא אבה לבוא עמו בשקלא וטריא וייעצהו לפנות אל הפטריארך בקונשטנטינא—ראש הכנסיה היונית, להטותו לעזוב את עקרי תורתו ונשיאותו ולאחד את הכנסיות תחת שרכיט האפיפיור.— במחצית המאה הי"ג, עת הליכות המדינות היו כשעה משחקת לפתוח את הרוסים לרבקה בקטיליציזמוס; עת לכדו נושאי הצלב את קונסטנטינא ויכינו בה קיסריות לאטינית בקרבח נחלת הרוסים, שלח האפיפיור ציר מיוחד לראמאן הנסיך ברוסיא להציע לפניו, להכיר ראשית האפיפיור ויבטיחהו, כי כהרב פטרוס יעמוד לימינו להרחיב גבול ארצו. אכן גם פה שנה ברואה והנסיך הוציא תרבו מחערה והשיב לציר האפיפיור: אם חרב פטרוס שזה לחרבי זו, ילכוד לו האפיפיור ערים ויחלקם לאשר ישר בעיניו; אך אז יעשה נגד למודי הנוצרי, אשר הזהיר את פטרוס לכלי יחנור חרב ולא יצא למלחמה. האלהים נתן בידי את החרב

הזאת, ואני אלך בדרך אבותי ואבין לרשע במחיר דם ערים וממשלות". כמעט עברו שלש שנים ויבוא הקרדינל וויטאלי לקיוב כחורת מפתח ויטה את כהני הרוסים ואה, העם להתחבר אל כנסת הרומית הקטולית. אך גם משלחתו זאת, כמלאכי גרענצ'ר השלישי והשביעי לא הצליחה בטפעה. כן לא עשו מאומה הקרדינלים השנים אשר שלח איננאסענץ (כמחצית המאה הי"ג) אל הנסיך אלכסנדר נעווסקי, וגם המכתב אשר כתב אליו האפיפיור להוכיח לו, כי אם יקבל עליו משרתו יגדל ויארר. כי הנסיך השיבו: "אנהנו ידענו רק כנסת אמונה אמתית אחת, ולא נקבל תורהך". האפיפיור ההוא שלח נזיר מלוכה לדניאל גאליצקי (כונה להקרעמל במאסקווא) ויכתיבו להצאת לעזרה לו כמלחמתו את התחרים להטוהולחפצו. ויקבל הנסיך את הנזיר ויאוח לקרוא אספת כהנים כחפץ האפיפיור לאחר את הכנסיה המזרחית את המערבית. אך כאשר השיג את העזר, נחק הנסיך את חכל היחס שבינו ובין חצר רומא ולא שח לב גם למוסר האפיפיור אלכסנדר הרביעי.

כאשר הראה הנסיון משנות מאות כי אפסה כל תקוה לכנסת רומא לפרוש כנפיה על אדמת רוסיא, החלו האפיפיורים לקום במשטמה גלויה לעשות נקמה במושלי רוסיא. ויהי ראשית מלאכתם להקים להם אויב מהיך שכנתם — אחותם הסלווית ולהסית את הפולנים לעורר בם טרנים, ולא לכר כי אסרו עליהם לבוא את הרוסים כמגע ומשא, אלא שהיכיהו להם כראיות ברורות כי חוכה עליהם (על הפולנים) לעלות למלחמה על הרוסים — אויבי הקטוליציזמוס. כן נתן האפיפיור אלכסנדר הרביעי כח והרשאה לנסיך ליטא לעשות מלוכה על אדמת רוסיא. וככה התנהגו האפיפיורים אחריו. מרטין החמישי (כתחלת המאה הט"ו) עשה את מלך פולניא וולאדיסלאו יאגעללאך ואת אחיו נסיך ליטא יראשי כהונה בכנסת הקטולית על אדמת רוסיא ויפקידמו לעשות כל יכלתם לאחד לאחד את הכנסיה הארטהאדאקסית את הרומית. אך כל עמלו היה לריק. כי מלכד אשר רחקו עקרי שתי האמונות התאומיות מבטן הנוצרית, הלא כרחק מזרח מטערב רחקו גם דרכי כהני הרוסים מכהני הקטוליציזמוס. כהני רוסיא מאז מעולם לא שתו לבם רק לעדרם, לרעותם כנאות אמונה ומוסר, ולא התערבו בעסקי המדינה ולא בריב האמונות והדעות, לא פתו ולא הכריחו אחרים לבוא בכרית דתם, ובכלל היו תהלוכותיהם

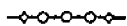
ומנהגיהם ישרים ונכוחים, חקי מוסר לא פרצו, כי היה להם פת כסלם ויתענגו על טוב חיי משפחה, והיא שעמדה להם להביא בלכם רגשות עדינות לחומלה על בני אדם ולארח לחברה אתם; חחת אשר כהני רומא העמיקו שחתו וישחיתו גם מוסר צאן מרעיתם; ככל עת ובכל מקום התאמצו לחוות דעה בעסקי מדינות קטוליות, ולהיליך שליטים ויועציהם שולל, ועג הרוב השתמשו בכחם על גדולי המלכות נושאי הנזר לעשותם לכלי מלאכתם לבצע את מומותיהם, להרים כבודם, להגדיל כח כנסיותיהם ולמלא אוצרותיהן כסף, במחיר דם אחים אשר נשפך כמים מחרכ איש ברעהו. נשים לא לקחו, בנים ובנות לא היו להם, על כן היה לבם כצור חלמיש, רחם לא ידעו; ולשכך תאוחם, עשו המזמחה לפנים הריחו בחלק שפתייהם בנות אמונה אשר באו להתודות לפניהם, ככתוב בדברי הימים ויהרסו שלום משפחות. וכאשר כדורות האמצעיים עמדו המה על מדרגה יותר נשאה כמעלות החכמות והלמודים על כל העם, היא שעמדה להם להתנשא לכל לראש. כתי הנזירים (קלאסטער) אשר פרצו לרוב בארצות הקטולים היו להם למכצרים, לכהי מסכנות ולכתי מועצות ולמסגרות נשק להוציא חפצם למעניהם. כי לא עזב הנזירים המית החכל לחיות כבודדים במוערם ולרעות אמונה, רק לפעול ביתר שאת על דלת העם, לגנוב לכבם ולהטותם אל כל אשר יחפצו. גם על רוסיא פרשו הנזירים מצודה וכת הדאמיניקנים באו ראשונים על אדמת רוסיא ללכוד אנשים בחרמם, אך ידיהם לא עשו תושיה ברוסיא הדרומית, רק בגלילות הצפון הצליחו יותר.

עוד לא נחו שקטו האפיפיורים לבקש עצה להשלים את כנסת היונית, והאפיפיור אייגען הרביעי קרא עצרה בפלארענץ. שמה באו (1438) הקיסר האחרון למלכות היונים בביצאנץ פאלעאָלאַגא עם 700 כהנים יונים למצוא פשר, ובשנת 1442 התמו אמנה לאחר את שתי הכנסיות תחת משטר האפיפיור, כי קוה פאלעאָלאַגא עזרתו מקודש, כי יעמדו הלאטינים במצות האפיפיור לימינו לכוון כסאו אשר הורגו תחתיו. אולם עוד הגדיל המבוכות בארצו ותהי לו המלחמה מכית ומחוי, עד כי לכדו התונרמים את ביצאנץ ואחיו ברח דרומא יחד את בתו סאָפֿיע אשר נודלה בתורת הקטולית. וכאשר לא היה בעולם דבר בלתי נאה לפי כבודם לראשי כהני הקטולים, לבוא עד מטרחתם, הואיל האפיפיור פאול השני (כמחצית השנית למאה הט"ו) להיות שדכן להנסיך איוואן וואסילעוויטש לקחת את סאָפֿיע לאשה ויבטח בה

להטות את מושל רוסיא לדבקה בהקטוליציומום ואחריו ינהרו כל בני רוסיא העושים בהמים רצון מלכם. וביותר חכה כי עתה יצלח חפצו בידו, לאשר התחננות בית שליט רוסיא עם בית קסרי יון הגדיל פאר נזר מאסקווא והנשר בעל ראשים שנים החל אז להתנוסס על נס רוסיא. וישלח האפיפיור את הקרדינל אנטאניץ לשלח את המלכה סאפיע (צאוע) למאסקווא, למען יתקרב אל הצאר למשכו ברשחו. אבל התבולותיו לא הועילו לו: סאפיע דבקה בכל לב באמונת הנוצרים היונית ולא מלאה הקות האפיפיור.

כמאה המיו היה יחס יותר קרוב בין נסיכי רוסיא ובין הצר רומא. כאשר נפל פחד התוגרמים על יושבי אירופא המערבית, פן יעלו עליהם לרשת את ארצם, קראו האפיפיורים לנושאי צלב לעלות על המושלמנים למלחמה. כי עסקי האמינה עשו אז שלטת בעניני המדינה. האפיפיורים הבינו כי להכריע קמיהם האדירים האלה, נחוץ קשר אמיץ, לא לכד בין מלכי מערב, אך גם חבר אירופא המזרחית, וישלחו ציריהם למאסקווא, ואגב אורחא לא שכחו לנסות אולי ימצאו שעת הכושר לאחר את הכנסיות. כאשר העיר האפיפיור לעצן העשירי את עמי אירופא להחזיק ציב ולחנור חרב לעלות עד הסולטן, שלח כהן דאמיניקני לפתוח את הנסיך וואסיל איוואנאוויתש לאחוז בפשר פלארעניץ וללכת יחרו את יתר המלכים ללחום בהתוגרמים ויבטיחוהו כתר מלכות ולהמעטר אפאליט הרוסי שם נשיא (פאטריארך). אך גם הכהן היה, גם אחר אשר נשלח אחריו לא עשו מאומה. — כאשר ראה האפיפיור כי בדרך אמונה לא הצליח לצוד את רוסיא בחרמו, הערים, לשלוח את אחד התרים מצבאות החיל פאול שמו וכידו מכתבי מליצה מהאפיפיור ומשנהו, לסול מסדה דרך רוסיא להודו למסחר בשמים ראש. אבל מושל רוסיא לא אבה לפתוח דרך מסחר לבני נכר בארצות המזרח. אחריו שלח קלעמנס השביעי עוד הפעם את איש החיל הזה בתור ציר מיוחד לוואסיל איוואנאוויתש, להטותו לעלות למלחמה על התוגרמים ולאחד את הכנסיות; ולכלתי קנות לו שוטנים שלח נסיך רוסיא מפני הכבוד ציר לרומא איש משכיל דמיטרי געראסימאוו והאפיפיור חלק לו כבוד גדול. אכן מה מאד נפלו פניו כאשר נודע לו כי לא הביא אהו כה והרשאה לבוא בכרית עמו. ובכל זאת כאשר שב ציר רוסיא לביתו, שלח אהו האפיפיור את העפיסקאפ מסקארענסק, יוחנן פראנציסקא לחווד השלום בין מושל רוסיא ובין זיגיסמונד סלך פולניא, וגם הצליח להשכית נשק

על משך ששה ירחים, בתקוהו לקרב את הכנסיות, אשר לא עלתה בידו. מני אז עברו ימים רבים ולא היה שום יחס בין מושלי רוסיא וכיחצר רומא.

ח.

פרץ נבעה בחומת הקטוליציזמום

כאשר נחפשה באמצע מאה הט"ו שטח המחקנים (רעפאר מאציאן) ולטהער וקאלווין כאויבים בנפש להאפיפיריות עשו שמות בארץ, התאמצו האפיפירים (פאול III, יוליוס III ופיוס IV, משנת 1542 עד 1564, בחמש ועשרים ישיבות) בכל עוז לקרוא אספה כוללת בטרירענט (עיר מחוז בטיראָל) להקן הקלקולים ופשעי כהני הקטולים, לעצור בעד המתפרצים נגדם ולהחרימם. ויקראו גם למושל רוסיא ולכהניה. אך המה ידעו מראש כי כל מגמת האפיפירים להכניע את כל האדמה תחת שרביט רומא, ולא אבו להלך. — אכן בעת היאת פרצה מלחמה חדשה בין הרוסים וכן הפולנים, וירא הצאר איוואן גראָוני כי הצליח נשק אויבו סטעפאן באטאָרי מלך פולניא וישלה לחצר רומא להתערב כיניהם ולמצוא פשר. והאפיפיר גרענאָר הי"ג לא אחר לשלוח ציר מיוחד למלך פולניא, ויאמן כי עתה באה העת להרחיב ממשלחו על רוסיא וגם הרוסים יחלצו חושים ללחום בחוגרמים. אמנם באטאָרי נכא מראש לציר רומא כי תוחלחו נכזבה. וכאשר גברו הרוסים על הפולנים לפני פסקאָוסק והשקוט המלחמה, אז בא ציר האפיפיר היעזואיט אנטאָני למאָסקווא ויחפאר כי מידו היתה שביחת הקרבות ויבקש לבצע מזמחו, אבל הצר הנכון הזה הבין להשיב להיזואיט כחכמתו וכאשר בא בן הלך, ומשלחתו נשארה מעל. — אחרי אשר עברו ימים רבים ואין חוץ נפרץ בין חצר רומא וכיה מלכות מאָסקווא, שלח האפיפיר קלעמנס השמיני (בסוף המאה הט"ז) את היעזואיט הערום אלכסנדר קאָטולעי לפעדאָר בן איוואן ויצוהו להבין למושלי רוסיא המתנאים על גזע מחצבתם מקיסרי רומא, כי מעלת אצילים אמחים נחוצה להיות מקוימה מאת האפיפיר; כן יתאמן להביא בלבו יראת הכבוד לפני ראש הקטוליציזמום וכי אמינה הנוצרות האמתית בכנסת רומא ולא בקונשטנטינא, התלויה בדעת אחרים, כמושלים חוגרמים כופרים בעיקר הנוצרות, וע"כ אין לכהני הראש ברכת רוח הקדש, וכי רוסיא הספוארה ראויה לגרל טוב מזה. ויעורר את היעזואיט כאיש חבונות ויודע סלע המחלקות בין כנסת רומא לכנסת היונים, להוכיח לרוסים

אמרת הקטוליציזמוס ועוזו. פעמים בא היעזואיט הזה למאסקווא ודבריו לא עשו שרש.

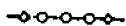
הנסיון במשך שנות מאות רבות הוכיח להאפיפיורים שגגתם להונות את הרוסים ומושליהם לשים החי הקטוליציזמוס בלחייהם ויבינו לרעה כי כל כלי מרמה וחונף אשר יוצר על שטח כנסת היונית השוררת ברוסיה לא יצלח, וכל לשון חקום אהה למשפט תרשיע. אז שחו מבטחם בערמת היעזואיטים. והמה שמו כל מעינם לראשונה ליסד אנודתם בארץ פולניא אשר התי להם למגדל עז, למבצר ולבית נשק היער, לזנב את הנחשלים ולירות חצי מות אל לב אמונת היונית לשרש גזעה מרוסיה.

בחלחל המאה הי"ז הסיתו היעזואיטים את הפולנים לעשות מלחמה ברוסים, ויעל זיגיסמונד השלישי וכהני האפיפיור חלוצי חרב לפניו ויבואו עד לב רוסיה—עד מאסקווא הבירה, וכבר האמינו כי עלהה בידם להכחיד כלה את כנסת היונית ביחד עם רוח הלאומי הרוסי. אך גם בפעם הזאת הקוחם נכזבה ויטין הרוסים רוממה. אז כרת זיגיסמונד ברית את מלך שוועדען ויואל לעשות שלום עולם את הצאר בארים גאדונאוו בהנאי כי הפולנים יוכלו לקנות באין מוחה קרקעות ברוסיה, ולא לבד שיוכלו ללכת בעקבי אמונתם בכל מקום שהם בלי מפריע, אלא שממשהו רוסיה מחויבת לבנות להם על חשבונה כנסיות קטוליות לתפלה במאסקווא וביתר הערים ולהכין להם שמו בתי ספר ובתי מדרש לחנוך ילדים וכהנים כרת הקטוליציזמוס. ולא שמע להם בארים גאדונאוו. לא ארכו הימים ויקם דמיטרי השקר (הראשון, שנטל שם לעצמו לאמר שהוא בן איוואן גראזני ונמלט מיד אביו, והוא יצא כפי הנראה מכית הנזירים) ויבקש לו את המלוכה. האפיפיור פאול החמישי האמין למצוא בו כלי יקר למעשהו ויכירהו למושל רוסיה וגם פקד על היעזואיטים להטות לב מלך הפולנים לשית ידו אחרו ולהושיע לו לבוא על כס מאסקווא בהנאי, כי ידבק בהקטוליציזמוס ויעשה את כנסת רוסא שלטת בארצנו. כליות יעזואיטים שנים בא דמיטרי למאסקווא ויעש מלוכה, והמה בקשו לו אשה קטולית את מארינא מנישעק בת שליט הגליל (וואיעוואדע) סאנרא—מיר. אך דמיטרי ראה כי לא יוכל לתת לכהני קטולים לברך את הדבק ולתת להם חופה וקדושין כדתם. ויבקש מאת האפיפיור הרשיון להביא את יעודתה כחיק הנוצריה היונית וכהני הרוסים יביאום

בחוברת. ויהי כאשר באה הכלה למאסקווא כליות אלפים פולנים, קם שאון בין הרוסים ויקשרו קשר על דמיטרי ויפרצו בהקרעמל ויהרגו את דמיטרי, מארינא נתנה ככלא. אחרי מותו הרבו הפולנים חמם וריב ברוסיה, עד אשר עיפה נפש הרוסים לשאתם, ומלכם שואיסקאי (1610) לא עזר כח לעמוד נגד הפולנים וימליכו עליהם את וולאדיסלאו בן זיגזמונד, כהנאי שיקבל אמונת היונית ולא הסכים זיגזמונד ויבקש לו לברו המלוכה ולהכניע את הארץ תחת שלטון האפיפיורים. אז קמו כל הרוסים כאיש אחד וילחמו בזרוע עוז לשם ארצם, עמם ואמונתם לפני הומות מאסקווא. —

כאשר גורשו הפולנים מאד מחרוסיא, (1612) הרגיש חצר רומא כי נהרסו אשיות תקותו ויוסף לחמוך יתדותיו בהיעזואיטים אשר התיעצו מאז להחל לקצץ בנטיעות ולהביא כחיק הקטולית את חושבי הגלילות הרוסיות הנלכדות ביד הפולנים, וכיחוד העיר קיוב ערש אמונת היונית ברוסיה וליטא. למטרתם זאת הכינו כתי ספר לבני דלת העם לחנכם ברוח הקטולית ויעתיקו לשפת רוסיה ספרי לטינא וגם הצליח פעלם, עד כי הטו גם לב כהני רוסיה גדולים והמהקראו עצרה (בשנת 1596) בברעסט ליטעווסק לכל כהני ראש ויציעו לפניהם לבקש שלום כחיק כנסת רומא וכמעט כלם הסכימו לעצתם, לשמחת לב מלך פולניא, וישלחו צירים להאפיפיור לבשרו, ויחבקם בזרועותיו, ולאות האהדות חקקו חמונת האפיפיור קלעמאנס השמיני על לוח נחשת ועליו כתובת לטינית (*Ruthenis resepetis*, להרוסים הנאחדים). וכה נעשה החבר (אוניאן) אמיץ בין הרומית והיונית והכהנים הביאו בכרית הקטוליצזמוס את העם אשר הלך אחריהם בעינים עצומות. — אולם לא ארכו הימים וכהני הרוסים הרגישו כי תוחלתם נכזבת להשיג את אשר הבטיחו להם היעזואיטים המדיחים לראשונה. כהני הקטולים לא אבו לתת את הכהנים הנאחדים לשבת אתם באיחזן תחכמוני, ויחלו כהני הרוסים להתאונן על האוניאן, ואדירי המדינה הגרו קנאות לדת אבותיהם, וירע גם בעיני העם ויחדלו לבוא לבתי כנסיות האוניאטען. אך היעזואיטים לא נחו ולא שקטו, לפתוח את הרוסים להמיר דתם כדת הקטוליצזמוס, או עכ"פ להתחבר להאוניאטים, ואשר לא עלתה בידם בחלקות, עשו ככפיה וכחזק יד, ולא שהו לב כי הוא מתנגד לרוח הרוסים, אשר חשבו ליסוד מוסד אמונתם לתת חופש לכל איש ללכת בשם אמונתו. ובה הרסו שחת ממלכת פלוניא. כי עיפם לנשוא.

עקת צורדי נפשות והגרח יד ממשלה הפולנים—נשק היעזואיטים, קמו הקא-
זאקע ונחתח משטר ההגמון (העטמאן) באגראן חמעלניצקי (1648) ויחריבו
את פולניא (גם אחינו ב"י נשאו עמך ותלאה נעת ההיא, כנודע בשם
גזירת ה"ח וח"ט), ויחאחדו את צאר רוסיא אלעקסעי סיכאילאָוויטש
עד כי לקחו מיד מלך פולניא את רוסיא הקטנה, קיוב, סמאָלענסק
ואַקראינע, מני אז לא יספו האפיפיורים לנסות דבר אל מושלי
רוסיא במשך המאה הי"ז.

ט.

קרבת רוסיא לאירופא.

כאשר באה רוסיא יותר בקרבת מלכי אירופא ורכים באו משם
אלינו לקחת משרה במדינה, וירבו הקטולים במאָסקווא ואחם גם כהניהם
אשר החלו להסית ולהריח את הרוסים לדבקה בקטוליציוזמוס. בימי
סאָפֿיע אלעקסעיוווא (אחות פעטר הגדול מאביו אלעקסעי מיכאיל-
לאָוויטש מאשתו הראשונה, אשר לקחת רסן הממשלה בידה משנת
1682, אחרי מות אחיה הצאר פֿערדֿר III אלעקסעיווויטש, אשר
הנחיל כסאו לאחיו הצעיר פעטר ויבכרהו על פני אחיו הגדול ממנו
איוואן רפה הרוח, וסאָפֿיע הצליחה בערמחה להמליך את שניהם
וכידה נתנה הממשלה, עד כי החנבר פעטר הראשון ויקח המלוכה
מידה בשנת 1689 והיא מטה בכית הנוירות), הצליח יעזואיט אחד
לקנות לו לבב אהוב הגבירה וואסיל גאליטשין וישכון במאָסקווא
לזרוע שמה זרע הקטוליציוזמוס; אך הפאטריארך הרוסי הבין לפעול
ויעורר את הצארים איוואן ופעטר הגדול לגרשם כלה משם. אבל
הם נשארו בסתר ימים רבים וילכו רכיל וירבו חככים וישיגו רשיון
מפעטר לבנות בתי כנסיות קטוליות במאָסקווא ולהטיף לעם בשם
הקוטיליציוזמוס, ויכינו בתי חינוך קטוליים. וכה באה התקרבות הרשה בין
חצר רוסא ובין חצר מאָסקווא. פעטר שלח ציר מיוחד לרוסא,
לבקש מאת האפיפיור להכיר את אויגוסט השני (נסיד ואכסען אשר
דבק בהקטוליציוזמוס למען השיג נור פולניא בשנת 1697) למלך פולין.
בעת הלך פעטר לפאריז צוה האפיפיור קלעמאנס הי"א את צירו
שמה לגנוב לבב הצאר, לתת לו פסל ווענערי מעשה חושב, אשר
חמד בו הצאר להציגו באוצר סגולות החמדה אשר לו (ערמיטאזש).

למען יצלת. להטותו לעשות חווה (קאנקארדאט) את האפיפיור, אשר על פיהו יוכל חצר רומא לבנות בתי כנסיה, להכין בתי ספר ובתי מדרש חכמה ברוסיה, ולשלוח צירים ומפתים בכל הארץ אל כל אשר יחפץ. ולולא מלך האפיפיור טרם נגמר דבר החווה, קרוב היה לצאת אל הפועל. כן נסו כהני הקטולים הגדולים והמלומדים להטות את פעמם לחבק חיק הקטולוציזמוס ועמדם היו לריק. אך על אדמת רוסיה החלו היעזואיטים להכות שרש, ביחוד בין הארמענים באסטרךאן. כימי יעקאטערינא הגדולה, (מלכה משנת 1762 עד 1796) כאשר נספחה רוסיה הלבנה (בשנת 1772, בהלוקח פולין הראשונה) למלכות רוסיה, גברה יד הקטולוציזמוס בארץ, והממשלה מצאה לנחוץ להגביל שלטון הכהנים ולעשות חקים נכונים לכנסת הקטולית ברוסיה ויחוסה להאפיפיור, וזה הדבר: עד מלכות יעקאטערינא היה מספר הקטולים מעט על אדמת רוסיה ושלטון לא היה לכהנים ותהי משלחתם רק כמתפים ומדיחים; אכן מאז נספחה נפת רוסיה הלבנה על נחלת הרוסים ואחה באו בצל כנפי הקיסרית מאה רבוא קטולים, ואהם כנסיותיהם וכהניהם אשר להם ניתן המשפט לשית לבם לעדרם ולמשול ברוח מוסרם בריש גלי, מני אז גברה ידם במדינה, ויעמלו להטות לב צאן מרעיחם להכיר ראשית האפיפיור לא לכר בעסקי אמונה, אך גם בישובו של עולם, כגבוה מעל גבוה שומר על עסקי המדינות פנימה. לשום מעצור לרוח משחית זה, הכינה הקיסרית שלטון ראשי (הירארכיע) מכהני קטולים בארצה, לפקח על כל הנוגע לכנסת הקטולית כאין משבית; אכן חוק שמה להם לכלי יוידו לפרסם פקודות חדשות בשם האפיפיור טרם ישיגו על זה רשיון הממשלה הארצית. החוק הזה עומד בתקפו עד היום. האפיפיור הבין כי לשוא יעמול להחיצב נגד החוק הזה, ויתן עליו הסכמתו, למען יאמינו המקנאים לשמו כי יצא מדבו, ולא יגלה בקהל רפיון ידו. עוד נסה לתת לכהנים נוסח שבועה בלקחם משרה על שכמם, לקבל על נפשם באלה לרדוף ולהכחיר ולהכות חרם את הכתות הנוטות משטת הקטולית. אולם הקיסרית מאנה להקים הפצו ותעש נוסח אחר ברוח הסבלנות השוררת מאז מקדם ברוסיה. רוח הסבלנות הזאת, השוהם היקר כנזר מלכי רוסיה, מתנגדת מן הקצה אל הקצה לרוח הקטולוציזמוס, הדוכר מחוך גרונם של האפיפיורים וכהניהם בשם משיחם לאמר: „כל אשר איננו אתי,

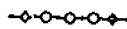
הוא נגדי"; נשענים על יסוד זה, לפי מובנם, מצוה וחוב קדוש להשמיר כל זכר התנגדות לכנסת הרוסית מתחת שמי ד'; הסכלנות הזאת פעלה ברוח האוניאטים אשר שבו לחסות בצל רוסיה כבראשונה וירגישו במשך מאתים שנה את כל המועקה אשר שמה עליהם ממשלת הקטולים, וכי גם בסורם לכישמעת האפיפיור, עוד לא נתנו להם זכויות קטולים, יען נגררים המה אחרי עיקרי דת היונית, ובמשך שנתים ימים פרקו כלה, בלי שום מסית ומכריח, את עול האפיפיור מעליהם וישיבו לחסות בצל שלטון כהונת הנוצרים היונית ולא נשארו מהם רק מעט מוער. — רק כאחת שנה הקיסרית המחוכמת, כאשר השתרעה חוק הסכלנות גם על חבר היעזואטים, בעת אשר האפיפיור (במחצה השנית למאה הי"ח) השכית בעצמו את אגודתם בארץ והיא נאנה להם מפלט בארצה (1782), כהקוטה כי המה יעמדו לימינה לכצע חפצה הטוב, וזהו להפך כי עמדו לשמנה לה בנכליהם הרעים.

הקיסר פאול (מלך משנה 1796 עד 1801), אף אם ככל ענפי הממשלה החאמץ לבטל החלטות יעקאטערינא, או במקום שאי אפשר החזיקן מוסכות שם, יאכן בנוגע לכנסת הקטולית לא שנה דבר ועוד הרבה להטות חסדן לראשי כהניה בארצו, ובריתו היתה נאמנה להאפיפיורים, עד כי בפרוץ המרד בצרפת והרעה נחכה על הכהנים הגדולים להורידם מכסרומא, קם פאול כמלאך מושיע לצדד בזכותם וברוח נכון הציע לפני האפיפיור פיוס הששי לבוא בטח לשכון בכור ברוסיה וכל מעינו היה להשיב את מלכות הכהונה למקומה כרומא אשר לכדוה הצרפתים. ככה הרבה להטיב את האפיפיור פיוס השביעי ויהי הקשר אמיץ ביניהם, עד כי נרצה לו לעשות שניים רבים בשלטון כנסיות הקטוליות ברוסיה ובחלוקת הגלילות לכהניהם, ככל אשר ימצא לטוב ציר האפיפיור אשר שלח. אך כאשר בא הציר ההוא לבירת המלוכה לשכת שמה בהסירות מטעם ממלכת רומא, ויחל להתערב בתהלכות המדינה פנימה, אז נלחץ הקיסר לבטל מלאכות רומא ברוסיה. אולם היעזואטים לא נחו ולא שקטו ויגנבו את לב הקיסר לעשות חפצם ועוד המליץ בעדם לפני האפיפיור ליסד אגודתם מחדש ברוסיה ולולא קדם חמות את פאול, מי יודע עד כמה גברה ידם בארצם כאשר ישב אלכסנדר הראשון (בשנה 1801) על כסא אביו, שלח האפיפיור פיוס השביעי מכתב אליו ויבקשהו לקבל מחדש ציר רומא, ויאת הקיסר להקים מורשה מרומא כפ"ב. אך לא ארכו הימים וירע בעיני הקיסר

מעשי האפיפיור ויחדל כל חזון בין חצר רוסיא ובין חצר רומא, עד שוב האפיפיור בשנת 1814 לרומא ואז פנה במכתב אל אלכסנדר, כי בו ישים מבטחו לשוב אל אחוזתו—אל הנפות אשר לוקחו ממנו, ויחנפוהו בדברים לאמר: „אם הדר כבוד מלכותך יהיה מצדנו, ממי נפחד?“. — ובאמת דברי קיסר רוסיא היו נשמעים באספת המלכים ולו יאתה תודה מטעם ממשלת רומא כי הושבו לה נפותיה. אכן כמעט ישב האפיפיור על כס מלכותו וישכח את כל התלאות אשר שבע מאז פרץ המרד בצרפת וכי כפשע היה כינו ובין אברן כסאו בגלל גזונו ואומץ רוחו, ולא שנה את שטחו לטוב, וכאשר בא ציר דומיני לרומא, ההל הקארדינאל דעללא—סאמאליא לבקש עצות לחדש את התשוקה הנשכחה כבר מלב—לאחר את שתי הכנסיות, — היוניות והרומית, הוחז כנפי האפיפיור. כראות האפיפיור כי עמלו לריק, שכח את החסד אשר גמל אתו אלכסנדר ויתערב בעסקי האמונה הקטולית ברוסיא, האף כי רוח הסבלנות חופפה עליה, ויאבה להשלימה בעסקי המדינה, ובכלל הראו כהני הקטולים את פחוזתם. בשנת 1812, בהסיתם את כל הקטולים להתאחד את מחנות נאפא לעצן נגד רוסיא. ואחרי מות אלכסנדר (1825) לא אבו להעלות אזכרתו ולחלות בכנסיותיהם בעד נשמת הקיסר הנאסף, בתואנה, — כי הולין הוא לקטולים לבקש בעד נשמות מתים אשר לא מכני בריחתם, האף כי מעולם לא יצא חוק כזה מחיק הקטוליציומוס.

כימי מלכות ניקולי הראשון מצאה הכנסת הקטולית ברוסיא מחסה ותחיה טובה, ושלוש היה בין חצר פטרבורג ובין חצר רומא כל ימי האפיפיור איש קנאות לעצן הייב וגרענאץ הט"ו. בשנת 1830 רבים מכהני הקטולים, ביחוד הנוירים שמו ידם את בוגדים וכאשר שלח האפיפיור מכתב רועים לכל כהני הקטולים בפולניא להזכירם את השכועה אשר נשבעו להקיסר וכי עליהם חוב מוטל לעצור בעד העט לכלי ימרדו במלכם, חרה אף הכהנים על האפיפיור ולא פלאו אחריו ויברו. המה עמלו להוכיח לאבי הבנסיה כי ממשלת רוסיא הוציאה חקית מעיקים על כנסת הקטולית. אך הוא הבין את תרמיתם וימצא את כל מעשי ממשלת רוסיא טובים ונכוחים. וכה היה משפטם המיד, את נודמן אחת באלף שנים כי השלים האפיפיור את ממשלת רוסיא, הלכו הכהנים בשטח רוב האפיפיורים לפניו ויהיו צוררים לרוסים בנכליהם הרעים.

עוצם פעולה הקוטיליציומוס בגלילות רוסיא נשברה כלה בשנת 1839, בעת פרקו שארית האוניאטים מעליהם את עול האפיפיור וישובו אל חיק הנוצרית היונית. כהני הקטולים בקנאתם ומשומתם הוציאו עלילה על ממשלת רוסיא כי היא נחנה צו לבטל את האוניאטים, בעת אשר נודע לכל כי ברצון חפשי נעשתה זאת, וישלחו להפיץ קול באירופא להבאיש רוח מנושלת רוסיא ונזורה זאת מכבה בכל ארצות הקטוליות וחספר את העוננים, וקטלים אשר נשמת היא לאחיהות אחרי שרפו מקלמן, והיה נחלמה נדרך גם סחמת המציק, ושטח נערץ ונקדש וכל מה"ע מלאו ספוריה, עז כי נודע הדבר כי שקר ברהה כלכה וכל שמץ אמת לא נמצא בשפתיה, והיא לקחה לה שם אם ושלטה הנזירות אשר כבר מחה.

9.

חלקת לשון מחוקק ספון.

יש ויש אנשים רבים אשר תשונה חכונת נפשם ודרכם לרגלי מצוב, וכבר שומה בפי העם, כי העני נדיב לב וכאשר יעשר יקשיח לכו. כן גם אלו אשר ברוח חנינה, עגוז וחופש יקנו להם נפשות להרימם ולנשואם לכל לראש, והיה כאשר נכונה משרתם בידם ירדו כמיטיבהם בפרך. אך כבר מאה לדעת, אם אשר מנוש יתעהו להמיר טבעו ולהפיז בו גאון ואון להכביר לכו, או כי בהיותו בשפל המדרגה הכין בערמה להסתיר נכליו ותאות הכבוד המיתתו לחליק לשון ולכוף כאגמון ראשו לפני אכירים להטותם אליו, ואת העם הונח כאמרי חן וכמעשי צדקה וחסד, למען יעזרוהו להגיע למחוז חפצו ורק כאשר ידע בנפשי כי מושבו איהן יוציא זרע מזמיותו הרעים ציץ ויפרח פרי רשע להרבות און ולהכניע את מטיביו בחזק יד.

גם האפיפיור פיוס IX עלה לגדולה בגלל נדבת לכו ונפשו הרחבה, עד כי האמונו מנשאו כי הוא יוצא מכלל האפיפיורים ורוח הזמן החנוס בו לשנות לטוב את דרכי הקוטיליציומוס ולהקל עול סבלו מעל שכם צאן מרעיותיו. אולם מי אשר העמיק בחולדות חיי הכהן ההוא יראה בהיר כי לא שנתה הצלחתו את טעמו, רק

בחלקות הונה מראש את כל מחי חבל, עד אשר בצע מומתו לעמוד בראש כנסת הקטולית להשיב עטרה האפיפיורית ליושנה.

האפיפיור הנוכחי שמו לפניו דויאנוני מאריא, גראף פ' מאסטיפעררעט, הוא נולד בסינינאליא בנפת רומא בשנת 1792. אחרי אשר גמר חוק למודו בטאקאנא חשקה נפשו בשנת 1815 לבוא בצבא האצילים שומרי לראש האפיפיור ברומא, אך מחלת חולי נופל אשר דבקה בו עצרה כערו ולא אבו לקבלו. אז ההל ללמוד חכמת האלהות (טהעאלאגיע) ברומא ויהי לכהן, ויצא את המפתח לכילי (Chili, באמעריקא הדרומית), ובשוכו החיצב כעוסק בצדקה וימצא חן נעיני האפיפיור ושימחו לכהן ראש ואחרי כן לקארדינאל. וכאשר מת גרענאר XVI נבחר הוא בשנת 1846 לאפיפיור ונקרא בשם פיוס IX. בראשית ככתו על כס פטרוס האמינו כל יושבי חלד כי הופיעה שמש צדקה ומרפא לארץ ולדרים עליה. הוא העביר על פשעי המחקומים גור ממלכת הכהנים ויבחר כיועצים הולכים לרוח הזמן ויתן תקוה לעשות גוקונים חדשים ולשנות לטוב שטח מלכות הקטוליציזמוס. כל שוכני רומא הריעו לקראתו זירכו בכיר ההלחן, ואחריהם הגדילו עמו ויפארוהו כל לאומי ארץ ומלכיהם. אך מאז פרץ המרד בצרפת 1848 וחרב השערוריה ביתר הארצות וגם איטליא בקשה לפרוק עול אוסטריא מעליה; נתחח אשר האמינו כחחלה, כי מירו היתח זאח ליגרופא להפיץ דעות ומושגים חפשים, החל להראות לעין כל כי עזו כרואה ויתאמץ לעצור ברוח העם, עד כי החקוממו גם עליו חפצי דרור בארצו והוא נמלט בעור כשרו כמחפשי מרומא לגאעטא וישאר שם יותר משנה וחצי, עד אשר לכו גרודי צרפת את המלוכה ברומא ויעבירו את הראשים השליטים בשם כנסיה חפשיה (רעפובליק). ואם אמנם בשוכו הכטיית לחת תורת מדינה הפשית, אולם אחרי דבריו לא מלא עד היום, ונהפוך היא כי ימשול בארצו ביד רמה ובחוקה. עתה כבר יבינו הנחעים לראשונה כי הטיב פנים לרוח העת ההיה לא מאשר נטה אחריה באמת, רק לצוד נפשות כחרמו. והנה בראשית ימי מלכותו קנה פיוס לו את לב כל מלכי אירופא בנתיבתו אשר סלל לו ויכרתו ברית איתו, ויאוח גם הקיסר ניקולי הראשון לעשות עמו חוזה (קאנקאדראט) בשנת 1847. על פיהו נתבארו כל זכויות כנסת הקטולית ברוסיא ופולין, אך לא הכיר את רשות האפיפיורית במלכות רוסיא, למרות רוח ממשלת

הארצות ולתת לשתי רשויות למשול בשוכניה הקטולים. וכפירוש
 איחמר בהתנאים, כי כל שוכני רוסיה הקטולים, ככהנים כעם, יתיחסו
 למלכות רומא וק באמצעות שלטון המדינה, ע"י לשכת שר החיצון,
 וכנסת הקטולים אין לה המשפט להתערב בעסקי האזרחים רק בנוגע
 להתחתנות קטולים ביניהם, אך לא בהתחתנות בני התערובות, רוסים
 עם קטולים. ועוד נעשתה אח"כ הוספה בשנת 1848 להחווה ההוא
 בדבר דין ודברים בעסקי נשואי הקטולים ברוסיה ופולין וכי המשפט
 לכהני ראש בארץ לגלילותיהם לחרוץ משפט בעסקים כאלה, וכל הדבר
 הקשה יביאון לפני הגבוהים מהם בבתי מועצותיהם (קאנסיסטאריען),
 רק אם יחולקו בהי דינין אלה בדעותיהם, או כי לא יתרצה אחד
 מהצדדים או שניהם לפסק דינם, יובא הדבר לפני כס רומא. אך
 לא עזה על לב מושל רוסיה מעולם לתת להאפיפורים המשפט
 להתערב בעסקי אזרח ומדינה. הלא גם יתר מלכי אירופא וביניהם
 גם במדינות קטוליות אשר כיהו אָמנה (קאנקאָרדאט) את האפיפורה,
 לא האצילו לו הכח לחוות דעה בשום ענין מלבד בנוגע לאמונה, וזאת
 אוסטריא, אשר בהחווה שעשה הקיסר פֶּראַנץ־יאָזֶף את האפיפור
 פיוס ט' בשנת 1855 נאמר: הכהן הגדול ברומא, כאשר לו משפט
 אלהים בכל מרחבי הכנסיה, ע"כ לו ראשית הכבוד, והיחס שבינם לבין
 עצמם, בכל הנוגע לענין רוחני ונפשי ובעסקי הכהונה של הכהנים
 הראשים, פרחי הכהונה והעם ובין כסא הקדוש, לא יצטרך להכנע ולחכות
 להשיג שום הסכמת מלכות, אך יהי חפשי בכל". על נוסח התנאי
 הזה השתוממו בעתו כל יודעי כינה לעתים, איך נרצה הקיסר
 מאוסטריא כמאה החשע עשרית למסור עתוהי ארצו כלה ביד האפיפור
 וכיד צירי הכהנים בארצותיו. ומי לא ידע כי הקשר ההוא נעשה בעצת
 אמו סאָפִיע האדוקה בהקטוליות, וראשי הכהנים וביחוד היעזואיטוס
 רומסי חצרה ויועציה הוליכו שולל את הקיסר ויועציו בדברם על לבם
 כי רק בדרך זה יוכל לחבר יחדו ולעשות לאגודה אחת את כל
 הושבי גפוחיו הרכים והנפרדים בדעותיהם ומנהגיהם, לאשר רובם,
 ררובם קטולים והכנסיה לכר הוכל ליסר אגודתם ולעשותם לעכדים
 נאמנים למלכם, וכה יצליח חפץ הקיסר בידו להחזיק במעוז שלטונו,
 להיות מושל לכהני ככל רחבי ממלכתו. אך לא ארכו הימים ותרא
 הממשלה כי שגגה יצאה מלפני השליט, כי הכהנים עשו שלטת
 בארץ ויתערבו בכל ענין, מחנוך הילדים לקטולים ולכל בני אמונה,

ער תהלוכות כית ומוסר העם, וגם בעניני המדינה, ובחמכם יחדותיהם
 על התנאי הזה בהחזקה, לא מצאו לנחון לתת חשבון לפני כס
 הממשלה, רק לכסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשם ברומא. גם העם
 החל להרגיש מועקת התערבות הכהנים וירגנו באהליהם, ער כי
 נלהץ הקיסר להוציא פתשגן כתב הדת לקרוא לצירי העם להועץ
 אחם בכל עסקי המדינה וממילא נחלש כח החזקה את האפיפיור,
 אשר החאונן מאד, היוזוכהניו כאוסטריא, ויהיו היושבים ראשונה במלכות
 בעיניהם כמתעטעים ומועלים בכרית קדוש. — אולם מיתר מלכי
 הארצות לא היה אף גם אחר אשר ההעשת להפקיד רוח עמו ביד
 האפיפיור; על אחת כמה וכמה מושלי רוסיא, אשר זרה רוחם
 ומאז לנאון הקטוליציזמוס ודברי הימים הורום לדעת כי מני
 שים אפיפיור ברומא, במשך חשע מאות שנה, שמו כל מעינם
 להעלות בחכה את הליוחן האדיר — רוסיא העצומה ולהכניע תחתם
 את כנסת היונית ואת רוח הלאומי הרוסי גם יחד לעבדי עולם, ואשר לא
 עלה בידם במועצות ודעת, בחלקות והבטחות, כעזר מפתים ומסיתים,
 נסו במזמותיהם ויקימו לרוסים רעה מחוכם בחבר האוניאטים ויסיתו
 ברוסיא את שכנחה פולניא וביד מזוינה יצאו הכהנים לקראת רוסיא.
 כאשר שבו נפות המערב לרוסיא, ופולניא היה לה למם, וכה באו
 קטולים רכים תחת כנפי רוסיא, לא חדלו האפיפיורים לבקש להושיב
 ציר מיוחד ברוסיא לשלוט על כל עסקי כנסת הקטולית והסרים
 למשמעתה ברוסיא, ובתואנה כזאת יוכלו להתערב גם בעסקי מדינה
 ותהלוכות האזרחים. ובכן אין לחשוב כי לא שתה ממשלהנו לכבעת
 שעשתה החזקה את האפיפיור לכלי תלכר בפח, וגם הגבילה את כל היחס
 שבינה לבין רומא, לבלי תוכל ממלכת הכהנים לבוא בניקופין על מושלי
 ארצנו כי לא מלאו התנאי הכרית: כן נוכל להבין מה הניע לבב הקיסר
 ניקולי לעשות חזקה את האפיפיור ככלל, בעת שכרור כשמש שלא
 עלה על לב המושל האדיר והנבון הזה להוציא לעצמו או לארצו
 תועלת מה מהתקשרות כזאת, או יען עלה מורד כלבכו משאת
 האפיפיור; אך יען בראשית ממשלת פיוס החשיעי החל להתראות כאוהב
 חרות וסכלנות ומוקיר לאומים ונטיזותיהם, וכי בחפצו לקרב את יסוד
 האפיפיורית אל רוח הזמן, ולעמוד בראש המהלכים, על כן הושיט
 הקיסר ניקולי את ידו לו, בתקוה כי יאציל מרוחו על כל הכהנים הסרים
 למשמעתו בכל רחבי הכל וגם ברוסיא ופולניא, לטוב ללאומיו. אכן חפץ

פיוס התשיעי לא הצליח בידוי שטחו החדשה הזאת אשר בחר לו, התנגדה, לא לבר למסורת האפיפיורים, אך גם למקרי יום ויום ולטבע הענינים המשולבים. רע ומר היה גורל האפיפיור הזה, אשר חפץ להשלים בין הרחוקים, והיא שהפכה את לכבו משנת 1848 והלאה להתמכר ביד הנסונים אהור ולהשחית עוד מכל האפיפיורים שהיו לפניו. מני אז לא חדל מפיו מדברו "non possumus", נגד כל חדש ברוח הזמן. — ובאמת תורת הכהנים לא הוכל להיות מקיבלה בחברת מדינה משכילה וגם הוואטיקאן (ארמון האפיפיור ברומא) לא יאבה להושיט יד ולעשות שלום את מושגי הדור. נשען על ימות עולם, עת יצאו האפיפיורים כמנצחים בכל זמן ועדן במלחמת האור והחשך, שנור על פי פיוס ט' מלת "aspetta", "יחיל לישועה", ואף אם תחמהמה בוא הכוא, וע"כ לא יאבה שלטון רומא לשמוע להתאמצות האומים. ולמען הסב את לב ההמין משטף רוח הזמן ולהלהיב לבכם יותר להעריצו ולהקדישו, העמיד פיוס ט' עיקר חדש נוסף על הל"ט הקבועים בכנסת הקטולית, כיודע לכל קורא בט"ע ללשונותם לגויהם. אך אחר לחדש העיקר הזה כמה מאות שנה, כי בכל חוזק דבקותם של הקטולים באמונתם, לא נקדשה בעיניהם יותר כסבת העיקר החדש הזה. כן היה לזרא בעיני כל באי עולם הקטולי — מלבד יתר האמונות והרעות — הרצח אשר עשה כמשפחת מורטרא, כאשר לקחו הכהנים בחוקה מזרועות אבותיו את הנער עדגארד בן שבע שנים להעבירו על דתו, על דברת השפחה, כי בחלותו הביאה אותו בכרית הנוצרים בסתר, והיא שעמדה לו להחיותו מחליו; ולא הועילו כל דברי מה"ע כקטוליים כאשר איננם קטוליים. ולא מכתב הקיסר נאפאלעאן ומליצת ציר בריטניא לפני נשיא ישראל משה איש האלהים — מונטיפיורי, אשר לפני מלכים יתיצב, ומושלים פרעים יחלקו כבוד לו, ורק האפיפיור נתן כתף סוורח לתתו להתיצב לפניו ולהלותו למלאות בקשת כל אמוני הקטוליציומוס, להשיב את היגר הרך לאמו אשר יצאה מדעתה מרוב יגונה על פרי בטנה כי נגזל מחיקה. וכן עשה לבו כהלטיש ליללח הורי העלם כהן אשר נלכד בכף נזירי הקאטעכעמענען למורת רוח הנער, ולא שמע פיוס IX לקול כל שוכני חבל אשר התאוננו מר על העול הזה, ועוד הרכה עמל בית אביו, לולא ברח חדש פרומא. ועל כל דברי התהנונים ומופתי השכל ענה ואמר כדרכו "non possumus", ועקשות רוחו זאת, היא שהולידה את הענציקליקא (מכתב נלוי) הנודעה לשם, אשר

יצאה מלפניו בשנת 1864 ואשר עשה רושם גדול כתבל, להראות לכל באי עולם כי אין למצוא פשר בין שטת הקטוליציומוס ובין מצב החכמה בימינו, וכי הראש וראשון לכנסת הקטולית חפץ להכחיש ולהוציא מלכ בני אדם ידיעה ברורה פנימיות, נוסדות על ארני הבחינה והנסיון ומחקרי השכל הישר ובאותות הנדסיות וחשבונות רבים ונכונים, וכרצונו לאסור להגות בחכמות ומדעים המחדדים חכונת אנוש ומאירים עיניו לדעת שגגות ראשי האמונה וזרון הנגררים אחריהם, לאחר נחעו כשוא להגדיל כבודם וקדושתם. כמשפט כל הלוקחים שם קדושים לעצמם ככל אום ואמונה, המאמינים, או יאכו כי יאמינו אחרים, כי הם בחירי יה ולהם המשפט דרון מחשבות אנוש וחקרי לבכו ולשים מעצור לרוחו לאסור עליהם קריאת ספרים ולמוד חכמות ולשונוה; כאשר נמצא כאלה להגות לבכנו גם בקרכנו. גם הקטולים בעצמם הבינו לדעת כי סר צל הקדושה מעל פני האפיפיור וככל ילירי אשה יוכל ליפול ברשת השגיאות, וכי נכונים דברי שלמה: כי אין אדם אשר לא יחטא (מלכים א' ה' מ"ו), או דבריו כקהלת (זו ד') כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". ולא כרהב האפיפיורים לאמר, כי לא ישנו מיפיהם. וככן ירגישו גם העמים גם המושלים כי נחוץ להציב גבולות לבצר עמדת ההשכלה ולכלוא את ארובות השמים הקטולים לכלי יביאן מכול קנאת דת לשחת כל בשר.

—o—o—o—o—

יא.

עמל האפיפיור לעורר מדרנים בפולניא.

כשוככ בראש חבל בים סוער, כן נסה גם האפיפיור פיוס XI לבקש מפלט לו ויושט ידיו לאחוז בקרשי אניה תקוה הנשכרה לחתור אל היבשה, לשוב לקחת עמדתו בין מושלי ארץ; אך כאשר ראה כי כל עמלו לריק, נסה להחזיק כשברי סורת דוגה רצועה, בהאמינו להושע על ידה ולהצמיח ישע גם לה, וכה החל לענוב על פולניא ולהפיח בקרבה זיקי מרר. זאת הרנישה ממשלח רוסיא, כראותה כי אהבת המשרה של האפיפיור המחרחרת ריב מאז כפולניא, לא לבד שחשיית איכה בין שתי אחיות תאומות מכטן הסלאווית, אלא שגם חרבה המכוכות במערב ארצנו, לכלי חת את עבדיה הקטולים להשלים את משלחתה. וכאשר ראה האפיפיור וכת דיליה כי אברו קדש

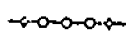
מצבתם על אדמת אירופא המערבית, החלו לאמץ חלומות הפולנים, כי כמוהו כמוהם ינערו משנתם כשמשון אחרי גולחו מהלפות ראשו לההליף כחם אשר סר מהם, ויאמן האב הקרוש כי אם ילפות את עמוד החוק, את הגליל הזה (פולנא) העומד בטבור הארצות ופארותיו סבוכות בשלש מטלכות אדירות (רוסיא, אוסטריא ופרוסיא), יהרום אשיות רוסיא ויחריר הכל ומלואה לשוב אליו ולהכנע מפניו, ואז החדש ממשלה הקטוליציוזם כנשר נעוריה. ע"כ הפיחו כהני הקטולים זיקות המרד בלב הפולנים קלי הרעת ומתעבירים על נקלה, ויהנו לקשר מראה ריב אמונה. מכנסיות התפלה נפתחה הרעה, שמה העירו את העם הבא כרגש להפיל תחנה, בשירים מרעשי נפש, לקונן על שפלות אמונתם ולאומם, הנלהצים— לפי דבריהם—משלטון זרים, בעלי דת מהנגדת ושוטנת אמונתם. הדכיר וכל קדושים עמו חגרו אכל; הקפות סביב הכנסיות ומסעות כרחיכות קריה עם הצלם מעוטף שחורים הוסיפו להלהיב הלככות לצאת לישע האמונה בצרתה בקנאת דת. כהני הקטולים שכחו חובתם לתורת אמונתם להשקיט הנפשות ולהטותן לשלום בין איש לאחיו ובין עם למושליו, ויצאו חלוצים לפני הקושרים, בידם האחת נשאו צלב— אות האהבה לנוצרים, ובשנית אחזו חרב ויחקעו בכטן אחיהם, אשר לא כמחשבותם מחשבותיהם וישארו אמונים לשכועתם ולמלכם. בבתי התפלה והנוירים התחכאו ראשי המורדים ושם כהתחיות קרקעותם ישבה לכסא ממשלת השאול אשר נתנה חתיתה בארץ פולניא ובנפות רוסיא המערבית; המה היו לבתי נשק ותחת כפות רגלי צלמי הקדושים הסתירו כל כלי משחית ואבק שרפה; שמה נטמנו מכבשי הדפוס ומשם יצאו מ"ע, מכחבי רועים ואגרות מסיתות להצית כלפידים כוערים רוח הסוער של הפולנים. כה היו היכלי האמונה לבתי חרושת כל יד עמל ותלאה, פשע ורצח; וכהני הקטולים היו הפועלים החרוצים במלאכת מחשבה זו. כל מעשי הכהנים הפולנים לא נכחדו מאת אביהם הקדוש ברומא, ולא לכר שלא כהה בם, אך הוסיף להלל את פעולתם ויברך את עובדי האמונה חגורי הרכ היוצאים בצבא, ויכר בם לוחמים מלחמת עוז, וכה אמר להכומרים הפולנים אשר באו אלי כצירים במלאכות אחיהם: פולנים, גבורים, בעלי נפש רחבה, אחם הנברו חיל".

כאשר שככה חמת המרד (1864) וסדר ומשטר בארץ שבו לקדמותם,

ההלה הממשלה להחליט את הפצעים, אשר הרבו במדינה השערוריות הגדולות והנמשכות. בעבודתה העצומה להדש פני פולניא מצאה לנהיג להמעיט מספר כחי הנזירים, אשר משם יצאה הרעה להחריב כל ארץ פולניא. כי המון רב פועלים בטלים אשר מצאו מנוח שמה, לא שחו לב לאמונה ותחת כגדו כהונה נסו זמח מרד זכנפי קדושה המקום חופפו על כל חסם ומועצות רשע, על כל כלי זעם לפרוע פרעיה בארץ, ואיך חוכל הממשלה לתת לחרשי משחית כאלה לאכול להם עצלות מחרומה הקדש ולהסתיר הרמיהם בלכוש כהונה ומקדש מקלטם. כה ראתה הממשלה לטב לעשות תקונים במצב הכהנים הלבנים (הלא הם המעורבים יותר בין הכריות ואינם נזירים). השניים האלה נהנו חואנה ליושבים כשבת חוזכמוני ברומא להתאונן על רדיפות והכנעות. כנסת הקטולית ברוסיא, ויאמינו כי עליהם חובה מוטלת לצאת לישע לה; האף כי באמת לא נגרע במאומה משפט הכנסיה, ותהי להפך, כי לרגלי התקנות החדשות הוטב גורל כהנים קטנים רבים, אשר נלחצו עד כה לסבב על הפהרים לבקש מוצא למחיה. כחי הנזירים נצבו תחת השגחת כהנים רבים קטילים, והנזירים יכלו לשוב לעבודה האמונה ולעזוב המית הבל, להיות מהבורדים במועדם כרוח ההתבודדות לפנים בין הנזירים. ואם באמת זכמים נפשם הצמא להקדש ימיהם רק להורה ולתפלה ולהתרחק משיאון הלה, וליא להתהפך לשים סחר פנים לעין רואה, לחשוב כל היום מזמית, להפוך משרש סדרי המדינה ולהתערב בתהלכות חברת האדם, לשמור נשף לבצע מחשבותיהם, ולחטוף המימים המאמינים בהם וכקדושתם למשכס כרשחם; אם לאמונה לבד נברו בארץ, הלא טוב להם עתה מאו; זמח חסרים המה כשבתם לבטח לכדר באין מחריד ואחר קדוש מקרבם ישיה עינו עליהם להותירם לטוב ולהמציא להם כל צרכיהם? אין זאת כי אם רוע לב. אולם אין להתפלא על חלינת האפיפיור אשר אבד אחרית תקותו וכל חלומותיו שבו והיו לאין, להחזיר עטרתו ליושנה, לעשות שלטת בפולניא כמלפנים. בעסו והוחו על כי הוחזרו נכזבה, עוררו משטמה עזה כלב האפיפיור פיוס החשיעי, עד אשר לא יכול להתאפק וידבר קשות לעיני כל הנצבים עליו, את ציר רוסיא ברומא ה' מייענדצ'רף בבואו לקדם פניו בראש השנה (1866). כאשר באה פקודת הקיסר לצירו לשוב אל ארצו, עליו אוהבי אבי הכנסיה הקטולית ויאמינו כי מושל רוסיא יאשים את צירו על אשר דבר רחת את האפיפיור והוא לא שלחו, ואימת כבוד כס רומא

חבעת שרכיט פטרבורג, ולמען יכפר הקיסר פני האפיפיור, הסיר את המשרה מעל שכם מייענדאָרף. ע"כ הקשה האפיפיור עוד יותר את לכבו ויוסיף גאון, אולי נחקו, כי יבנע מפניו קיסר רוסיא וימלא כל משאלותיו. ואף אם נשיא היושבים ראשונה כמלכות רומא, נכון דעת כהליכות עולם, הקרדינל אנטאָנעללי, נחן לראש הכנסיה עצמו אמונה לבלי ינחק חבל הירידות את רוסיא; אך עקשיות לב פיוס XI הסיתהו לקצוף על יועצו זה ולהאשימו כי יטה אחרי רוסיא, והוא מיראחו פן יסיר אבי הכהנים הסרו ממנו, מלא אחריו. וכאשר בא מייענדאָרף להודיעהו כי במצות הקיסר יעזוב משמרתו, ועד בוא אחר על מקומו ימלא המזכיר משלחהו, אז ענה אנטאָנעללי באוני קהל צירי המלכים: "חצר רומא לא יחפוז עוד כי ישב ציר רוסיא בקרבו". כן יהפארו מקנאי הקטוליציזמוס ויהללו מאד פעולת האפיפיור זאת, באמרם כי כבר נחוץ היה לשים קץ וחכלה ליחס רומא את רוסיא. אכן חושבי קרית עולמים לא האמינו עוד כי יבוא רוגו, עד אשר הורר נשר רוסיא אשר התנוסס על גס על פני ארמון מלאכות רוסיא ברומא, ביום הששי 26 מארץ (לחשכון הרוסים), יום אבל קדוש לרוסים, כי בו הוקע משיחם. מה"ע הנגררים אחרי האפיפיור יתאמרו, כי אנטאָנעללי האץ בציר רוסיא ללכת מן העיר בו כיום. ולא נחנו להשאר שמה ימים שנים לחוג חג התחיה לנוצרי יון ולשפוך שיחו בהיכלו, וכל הנלזים אל ציר רוסיא נלחצו לקדש אתו יחדו את חגם בדרך כמלון. אם אמח כפי המבשרים, הוא אות נאמן על רוח האפיפיורית אשר החזיק בשטחה למיום הוסדה עד היום, לדרוף כאף וכחמה את כל אשר לא יעשה חפצה. ובכן נקרע הקשר אשר היה מאז בין חצר רוסיא ובין כס רומא, ונשבר מטה עוז האפיפיור אשר נשען עליו בכל עת צרה, האף כי זרה רוח האפיפיורים לעץ חוצב ממנו משענחם זה ופריו נכזה בעיניהם נמאס, וכלבם חרשו מזמות להשחית עץ זה עם פריו. ומעתה אין תקוה עוד כי תחעשת ממשלת רוסיא להשיב דוריה להאפיפיור, אחרי אשר בחנה וראתה פעלו, כי כל מנמחו להשחיתה. הן מלכד אשר נכחם עוונו לפני מלכנו האדיר, כי דבר קשות את צירו וישפוך עליו חמה אפו, לא יוכל האפיפיור להצטרק כי באשמת הטורשה מייענדאָרף כל זאת, כי כל מעשיו ודבריו מאז מעידים על משטמתו הנשרשה בלבו למלכות רוסיא, לכנסיותה ולרוח הלאומי הרוסי. מה"ע מחוץ לארץ מודיעים, כי האפיפיור יסד מכספו בית הנוד, וכו' יאמנו. צעירים מכני פולניא

לכהני אמונה, תחת ששטר ראש המורים (רעקטאר) הקנאי הנודע ואויב בנפש לרוסיה, כהן אב-פעטר סעמענענקי. האפיפיור פתח בעצמו את בית הספר ברגש; אות חדש הוא על שטנת האפיפיור לממשלת רוסיה, להפוך משרש את סדרה: מי לא יבין את הרוח אשר יפיוו בכני הנעורים אלה, המועדים לשאת משרת כהנים בפולניא על שכמם. כן יודיעו מה"ע המעריצים ומקדישים כל מעשי האפיפיור, כי כאשר סמך ידיו על ראש הכהנים (עפיסקאפ) לעדא האווסקי, מפאזען ונגעזען, ובמסרו לידו את השרביט והטבעת, אותות משמרתו, השביעו כי ישיה לב לכנסת הקטולית בפולין בצרחה, כי צר לה, והיא נרחקה ונלחצה מאד. ומה"ע "דויעניק פאזנאנסקי"—היד כהני הקטולים, בבשרו כזאת, מוסיף: כי היחומה הנעובה, כנסת הקטולית בפולניא, חובל לשמוח על המקרה הזה ולכרך את האב הקדוש. אם אמנם שקר בפי המ"ע, כי איך יאמרו על כנסת פולניא כי יחומה עוובה היא, בעת אשר על כל כסאות הכהונה ישבו כהנים ראשים ורק כווארשא' יש מסלא מקום הכהן הראש אשר נבחר כמועצות ועד הכהנים שמה. ועוד קשה להבין כמה יוכל כהן בארץ אחרת להשיע לכנסת הקטולית בפולין? אין זאת, כי אם לעמוד מרחוק במאור זיקים ובספוח קנאותו ירהיב סדרה אשר המרד הבורר בלב הפולנים.

יב.

חבל משוך-בחזקה ינתק.

קורות שנות מאות הוכיחו למדי לממשלה ארצנו כי חכונת רוסיה הטובה לבלי נטור שנאה גם לנומליה רע ולתת אמון בכל המטיב פנים לה, היא הסבה לה לא אהת עמל וכעס, כי השתמשו רבים וביותר האפיפיור בחוס רוחה לבעבור הרעימה. ובכן טובה וישרה העצה היעוצה מיודעי בינה לעתים בארצנו, כאשר קראנו מעל מה"ע הרוסים, כי אין טוב לממשלהנו, רק להתיר כל קשר בינה ובין כס רומא ולשים חוק לכנסת הקטולית בפולין וככל נפוח המדינה להתקיים ולעמוד בפני עצמם, בהכינה להם בית מועצות הדת (סינאדע) קטולית מכהנים ראשים ונשיא עליהם ובסודם ישב פקיד מאת הממשלה, בקי כריני דמלכותא, לראות על כל החלטותיהם, אם לא יחנדרו לנמוסי המדינה, וכל הדבר הקשה יביא

אל בית המחקקים (סענאט). וכאמת אין כזה שום דבר מציק לאמונת הקטוליה. כי מעצם וראשונה לא היו כל הכנסיות הקטוליות בארצות שונות תלויות כהאפיפיור כמשך שש מאות שנה, מאז קבלה רומא מקדם את האמונה הזאת. רק האפיפיור גרענאז השקיע (1073—1085) היה הראשון אשר יסר מלכות השמים ברומא לאמור, כי בידה העזו למשול בעסקי המדינה, כננפשות האדם בעניני אמונה ודת, ורק לו המשפט להקדיש כהנים לעבודתם. הכאים אחריו החזיקו במעוז אפיפיור ואולח רוח ההמון וקנאת דת היו כלי מפעם בידם. אכן מאז החלה ההשכלה להפיץ אור בלאומים, פרקו עול האפיפיורית מעליהם, גם במדינות רבות אשר אמונת הקטוליה שוררה ולא יוסיפו לשאול ברומא, רק מפני מראית עין. בצרפת הודיע הממשלה רק מפני הכבוד להאפיפיור כי נמשה בפקודה כהן ראש על משמרתו, ואבי הכנסיה לא ימנע ברכתו ממנו, מרעחו כי גם בלערי הסכמתו יכתן הכהן פאר באין מפריע. בהאולאנדר יש כנסת קטולית אשר כהניה הראשים בכל דבקותם בעקרי דתם וככל הכרתם את האפיפיור לאבי הכנסיה, לא יתנו לחצר רומא להתערב בתהלכות כנסתם. ואיטליא, מאז היה חקשר אמיץ בין שוכניה, להמליך עליהם מלך אחר, למרות ווח האפיפיור ולקחת עור מנפחיו לספחם על נחלת ממלכת איטליא הנאחזת, הלא יצאה כם חמת אבי הכנסיה ויתן לחרם ולקללה את המלך וויקטאזר עמנואל ושריו ועבריו והכהנים העומדים שמה על משמרתם, אך הטה אינם טשניחים בכת קול יוצאת מאחוריה פרנוד של הוואקטיקאן (ארטון הפאפסט) ויכהנו כהנים רק מאלה שנחשבו מורדים כהאפיפיור, והטה יהשו גם במעול הממשלה מעל בקדשים— למכור נכסי הכנסיות, ולא עמדו בפרץ, כאשר פרצו פרחי הכהנים הוק לקחת להם נשים, נגר חוק הקטולים בעקשות אפיפיוריהם. ואם בעסקי האמונה וכהניה כך, בתהלכות המדינות על אחת כמה וכמה שלא יאבו ולא ישמעו לפקודות וחפץ אנשי כנסת הנרולה ברומא. עינינו הרואות כי צרפת המנינה על רומא בחילה ובכחה העצום על המלכים ועבריהם, ובכל זאת היא היתה הראשונה להכיר את ממשלת איטליא המורדת בסגן משיחם בריש גלי; ג. אחריה גם בעלגיא הקטולית ועוד מדינות אחרות אשר יד הקטוליציזמוס רוממה כהן. הלא גם שפניא האדוקה והאהוזה בעקב האפיפיורית מאז ומקדם, גם היא הכירה את המכה טריה אשר הכה בה הקטוליציזמוס, מאז התמכרה

להאפיפיורים להושיב שופטי רוח ונפש, מחשבה, כמעשה (אינקוויזיקצין), להעלות על מוקד כל אשר נחשד מהם כי לא נאמנה רוחו לשטחם; המלכה ויועציה ורוב העם הרגישו כיום כי לא זורו ולא חוכשו עוד הפצעים אשר הכו בארצם וממשלתם הכהנים רואי ננעים של אחרים, חוץ מנגעי עצמם; יכינו כיום איך הקנאים האלה הפציעו את לב המדינה, בכרחם ממנו את עורק חיי המסחר וחריצות המעשה, מאז גרשו את היהודים מהסחפח על אדמת שפניא וכידם המכה הזאת תיצק אל חיקם עד צאת אחרית אונם. על כן החליטו להכיר מלכות איטליא המורדת כאפיפיור ולא שעו אל חלונת אבי הכנסיה, בתקוהם להטיב מעמדם. ואוסטריא בעממיה הקטולים, גם היא לא השלימה להאפיפיור, רק לאשר אחים לצרה הנמו, ורוחה זרה עד כה למלכות וויקטאָר עמנואל, לאשר לקח מידה בהרבו ובקשתו את נפותיה אשר רכשה במזמזמה. וזה לנו האות—כי עתה, אחרי אשר המאורעות ויד ההכרה אלצוה וירגילו אותה להתפשר את הרעיון לעזוב כלה את נחלחה באיטליא, כמעט יבא דבר השלום והשב ויניציא לויקטאָר עמנואל, לא יעלה על לב פֶּראַנץ יאָזֶפֶף לנקים נקמת רומא ויושט יד לויקטאָר עמנואל ויקרא לו „אחי אחה“ וישלח צירו לפֶּלאַרענץ ויקבל בכבוד פני משולח איטליא בווינא. ועתה נכונה ממשלת אוסטריא לבקר ולכרוק את החיות (קאָנקאָרדאט) אשר עשה פֶּראַנץ יאָזֶפֶף את האפיפיור, יען הרגישה את המוקשים אשר ישות לרגלה בכל צער ולא תדע מנוח עד אם המחוק את ההנאים השמים מועקה במהניה.

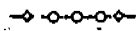
ואם בארצות אשר הקטוליציוזמוס שורר בהן מאז ומקדם כך, מרוע אפוא חוסיף רוסיא לכרוע בדרך לפני כם כבוד האפיפיורית שגלה ממנה? הן רוסיא לא תכבר את האפיפיור לראש מלכות השמים בארץ, ורככות אלפי עבדיה יחיו מאושרים כאמונתם אשר אין לה כם מלך בקרית עולמים רומא, ויפרדו מחיי עולם הזה שלווים ושקטים ומלאי תקוה לחיי עד, גם אם לא יעברו דרך השער הפתוח לנן ערן ברומא, ואיך אפוא חתן ממשלתנו לפסל דמית סמל הקנאה אשר אך כצל יההלך, כקטב ישור מצהרים חלד (מיטטעל-אלטער) וכל נשמה לא נותרה בו, להכביר נטל משאו על מלוא רוחב ארצנו ולחת חתיתו על עבדים נאמנים למלכנו להכיר שתי רשויות, ולהיות הקטולית כממלכה בפני עצמה כממלכתנו, חלויה ברעת מושל ביראת אמונה בעניני הנפש והגוף?

והיה כי נשים לב אל היחס וההצטרפות אשר בין כנסת הקטולית בארצנו, ובין כס האפיפיור, נראה כי המה מאפע—והקשר כיניהם, הוא חבל משולש החלוי בשערה. הן עפ"י חנאי החווה מדור דור, הביא כנסת הקטולית ברוסיה לפני הצר רומא רק שלשה דברים (א) הכהנים הראשים הנמנים מטעם הממשלה ישינו כמיכה מאת האפיפיור; (ב) ביד האפיפיור לבד להתיר נדרי הנזירים; (ג) עסקי התחתנות עם שארי כשר לפניו יובאו. והנה הענינים השנים האחרונים נוגעים רק לאנשים פרטיים ודבר אין להם עם עסקי המדינה, וצר רוסיה ברומא היה רק המליץ והממוצע להשהדל לפני לשכת האב הקדוש למהר להחיש לחרוץ משפטם. רק הענין האחד אשר יש לו יחס מדיני הוא—להקים כהנים ראשים על משמרחם. ומה יחברו הקטולים, אם העמיד להם ממשלתנו שכת החכמוני (סינאדע) קטולית מכהניה הנאמנים, במרכז ארצנו—נפטרבורג? אשר בידה תפקיד כד עתותי כנסת הקטולית, להקל מעל הושבי ארצנו העמל והטורח ואבוד הזמן להכות עד בוא דבר האפיפיור, השליט על מאתים מיליון קטולים ורעיונותיו נפזרו למשול ברוח ובשר יחדו, להרכות בחפלות ולהקדיש קדושים שכבר ספו המו, ליסד עקרים חדשים, ולהעדר בעסקי מדינות אחרות ולהגן על ממלכתו הרפויה, וע"כ יארכו הימים טרם יגיע חור עסקי שוכני רוסיה. כמה וכמה אוהבים ואהובות הכלינה עיניהם, טרם ישינו השיון הנכוה מעל גבוה להחקשר במערנות חופה וקדושין, יען נקשרו מכבר בעבותות קרבת בשר? כמה וכמה נזירים ונזירות אשר עיפה נפשם לשאת את נדרם, ולא יוכלו לשאוף דרור לנפשם, עד בוא דבר האפיפיור? הלא טוב להם להשיג מאוים מטעם בית מועצות הדת בפטרבורג. וגם לכהנים ההיה הנחה ולא ייסיפו לראכה עוד. הן מני קדם הפקידה ממשלת רוסיה לבדה כהנים ראשים על מחוז ופלך, ורק בחוקף האמנה חלקה כבוד להאפיפיור לבקש הסכמתו על בחירה רצתה נפשה. אך כאשר הטים היה ללב מושלי ארצנו את אבי הכנסיה וכסא, ונוהרו מאד לבלתי עבור על חוק שמה ממשלתנו לה לקומלכותה מקדמונים, לבלתי התערב בעסקי נפש ואמונה ולהתחופשה לכל החוסים בצלה ללכת איש בשם אלהיו, ע"כ שמרה כאמונה את חנאי הכרית ולא עשתה גם כצדפת הקטולית להושיב כהנים לכסא ולהשמיע רק לחצר רומא כמורעא בעלמא, ותחכה בכל עת עד בוא דבר האפיפיור

והוא, למען הראות לעולם הקטולי, כי הוא חילצ' על כנסת האמונה ברוסיה האדירה, ולמען תה חתיתו על הכהנים להיות נאמנים לו ולשוות חמיר את אדנותו נגדם, הרבה עמלם וימשוך תחלתם. וכה היה משפטו: כאשר הגיע אליו דבר ממשלתו באמצעות משולחה ברומא, כי מצאה את אחד הכהנים לכשר וראוי למנותו לכהן ראש באחד מגלילותיה, שלח האפיפיור ראשונה חרש לנאמנים בכריתו בארצנו, להודיעהו הכונת המיועד מטעם הממשלה לכהונה גדולה, וטרם החל עוד לבוא דבר הכהן הזה לפני כס ממשלתו בגלוי, כבר נודעו לו כל פרטי דרכיו ומהשכוחיו ועלילותיו מנעוריו עד היום הזה. אז נהן צו מטעם הרר כבוד מלכותו השמיטית, לאחר מהכהנים הראשים ברוסיה להושיב בית דין, לשפוט כריש גלי על מעללי הכהן המורם על ולחקיר היטב על תהלכות חייו. וכל פעולותיו לטובת הכנסיה הקטולית, וכל זאת נעשה מפי יודעיו ומכיריו אשר עדותם נכבדה על הספר בכהימת ידם והכ"ד אשר וקיים תחיתם וישלחו ההעודה הזאת לרומא, ואז רק אז יצא כתב הרת מאת פני האפיפיור ויקדשהו כמשפט. האף כי באמת כל החקירות והדרישות האלה היו אך למוהר. הן טי שאינו ראוי לבחר כהונה כזו, לא הפקיד הממשלה הארצית בידו משרה גבוהה כזאת, ואיש מרמה יבין להונות ביתר שאת את האפיפיור היושב במרחקים. אך כוונתו היחה עמוקה, למען ירגיש הכהן כי הוא חלוי כדעת מלך עליון על כל אמונת הקטולית במלוא רחבי חבל, ואז יהי כלי חפץ בידו להטותו אל כל אשר יחפץ. אולם טרם נמלאו כל מאווי גאון האפיפיור ושאלותיו, עברו ירחים, ולפעמים גם שנים וההוצאות רבו למעלה ראש; בין כך וכך נשארו הכנסיות ועדריהן בלי רועים. ואיך יעלו הכהנים אם תקל מעליהם ממשלתנו את המעמסה הזאת אשר כאבן נגף עמדה להם. וכמה מעלות טובות לכנסת הקטולית בכלל ולכהניה כפרט במלוא רוחב ארצנו, כמוסדות בית מועצות דת בטבור ארץ אחוזתם אשר בידו נהנים יהיו כל עסקי אמונתם. העדרים וכנסיותיהם לא ישארו בלי מנהל עדן ועדרנים; קרבת קרובים בלב ונפש, והרחקת רחוקים ברוח (נט פטורין) והחרת נדרים ימצאו פשר בזמן מצער, בלי מרבית הוצאת חנם. ולממשלתנו וארצנו יקרא דרור מהערוכות זרים כעסקיהם פנימה, ולא יוחן רשות למשחיתים — המח היעוואיטים הנוכלים, לחרחר ריב ולפרוע פרעות בקרבנו.

נקל להכין, כי אם העשה ממשלחנו הגבוהה קץ וחכלה. לממשלת רוח האפיפיור ככל קצוי ארצה, יפנה זיוו, יפנה הדרו. כתכל ומלואה. כי כל הימים אשר ממלכה אדיבה שאינה קטולית, חלקה כבוד ויקר לכם האפיפיור, קרן אור פניו יותר בעיני ההולכים לאורו ולא הזירו ממשלות קטוליות להרגיו ולחכאכו, מפני הכושה. אך כמעט הנער רוסיא את עול מלכותו מעל שכמה, יתקנאו בה גם רבים אשר עיפה נפשם לשאת כובד משאה, אשר יכבד יום יום, מדי הצא רוהו לרגעים, כמשא גו נוטה למוח; ומלכים ולאומים יאיצו להשביח נוגש וטשטין מקרבם. ואל מי ינוס אז האפיפיור לעזרה להציל צל כבודו אשר גלה ממנו? אחרי אשר עלה השמש בחצי השמים ויפץ אור דעת בחלד ונסו הצללים.

ממשלחנו הגבוהה שמעה לסועצות נכוחות וחוציא חוק בשנה הזאת (1867) לעשות את כנסת הקטולית בארצה כעומדת בפני עצמה ולא יהיה לה שום משא ומתן את חצר רומא.

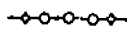
יג

עקשות מקנאים תאבדם

סער מחולל על ראש איש, כל אשר יאזור חיל ללכת נגד הרוח, כן יוסיף להבריעו עד כי יפול ולא יוסיף קום. מי עזר ולא יחזה כי ספורים ימי מלכות האפיפיורית, אחרי אשר וויניציא נספחה אל ארמח איטליא. וכפי הנודע התנה וויקטאר עמנואל בפירוש את אוסטריא, לבלי התערב בעסקי רומא, אות הוא כי הוא לשטחו לאחר לאחד כל נפות איטליא חתת שכט מלכותו, וחפצו בידו יצלת, אחרי אשר נמלאה יותר מחצי האותו, לקחת את וויניציא מיד מלך אדיר באוסטריא. ואך לשוא ישען האפיפיור על החוזה שעשה וויקטאר עמנואל עם נאפאלעאן לבלי יוזגרה במלכות האפיפיור. הן מלבד שנקל יהיה לו למצוא תואנה להנצל מהכטחתו ולהיות נקי בעיני צרפה ואירופא כולה, אם יעיר בסתר את חושבו רומא לטרד והוא יבוא אחרי כן לככות המדורה ויציל את אשר חסצא ידו; הלא גם נאפאלעאן לא יזעף על מלך איטליא, כאשר ישלים אותו גם עתה, אחרי צאתו על אוסטריא נגד רצונו. ולמען הצטרק לעיני השמש הקטולי, יודיעו מה"ע כי נאפאלעאן שלח

להגיד לאפיפיור כי אחרי הדבר הנעשה בוויניציא, אין לאל ידו עוד לעצור ברוח האיטלינים; ורק זאת עצהו לראש ממשלת הכהנים לעשות הנחה למדינתו, לכפר פני עבריו ולפייסם, אולי יצלח בידו להרניעם לבלי יקשרו עליו קשר לשכור גאונו וכסאו הארצות, ועוד ישאר על נחלתו. ואם לא ישמע לו יחרץ בנקיון כפיו ואין אחריותו עליו יותר. ובכן אין להמוה על השמועה שהעבירה הקעלנישע צייטונג, כי בכוא פ' היכנער (ציר אוסטריא ברומא) להודיע להאפיפיור כי אוסטריא עזבה את וויניציא לנאפאָלעאָן, נרעשו מוסרי לכב הכהן האביר וברוב שיחו והוחו קרא באנחה כמתיאש: „הודות לאל, עתה, כפי הנראה, יוגמר הכל בקרב“. כהתימן דבריו חמך ראשו אחורנית על גב כסאו וילט פניו בשתי ארכות ידיו, כחפץ לבכות במסתרים. ימים אחרים אחרי כן בא האלוף סארטיוז ציר צרפת ברומא לבקר בהיכלו וידבר אתו על דברת התמורות המתעדות לכוא בצפון איטליא, ובין יתר הדברים אמר האפיפיור, כי רק הוא לבדו התאזר חיל להחזיק כמעוז הצדק והמשפט בימי רעה אלו, אשר בהם רבה העוובה, בהם שחה גבהות האמת ומעפר חשח אמרתה. כי עברה על כל בני חלוף רוח הכנעה שפלה, מורך לב מכאיב נפש, רוח קשר פורצי חוק ושמיטת יד כל מוסר ומישרים, לשבר רוח ולמשחית ומחבל לאמונת אומן, עד אשר כמעט עלתה בידם להרוס ולהחריב את יקרת פעלו אשר עמל בו בכל מאמצי כחו. אולם פריעת חקי המוסר אשר גברה בארץ ועוזת מצח המתעים את האיטלינים לפרוע פרעות, העירו בכל מקום גועל נפש, וכלי ספק יוסרו כמשפט. — אך מי לא יראה כי דבריו אלו נובעים ממקור בעסו וחרונו אשר הלהיכו רוח דמיונו להקשיב קשב רב קשב, כי כל הקטולים יועדו ויוסדו יחד לחזק כן כסאו הנטוי לנפול, וחקותו זאת תקשה את לבבו לבלתי שמוע לעצה נכונים להחפשר את מלך איטליא, אולי אם יתחנן לפניו יתן לו חנינה ויחירו לטוב בקרית עוז הקטולוציזמוס, ויתן לתושביה הורח מדינה וחופש מחשבה, ולא יוסיף עוד להכניע ולהשפיל כל בן דת אחרת כנבזה וחדל אישים, וגם בני ישראל לא יקראו עוד מן המיצר (גהעטמא), ומי לא יראה כי מעם ד' היא נסכה להסיך עטרת גאות מעל ראש אבות כנסת הקטולית לבלי יוסיפו עוד לעמוד כשמן מול כל חנועה חפשית ברוח הזמן, מול כל המצאה חדשה אשר תחליש את קבלת הקטולוציזמוס, מול כל דבר מועיל

אשר יצא מיד איש אשר לא נשבע לכנסה רומא. היאומן כי יסופר
 כי כאשר נועדו הכהנים הגדולים בקיץ 1866 כחצר האפיפיור להגיע על
 צפיניהם ולראיג להגן על קרית נצח, אחרי אשר יצאו משם גרודי
 צרפת, ויוצע לפנייהם להכין קני—רוכה בכח המחט (נאדעלפלינטען)
 לעמיד נגד הצר הצורר את מלכות האפיפיור הארצית— הוא רוח
 שואפי אחרות איטליא כלה ובראשם הגבור המנצה גריבלדי,
 אשר יחתי יום יום פן יבוא בנכולם; אז עמר אהר הכהנים מקנא
 קנאת דת ויצעק מרה לבלי יביאו את הנשק הזה על אדמת הקודש.
 אך אל יאמינו הקוראים כי באהבתו למין האנושי דבר כואה, לכלי
 הלל את עיר האמונה בכלי משהיה ומחבל כזה; לא! הכהן צעק
 בכרוכיא על נשק ברזל זה, רק יען היא המצאה פראטעסמנטים, ועד
 אז לא השתמשו בו רק פראטעסמנטים—הפרוסים, ולא בא עוד
 במחנות הקטולים, על כן טמא טמא יקראו לו ובקהל קדושים לא
 ישתמשו בו, ויוכל להיות כי הכומר הזה יאמין כן מעשה שטן הוא.
 ולפלא, הן לא כן משפט היעזואיטים בכל מקום וככל זמן, והמה לשטחם
 ישתמשו בכל האמצעים היותר משחיתים להגיע אל מטרתם. מי אשר
 קרא ספורי הנוסעים בחינא יראה ורעד יאחווהו לשמוע מכל מעשיהם,
 ומהחיתה כי המקנאים ברומא לא יאבו להשתמש בנשק המהטים?
 והיא נגד שטחם שכל הכלי זיין מותרים להגיע על ידם למטרתם.
 ע"כ אין ספק כי כבר נמלא סאתם, וכימים הנאורים האלה,
 אחרי אשר נגלה רעתם, לא יוכלו עמוד, וכל הבנין הבנוי על אבני
 מרמה ותוך יפול והיה כלא היה. ואז תפרח הרעת כארץ באין מעצור,
 בכל מקום מוקטר מוגש לשם החבונה והמחקר ומלאה הארץ דעה את
 ד' להבין כחותיו הנעלות אשר שם בנפש האנוש ורוח הסכלנות יפיה
 בהכל, וגם אנחנו בני ישראל לא נוסף לראכה עוד, אסגם מקרבנו
 נסיר את כהני האליל והסכלות ההולכים בעקבות היעזואיטים אם
 לקנאת דת או לשנאת דרור, כאשר נדבר בהם בפרטית במאמרים הבאים.

יד.

עקבי יעזואיטים ביהודים.

כמאמרינו הקודמים הרחבנו לדבר על הרעות הרבות אשר
 הסבו לארצנו כהני הקטולים וכיהודי כח היעזואיטים, וכי המה היו

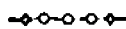
בעוכרי הפולנים לשחתם ולהשפיל רוחם וכבודם, להסיתם להתחרות ברוסיה, עד כי אבד זכר למלכותם. והנה אם מצד שאנחנו ילירי הארץ וכל קורותיה וסבותיהן נוגעות ללכבנו ונחוצות לכל כן מדינה לדעתה, הכחבנו דברים בענין הזה על פי דברי הימים למלכו רוסיה, אף שהנה תוצאות מלחמות אמונות אחרות, אשר אין לנו חלק בהן, ולא עלינו ברוח דתנו ומצבנו בין האומות לחוות משפט על עקריהן, רק על חולדות שטות ראשיהן וכהניהן אשר נגעו גם כנו, ככני מדינה זו, שהיתה שדה המערכה לשתי המפלגות, ויביאו גם עלינו שואה להרגיו מניחתנו פעמים לא מעט. אך ביותר קלענו באמרינו אלה אל מטרה אחרת, יותך נעלה, אשר יסודתה כההלוכות עמנו פנימה, כלאום קיים ברוח, מורכב באזור אמונה; להראות לאחינו את הרושם אשר השאירו בנו הדעות והמדות שעמלו היעזואיטים להפיץ בין העמים שאנחנו יושבים בקרבם, ואת האמצעים שהשתמשו בהם להגיע למחוז חפצם. כי אף אם רחקו אבותינו במשך מאות בשנים מעל אחיהם הנוצרים, אשר הברילום באיכה ובוז מעליהם, ודבר לא היה ליהודים עם כל ענין הנוגע לאמונת הנוצרים, בכל זאת, כשם שבעסקי עולם למדו בני ישראל בכל מקומות תפוצותם (וגם בנפות הפולנים, אף כי לא למדו לשונם מהתרחקותם) אל דרך הגוים אשר חסו בצלם, כן גם פעלו על רוחם ונפשם מנהגי כנסיותיהם החצונים ודרכי כהניהם ומשפטי הייתם והשתדלותם ויחס ההמון והאצילים אליהם, עד שנמצא לא אחת כי הרגישו זאת רבנינו הגדולים ויעשו גדרים ויאסרו אסר על מנהגים ומעשים רבים, משום "אל הלכו בחוקות הגוי". אולם לא בכל עת עצרו כח למנוע את העם מלעשות כמנהגי אחיהם הנוצרים שישרו בעיניהם. וכמה וכמה מעשים ומישנים התנכבו. לאט לאט כלב אחינו, אשר קצרה עין חופשי החזירה בימיהם להכיר הליכתם בקדש, ובמשך הימים הקדישום והעריצום הרבנים בעצמם, ויעשו להם כונים באופנים קרובים למנהגי הנוצרים ולא ידעו כי מטעי אמונה אחרת יצאו. כמה וכמה מנהגים נחפשו כל מושכות ישראל הנהוגים אצל הנוצרים, וכבר נשכח מלב, מי לקח ממי: אכילה כצים על הסדר בפסח, הפיה טהוק עם רבש בר"ה (כבחג ספאס לרוסים), הכאת המן כפורים (כקללת הנוצרים בכנסיותיהם את יהודה, אחד מתלמידי ישוע אשר כנר בו, כידוע), נרות של שעה לעליה נשמה, הזכרת נשמות ביו"ט אחרון של כל חג,

ורומיהם לרוב, אשר כל אחד מהצדדים יאמין כי מטנו למדו האחרים. ויש אשר ניכר באר היטב כי באו אלינו מדם, כגון התחפשות חבר מצחקים בפורים, כמנהגם כימי הקאקניוואל וכדומה, ולנגד זה פנהגים שנידע ברור שלקחו הנוצרים מישראל, כגון חגיגת יום ערבי נחל (וואידענפֿעסט, או ווערבא לרוסים) וכדומה. ואם לא נובל להחליט הדבר לברור, יש רגלים להשערותנו, כי מנהג החשליך בר"ה, יש לו השתוות עם מנהג המסע כיום 6 אחר שנתם החדשה מכנסת הנוצרים למי נהר לקבל השפעת הטבילה. ולא זה המקום לחקור אחר כל פרטי המנהגים המשתחפים לנו, ולנוצרים, ולענינו די לנו להוכיח כי ככל התאמצות רבנינו להרחיק כל מראית עין הליכה בדרכי הגוים, עוד נמצאו מנהגים רבים בבה"כ ובבית שעושים כמוהם גם העמים שאנחנו מתגוררים בקרבם. ומי יודע אם לא יהפשט ויהקדש כרכות הימים המנהג שלמדו יחידים מאחינו המתטארים להיות מהלכים ונאורים, לחוג ליל התקדש חג ראש שנתם, היא ליל סילוועסטער הקדוש, (שמת כיום 31 דעצעמבר והוא שהביא את הקיסר קונשטנטין החלש במאה ה' במסורת הנוצרית). במשחה ושמחה ועריכת עץ הדור (פיכטע) המכונה "קריסטבוים", עם פירות עשויים מנופה צופים, לעשות נחת רוח לילדים החוטפים אותם מענפיהם.

והנה כל הימים אשר היו בני ישראל נרדפים על צוואריהם בכל מקום שהם, נשארו בסגנון אחר, וכמעט לכל בני הגולה היו דת אחת ומנהגים אחדים בשנויים מעטים, כי המועקה מבחון הביאה התקרבותם פנימה. ואם התגנב מושג או מנהג זר בקרב קהל ועדה אחת, נתקבל עד מהרה בכל המדינה ההיא, ובעזר ספרי הדינים והמנהגים מגדולי הדור ועל ידי הנוסעים ממדינה למדינה, נהפשט בכל פוזרותם. אכן מה מאד נפדרו אחינו ונכדלו בתכונותיהם, במושגיהם, במחשבותיהם ובמנהגיהם, לפי ארצות מגורתם, כמשך מאת השנים האחרונות, מאז החלו העמים והממשלות להביט עלינו לא כעין כוז ולעג, כעל שפלי אנשים, העומדים בסתר המדרגה, רק כעל אנשי בינים, הנצבים בחוץ בין מפלגות החושכים ומניעים מכלי ראות את אופן הליכות המדינות, ביר המסחר הנעזב בידנו, ובעזר חריצות היהודים וברק שכלם החד. ואף אם מורשה אבות היתה נטועה מאז ומקדם בלב האומים, האוהזים בדהקטולים והפרוטסנטים, שנאה כבושה ומשטמה נוראה יהודים וליהדותם וכשאת נפש הכיטו עליהם ועל אמונתם ומדותיהם

המוסריות ולא ראו בהם רק חושים ומחשבות, בניס משחיתים, אין
אמון כם, ממשלה כחך. ממשלה, אויבים פנימיים לאמונתם ולארצם,
ויחשבו כי מצוה לרדפם ולהכניעם, עד שיפקחו עיניהם להדבק בהם
ובדחם. אולם הנסיון הורם לדעת כמשך שנות מאות, כי כל כלי
משחית ומחבל יוצר עליהם לא יצלח, ורוח כביר להם למרות כל
לחץ וגזירות רעות; ע"כ נטה העם אחרי דעת המשכילים שבהם, שטוב
טוב מזה לקרב את היהודים ולהשתמש בכשרונותיהם הטובים לתועלת
המדינה, מבלי להשגיח על שטחם באמונה ודת אלהית. ויהי כאשר
החלו בארצות המערב לתת חוק שווי הזכויות (אם שלם בלי מעצור,
או לחלקים) לאחינו שמה, ורמה שחו על לב להכין לקראתם ולהתאמן
בכל יכלתם להתקרב להם, להיות בני מדינה נאמנים, אשר לא יכדלו
מיתר אהיהם בכל ענין הנוגע לישיבו של עולם, וזלתי כמה שנוגע לכנסת
אמונתם; מני אז התרחקו מאד מרדכי אחיהם הפולנים, כדעותיהם
במדותיהם ובמנהגיהם, עד שכמעט לא ניכרו עתה בהוי, וכל רואם יאמין
כי בני אום אחר המה ואמונה אחרת גדלה אותם על ברכיה. כי גם
בדרכי ואמונה פנו להם מסלה חדשה, אשר לא שעררה אבותינו,
בעת אשר שטנת הפולנים עמדה לשטנה ליהודים בנפוחיהם והעצור
גם צעדיהם מלכת לפנים בנתיבות השכלה הזמן, ותכרא גם בקרבם
חדשה, לא עלו על לב קדמונינו אשר מעולם אנשי השם, וכמעט נוכל
להחליט כי בענינים רבים נסונו אחינו פה אהור ונשקעו כההום אמונות
חפלות ומנהגים נחעבים מקלקלים מופרם ומשפילים כבודם וערכם. וכמשך
המאה שנים האחרונות נפדו כה לבות אחינו בצרפת וגרמניה מאחינו
הפולנים עד שכמעט יש לדאוג, כי אם לא יתאמצו למצוא פשר,
יהחלקו מקץ ימים לשהי מחלקות רחוקות זו מזו ועוינות זו את זו כהרבנים
והקראים. ועל שניהם כאחד נוכל לימר משל העם, כי המה שופכים
את הילד עם מי הרחצה ביהר. מצד זה המהלכים, בחפצם להתקרב
יותר ויותר לאחי ארצם, יביאו לאט לאט חולין בעזרה, ויעשו
כנסיותיהם ועבודה אלהותם בכל הענינים קרובה לדת הנוצרים, עד
שכל הבא לשטוע את חפלותיהם לא ירע כמעט להכדיל בין קדשי
ישראל ובין קדשי הנוצרים אשר בקרבם יושבו. ומצד השני, המחזיקים
המתחסדים, החרדים לבטול דתם, יתרחקו בעקשות לב יותר ויותר
מהשכלה זמנית ומרדכי חיי אורח, מראנה מדבר פן יכלעו קרושה תורת
אלהים. — שתי הנטיות המתנגדות האלה נאכה להביא במשפט

כמאמרינו הבאים, בלי משוא פנים, ונקוה, כי קוראינו משני הצדדים האוהבים חקרי אמת, יקבלו ברצון את הדברים, אשר לדעהנו לא יחטאו לאמת וישפטו עליהם במהינות, בלי רוח קנאה. ומאד ינעם לנו אם יורונו כמה ששנינו, ולא נאהר להת מקום לדבריהם בהמליץ ולהודות על השגות אמיתיות. כי כל כוונתנו כזה, לא לפצוע לכות בעלי השמות, או מאשריהם, רק לבוא עד חכלית הקר, למצוא כשר בין הקצוות.

מזן.

רוח חדש ביהודי ארצות המערב.

נביטה נא בלי משוא פנים על דרכי אחינו בצרפת ואשכנז ויהר ארצות אירופא, אם לא נשתומם לראות כי בכל התאמצותם האמתית להרים כבוד אמונתנו ועמנו ולהתפאר לעיני הנזים במדות מנהגי אבותינו הראשונים אשר מדורות קדמונים, ככל זאת התחנכו בקרב עדתיהם מנהגים ועבודות רבית אשר לא שערם אבותינו מעולם, ויש אשר הביאים רבניהם וחכמיהם ואלופיהם כעצמם אלינו, כענין שהשעה צריכה לכך, ולא על דברים קלי ערך נשית לבנו, אך על כאלה המורים כי החליפו עקרי השטה העתיקה אשר עליה נשען כל כבוד בית יעקב ואשר עמדה לאבותינו בצוק העתים להשאר אמונים לדהנו.

והנה עלינו לשית לב לראשונה על אנדרתנו הלאומית היהודית אשר בארץ נוסדה ולהביט על החסרות אשר חלפו עלינו להרחיקנו מן המרכז אשר הצינו קדמונינו להיות לפנה יקרת האום והאמונה. הלא בזאת עדינו גאון מאז נחרב בית קדשנו כי חדלו הכהנים לשלוט ברוח העם ולהיות כממוצעים בין בן ישראל לקונו, והיא שעמדה לנו כי לא תשאר החורה וההעורה אהוזה במשפחה מקודשה אחת, וכל יוצא ירכה, כנכון כבער, כצדיק כמשחית דרכו, להם היתרון על גרולים חקרי לב, ותיקים וחסידי ארץ. ורק לרגלי החקנה היקרה הזאת, אשר יסודתה בחריצות התנאי ר' יוחנן בן זכאי, היה החורה קנין כל האומה, ובתי המדרש אשר הוכנו בכל דיר ודור וככל מקום, הפיצו אור יקרות על כל זרע יעקב ככל מקומות תפוצותם. וגם על נשיאות הנשיאים וראשי הגליות שהכבירו אכפס על העם צוהו בימנם, כל זמן שהיתה המשרה הזאת מורשה מאב לבנו, ורק כגאוניהם ההגאו

שהתאחדו בהם חורה ומצוות ומעשים טובים, ובכבוד מלומדי דעת עליון התימרו, ואם עוד נשאר לכהנים צל כבוד ויקר, ירושת פליטה לבני אהרן, במה נחשב היא? מלכד פדיון בכורים, אין כל דבר חלוי בהם. ברכת הכהנים יסדר הש"ץ פעמים בכל יום בלי פרישת כפים, ורק בימי החג וימים נוראים יעלו הכהנים לדוכן, אך אם אין כהן, יוצא הקהל ידי חובתו גם בלעדו. הוא ראשון לעלות לתורה, ואם איננו, יקרא לוי או ישראל במקום כהן, וכמה פעמים יארע כי יבקשו את הכהן לצאת מביה"כ, למען יוכלו לקרוא אחר תחתיו. ובכלל רואים אנחנו כי מחוקקינו נחנו היחרון לתלמיד חכם על כהן עם הארץ. נשאר אפוא להם: רק לעזוב ביהם וחוצותם אם ימות בו מת; לבלתי לכת על בית הקברות, ואחר מותם יוסיפו להם דופן אחד בקברם. נקל להבין כמה יגיעות יגעו רבנינו הגדולים אנשי השם להמעיט עד בלי אומץ יד הכהנים, אשר שרשם בקרש ומשפט בכורחם בתורת האלהים. ועינינו הראות כי במשך שנות מאות הלכו היהודים בדרך זה לאור האמונה וכל עסקי העדה היו ביד פרנסים וראשי הקהל. ובכל ענין הנוגע לאמונה ודת שאלו שאלו לא בכחן מבני אהרן כרב אדיר חורה אשר בחרו זקני עדה וגביריה ולומדיה וחכמיה, ואחו בית דינו העוזרים על ידו. והכריח התיכון המאוז את כל כנסיות ישראל היו ספרי אנשי שם אשר עליהם נשען כל בית ישראל בתקנותיהם ובמנהגיהם. ואם אין להכהיש, כי בגלל זאת רבו לפעמים השערוריות בקהלות יעל שדה המצוות והמנהגים עלה ספית ושחים, אשר נתקדשו בכלי מאספם בגורן ספריו ובמשך הומנים, מבלי חקור אחריהם אם טובים המה בעתם וגם לעתיד ובכל מקום. אך סבות התקבלותם באומה היו: הלחץ מחוץ אשר נלחצו אחינו בכל הארצות, עד שלא הספיקו להביא בכור הבקורת את כל התקנות והמנהגים שנחתדשו כהספרים אשר הגיעו אליהם ממרחק, בטרם היה לאל ידם להתודע מה הניע את הרב במקומו לחדש הלכה זו, ובעת ההיא לא היה חיון נפרץ בין הקהלות בארץ אחת ומכ"ש במדינות שונות: לפני לא היו שכיילי ברזל ואניות קיטור ולא דרכים סלולים ומסע הבי דואר, ורוב קהלות ישראל התפרנסו מחוליהם ואחד ממאה יצא מעירו להחממה בערים אחרות ולהתכונן על דרכי אהיו שמה ופרטי מצבם ותנאי חית ערסם. ואחר כל אלה נשוו כמעט בכללית כל תהלוכות הקהלות

בכל הארצות, כי הוה השמים הולך את הקול להקדיש להעריך רב
הריף וחרד ולקבל הקניחו ומנהיג, מקוצר רוח ועוצר צרה ויגון,
אשר יחלישו רוח האדם בקרבו להתפתות לכל דרכי הויה ואמונות
חפלות, ולהאמין כי ככהן הרוחני והאלהי לשנות לטוב גורלם ולהטיב
אחריהם; והמה לא שתולל, כי הזרחם והכדלם מיהר חושבי הארץ היא
היתה בעוכם להמעט זכויותיהם כמדינה; — אף ששונאיהם ומנדיהם אשמים
בדבר, כי המה גרשום מהסתפח בחברתם; בכל זאת בכני ישראל
נחנו דופק, וכאשר רחקו מהם בעיני האמונה והדת, כן זרו טמעשיהם
בדרך ארץ, ויש אשר באמה הרגילו עצמם לדברים לא נאותים
וכאי סדרים. בבחי הכנסיות ובחי החס, כמעוניהם, מלבושיהם
ותנועותיהם, מרוב עמל ויגון ומרפיון ידים, כי צרותיהם רבו למעלה
ראש ואויביהם לענו להם בין כך ובין כך.

זאת ראו גדולי אומתנו כסוף המאה החולפת, כאשר פור
התפוררה ארץ לרגלי ההתפוכות אשר נעשו בצרפת (1789), וימצאו
לטוב להקן כל מעוות ולהבר את המדות והמנהגים שאין באמונה יסודן,
ויבינו לעם כי נחוץ לשיח לב גם לישובו של עולם ולא להמית עצמו
רק באהל החורה מנער יער זקן, בר דעת ושהום שכל גם יחד, וכי
חובה היא עלינו לכבד את היכל ד' ולעשות בו סדרים נכונים ומשטר,
למען יכובד גם בעיני שכנינו. ראו כי לא טוב לבחור לרב ונשיא
העדה איש שאינו מכיר צורת מטבע ולא ידע הווייה ישובו של
עולם. לימינם עמדו המעורבים בין הבריות, האדירים ומקורבים לרשות,
אשר הרגישו יתר מאחיהם חובשי ביהמדר"ר את שפל מצב אהיהם
וכל מחיר לא יקר להם לעשות את אחיהם ראויים למצוא חן בעיני שכניהם
וממשלת ארצם, לקבל שפעת שווי הזכויות: אך בחפזם לא שמו לב
בכל עת לחקן מהיכו את מצב היהודים ולשכלל היכליה בנוויה,
נשען על עמודי עולם, דינים ומנהגים עתיקים וכוללים; וימהרו
ויחליטו, מכלי משים, כי למרו אל דרך העמים אשר בקרבם ישבו;
אף כי אין כל דבר רע ברכים מהם, אך יש אשר זרה רוחם
ליהדות אמתית ומתנגדים מהפך להפך למושגים מקובלים באומה
נחלה קדומים. כה נחפרו אחינו בצרפת וכאשכנו מאחיהם הפולנים
בעינים רבים בעבודת האלהים וכיחס הרבנים לעדהיהם, וגם המה
בעצמם רחקו שמה זה מזה בשטותיהם.

אהרי אשר לרגלי המרד הנדוד אשר בצרפת בשנת 1789 נתן חוק שווי הזכויות ליהודים לא חרלו עוד צוררי ישראל לדבר סרה על אמונתו ומנהגי עמנו, כי המה יעמדו לשטנה לבני ישראל להתאחד לעם אחר את אהי ארצם ולהיות אזרחים מועילים במדינה. ובכן ימוצו את טוב הארץ וישתמשו רק לטובתם בזכויותיהם החדשים ולהועיל את ארץ מכורותם לא יראו מאומה. זאת הניעה לבכ הקיסר נאפולעון הראשון לקרוא (בחדש יולי 1806) אספה ממאה ועשרה נכבדים (נאטאבעלן), כינותם היו רבנים נודעים כשם, להשיב על שחית עשרה שאלות אשר הציעו לפניהם פקירי הממשלה מטעם הקיסר. השאלות האלה לא נגעו בעקרי אמינה ודת, רק בענינים הנוגעים ליחס היהודים אל ארץ אהותם, ממשלת המדינה ואחי ארצם, ומשפטי ישראל כחכרת האזרחים, חוקי החתונה וכח הרבנים ותעודתם כעדה. וזה הרבר אשר החליטו באספה הזאת ברוח חפשי מבלי כל מכריה מצד המלכות: „לקחת נשים רבות, האף כי מותר עפ"י תורת משה, אך עוד לפני שמנה מאות שנה אסרו הרבנים בשבת חתכמוני לכלי יקח איש יהודי יותר מאשה אחת; הרשות נחונה לממשלת הארץ לפקח ולהשגיח על עסקי גטין; היהודי יוכל עפ"י דתו לקחת נשים מכנות עמי הארץ, והיהודים יכירו את ילדי ארצם לאחים, וחובה עליהם להתנהג אהם כראוי וכישר באהבת אנושית, ולשאת במשא המדינה כיתר החושבים. — הרבנים יבחרו מאת אנשי העדה ואין להם שום כח לחרוץ משפט כעולה על רוחם, ונמוסי המדינה יוכלו לעשות חוק וצבא לפעולתם. — דתי היהדות לא תעצורנה בעד היהודים לעסוק בכל עבודות האזרחים; לקחת מרבית מאת בני אמונתם נאסרה עליהם עפ"י תורת משה, רק במסחרם את בני נכר; אך לחת כספם בנשך (וואוכער) אסור להם באסור גמור בלי הברל. — החשובות האלה היו לרצון לפני הקיסר, ולמען חת להן עון ותעצומות, אמר לקרוא ועד סנהדרין מע"א יודעי דת ודין, כעין הסנהדרין לפנים, להקים דבר האספה, ויושב ועד מהנכבדים להבין הצעתם לעשות סדרים בעסקי היהודים, וביום 6 אקטאבר 1806 כחוא יצא גלוי לכל היהודים בשפת עברית צרפת ולטינא, להודיע — כי נקרא סנהדרין לפקח על דברת היהדות, וביום 9 פעב רוא 1807 החלו עבודתם ובשבע ישיבות גמרו פלאכתם. המה תקימו כל דברי האספה הראשונה מהנכבדים, ויעשו תקנות ותורת הקהל

ליהודים. והנה אם אמנם גם הסנהדרין לא בא לחדש דבר בעקרי האמונה ורק בענינים חצונים, ועד כה לא יתערבו מנהגי הקהלות בדת ודין לכטל אהר מדיני ומנהגי ישראל, האף כי כיניהם נמצאו לרוב אוהבי דרור; בכל זאת עזה פעולת השנוים והחקנות האלה, לעשות חדשות בישראל. בעצת הכנהדרין נוסד ליהודים בצרפת כנסת הגדולה (צענטראל קאנסיסטאציען) ובתי פקודות הדת לפלכים (רעפא-טעמענ-טאל קאנסיסטאציען), לפי מספר מפקד העם, והמה יעמדו פקידים ומשגיחים בכל קהלה. כל יעוזתי האמונה והקהלות נחנו ביד היושבים ראשונה בכנסת הגדולה, המה יחוקקו תקנות וסדרים לכל הקהלות בשה, יושבו רבנים לכסא, ובתי הפקודות לפלכים ימלאו את הפקידם כמצוה עליהם מעל. וכבר ענין הנעשה בעדה ועדה, רק יועצי בתי הפקודות יתנו משפט וכל הרבה הקשה יביאון לפני הכנסיה הראשית. מאנשי העדה לוקח המשפט לבחור להם כרצונם רבנים, דינים, שוחטים, ש"ץ מרובה לקהל - ויחד משמשו חקקה, ועליהם להשען בענינים כאלה וכל סדרי העדה הקעל בתי פקודות הדת ולא נשאר אפוא לאנשי העדה להתערב בשום דבר, בלתי לבחור אחת למספר שנים את יועצי בתי הפקודות והכנסת הגדולה, ואם אמנם יש רגלים לתקנה הזאת בתורת משה ובתהלוכות ימי התלמוד, אך כבר עבר עליה כלח, וזה מאות בשנים מאז נחנה חופשה לקהלות לשלוט בעסקיהן לברן ולקנות שלימים בקרבן מכלי סכריה מבהוץ. כבר הרגישו בזה רבים וכן שלמים גדולים הקרי לב, ויחשבו את בתי הפקודות כשליטים ברוח ביד חזקה. ועוד לא מצאו עצה להוציא את הטוב וההועלת מסדר כזה ולעצור בעד הקלקולים הצומחים על ידם, וכיחיד הרחקת העדה מקחת חלק בעסקיה ולחץ הנפש בדעות פנימיות. ואם לא נחנה המשרה לרבנים לכהם המעמיקים חקר רק בתורת הדת ואינם בקיאים כל כך בצרכי הצבור, ואחם ישבו למשפט גם סבירי העדה; אך כאשר בימינו אלה מעטים בין העוסקים בישובו של עולם בצרפת ובעלגיא יורעי תורה ומנהגי העברים מקדם, ישמעו בענינים כאלה רק החלטת הרבנים היושבים בראשם, ומי לא ידע כי התקנה החדשה הזאת נעשה בצרפת האללאנד ובעלגיא אל דרך הקאנסיסטאציען הנהוגים בין הקטולים שמה אשר מהם הצא תורת אמונה ובחירה כהנים לכל עדה מרעים וגוהים עליהם - כנסיות הכהנים הראשים (אבער-קאנסיסטאציען) וגוה מעל גוה עליהם היא -

האפיפיור. הסדר הזה נעשה בישראל בעצת חכמיהם אשר הציעו
כזאת לפני הממשלה, כי התקנאו באחיהם הנוצרים וישאפו לשים קץ
להשערוריות בקהלות, ויאכו להראות להממשלה כי אין ביניהם וכין
יתר האזרחים רק הכרל דתי ככה"כ, וזולת זה יוכלו להיות כמוהם
בכל ענין, וסדר אחר נזהג כם. —

לעומתם אחינו באשכנז, אשר מאז פרקו הפרוטסטנטים
עול האפיפיור נחלש כח הקאנסיסטאריען, שמה לא אבו גם
בני ישראל להביא צואריהם בעול כתי פקודות. ויתרון להם
כזה על אחיהם הצרפתים, כי לא יעיקו עליהם מגבוה לכלוא את
הרוח ולהחנות לו הדרך במחקרי אמונה. ואנחנו רואים בגרמניא
הריצות עצומה בספרות היהדות, שאין כמוה בצרפת. האף כי גם
שמה אנשי שם ככוכבים מצהירים. באשכנז אין שלטון ראשי בעסקי
אמונה ועדה, וכל קהלה וקהלה תכין לה צרכיה לבדה וחבחר לה
רכנים ויתר משרתים בקדש כאות נפשה ותעשה לה תקנות כאשר
יכשר בעיניה באין מוחה, גם שמה התקנאו בראשית המאה הזאת
באחיהם בצרפת ויקראו סנהדרין בוועסטפאלען, אך כל עמלו היה לרוק
זכרו אבד מן הארץ. ואם בגוף הנהגת הקהלות לא סרו בסקירה
הראשונה ממנהגי הראשונים; אך רוח הזמן שנה לטוב מצב
היהודים המדיני והאזרחי, כי הבין לעם כי לא טוב לכל בני הנעורים
להקדיש עצומיהם רק לתורה ולתעורה לבדה, עד כואם באנשים וקולר
תלוי על צואריהם לפרנס אשה ובנים, מבלי דעת דרך החיים, ע"כ שהו לב
ללדיהם; ויחלו לחנך את היחידים השואפים לנור הרכנות, כלמורי התלמוד
עד היסוד זיתרם הריחו בעקריהדת וירגילום לעסיק בחכמות הצוניות
וישיבו של עולם. אך כחוב טובו כן הרכב רוח הזמן לעשות פרעות באשכנז
והשטות השונות אשר נולדו על ברכי החבוללות מושגי אמונה, עם מושגי
מחקר חפשי ורעות ותקנות העמים אשר בקרבם הם יושבים, השטות
ההנהגה הביאו טורד כלב כל משכיל על דבר אמת, לבלי יפרד לב
עם ישראל למפלגות שונות ולתורות רבות ורחוקות זו מזו, ולא יתפרדו
לכתות מתנגדות כהרכנים והקראים. והנה עינינו הרואות כי נחלקו
אחינו באשכנז לארבע מפלגות שונות: מחזיקים בנושנות (קאנסער-
וואטיווע), האוחזים מעשה אבותיהם בידיהם; נסוגים אחור (נייא-
אָרטֶהאָדאָקסען) מקנאים—התפצים להשיב את צל המעלות ולקדו
מטהום הנשיה את הימים אשר כבר עברו; המחקנים במחנות

(מעם סינע רעפארמער), הנושאים פני עקרי האמונה ומתקנים דברים שכבר מזוקן ולא שורש באמונה נועם; ומחדשים מעקרים (ראדיקאלע רעפארמער), שאינם נושאים פנים לכל דבר המקיבל באומה ויסודו באמונה, רק אם הוא מתנגד לשקול דעתם יבטלוהו כלה, ומרהיקים כל מעצור לרוחם בחוק יד, מהם יצאו כבר כאלה שאינם חפצים גם בזכר מושגים קדומים וימחקו מהתפללות דברים התלויים באמונה ביאת המשיח ושיבת שכוח ציון וכדומה; יש אשר בטלו מכל וכל סדר התפללות העתיקות ויהקנו במקומן אחרות בשפת הארץ, כי שפת קודש נשכחה מהרוב; כן טעאו כי יחטאו למדות הנאות האירופיות בעמדם בבית ד' כסויי ראש, מנהג כבוד לכני ארצות הקדם. ויבואו אל בית ד' בגלוי ראש; למורת רוח היתה להם להושיב ביחידות את הנשים במעקה כבנות עמי קדם, ויביאו את המין היפה בהיכל ורק מסלול מפריד בין כסאות למושבות האנשים והנשים; הטליה היה להם למורה ובלתי נאות, ותחה אשר המתקנים בכתיבת יקפלוהו ויעשוהו כעין רביד לצוארם, השליכוהו המחדשים כלה; בלהקה המשוררים נשמע קול עלמזה; ויותר מזה הקלו לעצמם לבלי יפריעו את עצמם מעבודתם ביום השבת, ויעשו להם שבת שני של גלויות ויקדשו עצרה ביום א' לשבוע. והיה כל הבא אל היכלם כמעט לא יכיר כי כנסה ישראל היא ויאמין כי בהיך מקדש פרוטסטנטים או קלווינים הוה עומד. וכל זאת נהייה באשכנז, לאשר אין מרכז כללי לכל הקהלות וספרי הגדולים אברו קדושהם בעיניהם. ומי לא יורה, כי מאכר הרוח בצרפת בסכת הקאנסיסטאריען, ופריצת כל הוק באשכנז לרגל החרות השלמה, מולדת הווקהמה משכניהם ולא ממעי יבודה יצאו. הצד השוה שבהם שלמדו אל דרך הקטולים והפרוטסטנטים רק את ההתהדרות החיצונית לפעול על ידי ההושים על הלכ"1).

1) בין הדברים שהתקנאו לחינו צלרפת ואשכנז בחיפוס בני חרס הקטולים והפרוטסטנטים, הנו להזכיר לדוגמא מנהג אחד חדש שלא נודע מכל וכל לפנינו בישראל ועוד לא עזרו עליו מאה שנים, מעתה הוה במקומות רבים בחו"ל לחובס ליהודים וסוה—הקאנפירמאנטן, שאין לה עד היום שם קודש בין לחינו ואין לה שום יחס את הצד מזה שלנו, כן חפצת היום הווייחד אשר לה לכל הילדים (כי עפ"י דין ישראל, כל צן זכר שנמלחו לו י"ב שנים ויום אחד נחשצ לצד מזה לצוה צמין הקהל), וכן מאשר דרכה להקדים גם נקבות. ואם כצד דצרו לא אחת צהמלין חגצ אורחא מהאנכג הזה, אשר נוקדו צהקיטיליזמוס.

העם, ומשורריהם לפרחי כהונה, רק בצרפת ידם הקיפה יותר על ערהם, ומלבושיהם ותהלכותיהם יתנהגו כמשפט כהני הקטולים, ובאשכנז

ואח"כ קדשוהו גם הפרוטסטנטים. והטורים היונים עד כה לא ידעוהו (ואולי בשביל זאת לא יכה שרש צין אחינו בארמנו), אבל זאת מלאנו לטוב לבוא היטב את יסוד המנהג הזה. אלל הקטולים נקרא המנהג הזה "פירמונג", פירמונג או פירמונג, והוא העיקר השני נוסע הסודות: טבילה, לחם הקדש וכו', ובורחאו "היוזק המונה" צרות הטורי עפ"י שפע רוח מנצח, הנקנה ע"י שמן המשחה (Chrisma) ותפלה וסמיכת ידים של הכהן הראש (בישאף) ולא כהן הדיוט. בהכנסה הטורית העתיקה וגם עד היום אלל היונים נהגו לקדש באופן הזה את הילודים והבאים חדשים בצרית הטורית צשעת הטבילה, ואח"כ נהיה לחוק לקטולי רומא לעשותו רק לילודים לא פחות ונשבע שנים, והוא להס עפ"י המעשים הנזכרים בספר "פעלי השליחים" (צריח החדשה) פ' ח', י"ד—ק"ח, ופ' י"ט, ח'—י' שסס ידובר מסימכת ידים להוריד שפעת רוח הקדש על הנסמך, וכן למדוהו ומורח חצות הכנסיה והחלטת האספות, ביחוד האספה בליקן 1271. הפרוטסטנטים צטלו לראשונה את הפירמונג, באמרו כי לא ילחץ מפי ישוע. אך באחרי כן, כאשר מלאו הכהנים לטוב להקן חיזה טבילה לקבלת וטלורים חדשים, חזרו וחקקוהו, רק צשנויים וצטיטול ונהגים קטוליים (ויקראוהו צשס "קאני-פירמואליקן"). לראשונה צשגת 1540 צבראנדענצורג, ולאט לאט נתפשט המנהג, ורק באוולע המאה הי"ח נעשה לחוק לכל הפרוטסטנטים, וזה משפטו: נעדים מצי י"ד עד ט"ז ונערוח משנולאו להן י"ג שנים, אחרי שגמרו חוק למודס צמורח האמונה צשס"ס של הכנסיה, יוצאו לצושי מכלול להיכלס ביום ח' הנקרא פאלמואנגטאג (שצוע אחת קודס חג הפסח), או צפסחס וציותר צחג שצועותחסס, שס יולגו על הצמה הנשאה כחצי גורן עגולה, נערוס מלד אחד ונערוח למולס מולד השני, לחדש אחס צרית הטורית, צעת שניתן להס צפעס ראשונה לטעוס מלחם הקדש. הכהן ידצר לפניהס דצרים כצושים ויצחון אחוס צמורח הדת, והמוס יסצעו אמונה ויודו על עקרי האמונה שהס מאמינים בהס לחדש אח צרית הטבילה. והו יסמוך הכהן חס ידיו עליהס ויצרכס, להשפיע עליהס שפע מומעל צשס הקדושה המושלשת—עיקר אמונהס. המנהג הזה כמחכונחו הפרוטסטנטי נתקבל מכהני הדת המחדשים לאחינו באשכנז וצלרפת בכל חקפו, ורק שנו את טעמו, לחת לו מוחזה עצרי, צכהליפס אח נוסח העקרים וכדומה. וכצר לוחו רציס וגדולים נגד המנהג הזה, וצערים רצות (וגס צלרפת) עד כה לא נרסה לעשות העצודה הזאת צציה"כ; יש אשר יקדשו יוס הצחינה צציה"ס, עת לאח הנערים מוסס, לעשות רושס כל צ הילדים כרכיס לזכור צריהס אשר צאו צו צרלון חפשי; ויש אשר צהגיע יוס הצר מנוה, יטיף הרצ על הצא צחנשים דצרים מבוררים נפס צחספת מושפחו ונכצדי עיר.—הלל גס הד"ר יאסע ז"ל צקורות היסדות וכחותיה (ח"ג נד 366) יאמור צפירוש על הקאנפירמואליקן "אויס דער קריסטליכען קירכע קאפפענצאר ענטלענטע חיינווייהונגספארס".

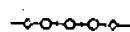
רפה כחם, ובגריהם ומדותיהם לא נופלים מכהני הפרוטסטנטים

ואם אין לכאורה צונגה הזו ציסודו דבר מתנגד לחנו, כי מה איכפת לן אם יקומו הנערים והנערות לפנינו, להודיע קבל עם את עקרי אמונתם, אשר שנו על פה ככל אשר פקד עליהם המורה או המטיף וכו'. לא, ודברי המגיד עושים רושם בלבם, ובפרט אם יש בהם יתומים ויתומות, שאז יש לאל יד הדרשנים לנגוע בכאז חנוש ולעורר לבכי את הילדים הרכים העוזבים ובוריהם ולחזזה דמעותיהם ימדרו גם חצריהם צבכי, והנשים העדינות הנאספות צשוטן יללח לאן. אדם אלה, פלגי מים תרדנה עיניהן. אך המרדים יעקו מרה כי אם זרה היא על מוצא דתו ומאמתיים השנותיהם צטעמים : א) תקל עיני קדושת יום הבר מלוא צעיני הילדים והוריהם, כי יתנו ביחרון למנהג חדש הנעשה צפרהסיה לנו, על דין מורה ; ב) כל הילד הילוד בישראל נקדש מוצטן לאמונתו ומושצט ועומד הוא מחר סיני להחזיק צמעו המורה שצכתצ ושצ ע"פ וחלפי שנים החזיקו צני ישראל צמעו דחם צלי שום המחדשות הצרית, והלואי שיקדישו כה דורות הצאים את שם ד' כצצותינו עד כה, וגם צרית הוילה לזכרים לא נקריא צרית אלהים, רק צרית אצרהם, לזכר צריתו שכרת עם ד' אשר הכיר רצון לצחי עולם, וע"כ אין נחוץ שום חות צרית לנשים, ומהאפוא העצודה הזאת לנו ? והצצועה שישציעם המטיף, היא שצועה לצטלה ; ג) האם נוכל לחשוב זאת להודאה במורה צלצ שלם וצדיעה פנימית, אם ילדים יצטאו צטפתיהם את אשר למדום מוריהם או המטיף צמשך זמן מה ? האם קרה עוד כי יסרצ הנער או הנערה להודות צפה מלא על הדצרים שלא נשרשו עוד צלצם, או שלא הציגום על צורים והמה כמשחק צעיניהם ? ד) עינינו הרואות, לד אצון נפשו, כי יש ויש צין הנצצעים אשר יצטעו אח"כ צחורת הדת, ולמה זה נציחם לשצועה שוא ולהילול השם ? ה) הוא נגד החוק הנהוג מחו צישראל לצלי חצואנה נשים צעורה, משום לניעות וטעמים אחרים, ונדע לכל שכל דבר חדש מושך עליו עיני הרואים, לכן מאד ידאצ לצ מרדים כאשר חצואנה נערות צאציצ ילדוחן להציצ לפני הארון כמטרה לחלי עינים שנונים מוצני נעורים ; ו) יוכיחו כי על כמו אלה נאמור : „וצחוקותיהם לא תלכו“, כי הוא עקר ויסוד להקטוליצומם ושמו יזכיר מקורו. והנה ימלאו צו היראים דצרים רצים ומתנגדים לרוח היםדות. — והנה נא לצד המרדים צעמנו יחמורורו נגד המנהג החדש הזה, ועליהם יוכלו הנאורים לחמר, כי קנאחם לנושנות ושנאחם לכל דבר חדש, אף אם טוב ומועיל הוא עשהה זאת ; הלא גם נולרים רצים מצני עליה וציותר הרוסים השופטים צעין כזה כאינם דוגעים דצדר, ילענו לנו. ואנחנו שומנו צאצינינו מפי איש רוסי משכיל ומלומד, איך המעצר לשמוע כי נחפשו המנהג הזה בישראל וכה דצדר : האם מנהג קטולי זה התגנצ גם צדת ישראל ? הן זאת הימה תפארתכם לעיני העוים, כי תחזיקו צמעו דחכם הכצודה מוצקן, למה זה אפוא תחמרו לעשות אל דרך הקטולים ? והמתנגדים למנהג זה יחליטו כי אחו צו הדרשנים צאשכנו, יען הוא להם מקור הכנסה, כי ישלמו להם הסורים מחן צעד הכניסם את ילדיהם צצרית, ויחמנו כי צזה ילאו ידי חוצת יהודי לפני תורחנו ועמנו. —

בשניהם עבודה האלהים נחנה כיד הרבנים ואהם הש"ץ והמה ראשונים לכל דבר מצוה וכיבוד כביה"כ ובלעדם לא ירום איש את ידו ואת רגלו. הומירות העתיקות בישראל, אשר בהם שפך רגשות אבותיהם ואנחותיהם בצר להם, עזבו מקומם בצרפה למנגינות מנצחים; בכנסיות קטוליות, לפעול יותר על חוש השמע בצלצול קולות מחמיהים; ובאשכנז להברות פשיטות ונמשכות בזמרה מקהלה לאסור נפש ורוח המימים. (אין להכחיש, כי בזמננו זה החלו כבר להרגיש החסרונן ויחלו לנקות את זמירות ישראל המסורות משגנותיהן נגד כללי חכמת המוזיק ורב אחינו השומעים ינוע למשמע און). קול עוגב נשמע בהיכליהם, אשר לא נהיה כזאת מיום גלה ישראל מעל אדמתו, רק לאשר יתקנאו באחיהם הנוצרים. ואם אמנם נכון הדבר, כי דברים כבשים היוצאים מפי רב, או כגור מישרים בחיך קהל וערה רבה פעולתם, כי דברים חיים יוצאים מן הלך דרך הפה בהשכל ודעה, נכנסים יותר ללב מאחות אלמים בספרי מוסר, ומאז ומקדם היו טגידים מפורסמים בישראל אשר לקחו לב העם במתק שפתוחיהם ויטום אל כל אשר הפצו. וכערים הגדולות היו עוד ברורנו מטיפים לעם מפוארים (כהמגיד מסלונים וכן המגיד מדובנא ודומיהם), אשר כל העם נהו לשמוע לקה מפהם. אך מעולם לא הייתה הדרשה הזבה רק רשות, וע"כ לא נהגו לדרוש בין שהרית למוסף, לכלי יהי כאונס ומכריח ולמשא על הקהל, רק לעת עלות המנחה. אך בצרפה ואשכנז התקנאו באחיהם הנוצרים ויעשו את הדרשה עיקר מעין התפלה. ואם אין בזה שום דבר רע ומהנגד הלילה לעקרי אמונתנו ולדרכי אבותינו, ואדרבה מנהג כשר וישר הוא, לו שהו המטיפים בכל עת על לב לפעול על רוח העם בדברים יוצאים ממקור אמונתנו, הורהנו, חלמודינו ומדרשינו ולא יביאו קטרת זרה במקדש אל אהרן שומעים וקוראים אנחנו דברי המבקרים האמתים הצועקים ככרוכיא, לא על גדולי הדרשנים כיעללינעק ודומיהם, המלאים תורה והכמה ברמון ויודעים מה הם רוצים, אך על הלוקחים לשונם וינאמו נאים לאשר דמרו תורה הריבר (האמילעטיק, רעדנערקונסט) ומלאכת ההברה וההנועה (מימיק) כמצחק על כמה ישחק, אף שאין בהם לא תורה ולא חכמה עמוקה ולא יראת שמים טהורה, ודבריהם כקצף על פני מים, ואשר יחסר בעומק חוכן הדרוש, ישלימו ברוחב פיהם, יקרצו בעיניהם, ימללו כרגליהם, יורו באצבעותיהם, יכו כף אל כף, ידלנו

פנים ואהור ולצדדין, ננוחי גנח, ילילי יליל, ורנו ושחק ואין נחה רוח למבין ודבריהם לא יכו שרש בלב ההמון, כי לא מלבם יצאו, יען אל כל אשר יהיה רוח האנשים אשר יאבו להחניף, שמה יסכו אופני דרשחם, ולא אחת תהנגר הדרשה האחת לחברתה מן הקצה אל הקצה להכחיש ולהרוס את אבני הפנה אשר הניחו בעצמם זה מקרוב ליסוד מוסר, ומה גם אם השעה צריכה לכך, להחפאר לפני נכבדים שאינם מבני כרית; כי המה ידברו בלי ידיעה פנימית רק כשכירים. וזה האות, כי לא אחת שנו דרשנים כאלה את מקומם ושטחם מעדת אלהים בנושנות למחרטים עד היסוד, לאשר מצאו שמה השכונם. ובדבר הזה רע גורל אחינו האשכנזים מהצפתים, כי בצרפת לא כל הרוצה ליטול את השם רב או מניד יבוא ויטול, עכ"פ נחוץ לו לצאת נכחן כחעורה מבית מדרש רבנים ולהשיג סמיכה מאנשי כנסת הגדולה, תחת אשר באשכנז יש ויש רבים אשר למדו רק לפעול על החושים בלהטיהם וחכמת מה להם: כמעט הריחו בתורת ד' ככרית אבוקת ההברלה טמו"ש למו"ש, ויחנכו עצמם לדעת סדר העבודה החיצונית, ויקראו וישנו וישלשו על פה קבוצות הדרשות הנרפסות וידעו להוציא מהן את הנחוץ לעינים עפ"י המפתחות, וכיון שהגיעו למעלה הרצויה לפני הממשלה, יבקשו להם משרת רב באחת הקהלות הקטנות, אשר אין לאל ידן לשלם כסף חועפות למצויינים, ויש שיקחו עליהם גם כהונת ש"ץ ומורה ואם למדו (?) מלאכת השחיטה, גם העבודה הזאת להם. והעובדה הזאת מקורה, לאשר לא השיגה הקהלות לב להעמיד ושיבות ובהי מדרש מסודרים לחירה ולתעודה, לחכמה ולד"א גם יחד, וגם לא ידאנו להספיק לכל צרכי נושאי כהונה אמונתם בערים הקטנות כנגדולות, ויהיו מצויים בכל מקום קופצים על לכהונה הקהל. ע"כ לא יחפזו בני הנעורים להקדיש ימיהם למשרה שאינה מדיה את כעדיה, אם לא העמוד להם ההצלחה לבוא לאהה הפהונות הגדולות בקריה עשירה. לכן יבחרו להם ענפי חיים יותר ברוכים. — וכל זאת יען אחינו בעצמם לא יתנו לב להחזיק במעוה אמונתם הפנימית, רק למראה עינים, להתהדר לפני שרי המלוכה ולפני אחיהם הנוצרים, בסורם אל בתי חפלותיהם. זאת הרגישו בימינו אחינו באשכנז ואחד השרידים אשר ד' קורא, ר' יונה פראנקעל ז"ל, האדיר ונדיב לב, עובד הון עחק (100,000 ר"ט) ליסוד בית מדרש לרבנים ולמורים בכרעסלויא, אשר ממנו יצאו כבר רבנים

אמתים, בעלי תורה וחכמה ודעת ויראת ד' ובעלי מוסר, כי הושם לראש עליו—אחד דגול מרכבה, הרב ר' זכריה פראנקעל, ואחו יעמדו על המשמר מורים מובהקים, ויש תקוה כי רבנים ומורים כאלה יעצרו בעם ברוח אמונה וברוח הזמן הואמים יחדו, לשנות לטוב מצב הקהלות הפנימי ולא לאחיות עינים יגברו בארץ. וכני הרור החדש, אם גם יחונכו על ברכי המדעים ככתי ספר כוללים, הלא ידעו הרבנים ההם והמורים להפיח בהם רגשות אמונה אומן ותורת ד' ככל הנחוץ ליהודי המעורב בין הבריות לרגל עסקיו ומלאכתו, ותורוהם תבוא כלכם ולא חכנם כאן זה והצא מאן השני, כאשר עד כה, לאשר לא יבינו מאשריהם כארח הדת את מלאכתם אשר לפניהם ולא יתנו לבלחנכם באמונה על פי דרכם בנועם ושכל, וכל מעשיהם הוא רק לצאת ידי חובתם למראה עינים, או עיניהם אל תועלתם לכה, לעשות חונף לאמיצי כח בעדה. כי רק לקח המימים ונבונים יעשה שרש כלב בני הנעורים להתאים אמונה והשכלה. ואז יגדל ויארר כבוד אמונתו ואומנתו. --

מז.

נחפשה דרכינו ונחקורה.

הנה ראינו את הרושם אשר עשה כלב אחינו בצרפת ואשכנז התקרבותם בפתע פתאים לאחיהם הנוצרים אשר בקרבם הם יושבים. ואין להאשימם כל כך, יען המה היו כהעבים ימים רבים ובין רגע יושמו לפנייהם מטעמים, הלא יעטו אל השלתן הערוך מכלי השוכ כי יוכלו להזיק לנפשם הרקה. ומה מאד נקל עלינו ברוסיא ללמוד מהם ולהזהר לכלי נחעה גם אנהנו תהיו לא דרך, כי לא בחפזון נלך לקראת שווי הזכיות ויש תקוה לנו כי נגיע יותר במתינות אל המטרה הדרושה. — אך אל נא נעשה שקר בנפשנו לאמר נצלנו ולא נדבקו כנו דעות ומנהגי כהני היעזאטיים אשר השחיתו נפיות פולניא, עוד השיבו תראו במאמרנו הזה תועכות גדולות מאלה, אשר פעלו ביותר על הנפש פנימה מאשר למחזה עין. וכשם שלא בושנו להגיד האמת לגדולים הקרי לב בחו"ל, לא נכחד החת לשוננו את אשר נחשוב לחוב להגיד לאחינו ברוסיא, כמתנגדים, כחסידים, כמשכילים, כמתקנים, ולהראות להם בראיות

רוחות מה שקבנו מהיעוואיטען הקטולים, למען ירעו להזהר ולחקן כל משגה בעוד מועד.

כל נגע, פצע וחבורה, כי יודבקו בעור האדם, בסבה ניה זר כאשר נחבב בכשרו, או לרגלי לחץ ומועקה, או מכות אש, או כי נגע בנגוע או ביוע היוצא מגוו, אף לו ימים רבים העמיד הספחה, להשחית את דמו בקרבו ובלשד גרמיו יעלה רקבין, עוד יצלה רופא אמן למצוא ארוכה, יוציא את הקוץ המכאיב, יקיף את הבשר החי או הנתק סביב המכה מריה, ישים חוטים מכלויי סחכות בנקבי המחץ, למען יעלעו את הדם הנטק בחוריו; יחבוש החבושה, עד ים הגלירה המכה. ואם כבר באה מגרעת בכשר ועורק ומיתרים ותאכל גם טוח העצם, גם אז חובש מהיר יחיש עצה, כי יגרר במנרה בדי הגו אשר משחתם בס, והיה יתר הגוף לפלטה. לא כן מחלה מטארת הולכת באפל בקרב הגו פנימה, כי עבר עליו רוח רעה ומחבל נפש, להכות בקרחת ובדלקה שרירי בטנו, וביהר אם לא באה כחתף ולא חצצה לה מספר ימים לחרוץ משפט גבר אם לחיים או לטות, רק לאט לאט התגנבה והתחפש ככלי הכירה והחי למחלה אנושה וארוכה; מחלה כזאת לא אחת חולין שולל את הרופא, השופט רק למראה עינים, עפיי אותה גלויות אשר יתראו מהוץ והשערות נוסדות על הנסיון במקרים הדומים; וגם קנה המדה הפנימי היותר נאמן—קול הרופק החולם פעם ודוכסי משבריו המהגעים בשטף דם העורקים, הקורחים מני שלחבת, גם האיד הזה יתעהו לפעמים, והחת הביא הרופא, יוסיף להתלוצץ כרפאות תעלה אשר הכין לו. — הלא כה משפט מחלה הנפש בקרב עמנו. שם באשכנו וצרפת נודע לברור לכל משכיל על דבר אמה, כי הנגע היא רק בעור הערה, נתק הוא, כי כפים מכאיב—מנהגי זרים—נתקע בכשרו; מספחת היא, כי נגע בצרעת פורחת—מדות זרות מתנגדות לרוח הישראלי; כויה היא—מנחלת הקנאה אשר התלקחה בס להתקרב לאחי ארצם; שאה או שהפת היא, מזרוע מציק חצוני, אם מאהבה נכערה, או מצרת עין; וכל רופא נפש, מבין מלאכתו אשר לפניו, יוכל להרחיק את הסלון ממאיר, המכאיב מרם עד בשר, יקציע מסביב את שקערורות המכה, יכרית במזמרה את הולולים היבשים, וימרח מרקחת שמן משחה קרש על הפצע ושכ ורפא לו. אכן רע רע מזה גורל אחינו כרוסיא ופולין. המה הוכו במכאיב נעלם מעין רואה, כי רוח רעה, רוח יעזואיטי

מבעתם, והוא הרה חוך קרב ולב עמוק ובא במהלך. במשך שנים רבות מבלי משים ועקבותיו כמעט לא נודעו. ולראבון נפשנו רק רופאי אליל נסו לרפאות החלואנו הצפון—בלטיהם, או במסך מלא מזרח פתנים ורעל, להוסיף העכיר שאר ורוח גם יחד. ורעה חולה היא, כי עוד לא ירגישו רבים מאברי הענק הזה את מכאובם ולא ידעו כי בנפשם הוא; כל צרי יוצר להם, ימאנו לננוע בו בשאט נפש ולא יאבו להזהר מאידים משחיתים ומזון מקולקל אשר יוסיפו להרוס אשיות בריאתם. אמנם חלילה לנו לצאת כרופא מפליא לעשות, להתפאר כי באנו עד תכלית חקר מחלה ממושכה זאת, וחכמתנו העמוה לנו לנהל מזורה; אך כעצם מעצמי הנו האנוש הזה, נרגיש כאב עצום מאד, ומיחרינו האהווים ודבוקים כנפש הכלל יעירו רחשי לבבנו והגיון רוחנו, לשפוט על סבת המחלה וטקום שבתה עמוק עמוק, וכה נעמוד להוציא את רחשי לבבנו, אולי יתעוררו אנשי רוח נכונים מזור למצוא מרפא, להסיע את האור העשן מכליות העם ולנקותו מחלאותיו אשר נדבק בו במשך הזמן וזיה חיי אמונה ואורה מאושר בארץ.

נחזרה נא לראות לראשונה את תהלוכות אחינו, מאז באו לחסות בצל הפולנים מגדיהם, ונשהומם לראות כי ככל הכוז והלעג אשר השביעום צורריהם אלה, אשר הבדילום מקרבם לבושה ויבדלו גם המה, לשבת גלמוד מחוץ למחנה, כמורד העיר בחוצות בודדים וצרים מעלים צחנה ומעכירים נפש; ככל זאת דבוק בהם מרוח פולנים וילמדו אל דרכיהם ותכונותיהם מבלי משים. וגם עד היום, האף כי לא שכחו היהודים את עקב צורריהם אלה, וידעו שלום כמנוחם רק אם לא חשלוט בהם יד פולני כהיום הזה, וע"כ יקרה להם ממשלת רוסיה המטיבה עמם, ועם הרוסים החפצים קרבנם ויכינו יתרון כנס היוניות וכהניה בסבלנות על הקטולית ויעוואיטיה, ולפי זה נקל היה להרים המכשלה; ובכל זאת היא נמצא עד כה בהשקפה ראשונה דברים רבים אשר לקחו אחינו ממשפיליהם הפולנים, ועודם מחזיקים בהם ומעריצים אותם כאלו נחנו מסיני ומבטן יהודה יצאו; כגון: א) מלבושיהם אשר נקדשו אחם כרוכ הימים ויהי לאכל לכל העם כאשר צו להחליפם להסיר הרפתחם⁽²⁾ ב) הנטיה

(2) הן גם שמות פולניים נקראו על המלצושים המקודשים — ואלו הורגלו כיסודים צבאיים ודוד דוד; „לעטניק“ (Letnik) וולנוש עליון לימי הקץ; „שח-צעל“ וון סזבה (Szuba), נגד מכוסה צהרית שער וטורות פטס לימי החורף, „קאפטאן“ (Kaftan), נגד כבוד כעין תחיל מרוכס צוויס; „קאפאטע“

להתהדר בכל פאר חצוני רב יתר מאשר השיג ידם, וכדומה ענינים חיצונים. ובנוגע למדות דרך ארץ: (ג) שנאהם לעשות במלאכה יריהם, כפחיהם כבוד לכן משפחה נכבדה, ואהבת הרכנות, נגד מאמר חז"ל: „אהוב את המלאכה ושנא את הרכנות“; כמשפט הפולנים החושבים עצמם לאצילים למגדולם ועד קטנם ולקלון להם לעבוד במלאכה ידים; (ד) אהבת כל אחר ואהר לשלום בקופה ולהיות מנהיג העם; (ה) האהבה הנמועה בהכנות הפולנים, האומרים כלנו אדונים, וכל אחד יחפץ להשתרר על אחיו; (ו) קלות הדעה להפתות על נקלה לקום נגד דורשי טובתם באמת, לאשר הוציאו עליהם הולכי רכיל רבה; (ז) הגאון והגובה נגד הקטנים מהם, ואהבת ההונף וההכנעה לפני אדירים; (ח) להחמשת לחות דעה בעסקי עדה רק לנטיילי כסף ולזקנים יוצאי ירך אלופים, ואה פי העם לא שאנו, כי כמה נחשב הוא; לבחור גבאים עפ"י בוררים, וכארה חקניות הקהלות. ויש אשר החחרו להביא מנהגים

(Kapota), מטייל; „זופילא“ (Zupica), מלבוש מחמור; „ראדזיוולוקא“, הוא צלי ספק מלבוש שנשא הנסיך ראדזיוולוקא, ונקרא במקומות רחוקות ממושג הנסיך הזה בשם „מחלחט“, מלה רוסית (Халат), לבוש זייתי. לשכינה ולקיתם, כתצנית הבגד הזה ממש היה ליהודים מלבוש עליון מוכרז; „טולוק“, בלשון רוסית „Tyazkoye“ (ומקורו סלאווית, חץ שפת רוסית ופולנית) לפניו מין חכשיט, וחלל הסיודים היה מלבוש משי עליון עם צתי ידים ארוכים עד הקרסולים ומיופה צומטת מושר, לכבדי עדה; „פלידערן“ (Pludry), מכנסים רחבים עד הצרכים; „שטרמיל“ מקור המלה היא סלאווית, וממנה ברוסית Стрель או Срамя צומטת החדש, וכן Srom בלשון פולנית, והורחבה „צומטת מרפס“— צלי ספק, יען בגזירת המלכות נלטו הסיודים לחצום כוצע עם צומטת לחות בגאוי (שחנדעמוטן) ונתקדש חס"כ צייטול הגזרה; וחלוי יש צכנוי הזה גם מפלח חציתו כהר נשפה וחלול, נגזר מחצית Stromy, שטייל; „ספאדעק“ (Spodek), מנצטת מולצות פטע שמורים, חס לאשר הוא משנה להשטרמיל, או שחצו אוחו ונתחם הצרייטעל, והצרייטעל הוא מלשון „צאררעט“ שהורחמו „קארדי-נאלסהוט“, כוצע שמושאים כהני הנוגרים הגדולים, או ממלה Bret בשפת פולנית שהורחבה שפה, או כרכוב החכריך (טורנאן), כי הוא נעשה לחגשים מוכזדים כעין מלה עגולה ונשער עזים וחור צחנולע להושיצו מעל השטרמיל; „יארמולקא“ או „יארמולקא“, מלה פולנית (Iarmulka, Iamulka). ולפלא כי צומצושי הנשים העזריות לפנים לא נחל כנוים פולניים; שלייער, שטערנטי-כעל, קלייד, יופא, צרוסטטוק, פארטוק וכדומה, כלם לקוחים משפת אשכנז. האין להוכיח מזה כי הנשים החזיקו במלבושיהן ונגידו אשכנז, כי עליהן לא ילח גזירת המלכות, ואך הצברים לצד הוכרחו צמלות הממשלה לשלח מלבושי הפולנים רק צמנוים אחדים למען יוכרו צמולות.

קטולים בכתיהם, אף שאין להם שום יחס אמונה בקרבנו, כגון
המנהג לאכול בימי חנוכה פתית ערוסה מקמח כוסמת בשולים עם
שומשמן ודבש, כדרך הקטולים כליל הקדש הג' מולדת משיחם
(שהוא ביום 25 דעצמבר, קרוב ל"ה כסליו שלנו); לעשוה מצה מבצק
מהול בעסים ולפארו בציורים שונים ליום ברית המילה, קרוב ללחם
הקדש (אבלאט) הניתן להקטולים בקבלם עליהם עול אמונתם, להטעיםם
מבשר ודם המקריב עצמו לחדש ברית האמונה (ואם לא נוכל
להחליט על ברור, יסלחו לנו חוקרי מליו, אם נערב להגיד השערתנו,
כי יוכל להיות שהשם הנקרא להמצה הזאת "רעשינקע", הוא ממלה
Reczuszk "רעטשושקי" בשפת פולניא, שהוראתה לביכות);
והמנהג לשאת בש"ת את הנבאי על כסא כבוד מביהו לכהכ"נ, שכן
נוהגים הקטולים להרכיב על כהפס כס האפיפיור, או כדרך הפולנים
את כחיריהם לפנים, וכדומה הרבה. גם בחנוך הילדים על ברכי
הרת נמצאו כאלה, אשר ניכר בהם כי למדום משכניהם, כמו: לכלי
הרגילים כלמור הנ"ך, מקור האמונה, אשר היא נגד הקנת הש"ס
ודרך הראשונים, אשר הגו בהם בעיון ושקידה רבה, יען ספרי הקדש
המה יסודי דתנו הטהירה; הלא גם חמשה חומשי התורה לא יתנום
ללמוד עם פירוש אחר, זולתי עם פי' רש"י לכה, האף כי ברובו
יטה אחר הדרש, והלילה הלילה למלמד לפרש מקרא עפ"י הראב"ע,
הרלב"ג וכדומה מהפושטנים, האף כי לא יערב איש בנפשו עוז
בימינו לדבר עליהם סרה; הלא כזה הלכו כלי דעת בעקבות היעזואיטים
וכהני הקטולים אשר מנעו את העם מקראו בספרי הקדש העתיקים
זולתי כברית החדשה, מדאגה פן יהרוס העם מוסדות קדושתם אשר
סביב שתו להם הכהנים, לירוא מפניהם וללכת אחריהם אל כל
אשר יאכו להטות יוח העם המאמין בהם וכהתקרבותם לאלהים,
ורק מפיהם היו חיי אמונה ויבינום כמקראות אשר הזכירו בתפלות
והגדות, רק כפי דרשותיהם. כה הזהירו גדול וקטן לכלי יעיינו
בספרי מחקר—כמורה נבוכים, עקרים ושער היחוד כחובת הלכות
ורומיהם, כאשר אסרו היעזואיטים להביט בספרי מדע, אשר כואת
נשמע רק בין היהודים היושבים בארצות הקטוליות, והמה קראו חגר
על אחיהם המהגורים. בין הערכים לאשר שמו מעינם בחכמות חיצוניות.
שפת קדש ודקדוקה לא למדו, האף שהיא עמוד התיכון שעליו נשענה ידיעת
התורה, כאשר לא הרשו היעזואיטים לפנים ללמוד שפת רומא—שפה

אמונתם, להמון העם, וגם חכמות הצוניות למדור רק נכחי ספר אשר נוסדו על ידם והמה נהלום למטרתם עפ"י הספרים אשר הכינו להם ויהיו לברם המורים והמשגיחים, למען הביא בלב חנוכיהם את שטחם; ובכלל כמוהם לא נתנו אחינו לאיש להשתלם בלמודים חפשי. החרמות אשר הוציאו על כל עובר חוק הרכנים והפרנסים, גם בענינים שאינם נוגעים לדת, אשר בזה השתמשו לרעה בכח אמונה ובשמה, למורה רוחה האמיתית, לשכור מטה לחם ולהכדיל מחוך העדה אנשים חמימים עם ד' וחורתו, רק לאשר נתנו כהף סוררת ולא עשו כאשר גזרו המחזיקים רסן הקהל ביד רוממה ומטילים אימה יחירה על הצבור, או ההמרמרו להראות לעם משונחם; וזאת הורה היעוואיטים, אשר התערבו גם בעניני חיל, ובנשק דת אלהית שחרו מוסר כל הממרה את פיהם. כהקטלים וכ הניהם היעוואיטים רדפו הרכנים באף ובחמה ויגרו את המורים לשטח קופערניקוס — מסיבוב האדמה סביב השמש, וככה למאמינים דברי קאלומבוס ממציאות אמעריקא וכדומה, ויחשבום לכופרים בעיקר, לאשר דבריהם מתנגדים לדעה אחדים מההלמודיים, אשר אחוז בשטות נודעת כימיהם, מבלי לחשכן לקרושות ונוסדות בעקרי האמונה, והאות כי בעלי הש"ס בעצמם נחלקו בדעותיהם, ויש אשר השערותיהם קרובות להמצאות החדשות שהוכחו כמיופתים חותכים ובעשר נסיונות; והיא היא הניעה את כהני הקטלים מצדם לצעוק ככרוכיא על המתחדשים, יען כי הם מכחישים דברי אבות כנסיותם. האף כי יש הבדל גדול בענין הזה בינינו וביניהם: הן אמר כי דבר חכמי התלמוד קדושים הם לנו, אך לא על כלם נשען בנין אמונתנו; הלא נמצאו פלוגתות בדינים, ועל כלם נאמר אמנם „אלו ואלו דברי אלהים חיים“, ובכל זאת להלכה נטה רק אחרי האחד. ועל דברי אנדה אין משניהין להוראה ולדת, כמו על מאמר ר' הלל (כסנהדרין צ"ח) „אין משיח לישראל“, ואנחנו מאמינים באמונה שלמה בביאה המשיח; כי האגדות כתובות בחדות והמעמיק בהן ימצא לפעמים פהרונן. בעת אשר אבות כנסת הקטלית הקדישו לחוק (קאנאניזירט) את החלטותיהם באספות (קאנסיליען) ובנו עליהן כמו רמים עקרי דתם ומנה לא חווע. ומאין בא המנהג לבני אחינו בערים רבות בפולין לתת מטבעות ביד המתים? אותות הירעונים: לכלי החל מלאכה ולא נגמור עסק או לצאת כדרך כיום ב' לשבוע? וכן הסימן רע בפגישה בהן נוצרי בדרך הליכה להכלית מה? ומי יודע אם לא גם המנהג להשליך

שימים על קברני המיתים בח"ב מכטן הקטליציומוס יצא, וכאלה מנהגים רבים שאין להם שום יסוד בחורה ובחלמוד ובחשיבת הנאונים ותקנות האחרונים אשר מביהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים לרויה להחיות רוח האמונה בקרבנו. כמה וכמה סיפורי מעשיות (לעגנרען) השגורים בפי ההמון מהפולנים וכמיהם נשמע גם בין היהודים. כמה וכמה אמונות חפלות התגנבו מהם אלינו ונקדשו, אצל חכם מזוקן, כאלו טכטן אמונתנו הטהורה יצאו חלילה. וכל אלה פעלו פעולה עצומה בחכונת אחינו בני ישראל יושבי פולין וישלחו ענפיהם בהגיוני לבכם, במנהגיהם בכית, בחיי הערה; ואם נסיף לחקור ולהשוות בבקיצות נמצא זעיר שם וזעיר שם גם במושגי אמונה וסדר העבודה דברים דומים זה לזה בשתי האומות העוינות זו את זו, וכשם שנוכל להחליט כי רכות למדי ממנו, בן לא נוכל להכחיש כי נמצאו כאלה שבאו אלינו מהם בהיסח הדעת. ולא זה המקום להרהיב הדיבור בהם. רק זאת ידענו ברור כי המדות והמנהגים האלה אשר נדבקו בנו מבלי דעת, במשך הזמנים, המה היו בעוכרינו, להרוס אחדות אומתנו פנימה, ויהנו חרב פיפיות ביד צרינו, כפולנים, כסופרים אחרים מהרוסים, השופטים רק למראה עיניהם, להוציא עלינו עלילה כי חכונת הפולנים נטיעה בלבנו ואחריהם דבקה נפשנו לאהבה, ולא יחנו לב לראות, כי כל המדות הפולניות שהורגלו בהם היהודים כשבתם בקרבם, לא בכונה בחרו להן, לאשר יקרו להם עושיהן, רק במקרה, והן לא הסבו את לבבם להודיע לפולנים חבה יתירה, וכלן אין בהן כל דבר רע ומזיק לרשות; והאות כי חכונת הפולנים להתקשר ולמרוד במלכם, רחקה מיהודים והמה נאמנים לממשלהם בכל לבם. אך לחונת רוחנו עד כה עוד לא נקינו כלה בעיני שכנינו מחטא זה והוא השם מעצור לפעמים לאחדותנו הנמורה, אשר ממנה נוכל לקוות אשרנו המדיני. ומי אשר לו לב רגש ולא יבין כי נחוץ לנו עד מאד לככם כל מראה רוח פולני מתהלכותינו ונמצא הרוחה.

—o—o—o—

יך.

מקור הרעה

חוק הוא בטבע כי הלחץ מביא התחזקות והתכווצות, ואם

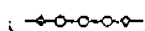
כחומר מקשה וכאויזר כך, כאשר נוסף לרחוק אוהם יחאמצו נגד מציקם, כרוח האדם על אחת כמה וכמה: כל אשר נרכה לשם מועקה עליה, כן חזק וכן תחלכה, למרוח אומץ נוגשיה. אך כשם שבכל גשם מוצק ניכרו אוהות הולם פעם ופטיש המחליק, כן גם יוכר רועם כנפי הרוחות המשיקה אשה אל אחותה. ככל החזיון הזה נראה, בשימנו עין על דברי הימים לבית ישראל מאז היה לנוי עד היום הזה: כל אשר הכבירו צורריהם אכפם עליהם מהזק, כן עזבו בקרבם, ורוחם התגברה נגד מנאציהם, ובכל זאת הוחק זה יד המציק כנפשמ העצומה, אם במנהגיהם ובמדותיהם המדיניות, או גם במושגיהם והגיוניהם בכל משפטי השכל, גם במחקרי אמונה, וביותר אם עושקיהם כח היו אנשי רוח, בעלי שטה מסודרה. נביטה נא אל ערש אומתנו—ארץ מצרים, אשר שם גדלו ויפרצו לרוב בכח עלומים, ואף אם ישבו אבותינו מראש בנף מיוחד, בארץ גושן, ואך החלו כמעט לפיה ולרכות היו כקוצים בעיני יושבי הארץ ומלכיהם, לאשר נבדלו מהם במדותיהם ובאמונתם, וע"כ חשבו מחשבות להמעיטם ויענום באכזריות המה. ככל זאת דבקו בהם כמה וכמה דרכי החיים ומושגים משכניהם, כאשר נוכל ללמוד מאזהרות השם לבני יעשו כמעשי מצרים; הלא בכל זכרם אלהי אבותיהם במצרים ואחרי רואם את נפלאות ד' עמם ומעמד הר סיני, עשו להם עגל מסכה כהכנית האפוס אליל המצריים, וזה לנו לאות כי למדו אל דרך העם אשר ישבו בקרבם. כן כמעט כל ימי שבתם על אדמתם נחצו אחרי גלילי שכניהם ויתחרו לעשות כמוהם ולדבקה במדותיהם. וגם כאשר יסרם ד' למשפט ויגלם מעל אהוזתם וירגישו פשעיהם לכל חטאתם, למדו מהעמים אשר באו בהם גם טיב גם רע. כה למדו גולי בבל במשך זמן קצר—שבעים שנה, אל דרך הפרסים—עובדי אש—מלכר שפחם, גם מנהגים ומושגים רבים. הלא נאמנה לנו עדות הש"ס, כי שמות המלאכים העלו אתם מבבל. בהיות יד היונים עליהם מושלח וביותר כאלכסנדריוא של מצרים דבקו כשטותיהם הפילסופיות ורק החמימים המעמיקים עצה ומחקר עשו ממחקריהם כונים לאמונתנו. ככה הלכו בענינים רבים בעקבות הרומים מהרסיהם ומחריכיהם; מהערבים לקחו גדולינו יסודי הגיון לבנות היכל לחכמת אלהית, מליצה ושיר. וכן בכל מקומות חפוצותם, בין אם הטו אליהם שכניהם חסד, בין שעמדו לשטנה להם וירעצום וירוצצום. כאשר לא יוכל כל בן דעת

להכחיש כי גם היהודים פעלו פעולה עזה בלב העמים אשר חיו בקרבם וכיחור בנוגע למשלחתם הנשאה להודיע שם אלהים בארץ. ובכן לא נתפלא אפוא, אם בשבת אבותינו בנפות הפולנים, מקום יד היעוואיטים עשתה חיל, כי התגנבו אלינו מהם מנהגים, מדות ומושגים זרים.

והנה ער הנה דברנו רק מדברים חצונים אשר נתגלגלו אלינו מהפולנים כשטף הזמנים לאט לאט בלי דעת. ביניהם יש כאלה אשר נתקבלו באומה בשביל קלותם, להנצל מלעג מכאישיהם; אחרים שהיכרחו לקבלם בגזרת המלכות, ואח"כ כאשר אפס המץ נשכחה סבתם ויהיו לחוק בישראל; יש שנחפשטו במקרה: ראו אחרים מעשי שכניהם, שכאו אתם כמשא ומחן, וישרו בעיניהם, מפני שלא נראה בהם שום דבר מהננר לרת, ויעשו כמורם; מהם למדו אחרים, עד שהיו לקנין הקהל. לעומתם יש ענינים רבים שנקשרו בלב ההמון בקלות הרעת, האף שהם נגד אמונתנו והורחנו, מהם: אמונות תפל אשר העלו מורא בלככת מפחד בלב וחחול שחורים, משום שיש בהם רוח רעה; האמון בכשפים, במנהשים עם לוחות המשחק (קארטען); הכטחון בתרופות להשי הנשים הזקנות, כן שהן בנוה ברית ובין שאינן בנוה ברית; אימת ישיני עפר המתהלכים כלילות; מחתת לצים לצון חמדו להם, להוליך שולל את הניסעים באישין ליל ואפלה; בעותי המוצץ דם (וואספיר), אוכל הילדים הרכים אשר מנשכיתו ניכרו כתמים אמוצים בעור הנשוק, מנור מרות הבייתי ("ראמאָוואַי" אצל הרוסים, או Gospodarczyk אצל הפולנים). אולם רע רע מהם המושגים והאמונות ששרשם עברי וכדומה להם היו אצל הקטולים, וכאשר התבוללו אחינו בהם בתהלוכות החיים התערבו יחד ועיי שניים קלים בסנונום קבלו צלם דמות הקטולי ורוחו הופפח עליהן, כנון: מושגים רבים שניסרו על ההשפעה המשולשת וגם לבני הקטולים היתה קבלה ערוכה במעשי בראשית ומעשה מרכבה וכאשר היעוואיטים המלומדים כיתר שאת, באותם לפתוח את ישראל לרבקה באמונת הקטולית כאו לא אחת, לפנים, לדרוש כרכים (גם בכתי כנסיות) להתוכח באיני העם את הכמי ישרון ורבניהם, הבינו בערמחם לנגוע במישגים כאלה שיש להם איות התקרבות בין שתי האמונות או הקבלות המסורות, כי רכים מהם הבינו גם במקרא וחלמוד גם בספרות העברית ומבלי משים נתכלכלו כעם מושגים דקים, וברכות הימים נשתנה מעט מראיתם, האף שמסקור נאמן יצא. כן יוכל להיות כי עשו רוישם, בלתי ניכר בתחלה, בלב ההמון דרך היעוואיטים

להחניף ולהטיב להתקרבם אליהם, והיהודים הנענים והמרוכאים בבקשם טרף לכיתם מצאו לפעמים מחיה בכתי הנזירים ותאי הכתנים הקטולים בכלל והיעוזאיתים בפרט, ונאלצו כפעם בפעם לשמוע חוכחותיהם וראיותיהם על אמתה אמינותם, ואם שלא פעלו דבריהם על אלפים מהם, מכלי הרגיש החנכו לפעמים מושגים בלבם שהשתמשו בהם אה"כ על טהרה הקדש. ככה נוכל לשער, כי שאלו היהודים בהיעוזאיתים ובהנזירות להעלות ארוכה למחלה אנושה, והם או שנחנו להם עשבים וסמי מרפא, או גם עשו בלטיהם לחשים עפ"י סחרי קבלהם ודרכי בקדוש להם, וכאשר הצליחו לרפאות מכאובם נחמטתה בקרב ההמון העברי האמונה ככחות עליונים אשר כירי מגלי רזין להטיתם אל אשר יחפצו, להשפיע שפעת חיים וברכה ובריאות על בני האדם; אך כאשר היה לזרא להם להאמין בקדושי הנוצרים, שאפו בקשו ומצאו גם בקרבם כעלי מופת ויכדילו ביניהם—כי אלה ישחמשו ברוח אצילות ממרומים שהחלו להתקדש בה אנשים אחדים מקרבנו, אשר לא היתה כזאת לפנים בישראל, ויחלו להתנהג עמם בקדושה יתירה ויחשבים כמלאכי אלהים יודעים כל אשר בשמים ממעל ובארץ מהחת, והמה החנכאו במחנה המאמינים בהם ובאותותיהם ולא יספנו. גם אחרי מותם ינהו על קברם, כאשר עלו לרגל לקדם פניהם בחגים וטועדים בחייהם, ולכם נכון וכטוח כי יראום אותותם גם בהשתטחם על גל העפר אשר יכסמו; ולנינם ונכדם עד סוף כל הדורות קדוש יאמרו. הדרך הוה נהחדש בקרבנו במחצית הראשונה למאה שעברה, כמעט בזמן אחד שקם ר' משה בן מנחם בגרמניא לכוון צעדי אחיו אל מסלת ההשכלה הזמנית. וכאשר נחכונן על השערוריות בנפוח פילניא בעת ההיא' ומזמח היעוזאיתים אשר יעצו נגד פליטי כנסיחם וכי חפצם כידם הצליח להמעיט זכיותיהם ולקחת מהם המשפט לשאת פשרה במדינה, והיתה זאת לנו לאות כי ידם רוממה אז, וישלטו שלטת ברוח העם למקטנם ועד גדולם, או אז אין להתפלא, כי האמצעיים אשר השחמשו בהם היעוזאיתים להניע למחוז חפצם בסתר כבגלוי, וכיחוד שמלת האמונה אשר עמו על כל דרכיהם וארחות החיים אשר החוו לעוורים על ידם, כי כל אלה עשו רושם גם בלכות אחינו השוכנים בקרבם, אשר שטף השעריריות המדיניות והאזרחיות הניעו גם אליהם; ואיך איפוא יכלו היהודים המרוכאים והנמרטים מכל צד לעצור בה נגד שכולת המושגים שנכדו ונחפשו בארץ אחוהם, ורק אוסין יר

אמונתם הטהורה ודבקתם כעקרי דתנו הנטעים על חלמי לבביהם
ונארגים בעורקיהם, המה עמדו לימינם, לכלי ישחיתו בהם את יסודי
התורה, מורשה קהלת יעקב, והמושנים והמנהגים והמדות האלה
נקדשו בכלי טהור, כי הושם עליהם ערי קבלת קדומים.

יין.

אש זרה במקדש היהדות

נלוי וידוע לכל מבין, כי חוק הוא לישראל, שאין להשתמש
בשום דבר מתנגד לדת ולמוסר, אפילו להגיע על ידו למטרה טובה
ומועילה; ולהפך נקראה מצוה הבאה בעבירה. מאין אפוא בא לנו
הכלל היעזואיטי: „התכלית מקדש ומטהר את האמצעים“? אשר
נראה לחוגת נפשנו, שולט בלב רבים מאחינו המקנאים ולוקחים שם
קור לעצמם, שם שהחנאה עליו דוד המלך ע"ה באמרו „שמרה נפשי
כי חסיד אני“. ומה הוא באמת ההיחלף שעושים להם הלוחמים
מלחמת מצוה זו, לחלל שם ישראל וחורתו בן העמים, לרדוף באף
ובחמה, להפקיר נכסים וכמעט להתיר דמים של אלו, שאינם
מקרישים ופועריצים את אשר יבחרו להם המה הוא הקדוש? הנהיה
כואב בישראל, לשפוט הרחורי דלכא, אם אין עול בפועל ובמעשה?
כמה בנים ימרדו בהוריהם, כמה אנשים יעזבו נשיהם, על שאין דעתן
נוחה משטחם? כמה יבצבצו בזקנים וגדולי תורה על שאינם מסכימים
אתם באמונת חכמים? מבטן מי יצא האמין בכח יחירי סגולה לכפר עוונות
ופשעים? הן מאז חרב בית מקדשנו כעונינו ובטלו הכהנים והקרבנות, על כל
איש ואיש להתורות בלב נשכר לפני ד' לברו על פשעיו ולשוב בהשובה
שלמה, אז ישא עינו. אך לא בהתו לטליץ מתקדש כופר נפשו גם אם
אינו מתחרט. בתמים על עוהו, לא בנגעו ביד הקדוש ינקה ממעשיו
הרעים, בחפלין שלו מעוזה, כמגבעתו מגאוה, בחגורו מתאות בשר
וכדומה. אחרי אשר נחבטלו הרבנים הכוללים והמדיניים ופרנסי
הארצות וכל עדה ועדה בחרה לה ברצון חפשי את רועיה ויתר משמשי
הקהלה, איך נתפשט השלטון האדיר של הצריקה, שמצורתם פרוסה
על כמה וכמה קהלות ומידם להם רכנים וחונים, שוחטים ומלמדים
וכל נושאי משרה בקהל? הלילה הלילה לנו להאמין כי מיסדי
האגודה הזאת הלכו כעקבות היעזואיטים אשר לא באו אהם במגע

ובמשא. אך הריח השורר או כארץ אחוזתם פעל פעולה עזה על הנגררים אחריהם, והמה בלי שום מחשבה זרה השתמשו באמצעים של צירי היעוואיטים. ולמען תהא אות ומופת להשערהנו, עלינו להביא את העיקרים אשר הניחו מיסדי כה הכהנים היעוואיטים ליסוד מוסר לשטתם: כל משפטי הכהנים, כנוזרים כמעורכים בין הכריות, להם נהנו והמה הפשים מכל מסים וארניניות ועליהם לשמוע רק לראשי הכה ולתאפיפור השליט על כל. בידם לעשות עבודה כהנים בכל עסקי בני האדם גם אם הוא נגד חוק המדינה; המה יוכלו לכפר עוונות, ולמחול עונשים, להתיר נדרים, לרכוש רכוש ולבנות בתי מועדה לאנשי האגודה, לבטל הצומות ולאכול מאכלות אסורות. אל כל מקום אשר ישלח הראש את הסרים למשמעתו ילכו, ועליהם למלאות משלחתו מבלי חקור אחריו. עליהם להעמיד כהנים ומורים בכל הערים והכפרים, ובלה עוד משפטים רבים. וזכיות כאלה נראה, לתמחין לבבנו, מקובלות מדורות אחדים בין אחינו בנפות רוסיא אשר היו לפנים להפולנים, בפולין, בליציא, ומהם נדבקו גם כאונגריא ובנפות הרפאנו, והנה נהונות, לא לכל הרבנים וגדולי הורה, רק ליחידיו סגולה, המה ראשי השטה החדשה, שטה החסידות.

ככה נראה דברים רבים שמקורם בתורה ושונים בתלמוד ומשולשים בפוסקים ראשונים ואחרונים ומקובלים באומה, רק קדושה יהירה נודעת להם, מאז נתפשטה השטה החדשה. מהם נביא לדוגמא את הטבילה. בכל מקום שנוכרה בתורה, בש"ס ובאחרונים הוראתה לטהר טמאים בגוף אם זכרים או נקבות. אך במשך אלפי שנים לא נהקבלה בעם הדעה כי כח קדושה למי המקוה, לטהר נפשות, בעת אשר אצל הנוצרים היתה הטבילה מראש—יסוד התקרשות הרוח לשם האמונה וכל הבא בבדיהם כילודים, כגדולים, אם זכר או נקבה, זאת אות הברית, כי יטבנו בשרם במים קדושים והיו קדוש בנפש לאמונתם (כמבואר בהאון נליון מתי ג' 16). ואם אין לגנות את החסידים המרכים בטבילה, אדרבה ראויים הם לשבח, כי גם הכמה הרפואה כימינו חתן עצתה לכל איש להרגיל עצמו לשפשוף בשרו במים קרים בכל יום לחזק עורקיו ומיתריו ולא יהי גופו עלול להצטנן ודמו להקפוא בסכת נשיכת רוח. וכן היא מדה נקיות לטהרת הגויה כלה, ובפרט לאנשים שנעורים לפעמים בלילה לעסוק בחורה ובלמודי עיונית כהקבלה, ומכ"ש לאלה שלא הצליחם ד' בעושר, לשכת בהיכלי חמד רחבים, ונלחצו לישן בהדר

צר ואין לאל ידם לההליף כחנותיהם רק משבת לשבת ושמיותיהם אחת לחדש והאדים היוצאים מבשר היושבים צפופים כל היום והישנים בחדר, יפעלו פעולה מחלישה על מיתרי גוף, וכן לאלה אשר נחלשו שרירי בטנם פנימה להתפעל מכל הגיון ומחזה והתרנושות הנפש להחיש מעשי הטבע, לכלות שארם וכשרם יתר על המדה הנטועה לפלס בין הכח הנוחן שקוי לעצמות ובין כח הבוקק. ע"כ אין טוב להם רק לרחוץ יום יום בקרים וישיבו נפשם. אך לא יאמרו כי יתקדשו בהם; בענין כזה היו רגילים מאז החסידים בעמנו להזהר לבלי יאמרו עליהם כי קבלו עקרי אמונה חדשים. ועוד יותר עליהם להחבונן איך רחקו מיסוד מוסד ברחנו, להרים מעלת המקוה למעין קדושה לגברים, כעת אשר הטבילה לנשים העתיקה נשארה בעינה, לטהרן מנדה ולא נדבק בה שום קדושה יתירה גם לשמיהם החדשה.

עינינו הרואות, כי בעוד שהחסידים מתאמצים להחזיק במעוז האמונה עפ"י הקבלה המסורה ליחודי סגולה לפנים בסוד, אשר הוא נגלחה ביום לרבואות, לא ישינוח כי מבלי משים נדבקו בהם מנהגי העמים אשר ישבו כחוכם ועמל היעוזאיתם להרגילם במנהגים קטוליים לא עליה כלה בחוהו, אף כי לא השיג מטרתו העצמית, כחשכם להסיר את לב ישראל מאחרי אלהיהם. ואם נביא בפלס את המקרה, כי שטת החסידות החדשה עשתה שרש ותוף כגדלה רק בואלהיניען ופאדאליען, שדה צמיחתה, ואח"כ נחפשטה גם כפולין וגאליציען ומשם לאונגארן, והקבליטא לא הכתה שרש כצאחה, אונגראה, כי הסכה היא—יען כליטא עמדו אחינו מאז הכן על אישיות החלמוד ואף ההמון שבהם יודעי תורה ולא זוו ממנהגי ראשונים, ולא נקלה היה להביא בלבם מושגים ומנהגים חדשים וביחוד בעבודת התפלה. וע"כ יצאו נגר השטה הזאת בהתגליתה גדולי אנשי שם, ובראשם האדם הגדול בענקים, צדיק חמים, גאון הדורות, חכם עתיק ובקי בכל חלקי התורה והמדעים ביושר הגיון, ר' אליהו מוילנא ז"ל, אשר הוא והנלוים אליו רדפו את הדבקים בהשטה החדשה עד הרמה ודבריהם היו נשמעים להמון, אשר לא נפתה בנקל לתח אמן בקדושים, לחשכם כממוצעים בין המקום והכריות. ועד כה גם אם נמצאו כליטא זעיר שם זעיר שם הנוטים אחרי השטה החדשה, כסבת משאם ומתנם את אחיהם בגלילות וואלהיניען ופאדאליען, אך רובם זרה רוחם לה, האף כי רבים מרבניהם וגדוליהם במאה החולפת כברור הזה אוהבים במסחרי הקבלה. וגם האגודה הנוסדה

בְּיָמָא ע"י הַחֲרִיף ר' שְׁנִיאָר וְלִמֵּן ז"ל בַּעַל הַתְּנִיא, ג"כ בַּשְּׁמַח
הַבַּעַשׁ"ט, בַּשֵּׁם חֲכ"ד (חֲכֻמָּה, בִּינָה, דַּעַת), גַּם לֵה דֶרֶךְ אַחֲרָה בַּקֶּדֶשׁ;
וְהַנְּלוּיִם. אֵלֶּיָּהּ, אֵף כִּי אוֹחוּיִם הֵם בַּסְּחָרֵי הַקְּבֵלָה, לֹא יִרְחֲקוּ גַם מִנְּגִלָּה,
הֵמָּה עַפְ"י רֹב גְּדוּלֵי חוּדָה וְחֲרִיפִים וַיֵּשׁ בָּהֶם גַּם בַּעֲלֵי מַדַּע, אֲשֶׁר
מַעֲטִים כְּמוֹהֶם בֵּין חֲסִידֵי פֹלִין וְנִפּוֹת דְּרוּמִית מַעֲרִבִית; יַעַן שְׁבִנִי לִיטָא
שְׁמוֹ אֵת הַשְּׁקִידָה בַּחֲלֻמּוֹד וְנוֹשְׂאֵי כְלָיו לֹאבֵן הַפֶּנֶה וְהַקְּבֵלָה
הִיא לָהֶם כְּמַפְתָּח לְגִלּוֹת רוֹי הַחֹדֶה פְּנִימָה וּדְבָרֵי רַחֲלֵל, לַתָּה רוּחַ
חַיִּים בַּלְמוּדִים, אוֹ כַשְׁנִיִּים לַחֲחִיִּים, לְשַׁכְּלֵל הֵיכַל הָאֱמוּנָה, כִּי אִם
אֵין יִסּוֹד יִפּוֹל הַבִּנְיָן. וְע"כ לֹא יִבְּאוּ בָּהֶם רַק אֵלֶּה אֲשֶׁר מֵלֹאוֹ כֶּרֶם
בַּשֵּׁם וּפִּסְקִים; תַּחַת אֲשֶׁר חֲסִידֵי פֹלִין שְׁמוֹ אֵת אֱמוּנַת הַחֲכָמִים
וְהַעֲיוֹן בַּסְּפָרֵי קְדוּשִׁים לַעֲיָקָר, וְאֵל מִדְּרָגָה כִּזְאת יוֹכֵל לַהֲגִיעַ כִּי
מִקְרֵי דֶרֶקָא וּבִלְבָד שִׁישׁ לוֹ הַחֲלֻתָּה, אִם מִצַּד הַטָּבַע נִפְשׁ לֹוֹהֵטָה
י כַּח דְּמִיּוֹן חֹזֶק, אוֹ גַם קְנִיָּה כַּעֲזֹר אֲמֻצֵּיִם מַלְהִיבִים.

וְגַם הַטֶּהֱן הָעַם שְׁאִינֶם מְבִינִים מְאוּמָה, לֹא בַּסְּפָרֵי קְדוּשִׁים
מִכ"ש בַּסְּפָרֵי קְבֵלָה, גַּם הֵמָּה יִמְנּוּ בַּחֲסִידִים, וְדִי לָהֶם בַּהֲפֻלָּה
וְכֹסֶס פֶּרֶד וּבִקְרִיאַת שְׁבַחֵי הַבַּעַשׁ"ט ז"ל וּסְפָרִים אַחֲרִים בַּלֵּה"ק מִשְׁחַתָּה,
אוֹ בַּלְשׁוֹן יְהוּדִית מְנוּקָה, וְנוֹסְעִים לַהֲצִדִּיק אוֹ שׁוֹלְחִים לוֹ פְּדִיָּן (*).
ע"י נִירָא דִּילִיָּה. כְּבֵר נִמְצָאוּ כְּחֻבְרִים, מו"ל כ"י עֲתִיקִים (לְדַרְבֵּיהֶם) אוֹ

(3) כְּמוֹ כֵּן לִפְלֹא הוּא, כִּי צִמְקוֹס הַשֵּׁם, "כּוֹפֵר נֶפֶשׁ" הַמְּקוֹנֵל צִחֻמָּה
חֹלֵז וּמוֹקֵדֶס, יִשְׁחַמְשׁוּ צֶסֶס "פְּדִיּוֹן" וְהַשְׁחִילוּ גַם לוֹ כַּח קְדוּשָׁה. וְאֵף כִּי שְׁחִי
הַמִּלּוֹחַ, "כּוֹפֵר וּפְדִיּוֹן" שְׁמוֹת נִרְדָּפִים הֵן, כְּבֵר הַרְגִּישׁוּ צִזָּה מִזְקֵרֵי חוּלִין מֹא
לְמוֹלֵחַ הַכֹּדֶל צִין "כּוֹפֵר לְפְדִיּוֹן", כֵּה יֵאֱמָר הַרְמַצְיָן ז"ל עַל הַפְּסוֹק צִשְׁמוֹת ד' ה',
ל' "אִם כּוֹפֵר יוֹשֵׁת עָלָיו וְנָחַן פְּדִיּוֹן נֶפֶשׁוֹ", צַעֲזוֹר הִיּוֹת הַכּוֹפֵר מַעֲנִין הַקְּרִצְנוֹתָ.
הַרְצֵ הַצִּדְרָשִׁי צַעַל ס' חוֹמֶס חֲכִינִת יֵאֱמָר צִשְׁרֶשׁ "פְּדִיָּה", אֲפֶשֶׁר שְׁהוּס צִצְרָה.
וְצִס' הַשְּׁרָשִׁים "שִׁפְחָ חֲמַת" לְרִי"ס צִשְׁרֶשׁ "כּוֹפֵר" הַסֵּרֶה חֹו מִכְסֶּה, (פִּינִירֶלֶךְ
"פִּעֲרֻזְעִהֲנֶטֶן") וְצִהֲעִירָחוּ לְשִׁרֶשׁ "פְּדִיָּה": "פְּדִיּוֹן יֵאֱמָר עַל עֵרֶךְ שִׁיּוֹקֶלֶצ צַעַת
הַפְּדִיּוֹן". — וְחֹלִי יֵם לְמוֹלֵחַ הַכֹּדֶל צִין שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת הַחֲלָה, שְׁחֻלָּה "כּוֹפֵר" הַרְחֻחָה
פִּיּוֹס עַל מֶזֶק שֶׁאֵין לַחֲקֹו וְלַהֲשִׁיבּוֹ לְצַעֲלֹו חֹו צִדּוּמָה לוֹ, כֹּאֲשֶׁר הוּא חֹלֵל הַשֵּׁם
צ"ה, כִּי אִם תִּבְּרָא הָאִישׁ נִגְדוֹ שְׁעִצֵּר עַל מִלּוּחָהּ, חֹו יִתֵּן כִּפְּרוֹ קִרְצָן חֹו כֶּסֶף
לְכַפֵּר פְּנִיּוֹ וּלְשַׁכַּךְ עֲזָרָה, וּמוֹחֶל, וְנִחְנּוּ חִישׁ כּוֹפֵר נֶפֶשׁוֹ לְד' כו' (שְׁמוֹת ל' י"ג).
כִּי פְקִידַת הַנֶּפֶשׁוֹת הִיא נִגְד מִלּוּחַ ד', וְלִמְעַן הַסֵּר הַנֶּגֶף שִׁיּוּכֵל לְצוּחַ צִסְצָה יִתֵּן
כּוֹפֵר נֶפֶשׁ; וְשִׁיחֲלָל חֹמֶר (ש"ח י"ג ג') וּמִיד חִי לַקְּחֵחִי כּוֹפֵר, לַהֲרַגִּיעַ לְצִ
הַפּוֹשֵׁט, כִּי ע"י חֲחֻחָה הַמִּלּוּחַ לְחֹלֵהִים חֹו לְחֹדֶס: וְעַמּוֹס (ה' י"ג) יֵאֱמָר
"לֹוֹרֵרִי לְדִיק לֹוֹקְחִי כּוֹפֵר", הֵם יִקְחוּ כּוֹפֵר לְנִקּוֹת תַּחֲטָא לֹוֹרֵרִי לְדִיק וְהוּא עוֹן

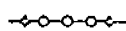
חדשים כדוים מלכם, ודפוסים נקדשים אשר יאמין בהם ההמון שכל היוצא מהם קדוש, והם ישימו מזה סחורה ומדפוסים ספרים כאלה לאלפים ולרבואות בעברית מדולדלה, או בלשון יהודית מטורפה, על נייר עכור, כדי למכור בזול ע"י מוכרי הספרים המסככים בערים ובכפרים. וכה יחפשטו בהמון ובין הנשים ספורים בדויים ומעשי נסים שלא היו ולא נבראו ולא עלה על לב צדיק להתהלל בהם, עד שנעשחו כל העדה כלה קדושים והסידים ועלולים להאמין לכל דבר, גם במתעתעים מדלת העם, אף שאין בהם לא ריה הורה ולא ידיעה בקבלה, לא יראת שמים ולא דרך ארץ ומוקחים לעצמם שם "בעל שם" או "בעל שר", לעשיית נסים ונפלאות, לפקוד עקרות ולרפאות חולים. כמו הפועל החייט פה, שנתקבל לבע"ש ונקרא לרפאות חולה נופלה ויענה אותה בטלית והפלין והיא בעולת בעל יאם לילדים (קו"ט 1866

פלילי, יען שטעירות שצין אדם לחצירו חין הקצ"ס מכפר ומכ"ס השופט. כה יאמר אליהוא (חיוצ ל"ב, ד"ב, ד"ד) : "אם יש עליו מלאך מליץ בו, מלאכי כופר", לא צמחיר כסף, רק חלק מנעשו הטונים יסיר ונעליו חרון חף ד'. ובחשלי (ו' ל"ד ל"ה) "כי קנאה מאת נצר בו" לא ישא פני כל כופר", כי היא מעוות לא יוכל לתקן ; ומזה ענין יום הכפורים על עצירות שצין אדם למקום שאין להשיבם ולצטלם עוד, אך החשובה חנקה נפשו לפני ד' להעביר קצפו. — לא כן פחרון מלח "פדיון", שהוא על החמורה שיתן צמקוס הדבר הנפסד על ידו או חלק המגיע ממנו. מזה פדיון הכבודים, כי המה מוקדשים לכסן. וכן יאמר הכחוש צפירוש (ויקרא ד"ז ד"ז) ופדה צערך ; ומזה ענין פדיון שבויים, להוליח לחפשי אביר, אם צחת כסף מחירו לשוובה, או צרחמים ותחמונים, כמו "פדני ומנני" (תהלים ד"ו י"ג), או גם ציד חוקס "אשר פדית צמחך" (תהלים ח' י). ועמה צצין כוונת הפסוק "אם כופר ישות עליו ונתן פדיון נפשו", כי המוק אשר עשה השור נגח חין להשיב, אך צעל השור חייב, כי לא שמר את שורו שגודע לו שהוא נגח, ויכרוג יליר כפיו של הקצ"ה ; וכן גדלה אשמתו נגד שארי המומת, וע"כ ישיח עליו הצ"ד כופר לכפר פשעו נגד ד', ופדיון נפשו מירי גוחלי הדם, צמחו להם סך נוסוים לשכך ממחם. — הארכנו צענין הזה לכורות, כי כו פ"ר הוא לגבוה וספדיון הוא לצן אדם או לנק. וכאשר חין לנו כהנים מקלות העם, ע"כ עלינו לפדות רק צבור אדם מיד הכהנים בני אהרן, והנושאן סחדש צהמנהג של פדיון נוחגגד הוא למקור והוראת הוולה צמחך וש"ס, וחולי נחגלגל אל צעלי השטה הסיח מאשר הורגלו אחרים לראות אלל שכניהם סהולכים להחודות על פשעיהם לכל מטחם לפני הכהן ויחוו לו כסף פדיון נפסם, הנקרא אלל הפולנים Podanie (פאדאיון), המורה נתינה, סחמכרות, וצלשו רוסיה podanie (פאדאיוניע), ענינה הנשק, נדבה.

נומר 15, בשם הרכ הזקן החריף דפה); האשה סתה כיגונה והנוכל יצא נקי ממאסר באמצעיים ידועים. וכן קם בב"ד עושה אופנים לעגלות ויהנבא במחנה עד אשר גרשוהו מן העיר (קו"מ 21 ש"ע). וכל זאת לאשר נחעה העם ע"י הספרים בשפת יהודיה וספורי הרמאים, לחת אמן בטעשים יוצאים מן הטבע ומהנדרים אל השכל, כאלו ישנה ד' כימינו סררי הטבע יוחר מאשר כימי הנביאים, לבקשה כל הלוקח שם בע"ש לעצמו, אף במקום שיש להושיע בדרך הטבע. חלונות כאלה שמענו גם מפי הסידים נאמנים ונכונים, כי כסכת הרמאים, הנוטלים שם, "הסיד" לעצמם כאין מכהין, גלה כבוד שם חסיד ויהי לה סד ולכוז. חסידים כאלה—הם כלי זעם כיר חרשי משהות, מתחפשים בעור חמימים למען כחש ולחסיח בצל הכסף והכבוד ולבוא לידי שדוכים הנונים, ועל ידיהם יצאו תקטנות בקהלות ויובאו בערכאות, להשפיל שם ישראל ואמונתו כגוים ולהבאיש ריח שם צדיק והסיד. אותם נוכל לכנות בשם "יעוואיטים עכרים" וההמון ההולך אחריהם בחשכה כעכס אלמוסר אויל—עכריהם העורים. וכאמת, לולא הם, מי עמד כדורנו זה, דור דעה ורב סכלנות והופש הרוח, להתה דופי בעוסקים בחורה ובסחרי חורה ועיון חפלה, בין שהם עוסקים במו"מ באמונה, בין שמתפרנסים ממשרה הצבור, בהקדישם עחותי מנוח להעמיק בלמודי ד' ולעבדו בחמים? האם מעטים היו לפנים, ביותר מימות האר"י ו"ל (בכמה הט"ו) עוסקים בחורה כנגלה וכנסתר ואין מי מערער עליהם, זולתי ההולקים על השטה מן הגדולים אנשי השם, וגם זאת רק בספריהם וכל מהלקיחם היה כנהת לשם שמים ולא באה בפלילים שאינם בני ברית, ולא לידי בזיון ולעג הרכה, או חלילה לקרוא למהלומית או להפקיר נכסים; והשקלאוטריא שיצא בין תלמידי חכמים אלה, עד ההמון לא הגיע, והעם חלק כבוד לשניהם, את הרכנים -- המתנגדים! לאשר מפיהם הם חיים חיי אמונה להורותם בין דת לדה ובין דין לדין, ואת המקובלים— כיודעי דעת עליון, ויש אשר הקדישום והעריצום כימיהם, יען כיניהם היו חכמים מחוכמים בכל מדע, כהמקובל האלהי ד' ישראל מקנדיאה ורומהו למאות. אך רק כאלה יוכלו להיות נכבדים בעיני כל, לא העושים פשרה— אינם לומדים חורה בפשטות, שהיא היסוד, ובונים מגדל באויר, כי אם אין נגלה, אין יבינו סחרי חורה שלא למדו; גם אינם פונים

לחכמה. וככל זאת כל רז לא אניס דהם. אינזאה כי אמרוח יעזואיטי מפעמם
 שיהו זאת על לב הצדיקים והחסידים האמיתים, עוצו עצה.
 לעצור בעד הרעה הנשקפה לכם ולכל בית ישראל, בגלל הרמאים
 הכורים האלה, כי מהם הצא הרעה להשחית רוח היהדות בקרבנו,
 להתאחזם ואת כל אשר כשם ישראל יכונה לחרפה בנוים, להמעיט זכויותינו
 במדינה, כי מאז הודגלו אומות העולם לדון מהיחיד על הכלל, ובפרט מרוב
 גדול כזה. והמה אשמים גם בחטאת רבים מהמתאמרים במשכילים,
 כאשר נוכיה בפרקים הבאים, כי גם עליהם עבר רוח יעזואיטי, אשר
 דבק בהם כנגדם בחסידים מזוייפים כאלה, ואלו ואלו מעכבים הפרחת
 שרמותנו ואשרנו הרוחני והמדיני על אדמת מולדתנו.

ד' עד בינוהנו, כי מלבנו יצאו הדברים הנאמנים האלה, לא
 להאדיב נפש יהודים או רבים, רק מאשר בטננו מלא מלים ורגשות
 מעציבות למהות הפרעות בעמנו, כי פרעו רוח היעזואיטי לשמצה
 בקשינו. ונורלנו המר לעמוד על המצפה, רחוק מכל חלוקי הדעות
 והמית העולם, ולקרוא בכל יום ויום מכחבים ומאמרים שונים
 מקהלות רבות (גם אם לא ניחן אף העשיריה לדפוס), גורלנו זה—
 הוא הרהיב בנפשנו עוז להוציא רחשי נפשנו ויהי מה. ונקוה כי
 הצדיקים והחסידים הנאמנים עם ד' וחורחו, גם אם מעטים יהיו, רב
 לנו, אם יחנו המה צדק לדברינו ונצטרק לפני ד' ולפני הממשלה
 הרוממה ולפני אמשכילים האמתים.

י.מ.

ישראל אישר בכ אתפאה.

אם נתכונן כדברי הימים לכל עם ועם, דת ודת מאז מקדם, נוכל
 לשפוט מספוריהם בחולדות גדוליהם, נכוניהם ונכוריהם, אשר עשו
 חמורות גדולות ברוח עמם כורת זמן מצער על מצב האומה כלה
 ותכונתה בעת ההיא. כי כל אשר רחק ההמין יותר מדעת, כן היסיפו
 לעטוף בחולות ערפל את אנשי השם אלה, אשר התנשאו לפעמים
 מדלת העם ולא נודע גזע מצבתם. ולמען הרימם בחור מעם תארום
 בחור בני אדם יוצאים ונעלים מלידה ומבטן ומהריון מטבע יתר בני
 האדם חחת השמים, וכבני אלים נתנו להם עוז שדי להפוך משרש
 מוסדות הטבע, כי דכריהם נשמעים לפני אל אלים. הביטו אל הורה
 צאראאסטער ודומיהן מן העתיקות ותרואו, כי רוכי חוקיהן ומושניהן

הנעלים אשר יצאו מפי מחוקקיהם אלה, לא נאמרו בשפה כרורה כמו כחורת משה וכנותיה, רק מעולפים הם בספורי נסים ונפלאות מתמיהים, אם־אשר כהנו בהיותם בעצמם על ספר, או כיד הנלזים אליהם, למשיך לב העם, עד כי האמינה כעקרי הדת, אהוזה ודבוקה כאמונה המופתים האלה כשלהבת כנעורת הנר.

והנה בואה יתנאה ישראל על תורתו הקדושה ויקרה לכל באי חלד, כי אין בתולדות ראשיה ובכל ספוריה פלאות מעוררות שממון, וגם ההוקרים החפשים אשר לא יטו להאמין דבר טרם ימצאו בשכל יסודו, גם המה לא יעיוו ללעוג על המעשים הסבוכים בדברי הימים היוצאים מדרך הטבע, כי מלבד אשר המקרים המתמיהים טעמים בערך ויצאו רק בהכרה, לרגלי הסכנות והמסוככים, אשר לא היה שום דרך לנטות מעצמה יד הליכות עולם זולתי ככח אמיץ יוצא מן הרגיל, מלבד זאת— יעמולו הוקרי הטבע למצוא גם בהמופתים האלה יסוד טבעי נסתר אשר לאו כל אדם וכל דור זוכה להשיגו ולראותו, וע"כ לפלאות יחשבו ומה מאד עמקו דברי חז"ל באמנם: עשרה דברים נבראו בע"ש בין השמשות כו' (אבות ה' ט'), ללמדנו כי מראש מקדם אחרי כלות כל הבריאה כלה, טרם שבת הבורא מכל מלאכתו אשר ברא לעשות מעצמה בכת הטבעי אשר נתן כה, הכין עוד דברים יוצאים מדרך הטבע אשר יצטרך אה"כ בעתם ללמד לאדם דעת או לחלק בחיריו ממיצר' וכמאמנם ו"ל: תנא: התנה הקב"ה במעשה בראשית כו'. ואנחנו אין לנו עסק כעת בכל האותות והמופתים הגדולים אשר עשה ד' לעמו, רק בספורי תולדות ראשי אומתנו אשר בראו ויולידו את דברי ימי עמנו. עינינו הרואות כי איתני ישראל— הורחם ולידתם כאחד האדם ואינם חתולים בערפלי הנרות כתולדות האלילים לעמים הקדמונים, וחורחנו תניד לנו כאר היטב מקבת בור חוצבי, זיהת כי אחדים אחרו לצאת מרחם אמם, כיצחק שהיה בן זקונים לאבי אומתנו, אשר הכיר ראשון את בורא כל בכית אביו תרח בן משפחה ונכבד בעמו, עובד פסילים, ואשר אליו נגלה ה' ויבחר בו ובביתו אחריו להיות כהנים לו להודיע שמו בארץ, וכן יעקב ויוסף אשר בסבתו ירדו אבותינו מצרימה ערש ילדותם וגדלם. גם שמואל הרואה אשר שנה מצב העם לטוב, עד כי נחשב לימין משה ואהרן (תהלים צ"ט ו'), נולד להנה העקרה. וחביבין לנו ספור החסידים בשם הבעש"ט, על ילדתו לפי דבריהם, בהיות הוריו קרוב למאה: „שלא היה כאפשרי להטעין נשמתו

(למטה) כ"א כאשר בלה (אביו) תאותו". ומבני לכת לרבים האלה מראה רז כמס באוצר הנשמות, נוכל להבין יסודם בפשוט. החפץ הטבעי באדם להוליד ברמותו כצלמו לא יצא לידיעה פנימית ולכוסף אמיץ אצל אנשים ונשים אשר ברכם ה' בפרי בטן, וכהיותם צעירים לימים לא ירגישו כה את האושר הצפין ברגש הנעלה הזה, ועונג כשר ישיבם לפעמים העודה קרבתם, וצאצאיהם הם רק כמקרה ותולדה אשר לא כוונו אליה ולא השבו כה ברגע ההוא. תהא אשר חשוכי בנים, כל זמן שמוקנים התעורר בקרבם יותר ויותר התשוקה לראות ילד יוצא חלציהם להותיר שםם בארץ. ואז כל תאוה גשמית כבר נדעכה בקרבם ומעינם רק בחקותם לחיות זרע על פני הארץ, וכאשר זאת מטרדם, תוחלחם השגבמו לראות פרי ישוה להם, נעלה על בני גילו, כי טוב להם ללכת ערירי מלהוליד בן פריץ; הלא זאת היא אחרית נחמתם, על אשר מנע ה' מהם ברכת שרים ורחם, לאמר: אולי גדלו הסדרי אלהים עמנו לבלי נשבע קלון ועוצב מבן מביש". ככה יבינו אנשים באים בימים להשניח יותר על ילדיהם לוונכם ולהרדיתם ישרה במסלה אשר סלו להם כמושגי אמונה, מוסר ודעה, מאומהים כנסיונות שנים רבות. וע"כ עפ"י רוב ילדים כאלה מוכשרים לגדלות ונצורות. כה נמצא בתורתנו את יצחק נולד להוריו הכמחים לראות בן משכיל לעת זקנותם, אחרי אשר כבר נחאמתו בלכם המושגים הנשגבים ממציאתה, אל חי נעלם מעין בשר. אך גם עדנה לשרה הזקנה, ופטר רחם העקרות רבקה רחל וחנה במכחר ימיהן, אינם ענינים יוצאים מדרך הטבע, וכאלה יקרה בכל דור ודור, וכיותר כאשר נשית לב לשנות חיי האנשים בעת ההיא. תרת אבי אברהם הי ר"ה שנים ואברהם קע"ה, ובכן הוליד בתיוחו מעט יותר מחצי ימיו. ולפי זה כל מאמין החפץ לקרב המקרים האלה אל השכל, יראה כי הפלא היה קרוב לדרך הטבע ולא שנה הכזרא מעשה בראשית (נח הוליד בן ת"ק) וגם קטני אמנה לא יעיוזו ללעוג על הכתוב התורה ולהכחישם כמחנגדים לטבע מין האנושי, ורק יקטינו כח הנס לאמר — מקרה הוא, ואם אין חזון כזה נפרץ, איננו יוצא מחוג חוקי הטבע אשר שם האלהים בכל מלאכתו אשר עשה. וכיותר נשתומם על לידת מחוקקנו משה, כי לא שנתה חוק יתר כל ילדי אשח: שם אביו נודע לנו דור אחר דור עד לזי בן יעקב וכן יוכבד אמו, ורק מקרי הזמן הנודעים בדברי הימים, המה לברם הרימו אז הילד הזה כחור מאחיו, כי ברחמי אמו שמתהו בחיבה להצילו מחומסי ילדים, ולתתו

ביר ה', ותקוהה באה — כי הסב ה' להצילו ביר בת פרעה ולגרלו כהיכל מלך, לחכמו בינה מפי חרטומי מצרים, למען יהי מעוז לעמו ומאיר עיני חבל במושג אלהי נקי מסוג ומאד נעלה. ואף אם נראה בכל חולדותיו ותהלכותיו כי עין גבורה שומרת עליו והפלס נחוב לו, בכל זאת לא יזיר איש למצוא בכל חייתו דבר מתנגד לשכל כריא המתרחק מאמונה בהום נפש ובעינים סגורות. ומופתיו אשר עשה במצרים ועל הים היו גלויים לעיני כל המצרים ונפלאותיו במדבר מעטות הן במספר לעומת אלה שבמצרים, ובכלן נראה כי השעה היה צריכה לכך, ולפיכך הכרחיות ולחועלה כלל האומה וקדושת השם וגם בהן ימצאו הטבעיים התקרבות למושגי השכל; וזה הוא כי גם החרטומים החרו לעשות כמוהו. גם אחרי אשר כבר הפליא לעשות לעמו ויניח ברכה לכל מין האדם עד סוף כל הדורות, לא הולכתו הורחנו על כנפי שרפים ואופנים ישר השמים, רק כדרך כל אדם נוע ויאסף אל עמיו, ועוד הסתירה את מקום קבורתו, לכלי יתעה העם להקדישו ולהונן עפרו. ואם אמנם יש אהנו אגדות רבות מאחרות אשר פארו את אנשי המעלה אלו בספורים מפליאים; אך מי לא יראה, כי מלבד שהם לא נחשבו לעקרי אמונה, הלא ניכר מהם כי דרשו את הפסוקים והמלים אשר מצאו ערוכים לפנייהם בספרי הקדש במשל ומליצה וחדות, וכל המעיין בעין פקחא יגלה צפונות עמוקות ופחרונים נעימים. הן גם כל קדושי חכמה הקבלה הורחם ולירדם וחנכם לא יכזבו הקי הטבע. ובכן כל יקר הפארת הכוכבים המזהירים בקורות עמנו, גדולהם ורוממותם נוסדו רק בתכונות נפשם הרחבה, בכשרונותיהם העצומים, בהתפתחות כחותיהם הפנימיות לרגלי המקרים אשר הולכים לצאת לישע עמם, ברוחם הכביר וחכמתם העמוקה, בדבקותם ודעה באלהים ובעמם ובפעולותיהם הגדולות אשר עשו למעניהם לעיני השמש, לשנות מצבם לטוב פנימה וחוצה.

והנה לא נרהיב עוז בנפשנו להביא במשפט את שטת החסידות במקורה, כי מעריציה יחטבו יתרוניהם על חכמת הקבלה, שטה עתיקה, אשר כבר רבו דורשיה ומסקומטיה בכל הדורות בין אדירי התורה. הן בעה אשר מחזיקיה יקדישוה כמסורת אבות מראש מקדם (מאדם, חנוך, אברהם) קודם מחן תורה ואחרי כן רק ליחיד סגולה נבחרים ומסוגלים לה כנשמותיהם, הוכיחו מתנגדיהם כי היא שטה פילוסופית עתיקה אשר עמלו המעסיקים חקר להאזים עם המושגים

היוצאים מבחי הקדש, וביחוד מפרשז הכריאה (מעשה בראשית) וממחוז ישעיה ו' ייחזקאל א' (מעשה מרכבה). אך הקבלה החליפה פניה בופנים שונים, ורב ההבדל בין יסודותיה וסגנונה החתומה של הפרסים והערבים ובין דרכה בקדש בימי הכינים, עד מציאת הוותר והתגלותו בסוף המאה הי"ג לחשבון הרגיל, אשר מני אז נחשטה יותר השטה הזאת, שהיתה עד כה שמורה ולמודה מיחודי סגולה מופלגה תורה החפצים לרדה לעומקו של המחקר האלהי וההלוכות התכל ומלואה. אכן נאזו רבו דורשיה, במשך שנות מאות לא הרסו לגשה אליה רק מקדישים ימיהם לתורה ולהעזרה ועוזבים כל המית החיים, עד כי ראש המקובלים הר"י (ר' יצחק לוריא, נולד ה'רצ"ד) אשר כמעט שנות חייו (ערך לוח שנים) גדל ביהודה שמו, כי מנוער נכרו כי אותה בעל נפש רחבה ורחוק הכשר והיה בקי בכל הדרי התורה והתלמוד כפשוטן ולמד מגדולים והתבדר להשלים נפשו ויגיע למרום קצה של השטה המקדשה הזאת. ומי אפוא אנחנו להכנים ראשנו בין הרי המחלקות אשר משני הצדדים עמדו במערכה גדולים הקרי לכ. כן לא נאכה לצאת פה נגד השחנות השטה מימי הבעש"ט והיוהה קנין כל הנשבע לדגל החסידות, אף אם יחסו לו אשיות כל בני הקבלה—התורה והתלמוד. גם לא ניתן דופי בהבעש"ט בעצמו; כי כי יכחיש שהיה אדם גדול מבין למשיך אליו לכוח בני אדם, ואם גם כעלי הוזהר, שלומי אמוני ישראל. רק על זאת נשתייכס למקרא הפלאית היוצאות מנבול כל המושגים הטבעיים כחולדות הבעש"ט, אשר חי בזמן קרוב לנו זה מעט—כסאה והמשים שנה, בזמן אשר לא נשמע בעולם האירופי התגלות מקנאים מקורשים בעיני העם להרכות הויה ואמינות הפלות בקרבם לעמוד לשטנה להשתלמות הנפש ברוח הזמן וכמעט יאמין הקורא, כיטחסרון יהויה ברורות מסקור מחצבת האיש הנקדש מרכבות, קבצו יחד כל דברי האגדות העתיקות ושיחות ההמון למלאות מקום הנעדר. והספורים הכרוים האלה נהיו ליסודי אמונה, וכי הטטיל ספק בהם כאלו כפר בהשטה החדשה, או במלים אחרים—לפי מושגם—כאלו כחש כאלהי אמן. וכל זאת הצליחו מעט מקנאים בשנים מועטות כדור דעה ככמאה הקורמת, ועוד עד היום נתאמתו הדברים כלכ ההמון ונארנו כנפשמ וברמם. היאומן כי יסופר כזאת! אי לואת חשבנו להוכח עלינו להעביר לפני קוראינו את חולדות מיסר כת החסידים, להעיר על ספורי הנסים ולהאדמם באור הנין ישר ככל אשר יוכל כל מיה אנש לסכול ולהבין.

שונה מכל גדולי עמנו מראש מקדם עד ימינו אלה, נעלמה מעין כל חי עד היום משפחת הבעש"ט וגזע מהצבחה, ורק אח אביו עמלו החסידים לקרוע בפוך נסים מתנגדים כהשקפה ראשונה לעולם הטעשה. פחאום נהיה בפיהם ר' אליעזר אביו של הבעש"ט לקרוע, האף כי לא שמענו ממנו מאומה בכל רשימה דברי הימים, לא ראינוהו יושב על כס רכנות ורועה אמונה בישראל, לא קראנו ספריו אשר חבר כנגלה או כנסתר או כאחר מענפי החכמה, אין דובר בו בכל מחברי ספרים בימיו. רק עפ"י עדות שבחי הבעש"ט גר במדינת וואלאבייא (אשר שם, כפי הנודע, עד היום מעטים יהודים ורובם ככלם פשיטים מאר) סמוך לכפר (סימן מובהק, ושם העיר הקרובה לא נזכר) והוא ואשתו זקנים כבן ע' עד פ' חשוכי בנים. (לא ירענו כמה התפרנסו) פחאום נפלו שורדים על העיר ויקחו את הישיש בשביה והיא נמלטה והתי למילדה בעיר אחרת (שמה ושם העיר לא ירענו), ואותו הוליכו למדינת הים מקום שאין שם יהודים (מה שם המדינה הזאת שלא נמצאו שמה פזרי ישראל, מלכר שפניא ופורטוגל באירופא?) ומכרו אותו למשרה (מוכח כי היה כבן כ' לגבורה ולקלות) וישא חן בעיני אדונו והוא הרשה לו לשכית שבתו. ויאבה לברוח, אך כחלום נגלה לו לבלי ירחק את השעה. כמעט נטינו להאמין כי שלחו ה' למחיה לעמנו, כירידת יוסף מצרים. אך לא כן הדבר: אדונו נהנו במהנה למשנה למלך (מה שמומה שם מלכו? כנראה כבר היה לכותבי הדורות האלה להמציא להם שמות מלכם, פן יתעללו בהם הבקיאים בדברי הימים) ובמצאו חן וחסד לפניו, לא השתמש בו רק להושיט לו ספל טים לרחוץ רגליו (גם גדול, רב יתר מאשר ליוסף, כי הוא היה לחן לפוטיפר על כי הפקיד כל ביתו בידו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו). פעם אחת שב אדונו מהמלך ופניו נפלו ויציקהו עבדו זיהודי להגיד לו סבת עצבונו והוא נעתר לו ויגלה לו לכו, כי לא ידע עצה נכונה לערוך מלחמה מול אויבי מלכו (מה שם עם מתקוממו?) ומטהרת הודיע למשנה כל פרטי המערכה ככל אשר הורוהו כחלום, ויהטה המלך ויאמין כי נחש ינחש משנהו ולהסיר מטנו עקשות פה הגיד למלך בשם אליעזר. והנה מן המשרה הישיש היושב במנוחה שאננה נהיה מלח באנית איבה ויציל את מלכו וחילו מאסון נורא, לו קרב אל העיר (איו : עיר?) דרך הים, ויעשהו המלך לשר צבא ויצליח בכל מלחמותיו. וכמות המשנה בא על מקומו וישא את בת המשנה לאשה (עלמה צעירה

נורקקה לשב וצדיק נשא נכרית, ומי סרר הקדושין?), אך הוא לא נגע בה וינצה, בהחבולות שלא ישב ימים רבים בכוחו (היאומן, כי משנה למלך לא יבוא במשך כמה שנים ללון אף לינה אחת בכוחו?), עד כי אשתו חבעה אותה בפיה וישביעה לכלי הגלה סידו ויגד לה כי היא יהודי. פה יולדו קושיות רבות: הכוחב יאמר בעצמו שבכרינה זו לא נרשה ליהודי לשבת, וכשמצאו איוה יהודי אחת דחו להמית, מיכח שהמה ידעו והכירו בצלמו ולבושו אם בא יהודי לשם ואיך יכול ר' אליעזר להסתתר? או ישללו ממנו המפליאים את צלם אלהים החרות על פני כל איש יהודי, אשר כל רואה יכירהו בין מאה אנשים מאומה ואמונות שונות? ומלבד הכרה פניו, זקנו המגודל ופאותיו הארוכות, הלא הנהגותיו בטח ענו בו שהוא יהודי. הן בהיותו עוד משרה בבית אדוניו הראשון שמר שבת מחללו, מכ"ש בעלותו למעלה משנה נזהר בלי ספק בכל דיני ומנהגי ישראל, ולא אכל לחם על שלחן המלך וגדוליו, גם בכוחו, או שלא נגע בשום מאכל במשך מספר שנים, או שהנהיג את ביתו עפ"י הורת משה, והוא לברו היה השוחט ובידק, ובפסח אפה בעצמו ויאכל מצה וכזית מדור, ובסוכות ישב בסוכה ויהי לו אחרונג הדך ולולב ירוק, ואשתו לא ידעה מכל אלה מאומה ולא עלה על לבה לראות כי לא ילך בחקוק דחה אם נוצרית או מחמדנית או עבודה אלילים! ועוד, היחכן כי אבי הכעש"ט איש קדוש ולומד רזין דרזין מאלהו יחליף שמלותיו העבריות הקדושות למעריצין, וגם למד לדבר שפת נכר הטמאה? היש יסוד לכל הדברים האלה? — במעט שמעה אשתו שהוא יהודי ותשלחהו לארצו. כפי הנראה היחה האשה הזאת צדקת גמורה. בת אחד הפרחמים משנה למלך אשר בטח רבים וגדולים בקשו לבוא עמה בבית, ואיש יהודי השניא ובוזי לעמה העכירה ויבגור בה ויקחה לו לאשה ויענה שנים מספר וינרע עונתה, עד אשר הוכרחה לפרוץ חוק הצניעות הטבעית לנשים עדינות ולהבעו בפה מלא, ודק בגלל הישבעה אשר נשבעה לו לא לקחה נקם ממנו וחמרוד במלכה ובחקי ארצה, לחסו להלוך ולעזוב את משמדתו הגדולה והשם נפשה בכפה פן יקצוף עליה המלך וכצדק, והיא אנה מוליך את חרפתה לשבת באלמנות חיות כל ימיה, אם הסתיר סבת כריחתו, או אם חגלה סודה, מי יאכה עוד להתחתן בה. וכל זאת רק למען הצילו ממות, אשר גם חשיבותו בעיני מלכו ועמו על כל הטיב אשר פעל להם לא יכלו לעמוד לו, ועוד נחנה לו כסף וזהב רב!!!. אך עוד

הפעם פגשוהו לסטים, רק נמלט בעור בשרו, מלבד כל הונו אשר לקחו ממנו. מכל הנסים הזרים האלה לא יצאה שום טובה לכלל ישראל, לאמינת היהדות, או למין האנושי כולו וגם לא ללירה הבעש"ט. ואח"כ נגלה לו אליהו כהלום ויבשרהו כי בזכות זה (איזה זכות, שכן שמנים לא נפתח לבו לעלמה נכריה? וזלה זאת לא מצאנו בכל הספור שום מעשה צדיק ולא עשה שום צער להועיל לעמו ולקדש שם אמונתו!) ויבקש וימצא את אשה הזקנה המילדת וקרוכ למאה שנים היתה לה ירנה (שרה אמנו ילדה בת חשעים כדורה ויהי לנס, והמילדת עם הבעש"ט בימינו למאה—עשרה שנים לא מעט היא אצל אשה זקנה. טוכת כי היו האב האם והבן זקונים הילוד להם גדולים במדרגה מאברהם ושרה ויצחק, אשר למעניהם שנה ר' סדרי הטבע!) וזהר וחלד את הבעש"ט. (מהחומה כי לא יספור לנו שמלאו עטיניה הלב, עד אשר כטשך שתי שנים לכל הפחות היתה מינקת כוללה לכל ילדי העיר וכי היונק לא טעם לשר דדיה מראשית הולדו טרם נטל ידיו ויכרך ברכה הנהנין?) כמעט נגמל הילד מה אביו (ואמו היכן היתה?) ואנשי העיר (איזה עיר?) אספוחו להחיות. אך הוא ברח כפעם בפעם משם ויהבורד במועדיו, עד כי נלאו להשיבו ויעזבוהו לנפשו. מזה נוכל להבין, כי לא למד בדרך כל גדולי עמנו טנוער הורה תלמוד ופוסקים ופילאדארייתא אשר ורק כחריצתם ובכחירתם ההפשית והעמיקם חקר והתבוננות ועבודת ר' מנחם נעלה הגיעו לשלמות הנפש ולרוח הקדש. עפ"י סידרה קבלה והבעש"ט לא כן, כי בלי כל פעולה ועמל מצדו, רק ככח נשמתו הנדולה אשר נוססה בו זכה למדרגה גבוהה, עד כי טלאכי טרום היו מוריו ומדריכיו, כי מפי מקדישי נשמע כי אחיה השלוני הנביא היה מלמדו להועיל. והם לא שתואל לבם כי בזה נחנו מקום לאנשי ריבם להתאונן מר עליו ולפרש דבריהם באופן אחר להמעיטו, לאמר: כזאת למד מאחיה השלוני כאשר קרע גם הוא את שבטי ישראל ליותר משנים עשר קרעים, כי כימיו נפלו החסידים והמתנגדים למפתגם שונת אין קץ, והנמשכים אחריו כימינו יפרקו נומי נשיהם לעשות כוונתם לצדיקיהם אשר הושיבו בערים רבות וביניהם כאלה אשר אנשי מצותיהם—החסידים בעלי כחה אחת יצקו כי המה כעגלי מרבק יאכלו לשר עמם. אין דין ריגם לסוחר ובאר שבע הועבות וכזיותיה בלבם".—

מן הנער השוכב הזה היה עוזר (בעהעלפער) למלמד. מי אשר ידע

את המשרה הכבודה הזאת יבין מצבו בערחו. אך ליפותו ולהדרו
מצאו—כי הסתתר בצדקתו, וכונתו היתה להורות לנערים לענות כ"ה
וב"ש, לעשות רושם גדול בעליונים. ויצר להשטן מאד פן מהכל פי
התינוקות של ביה רבן יתכלע ויכחשמן הארץ (!?) ויתלכש במכשף
ונהפך לחיה רעה (הנקרא וואיקילאק) להבעית את הילדים לכלי
יתנום הוריהם ללכת עוד לביה"כ. אך הבעהעלפער הזהאור חיל ויט את לבב
ההורים ויך כמקל את החיה הרעה אשר יצאה שנית לאיים את הנערים
וממחרת מצאו נכלת ערל מכשף (ובכן נהפכה החיה רעה אחרי
פגירתה לגויה המכשף (השטן) אשר ממנה באה !). אחרי פעילותו הגדולה
הזאת להרגיע רוח האבות, למען לא יתבטלו הנערים מאמירת כ"ה
וב"ש ואמן ולזמר בנגינותיו הערבות לאון קב"ה כשיר הלוי, עזב את
עבודתו הנשגבה הזאת ויהי לשומר ביהמ"ד. שמש לא נזכר כאן,
רק שומר, כהונה יקרה ונכבדה!—ווישן כדרך השומרים בעת שב"א
נעורים ויהי נעור בשעה שהם ישנים. ומתחייב איך האמינו כי הוא
ישן כל הלילה אם עבודתו היתה לשומר על ביהמ"ד? וכל זאת
עשה למען לא יראה איש בשבתו ללמוד. ולשכלל קרושחוי מעיר עד אחד
ששמע מפי עד אחד שאינו מביא ראיה לדבריו, כנוזן לתולדות גדולי
עם ועם, שהיה איש ושמו אדם (כאיו ארץ וכאיו עיר) שבא פ"א (במקרה)
במקרה ומצא שם כחכים רזין דאורייתא (ממי? האין זאת התחקות
מעשה מציאת הוזהר, אך שמה נרע עכ"פ שם הם' הקדוש ופה לא נזכר
מאומה). ואנב איהא יסיפד נם גדול מר' אדם (נם השם אינו נהוג): שקרא
לקיסר (מה שמו יושם ממלכתו? לא נוכל לעבור על קירות הימים ולדרוש
אחרי שם הקיסרים שהיו בזמן ההוא) לבוא אל המשחה אשר
הכין לו. בעת שהוא התנורר בכית קטן (לא הוגד לנו כמה קנה לור'
אדם הסד הקיסר כי יוכל להיות כל כך קרוב לו עד שיחששה לבקשתו
לאכול לחם את העכרי! הן לא נראהו עשיר ועושה עסקים גדולים
במדינה, ולא יועץ והבם חרשים אשר הביא הועלת רב לארצו,
כי כטה לא ההשו מזה הסיפורים המתקדשים) והוא הסיע ממקומו
ארמון של זכוכית ומים שיטפים על העליה ודגים ידגו בהם לרוכ (אין
ספק כי ראה הסופר את היכל הנסיך טשארטערניסקי בפילאוו
בפולין ויעש כמחשבה) אשר כנה מלך אחר (שמו וארצו אך למותר
לנו לדעת, כי המאמין בעינים עצמות יאמין ויקח שכר, ורק המסופק
יבקש אותה נאמנים) שנים שהים להכין לסעודה הקיסר (הנשמע

כואה מעולם ומכ"ש כפרק העת האחרון כי יבקש מלך אחד טחבירו
שנחים ימים מקודם לבוא לסעוד אתו לחם טרם בנה לו טרקלין
לקבלו בכבוד) ויהנועע הבנין הגדול מחומר נוח להשבר עם ארוות
וסוסים וכל אשר בו: מבלי כסף ומאבלים (טריפות ונסך) ומשרתים
(והאחרונים לא הגישו את טלמיל הדרך) אף כי עבר הארמון בלי ספק
הרים וכפים, עמקים ויאורים (אוליכעזר הכח העלקטראמאנגעטיקי המניע
את קוי ההלנרף, אשר ידע ממנו ר' אדם זה טרם נגלה לכל באי עולם
בדורנו! אי הוא נהפך לפגדל הפורה באויר...). והמלך ועפריו הטיבו
לכם, (ור' אדם בטח לא ישב על השלחן לאכול לחם עם
קרואיו הגוים כהוק הנאות ומנהג דרך ארץ, לכלי יאמרו מות
בסיר, או כי יולול היהודי בכבוד קרואיו, אך איך יתגאל הקדוש
ובפתג המלך הנכרי מכין הסעודה ובין משתיו. אוי עשה כהמלאכים
אצל אברהם עפ"י הדרש על מלח, "ויאכלו" בפ' וירא! היבצר מצדיק
כזה מעלה שרפי אל!). ועוד יתרה עשה ר' אדם הגדול
הנ"ל, כי אחרי האוכל צוה לכל איש לשים ידו באמתחת כגדו ויוציא
כל אשר ישאל לבו, ורק שונא יהודים אחד חפו פניו כי הוציא ידו
מלאה גללי צאת אדם (ולקחה נקטחו ממשטין היהודים לא חס
הצדיק על כבוד הקיסר ושריו ויעל באוש לעיניהם עד אשר היה
כאפס לו-א!) וטים רבים לא יכלו לכבותה, עד אם היצחק (*) עליו
יהודי (עד כה לא שמענו, כי היה עברי אחר וולף ר' אדם מהקרואים.
אך מטילא מוכן כי קרא עכ"פ לעשרה בטלנים ויושיבם על שלחן
מיחד למען יברכו ברכת הומון, ולומר, "אותנו בני בריה כלנו"
וכטח הביאו לו מלאכים נתח מהרג המלוה לעתיד ואשפר כשר
מהמקרי מפרים וחפוחי גן עדן להאכיל את קרואיו יראי אלהים
טודע אברהם) וזהיר ר' אדם את הקרואים לכלי ישימו דבר
בכליהם (מנהג דרך ארץ אשר לא נשמע בעולם, כי יעיו מוכן
ארוחה לחשוד את קרואיו גם מדלת העם ככמו אלה ומכ"ש מלך ושרים
ועוד ירהיב בנפשו להתרות בהם!) והקיסר לא שמע לפקודתו ויגנוב כיסות
שנים. ואחר שנסע הקיסר שבו הטרקלין לבעליהן, וישחיתם המלך כי מצא

(*) סגולה נפלאה, אך מומה רח"ס כח לשון נופל על לשון, או למלס
דומים במצבם שגורלם רחוקה זו מזו ועוד יאמרו שוטיי הססידים שסס
לא יציו עזרית. ראו גא רפואה למשטין על הסודי צמחין יסודי, ומס מחד
גדל כח שין שחלית על ימית ות' על שי. וחולי מזה הסגולה לעין הדע כידוע.

את כל הכבודה אשר נעלמה ממני, מלכד האוכל והכוסות השנים
ויכתוב בגאזעטען (הגנו לקצוב שבר אלף ר"כ לאיש המתאבק בעפר
כחבי בחי עקר למציא עכ"פגליון אחר ממה"ע שיצאו בימים האלה,
להראות לנו מקום שם נדפס שחור על הלכך המודעה היקרה הזאת.
מלכד זאת נכונים אנחנו וצאצאינו ואין ספק כי יתחברו אלינו עוד
רפכות אנשים כארץ ובחין לארץ ובתוכם גם המחדשים ומחקנים,
להאמין בכל ספורי השבחי בעש"ט כבחורה שנחנה מסיני), ואז
השיב לו הקיסר את גנבתו (מהראוי היה כי גם פרטי הדברים
היו רשומים בגאזעטען, חפשו ומצאו חיקרי קדמונית ויגדל שברכס).
לאיזה חבלית, לחיקון העולם או להטבת מצב ישראל בלאומים עשה ר'
אדם זה כל הנסים האלה? לא הוגד לנו. מזה אנו למדין כי רק כמצחק
היה, כמעשה העושים בלטיהם לעיני העם. רק הוא לא קבל שכרו
ויהי עני ואביון, האף שהיה בירו להעשיר עושר רב, כאשר הראה
לאשתו אשר התאוננה באוניו על חוסר להם ויצוה ללכת לחררה
ותוציא משם מלכוש הנון (יופע) כאשר בקשה, אך היא יעצה להשיב את
הלכוש ולחיות בחסר כל. שמע מינה שר' אדם זה היה גרול במעלה
גם מהאיש חסיד שבזמרות למו"ש, שזה הצטער מאד בשנים עריו אדוניו
לבנות לו פלטריין, עד שנגלה לו אליהו ועורו, ור' אדם בלי עזר החשבי,
ובלי כל אונם וצוקה כצחוק היה לו להסיע ארטון שלם ממקומו. ויהי כאשר
קרבו ימיו, ויעשה ר' אדם שאלת חלום למי ימסור הכתבים
אשר מצא והשיבו לו: לר' ישראל בן אליעזר בעיר אקופ (?) ויצו
לכנו שהיה אז בן י"ד ללכת לבקש את ר' ישראל ולמסור לו הכתבים
כי המה שייכים אל נשמתו וילך הבן למסעו עד אקופ וישא שם אשה
ויחקור אחר איש ששמו ישראל ולא מצא (?) רק את משרה
ביהמ"ד (בן י"ד) ולכסוף נהגלה לו כי הוא זה, ויתן לו את הכתבים
ויחבורו שניהם מחוץ לעיר והנער ישראל היה לו לחבר, ובגלגל הדבר
הזה היה ראוי לתת לו אשה (בטח ללמד בטהרה), אך מתה עליו.
והפציר בו בן ר' אדם שיורידו את שר התורה ויחענו הפסקה ועשו
מבינות ויכונו כוונות וטעו והורידו את השר של איש (צעירים כאלה
כבר היה כח בידם להטריח שרים מדרומים. האין לפרש את המשל הזה כי
הורידו שלהבת ההויה והמאלוקת הכוערת מני או בערי ישראל?!), כי
פרצה בערה בעיר (רק בהם לא ננעה), כי פרש השר הכוער את מוטות כנפיו
עליה. ולא נחה עוד רוח בן אדם זה (כדרך בני אדם) עד כי המה

לכ חברו לנסות שנית להודיר שר של תורה למטה, וגם בפעם הזאת כפי הנראה לא עלתה בידם, כי אי אפשר להאמין, אשר בדת שר התורה על הארץ יבוא קטב להגליו ובקדושים באלה יקח נקם. עתה לא על כל העדה היה הקצף רק הבעש"ט יאה כי ננורה על שניהם גזירה מיתה (היאנף ר') באנשי כריתו ההפצים לחזות בנועם אחר משריו היותר חשובים?) ורק אם יעירו כל הלילה וידעו לכון יצילו נפשם, והנה הבעש"ט היה גבור ואמין בה לנצח את שר התנומה, רק רעהו נתנמנם כאור הזוקר (ומדוע נתנו הבעש"ט שנת לעיניו?) וישן שנת המיתה וירץ הבעש"ט בבהלה לקרוא לעזרה, כי האמין כי מחעלף הוא (משמע שלא ידע בבירור! ועוד מדוע לא הושיעה ידו לן להתוות את המה בכחו הרב? ואיך בקש עוד מרופאים אם הוא השליט בשרים ובטח גם בשר החיים והמות, ואיך לא מצא תעלה לו?). משם הלך לעיר בקרבת כרצדי (מה שמה?) יהי מלמד ושופט צדק, עד שאבי הרב מברצדי (?) בא לדון לפניו עם איש ריבו וירא הבעש"ט שבתו היא בת זויגו ויתרדף לפניו בהריפתו עד כי הציע אבי הרב לפניו לקחת את בתו לאשה והיא גרושה (עוד לא חשב הבעש"ט את עצמו במדרגת כהן גדול!) וכשוב אבי הרב לביתו מת הוחנו והבעש"ט בא באדרת שער (פעלציל) לברצדי כאחד הריקים (בן ניסחת הספרים הקדושים להחסידים) ויחיצב אצל הפתח ויושימו לו פרוטה לעני, ויקרא להרב חדר בחדר ויראה לו התנאים וישתומם הרב ויקרא לאחותו, והיא לא השגיחה על מעטתו והסכים להתקשרות אביה, וכה הסתיר רוחב חכמתו והורחו מגיסו, רק לרעתו גלה בסוד, כי התיחד עמה בסתר קורם ההחונה (יהוד!) וישכיעה לבלי תגלה סודו. יינסה ניסו ללמדו תורה והוא החיצב כחסר דעה, ויאבה ניסו להפריד בין הדברים וכאשר לא נאחה אחותו לחפצו קנה לו סוס (אין ספק גם עגלה) ויסעו וילכו. הוא התבודד בין הרים גדולים בין הערים קיטוב וקאסוב, (וכפי עדות הסיפורים הקדושים נמצאה שמה מערה גדולה אשר התחבא בה, גם היחה לו בתיכה מקוה מים לטבילה, היא עודנה עד היום לעין כל עוברי דרך בקרבת הדי הקארפאטען בנאליציען) והתענה הפסקות גדולות ואשתו באה אליו אל המערה ג' פעמים כשבוע לקחת חמר ללכון לבנים (משפחה לבנים) נבנו חסיד על יד אדמה טיט ולא שיצטרכו להסיע החמר בעגלות) ויחפור הוא בארץ ויטעון את העגלה והשכ העירה למכור

ולהתפרנס מזה. וכאשר רצה לאכול, הפך גומא בארץ והניח שמה קמח ומלח (כלא מים!) ונאפה מחום השמש (כטח לקיים טה שנאמר ויגום בהצץ שניו!). בין ההרים הגבוהים היה גיא עמוק והיו בלכתו בהלך נפשו על ההר מזה, וממולו היו שורדים, כמעט קרב אל קץ ההר ויאמינו השורדים כי יפיל בעמק ולא יוסיף קום, והנה נחקרב ההר השני וכאשר עבר עליו נחלק ההר וישב למקומו וכן היה כמה פעמים ויכירו הרוצחים כי איש אלהים קדוש הוא, ויבואו לפניו לבקשו כי יהלה פני ה' עליהם להצליח דרכם. (היאומן, בי מבי נפש בצדיה יעיו לבקש עזרת אלהים ומליצת איש קדוש לפניו, כי יעמוד לימינם להכרית יצורי כפיו מארץ ההיים? ואהם חזו קטנות נפש הכוחכים הכורים המכוכים האלה המבזים שם קדושם. גם אחר הפוחזים הלועגים לצדיקים ומתחסדים, לא ירהיב עונו בנפשו לתאר בצבעים נאלחים כאלה איש יהודי מרלה העם, ומה גם איש אשר אף אם סבה בענן תולדותיו וארחות חייתו, בכל זאת ניכר גם לאלה שלא יאמינו כי מלאך ה' צבאות היה, כיוהיה גבר מעמיק חקר ובה רמיונו אמיץ מאד והוא ירא אלהים. מי אשר לו טוח בקרקרו ולא יבין כי להראות גדולתו ורוממותו, מהראוי היה כי השקדן הכותב תולדות חייו יספר לנו, שכקרב הרוצחים אל הקדוש הזה ויביטו באור פניו אשר קרן, נהפך לבכם בקרבם וישיבו מרעם וישבעו לו לבלי יוסיפו עוד לעמוד בפרשת דרכים לרצה נפשות. ולו נואלו בה לבקש מלפניו כי יתמכם בתחנוניו, וזה האות כי נחנו אמן בן; עליו היה לשחרם מוסר, עד כי יחזרו בתשובה שלמה. אך מה עשה הרגול מרבה, לפי דברי הכדאי?) הוא שאל מהם כי ישבעו לו לכלי יפנעו ביהודי להרגו ולגזול רכושיו. (הלזה קדוש יקרא, אשר יבדיל בין נפש לנפש ויצדיק פועל הורג אדם ועוד יבקש עליהם רחמים כי לא יאונה להם שום מכשול ולא יחפשו בכף? האם הנכרי אינו יציר כפיו של הקב"ה נכרא בצלמו?) וצחוק עשה הבעש"ט להאמין באנשים פורצי כל חוק מוסר כאלה בשבועתם! ועוד היה להם לשופט, כי המה באו אליו בדברי ריבותם כיניהם לחלק שלל כיניהם בפשטם את החללים עד כי פעם אחת לא ישר משפטו בעיני אחד השורדים ויאמר להרגו בשכבו לגום, ונעשה גם כי הכותו מכים בסתר. והלסטים האלה גלו להבעש"ט דרך קצרה לארץ הקדושה חוץ מערות ומחילות עפר ויאות להם, ויבואו לניא עמוק מלא מים ויעברו על קרש אחד לפניו, והבעש"ט

לא אבה ללכת, כי ראה להט החרב המתהפכת (הלא בזה הנדילו
הבורים זכות על זכות; הרוצחים שהצליחו לעבור בשלום) וישכ ויפגע צפרדע
גדול מאד, וישאלהו מי הוא ויאמר: ח"ח שנתגלגל בצפרדע זה ח"ק
שנים, ולהוציא מלבן של המאמינים כי האר"י תיקן כל הנשמות
יסופר בשם הגלגול הזה, כי מגדל פשעיו הרחיקוהו מן הישוב (כמקום
שלא הגיע כח האר"י עד בוא הבעש"ט!), ומה פשעו? שזול
בנט"י, וכשקטרג עליו השטן ולא נרצו להענישו במרומים, הכשיחוהו
בעבירה אחרת ולא עמד בנסיון עד שעבר על כל תורה כולה, וישב
בכוס עינו ולא חזר בתשובה. וכאשר ראשית הטאתו היתה זלוול נט"י,
ע"כ יצא פסק דינו, כי יהגלגל בצפרדע שהוא חמיר במים (לוחיה
כדבר הזה, הלא אז מלאה הארץ בימינו אלה צפרדעים רב יתר
מבמצרים). ויחמול עליו הבעש"ט ויתקן נשמתו ויטח הצפרדע, ונשמתו
עלתה למנוחתה לחסות בצל כנפי השכינה. — אחר שבע שנים שב עם
אשתו לגיסו וירחמיהו ויעשהו לו למשרת ולעגלון (sic). ויהי בדרך ויטבע עם
העגלה באגם מים וטרם הביא הרב אנשים להוציאה, וכבר הצליח הבעש"ט
לצאת לקראתו (מקרה אשר יקרה לכל בע"ג). אז שכר הרב לגיסו
איזה כפר (לא פורש שמו, ואם כל הכפר והשדות, או רק בית
מלון ומשקה, ואין ספק שרק למסכר יי"ש) ויוסף לקנות שלמות, ושם
לבש בגדי לבן בשבת. הוא החבורר במועדיו ואשתו כלכלה את הכית
וה' ברכם באושר. ויהי כבואו העירה על מועדי חשרי ולא הניח.
תפלין, קצף עליו גיסו ויוליכו אל הרב דמתא (מוכח שגיסו לא היה
הרב בעיר?) ולא נשק המוזה, ויסר הבעש"ט את המסיה ויכר
הרב כי קדוש הוא ויקרבהו החררה וישביעהו לגלות לו מי הוא,
ויעש חפצובתנאי — שלא יגלה און איש, ואח"כ ראה כי המוזה פסולה.
כל הפלאות האלה הנה כפרודור לפני טרקלין, עד בוא מועד
כי תגלה ותראה קדושתו בחרר נאונה, ואין אנהנו יודעים עד מה
על מה נחאחר בה זמן הגלותו? האם לא הגיע הקדוש בעצמו עד
אז למעלת השלמות? או כי לא היה עוד הרור ראוי לכך, וכמה
אפוא זכו אחרי כן? אך במופלא ממנו לא נדרוש, דיינו נרדעת כי
הודות לאל גומל עלינו, באה העת והעונה להוציא חמה זו מנרתקה
להאיר לארץ ולדרים עליה. וכפתיחה להמקרה היקר הזה היתה, כי
התאכסן אצלו בכפר, אחד מחלמירי גיסו וכמכנים אורחים קבלו
ככבוד גדול ואחד האוכל אמר לו מחזיק האכסניא ר' ישראל שלנו,

לשבות שבתו שמה, ולא שמע לו האורח, כי היה אז יום ג'. אך בדרכו פגעוהו מעצורים שונים, עד אשר נלהץ לשוב להכפר כמה פעמים ושם שבת כיום השביעי, וינחר הכעש"ט לבוא לביתו עד נטות צללי ערב ואשחו כחשה לאמר, כי הלך אחר הבקר והצאן, וכבואו החליף צמלוחיו וישנה מעמו ודבורו, וככל זאת לא אבה לברך על הכיס באוני האורח, לכלי יכיר קדושתו, ויכצע על י"ב הלוח ויבקש את האורח ליטל דברי תורה בפ' שמות, ויספר לו מגלות מצרים כפשיטו, כהשבו כי הכעש"ט איש כפרו לא ידע מכל אלה, ואיך השחומם כהצות הלילה לראות איש בוער על התנור, ויקרביירא והנה אור גדול (בטח כאש אשר ראה משה בסנה) ונרחף לאחוריו ויתעלה, וכאשר הקיצינו אמר לו הכעש"ט: לא היה לך להסתכל כמה שלא הרשית, ועוד לא הבין האורח, רק בסעודה שחרית לא ידע מה להגיד לפניו ד"ת, כי היה כמבולבל, ויאמר מאמר עם פשט והכעש"ט השיב לו, ששמע פירוש אחר. אך לסעודה השלישית נגלה אליו בהדרת קדשו ואמר לו הוין דאורייתא שלא שמעה און איש מעולם ואחר ההכדלה נזר עליו לנסוע לניסוי הרב ולא יגלה לו (הן כבר ידע?), אבל ילך לכת החסידים (מאין נבראו חסידים קודם התגלות הכעש"ט?) ולהרב דמתא ויאמר בזה הלשון: יש אור גדול כסביבת קהלהכס, מהראוי שהלכו אחריו להביאו העירה" (אפשר שאדם גדול לא יהיה עני מכל אדם ויבקש לו כבוד בעצמו ויתהלל כאורו?). כשמעם הכינו כי הוא זה הכעש"ט ונחרצו להם כל הקושיות עליו וילכו להכפר להביאו העירה. זאת ראה הכעש"ט מראש ויצא לקראתם ויפנשוהו כדרך ביער ויעשו כסא מענפי עצים וישיבוהו עליו ויקבלוהו לרב עליהם והוא אמר להם ד"ת. — אך אל תאיצו קוראיני להחליט כי כבר כאחם עד קץ הפלאות וכי כל קהל החסידים בימיו ואחריו בחרו בנוסה זה, כי מלבד אשר אין מזכיר את היום, החדש והשנה שבו נגלה הקדוש המסתחר לעיני השמש, איש הוא ענין יקר מאד, ומן הדין, כרוח הכת, כמנהגיהם בענינים קלי ערך מזה, מהראוי היה לקרוא עצר ליום זה, חג מקרא קדש כגלוי שכינה בחד סיני, לו רק ידעו לכונן את היום, ואולי מיום ספיקא דיומא המה שותים וחוגגים כל ימות השנה, כי כאחד מהם ודאי יצא טבעו בעולם; אך מלבד זאת נמצאה עוד נוסחא אחרת טובה הימנה, ואלו ואלו דברי אלהים חיים, כי

בספר אחר נדפסו ומפי קדושים ומקדישים יצאו. ואלה דברי האומרים דבר בשם אומרו, ר' אלכסנדר שוהט שנתעשר עושר נדול לאשר סמך הכעש"ט ידיו עליו וישלחו לשוהט בערים שונות ולכסוף בנימירוב. לפיהו היתה ראשית התגלותו בכרצרי ממש. שם נמצאה אשה אשר יזה עושים אחזתה (אולי היתה רואה בחזון „קלערווא" יאן) והגידה לכל איש עלילותיו המתועבות, וכאשר ניסו ר' גרשון שגא אותו ויחשבוהו כפי הנראה לרע מעללים (מהתימא, הן עד כה לא שמענו רק כי ביש ניסו על כי חתן אביו ובעל אהותו יהי עכריין כאשר חשב, אך האם מצא בו ערות דבר, כי השחית דרכו וילך אחרי שרירות לבו ויבעט במצות ד' וחורו?) ויבקש את הרב דמחא שישלחו אל האשה המשוגעת להגיד לו העובותיו כפניו, אולי יקח מוסר ושכירפא לו. והי כבוא האנשים אחי אליה והקרא: לא אפחד ממך, כי הזהירך מן השמים שלא תשחמש בשמות הקדושים עד מלאות דך ליג שנים (ולהלן נאמר עד ל"ו, אף אולי יש בזה סיר המספדים), ויהמחו השומעים ולא האמינו למשמע אונם וישאלוה שנית והיא הכפילה לאמר ברכיים האלה, ויגער בה הכעש"ט ויאמר: אם לא תחשה, אז אושיב ביד ויתירו לי להוציא את הרוח הרעה מקרבך טרם הגיע עתי. וחבטיהו לעצור במלין ותחנן לפניו לבלי יגע בה לרעה. אך החסידים (על שם סופם?) הפצירו בו לגרש את רוחה המכעיתה מקרבה, ולא אבה לעשות בכתו העצום, כאמרו סכנה הוא, אך הבטיהם לבקש בטיב את הרוח לעזוב את האשה, וישאל את הרוח מי היא, ולא אבה לגלות ברבים לבלי יהי לבושה ולחרפה לכנו הושב בעיר, ויוציא הכעש"ט כל איש מעליו (יחוד עם אשה!) ויגר לו הרוח מי הוא ומה שמו. תמה תמה נקרא באיזה דרך נגלה הדבר להמספה, לחתן השוהט הנ"ל, ועוד ידעסכת גלגולו באשה זו, יען התלוצץ בחסידים (אז) (לו ידעו הנוהגים לנשים חילם, כי אם ילעגו בחסידים ובצדיקים יבואו אחרי מותם להתחבא בחיק נשים שאננות, אך לא מכוערות, או אז לא פסק פומם מחוכא ואטלולא על הצדיקים ועל החסידים). ויחל הכעש"ט את הרוח ויכרח מקרב האשה והיא שכה לאיתנה ולא יכפה לנבאות כמחנה. מזה אנו למדים כי די לשמוע ערות אשה מוכה כשנעון להאמין בקדושים, אך אחרי כל אלה לא נראו יושב על כסא רם ונשא בעיר ברצדי המלאה לה ככל דור ודור חכמים וגדולי תורה ויראי ד',

ואין אחד מאלה הטובים כסנורים, מכלי ראות כי אור בהיר בשחקים שוכן בקרבם, מזכיר את כל המקרה הגדול הזה, אשר היה לאות ולמופת, כי יר ר' ישראל רוממה לעשות כחבל ומלואה כאדם העושה בשלו ומלאכים ורוחות ושרין ומזיקין ונשמות נעות ונדות בעולם משהק לו. ומה עשו לו החסידים אתרי. ראותם את כחו הרב? לא נתנוהו לשבת בכפר למכור יי"ש ונעשה מלמד אצל מוכסן בכפר (מלאכתו אשר עסק בה טרם בא בבירה עם חותנו המה). מוכסן כי לא נפקחו עוד עיני הגדולים בתורה וביראת שמים ובעושר להכיר את קדושה, ורק קלי דעת מחוכשי ביהמדר"ה, נבערים בעלי הויה עצומה, בטלנים באים לידי שעמום, המה הכתירוהו וינשאוהו. אח"כ קבע דירתו בטלוסטי (נאליציען) והיה ג"כ מלמד. ולא שכח הסופר להגיד לנו לבושו „טווליג של קיטאי“, ואצבעות רגליו יצאו דרך חורי מנעליו כי היה עני מאד. האם כזה הטיבו עמו מקרישיו, כי לא נתנוהו לשבת בכפר אשר שם התפרנס מממכר יי"ש, אשר עסקה בו אשתו והוא הביא לה המשקה ויחבורד כשרה וביערים, ועתה נמלו אתו רעה כי הניעיהו ממקומו לדעת מחסור וכפן? ואם אמנם רע ומר גורל המלמדים בישראל, בכל זאת מצאו בכל עת לחם לפי הטף ובגד ללבוש ומנעלים כרגליהם. ואיך אפשר כי איש קדוש כזה אשר גרש שר מבית המוכסן ולא נודע לנו הסבה מדוע עזבו וכבר יצא טבעו כי היה למדן מופלג עוד קודם החונתו ורק לפני ניסו התחפש בטלית כור וריק, וכל העם ראו כבר שהיא הולך למקוה בכל יום קודם התפלה גם כחקופת טבת וכשעת ההפלה היו נוטפים ממנו טיפות זיעה כגורל פולין, כולי האי, עוד לב העם היה כאבן לתחתו לברות לסחלעות המחסור? וביותר כאשר ידעו כבר כי בעל מיפה הוא, יען הביאו לו איזה חלואים, רק הוא לא רצה לקבלם, עד שפעם אחת הביאו לו משוגע או משוגעה (הנמצא ספק זכר אי נקבה) (אולי אנדרונינוס!) בכל ספורי כתבי הקדש והחלמוד והמררשים? היתכן כי אות גדול כזה, אכן פנה להחגלוהו לא נודע למעריציו בבירור? ולא רצה לקבלו (או לקבלה!) וכלילה הגידו לו (האם הוא כעצמו לא ידע) שמלאו לו שלשים ושש שנה ובבקר חשב חשכונו (נזכר בטח בפרטית יום ניהו מרחם אמו) ויהי כן וירפא את המשוגעת ויעזוב את המלמדות ויקח לו את חותנו של הכותב, הוא השוחט אלכסנדר לסושר (מה הענינים אשר כתב? האם רק פתקאות או שאלות והשיבות, ואולי

אגדות להיכלי המלכים). מני אז נסעו אליו מכל המקומות. —
 אהרי כן נראהו לפי סדר הספורים — אם אמנם אין להכיר
 בהם מוקדם ומאוחר — בערים שונות וגם נסע לקונסטנטינופול עם
 כתו ור' צבי סופר, ללכת לאה"ק ולא היו לו מצות וצרכי הפסח, והנה
 בא אורח עשיר בע"פ אחר הצות עם להם עוני ומטעמים ויהונו
 יחדו, וידע הבעש"ט מבוקשו וישבע לו כי תלד אשהו בן, ויבטיחוהו
 העשיר להח לו מחצית הונו (האם נתקיימה שבועתו והעשיר מלא
 הבטחהו?), והנה קול מן השמים הגיע לאזניו: הבעש"ט אבר חלקו
 בעוה"ב, יען הטריח בשבועתו את הש"י לשנות המערכה, כי האיש
 והאשה היו עקרים בטבעם ושבועתו הכריחה לשנות סדרי הטבע (מוכח כי
 החסידים בעצמם ירגישו כי לא יאבה ד' לשנות מעשי בראשית!),
 הוא שמה שמחה גדולה, כי יוכל לעבוד את ד' בלי שום פניה, גם
 לא בתקוה עוה"ב, וכשכר זה השיבו לו תיכף ומיד זכיותיו (וכל
 זאת נודע בבירור להסופר!). וכאשר לא מצא אניה אשר בה
 יהודים רצה הבעש"ט לפרוש מטפחת על הים וללכת עליה, רק שלח
 את ר' צבי לכוון שם ולא אבה להסכין נפשו ונאלץ לרדת בספינה
 ויבואו לאי (איזה?), ויצאו שניהם ויתעו בדרך ויפלו בידי רוצחים ויאסרום
 לטבח ובאותה רגע שכח הבעש"ט כל תורתו ורזיה ויבקש מאת ר'
 צבי להזכירו, אך גם הוא שכח זולתי א"כ ויקרא לפניו ונוכר כל
 חורחו (נראה שהיה סופרו איש גלבכ יותר ממנו, כי הפחד לא הרעיש
 חכונתו וכח זכרונו עד היסוד) וימסו אסוריו מעל זרועיו ואניה עם חילו
 צבא באה ברגע. ממילא מוכן שרב החובל היה אליהו. ויחרדו השודדים והטה
 נמלטו באניה להשיבם לסטמבול (ובתו היכן היתה? כי לא נזכר
 דבר ממנה!) וירא הבעש"ט בחוש שאינן מניחים אותו מן השמים
 לעלות לאה"ק. פתאום נמצאהו במעוזו ושם קבע דירתו.
 האף אם אין אחנו מכתבי הבעש"ט לא ספרים נרפסים ולא כתבי
 יד, אך קהל חסידיו חפשו ומכתיחים שמצאו מכתב שכתב הבעש"ט
 לניסו ר"ג לאה"ק בשנת תק"ז, אך לא נזכר מאיזה מקום כתב. לבלי הלאות
 את הקוראים (החפץ ימצאהו בשבחי הבעש"ט, ערך צדיקים, שם
 הנדונים החדש, סדר הדורות החדש, וגם בסוף ספר בן פורת יוסף
 וכדומה) נוציא רק הוכן דבריו, כי בר"ה עשה השבעות לעליית נשמה
 והנה נקבצו באו יחדו נשמות רבות שנדו ונעו ולא יכלו לכבאלג"ע האף כיהור
 בתשובה (היש עוד כאליו?) היה עת רצון, ויספר בעצמו את כל השבחים

אשר אמרו בפניו ויבקשוהו להביאם לג'ע ובקש טמורו (אחיה השלוני)
 שילך עמו ויבא עד היכל מושב לומדי תורה, התנאים ואנשי השם
 ותרב שמחתם לראותו ויאמין כי יגילו שנפטר מן העולם והודיעו לו שהוא
 חי, ושאל את המשיח מהי יבוא, והשיבו: בעת שיחפרם למורד
 שלמדתו אותך ויוכלו לעשות יהודים ועליות כמוך ואז יתמו כל הקליפות
 יתבוא עם רצון וישועה (לפי דרכי דורנו זה והנוך דור יבוא ככל
 ארצות אירופא, וזהו בהכר פולין קן החסידים, לא קרוב לנו הדבר)
 ובאשר נצטער על זאת, למדוהו שלש סגולות ושלש שמות קדושים ונתקרב
 רעתו, אך לא נרשה לו לגלותם לאחרים ואפילו לגיסו זה, רק יודיעהו
 לכוון בחפלתו ומדורו כי בכל אות ואות יש עולמות ונשמות ואלקיות ועולים
 ומתקשרים זה עם זה ונעשו תיבות ומתיחדים יהודי אמת כאלהיה
 ויכול נשמתו עמהן וייתחדו כל העולמות ועולים ונעשה שמחה ותענוג
 גדול להבין בשמחה חתונתם כקטנות ונשמות כ"ש כמעלה עליונה כזאת". מי
 יודע אסתמכת ההיא איננו מזויף, רק די לנו להכיר בכוחו כה הזיה עצומה.
 הקצר הודיעה לחיוב וליוול את כל הנפלאות שעשה הבעש"ט
 מאז נחנלה ונתפרסם שמו. כדבר סופרי מופתיו אשר כחול ירכו,
 היה צופה ומכיר מסוף העולם ועד סופו וידע מה בשמים ממעל
 ובארץ בתחת, גבולות עת ומקום לא עמדו לשטנה לו ואל כל המקום
 אשר היה רוחו ללכת לא טרה הרבה, כי כמעט שרק מרחוק וישהו
 לפניו כל מוסרי עולם וירכבו על כרוכ ויאיצו לגורו בטל גזרות חוליסנואשים
 הקים ממשכבם, השיב נשמות לפגרים מתים, נרש רוחות רעות מגיו וחור
 יחד, הכניע שרים ונתן עיניו בכומרים ולא ניכר עוד מקימם, החפיר רופאי
 אליל, זיווג ויוונים ויפריד בין הדבקים, פתח סגור רחם ויהפוך נקבה לזכר,
 ויהי המעט לו לעוף במעוף מקצה כדור הארטה עד קצהו ירד ההומות גסעלה
 שמים. כאשר האריך לפעמים בכרכה מחיה כהים כאו אליו נשמות עדרים
 עדרים להעלותן למנוחתן, חקן גלגולים, וכל שרי מעלה ומטה חלו ורגזו
 ספניו, כי כח אלים לו וכבן זקנים נחשב לאל עליון.

אבל לא ניכל להתאפק להביא דוגמא אחת מספוריהם: בעיו"כ
 (לא נודע באיזה) נתעצב מאד ויצעק כי רוצים ליקח החורה מירינו
 יורנו על הרבנים ועבר לפני התיבה להתפלל נעילה ודרכי היה לבלי הכיט
 במחזור רק ר' יעקב ממעויכו היה קורא לפניו וכשבא לחיבת: פתח לנו
 שער, או שערי שמים פתח (עדה בלה נאספה ורא ידעו על יכון?) לא
 ענה אחרי הקורא לפניו וישח כנופל וגליו עינים ויצעק בקול משונה כשתי

שעות ובמוצאי יו"כ ספר: כי הלך בהפלתו מעולם עד עולם ויבוא עד
מקים משכן ד' צבאות והנה היכל אחד ושער סגור ושם נעצרו המשים
שנה הפלות שהאירו כשהור כזכות הפלתו ויעלו מרומים וידך לפנייהם לנחותם
הדרך והשער היה גדול ככל העולם ופתוח לפניו, אך כאשר החל להוליך
את התפלות בא מלאך ויסגור את השער במסגר גדול כגדל עיר מעויכו
וינסת לפתחו (האם גם חרש היה? ואיך עשה מלאכה כשבת שבתו?) ולא
יכול, וירץ אל רבו ויחיש לעזרתו. אבל גם הוא לא הצליח במלאכתו ביו"כ,
ויולכחו לפני המשיה וכשראה אותו נתן לו ב' אותיות ויבקע המסגר בכחם
והדלתות הסבו על צירים ומחמת אותיות שמהם נשתחק פי הקטיגור ובטלה
הגזירה, כי כת אחת גזרה גזרה לשרוף ההלמוד וכבר קנה הבישוף מקאמינעץ
שני גמדות אצל מוכסן וקלם על האה והאחו בו האשונשרף במקוטו.
אך למותר להביא בכור הכהונה את הסיפור הזה והמשכיל יבין.

ואם כי כמות כל אדם מה הבעש"ט על משכבו ביום א' לחג השבועות
(באיזה שנה לא מצאנו) ועלינו לברך ולהודות לד' ולממשלת הארץ
בעת ההיא כי לא קרה לו מקרה יוצא מן ההרגל, כי אז מי יודע כמה
הוסיפו להעריצו ולהקדישו כבני אלים. ובכל זאת עוד מצאו להרימו
על כל בני הלוקי להבטיח אותנו כי ידע עוד ביו"ט אחרון של פסה
כי קרב קצו, ולולא נחלש ר' פנחס מקצריץ (הלמידו) בעי"ט אחרון
ש"פ וגמגע ללכת למקוה ביום כואו, כי אז היה עוד באפשרי להשיב
את הגזירה, אך אחרת השמועה להגיע לאוננו מספר שעות, כי נגלה
הדבר לר' פנחס בהפלתו ביום ז' ש"פ וכבר נכתב ונגזר הגזר דין
ואין להשיב, ומאד נחעצב ר' פנחס שלא הלך למקוה, כי לולא חס על
בריאתו הלא ראה כואו במקוה (כי גם שם, או כיותר שם נגלה
אליהם ד') ונקל היה לו לעצור בעד הרעה. בשעת מיתתו באה אליו
נשמה מת לתקנה וגער בה על אשר היחה נעה ונדה שטנים שנה ולאו
שמעה ממנו וזלתי היום. כמעט יצאה הנשמה הנכלמה צוה למשרתו לרוץ
בצוחה ברחובות קריה שיפנו לה הדרך כי הרגוה, פן תזיק לאיזה אדם,
וכן היה, שהזיקה בחולה אחת כחו של השמש, וכשיכ המשרת שמע
שהכש"ט אימר: אני מוחל לך שתי שעות, אל תענה אותי, וישאלוהו
עם מי הוא מדבר ויענהו: האיך רואה את מלאך המות שבה חסיד ממני
למקום שגדלים פלפלין שחורים ועכשו שנהני לו רשות עלי נהרחבו כחפיו
ושמחה גדולה עליו (מהרת לשון הסופר הקדוש). וכשבאו אנשי העיר
לקבל פניו ברגל אבר להם ד"ח וצוה למשרתו לתת לו רביש בצלוחית

גדולה והוא נהן לו בקטנה ואמר : אין שלטון ביום המות, אפילו הגבאי אינו ציית אותי". ואח"כ הלך לכה"כ ולא נתן להמשרת ללכת אחריו ויהן להם אות, שכאשר הצא נשמחו יעמדו בלי נוע מורי השעות השנים אשר בחדרו. וכשוכו מכה"כ ורחץ ידיו עמד המורה שעות הגדול ויסכוהו אנשיו לכלי יראה כי קרב קצו, אך הוא אמר להם : ידעתי ואין אני דואג על עצמי, כי ברור לי שאצא מפהח זה ותיכף אכנס בפחה אחר". וישב על מטתו ויאמר להם ד"ה על עמוד שעולין מג"ע החתון לג"ע עליון וכן ככל עולם ועולם, וצוה להם לומר ויהי נועם והוא שכב וישב כמה פעמים וכיון בכוונות וצוה לכסות אותו בסדין והתחיל להודיע וינח מעט מעט וראו שעמד המורה שעות וידעו כי נאסף אל עמיו. טרם מותו ובנו ר' צבי ישן ואמרו להבעש"ט מדוע לא יצוה לבנו, ואמר : מה אעשה שהוא ישן? מפני שלא האמין שימות אביו (?), ויעזרהו משנחו ויאמר לו הקדוש : ידעתי שנהתי לך נשמה קדושה, כי בשעה שנחברתי עם אישתי זעו כל הרקיעים, כשהייתי רוצה היה בכחי להביא נשמה אדה"ר בסוד העבור, והיית יודע כל מה שצריכין לידע. אבל יש לך נשמה גדולה ואינך צריך לכל זה (לפלא כי אם יש ברירה ביד האב לא יבחר מן המוכחר ?!) ויבקש בנו ממנו לאמר לו איזה דבר, ויעש הפצו; אך קצרה בינת הבן להבין ויגל און אביו כי לא הבינו וישיבהו : הקיף לי עלמא ואיני יכול לדבר עמך. ולמדו שם אהר ויורו לכווננו ואז יגלה לעיניו וילמדוהו. ויירא הבן פן ישכח את השם, ויאמר לו סגולה שיזכור את השם, אבל הוא שכח מה שאמר לו. (כמעט יטה הקורא בלי התלהבות להוכיח כי היה הבן איש חמים, כי לא אבה לכהן פאר אחרי אביו כדרך הנינים והנכבדים בימינו שהורחן ולירחן בקדושה ומבטן יעשו נפלאות, גם אם לא קרו ולא שנו. כי מי עמד לשטנה לכן קדוש, אשר העיד עליו אביו שנשמה גדולה לו, ועוד הבטיחהו לבוא אליו כעיר וקדוש מן שמים ללמדו ויהן לו שם קדוש וסגולה להזכירו את השם ונקל היה לו להגיד כי שמע מפי אביו כל העולה על לבו ומי העיו להבהישו? — ועוד קשה עלינו להבין : האיש האלהים הבעש"ט אשר בהיים הייתו הגיד האותיות לאחור ומכ"ש ביום הפרד רוחו מעל גויחו כבר נחקרב יותר לפמליא של מעלה ולא יכול להושיע לבנו לכלי ישכח את סגולה הנפלאה? ואיך כבש באף יחסי אב בשכחו כגנזי מרומים, אשר עד היום ישפיע משם שפע רב

לכל הפונים אליו, כדברי אנשי כריתו ולא פקד את בנו זה לעשות לו אות
 לטובה להראות אליו להזכירו את השם או עכ"פ את הסגולה? וכיותר
 אחרי אשר העיר עליו שנשמחו גדולה; ואיך השפילו בזה מעריצי האב
 את כבוד הבן, אשר לא חרה על לבו את דברי אביו הקדוש האחרונים?
 הנשמע כזאת גם כבן פריץ מרלה העם? ועוד מי ערב לנו אם נכון הדבר?
 ממה נפשך, אם דבר אביו אתו לברו אין רואה ואין שומע, מי גלה את הסוד?
 האם הבן בעצמו גלה קלונו כרבים כי לא יקרה לו מהנת אביו אשר גם
 שרוך נעלו היה יקר מהון לרבואות. גם אי אפשר להאמין כי זכר את
 המעשה וישכח רק את השם והסגולה שהיא בטח באיזה פעולה
 נשמית? אלא מחויבים אנחנו להחליט כי באזני כל העומרים עליו
 מסר לו את השם והסגולה ואיך אפוא שכח וכלם כאחד? שמע מינה...
 כן יסופר כי קודם מותו, ויבוא אליו ר' דוד פירקעס מ"מ במעוזיכו וישאלו
 איזה דבר (איש אחד מכרצ'ר מעיר ששאלו איך להתפלל בעד החולה עם
 ספורי מעשיות) והתחיל לומר לו ונתלוב מאד ויפול פהרו על
 ר' דוד ורצה לברוה, רק שלא העיז לעזוב את הקדוש בדברו עמו
 פא"פ, בתוך כך באה בהו והגש לו לאכול, מיד נשתנה זיוו, אול
 סומקא ואחי היורא וישכב ויאמר לה: כחי מה עשית לי, ויאמר ר'
 דוד הדין עמה, כי עת היא לאכול, ויאמר הבעש"ט לא ירעה מי
 כאן, מצד אחד אליהו ז"ל ומצד השני עמר רבי (אחיה השלזני) והם
 אמרו לי ואני אמרתי לך (לר' דוד), וכשכאת כחי בלבה אחי והלכתי. או
 אמר הבעש"ט כי לקח נשמה בהו מן החירה מן הפסוק איש דת לטו,
 ר"ת אדל, כי זה שמה. — ועל עצמו אמר שבו רוח דוד ונפש שלמה
 וכבעהמ"ח ס' אור החיים היא להפך ולא נהנתו מן השמים לבוא
 אליו לאה"ק ולהתראות עמו פנים אל פנים, כי אז החישו את הנאולה.
 אך מה יעשה אם שיטנים יעמדו בדרכו.

כל אלה הספורים דים להוכיח איך עוללו משבחי פעולה
 הבעש"ט בעפר קרנו, כי לולא הרבו לקבץ ולאסוף כל הגרות הפגרים
 וירוממו המימותו וצדקה לבו, רוחב וזבונה ורוכי חירותיו כנגלה ובנסה,
 אמון רוחו לעמו ואמונתו, עבודתו בהמים את אלהיו, נדבה רוחו
 וישרת מפעליו, הנורו מכל המורות הלך ומדותיו הטובות, שכלו
 הישר ומועצתיו הנכונות, או אז הרבו לגדלו ולנשאו בעיני כל וגם
 חומרי לצון לא העיזו פניהם לתח דופי בו וללעוג עליו. הקץ לדברי
 רוח, לפרוט על הסדר ולהביא כמשפט את כל הפלאות אשר טפלו

עליו לפי די בוז אלה. ולפלא כי רוב הנסים נעשו למוכסין. ויש אשר חלל שמו, כאלו נחן יד לפושעים לכלי שלם נשים לארוניהם, ונראה כי ידע כל נכלי האכסנאים, כי יסופר שפ"א התפלל לפני התיבה ובאמצע התפלה הפסיק והלך לחוץ וקנה עגלה עצים מאכר נוצרי וצוה לשלם לו גם בעד הכיאו העצים לביהמדר"ר ועוד כוס יי"ש, ויברך הנוצרי שם אלהי ישראל, כי קונה נוצרי לא נחן לו שכרו כמוהו. וישאכנהו חלמיריו מה זאת? ויאמר, שראה קטרנ למעלה על אשר היהודים הדרים בכפרים מטעים את האכרים הנוצרים בהשבוך והוצרך לסחוב פי המקטרנ בזה, שהערל שכח את היהודים ובוזה נסתחמו טענותיו. (לו יכולנו כעזר אמצעיים נקלים כאלה לסחוב פי מקטרנים כשר ודם, כי אז כבר נפדינו כהרפה ובוז כנוים. ולפלא כי מקטרנ נעלם מעין כשר, לא יבין להשיב כל טענות משמיוני פה בארץ החיים וישוב נכלם בגלל ערות אכר אחד חלף כוס היי"ש)? ואנחנו טרם נכלה לדבר על החזיונות המבהילות האלה, עלינו להעיר עוד, עד כמה כחה של ההזיה מגעת, כי לא לבד הבעש"ט בעצמו וחלמיריו המובהקים עשו נדולות ואין הקר, נפלאות עד אין מספר, כי גם על משרתו אצל הבעש"ט מרהו להצליח דרכו בספורי מופתיו, כי טרם מותו קרא לחלמיריו וזרם איך להתנהג וממה יתפרנסו ויגלה לקצתם עתידותיהם. כיניהם היה משרתו ר' יעקב וימצא לו אדונו פרנסה קלה ונקיה, ליסע ככל המקופות ולספר מעשיו אשר ראה. ויהי הדבר למורת רוח ליעקב להיות נע ונד בארץ, וינחמו הבעש"ט כי יתעשר מזה. כפי הנראה ידע הבעש"ט את רוח העם, כי יאהבו לשמוע ספורים יוצאים מן היטב ויעשירו את בודיהם. ויעש ר' יעקב כמצות אדונו וימצא מחיתו בריות כעבור שנתיים וחצי (בעל עדה צדיקים המביא את הסיפור הזה שאינו סוקרן כל כך בלישניה ולא ביהר פרטי הענינים ופה שמר את המספר), שמע ר' יעקב, כי באיטליא (האם ידעו החסידים לפניו, טרם יצאו מ"ע עבריים המספרים במלחמות איטליא, מטציאות הארץ הזאת? או אולי הערים הסופר עפ"י הכלל הנודע, "הרוצה לשקר ירחיק ערוהו") יש גביר אחד הנוהן בעד כל מעשה שמספרים לו מהבעש"ט אדום זהב (לדעהנו גם הן ראטהשיגד לא יספיק לשלם בעד כל ספורי הנפלאות אשר יוכלו הנריכים להוליד הדשים יום יום, אחרי שאינם צריכים לתת עליהם את ומופת, או ראיות

ברורות, והמספר הוא הכורה, הוא העד האחר הנאמן בכל דבריו (גם אם הוא חרש שוטה וקטן). וילך ר' יעקב למסעיו עד איטליא למען יצבור הון ולא יוסיף להיות נודד בערים. שבעה חדשים (חפש מספר שבעה!) הלך מעיר לעיר, עד כואו למקום שם משכן הגביר (חימה, מדוע לא קרא את העיר בשם ולא הזכיר שם הגביר? אך הלא אזיכלו קוראי הדורות להקיר ולדרוש ולהוכיח כי לא היה שם גביר כזה, כי באמת עד כה זרה רוח החסידות לאחינו באיטליא) ויודע לו שם הגביר ורוב עשרו והדר ארמונו וכל הנהגותיו, כי יקדיש כל ימיו לחורה ומתנהג בחסידות (שני הפכים, לפי דרכי רוב החסידים כימינו) ולסעודה שלישית בשבת יבקש לשמוע ספורים מהבעש"ט ואחר השבת הוא נוהג אדום זהב בעד כל סיפור (מוכח כי כבר קדמותו חסידים אחרים ובכל העיר נודע שם הבעש"ט; לדעתנו הוא שקר מוחלט). וישאל ר' יעקב על מקום מולדת הגביר, וישיבוהו כי זה כעשר שנים בא שמה (מאין?) ויקן ארמון מסיניסטער רוסי ויבנה לו שם ביה"כ והמתפללים יאכלו בשבת על שלחנו. ויבקש ר' יעקב את סריסי הגביר (הגם בית נשים כפחות אריות המורה היה להגביר, כי מצא לנחוץ להשתמש בסריסים כרוחי שפכה)? להגיד לו כי משרת הבעש"ט בא והוא יספר לו מעשי רבו אשר עיניו ראו ולא זר (האם אירע אף פעם אחת שהיה הבעש"ט לברו ולא ראו אחרים פעילותו זולתי ר' יעקב זה? והמעשה שסיפר לו לאחרונה הענה כחשו בפניו). ויצו הגביר לאספו אל ביתו בעליה מיוחדת עד יום השבת ויבאו אנשי העיר לשמוע נסים מפיו. ובסעודה שבת (מהמשך הסיפור ניכר כי שנה הגביר משפטו לכבוד ר' יעקב, כי אבה לשמוע בסעודה ראשונה מעשי נסים מפיו) אחרי הזמירות צוה הגביר את ר' יעקב לספר לו מעשי הבעש"ט. אך ר' יעקב שכח לגמרי כל אשר ראה מאדוניו וגם המינהג והבניית העיר מעד בוז וחואר פני החסידים נמחו מזכרוננו ולא מצא עוד שום ענין מעורר ומזכיר (לו מצאו מחברי ספרי החסידים כימינו גביר כזה, כי עתה לא נסחם מעינם) כאלו נולד באותו יום ולא היעיל לו אשר שכר את מוחו לרציצים ויהי כמבולבל (לשון המחבר הצרופה). וייתר לאנשי העיר בהאמינם כי לא ראה את הבעש"ט מימיו, רק הגביר שתק ויאמר להמתין לו עד יום המחרת, ויבך ר' יעקב כל

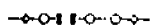
הלילה (בשכחה!) ולא נענה וגם בסעודה שחרית ומנחה לא הצליח לזכור טאוטה, ויפשפש במעשיו, כי בטח קצף עליו הבעש"ט; ויאמר לשוב לביתו. וישלח הגביר להגיד לו כי יסתין עד יום ג', וכאשר לא שב רוחו אליו הכין לדרך פעמיו, והגביר נהן לו נדבה הגונה. כמעט ישב על העגלה נזכר מעשה נורא מהבעש"ט וישלח להגיד להגביר ויביאהו בחדרו ויספר לו: כי פעם אחת לפני חג פסח הנוצרים צוה הבעש"ט חיכך אחר סעודה ג' לאסור מרכבתו ויקח עמו ג' אנשים, ויעקב כחוכם (ובכן לא יוכל להתפאר כי רק עיניו ראו ולא זר!) ויסעו כל הלילה וכאור הבקר באו לעיר גדולה (טה שמה)? ויעמדו הסוסים אצל בית סגור ויצו לרפוק בודלה ותצא אשה זקנה ותצעק מרה כי יוכלו לטבח, יען הנוצרים ידקרו היום בחרבותם כל איש יהודי היוצא מפתח ביתו, לנקים בו נקמה משיחם. אך הבעש"ט לא שח לבו לדבריה ויבוא אל הכית ויעמוד לפני החלון וירא כימה נשאה ושלשים מעלות לה (נוזמא קחני) והמון רב נאספו ויחכו עד בואה: הנה (בישאף) והפעמונים בשרו צעדיו. ויצו הבעש"ט לר' יעקב לקרוא את הבישאף, ויחדרו השומעים, כי פחרו לנפש הציר הנאמן בידעם כי איברים יקרעו מאתו (לשון המהבר שפתים ישק) ויקללוהו אך העבר הכוטח באדונו הלך כמלאכות קרושו ויבוא עד הבישאף ואיש לא פגע בו (הפלא ופלא) וידבר אל הבישאף כלשון עברי דברי הבעש"ט, ויען לו כי ידע כואו הנה (גם הוא יודע נסתרות?) ויבטיחוהו לבוא אחרי הדרשה, ויצוהו הבעש"ט עוד הפעם להגיד לו לבוא היכף ומיד, והנה כבר התחיל לדרוש ברכים ויסחוב אותו בכנרו (נער עברי יתערב בנפשו לעלות שלשים שלבים אל מקום מצב הפהן לעיני כל העם ולגעת בכנרו הקרוש ואין פוהה כידו!) וישמיעהו דברי הבעש"ט, וימלא הכהן הפצו ויאמר לעם לחכות עד שיבו (sic) ויבוא עמו בחדר מיוחד ויהמהמהו כשעות שהים (והעם נצב בחוץ ומחשים?) ואח"כ נסע הבעש"ט משם היכף ולא נודע לר' יעקב מה היה להכהן. ככלותו לדבר נהן הגביר שבח לר' ויודה לר' יעקב כי הכיר אותו בסורה ראשונה ויחשה עד כה, ויגלה לו כי הוא הבישאף בעצמו והוא יהודי מבטן וחכם גדול ונשמה קרושה היתה לו, אך נפל לעמקי הקליפות (לשון המחבר) ויבקשו אבותיו הקרושים את הבעש"ט להוציאו ממעמקי הקליפות וידבר הבעש"ט עמו כחלום יום ובלילה ההוא הכתיחו לברוח באשמורת הבקר מן העיר ולא

וסיף לדבר ממחרת, כדרכו, סרה על עם ר' עד אשר תוצת אש קנאות בלב הנוצרים להרוג איש עברי. אבל הקליפה החגורה עליו וכאשר ראה (?) כי הבעש"ט בא שמה פסח על שתי הסעיפים, וכשמעו קול הפעמונים לא נהנו יצרו לעזוב את כל הכבוד הזה, וגם בבוא יעקב לראשונה לקרוא לו, הכביר יצרו את לבו לגמור דרשהו; רק בבואו שנית נהפך לאיש אחר וילך אל הבעש"ט ויהן לו תיקון (לשון המהבר) ונעשה בעל חשוכה גמור ויחלק חצי ממונו לעניים, כי אסף הון עתה, ורבע רכושו נתן למען יתנוהו ללכת למדינה אחרת (אין ספק כי הבישאף העומד בחשוכה לא שב עוד ללבוש בגדי כהני הנוצרים ולקחת הצלכ בידו ועוד לדרוש ברכים בשם אמונתם, ואין פוצה פה ומצפצף נגדו! ומה שם המלך הנוצרי אשר יקח שוחר מכהן ראש אשר עזב עבדתו ללכת אחרי נער עברי?) והבעש"ט יעצהו כמה יתקן עונותיו; והיה לאות לו כי חטאתו הכופר, כאשר יבוא איש אליו ויספר לו קורותיו. ובראותו כי נשכחו מר' יעקב כל ומעשי הבעש"ט הבין כי בשלו כל המקרה הזה וירב להתפלל עד אשר סר עינו וישב רוח ר' יעקב אליו. ויהן לו מהנות הרבה לא יצטרך עוד לכתח רגליו לספר שבחי הבעש"ט (חבל על איש נצמח מעין נובע מקור נסים ונפלאות באשמה או בזכות הכהן המומר שעשה חשוכה).

אך למותר להעיר את הקורא ברוח קרה את האות הזה על פחזות המחבר הבראי, ועלינו רק להכיר כי נאבד בו ובסופרים כגילו משוררים ומליצים גדולים בעלי דמיון עז לברוא ולהבר ספרי אהבים (רצמאנען) ושירי חמד, לו למדו שפת אירופית על בריה ויתר הלמודים הנחוצים לסופר משכיל. ולמען דעה נודת בקיאותם בכל החכמות וביותר בידיעת שבילי עולם נביא פה לדוגמא דברי בעהמ"ס ספר קהל הסידים (אנכ אורהא עלינו להעיר כי המחבר ההוא הוא גם מחבר ס' "שם הגדולים החדש" ג"כ מהקדושים ושמו "אהרן בן ישעי' נתן", רק על הס' קהל הסידים לא הזכיר שמו, למען יוכל להלל לשבח ולפאר את ס' שם הגדולים החדש. אך על זאת עלינו להללו כי הודה בעצמו שבספרו זה באו ספורים חדשים ומי שיש לו מוח בקרקרו יבין בעצמו כי מלכו בדאם, כי אפוא דבר מכחיש לכל מוסדות הטבע אשר לא העלו גרה המחברים הרמאים לפניו זה יותר ממאה שנים; ובהקדמתו הוא מתאונן על המשכילים

המלעיגים כמופתי הצדיקים וסופר ומונה הפוקרים וירחיב עוז בנפשו לחשוב בתוכם את בע"מ ס' מורי נבוכי הזמן, החוקר הנעלה ר' נחמן קראכמאל נ"ע, ויקה כי מעשי הצדיקים אשר יספר בספרו כמו כשיל וכלפות יהלמון בקרב איש נלכב (לשונו הטהור) להכות שרש כלבכם ללכת אחרי יראי ד' עבדיו הנאמנים), כרכרו על אודות ר' ברוך נכד הבעש"ט אשר אליו בא למעוזו הרב מלובלין. ויהי כבואם לבית טילה וייהר לר' ברוך על הרב מלובלין על אשר לבש בגדי שבת. (עין פלילי ללבוש מחלצות בפני גדול ממנו!) כי מנהגו היה לשאת בגדי חור לב"מ ולא נתן להרב מלובלין לא חיהוק ולא פריעה ויפלו פניו ויסע משם מהרה, ובנסיעתם עברו דרך ים גדול, אז עמד לו נחשל גדול שבים לטבעם (לשון המחבר) וכמעט רגע נטבעו לולא הזכיר הרב מלובלין זכות רבו הקדוש ר' אלימלך. — מכאן אנחנו למדים בקיאותו של המחבר בגלילות הארץ ושטף הימים, רכיהר מכל המחברים כידיעה זו לפנינו והיום, כי המה לא ידעו בין ימינם לשמאלם, כי כתחלה המה שאנו חיים בה (כי הרב מלובלין נוע בשנת תקע"ה) היה ים גדול בין מעוזו ולובלין, ציי אדיר בו יהלכון, אשר לא נשאר זכרון לו בימינו ונס כוחפי הדורות מראש לא השמיעונו כדבר הנפלא הזה. כפי הנראה נהפכה מרכבת הרב לאניה, כי לולא זאת קשה, אם הלכה ביבשה איזה סכנה היה אם גם התרוממו גלי ים אוקינוס בסערה, הן חוק וגבול שם ד' למי הימים לכלי יפרצו בשצף קצפים? ואם קרה להצדיק מקרה כלפרעה ומהנהו, כי בא בים בחרבה ואח"כ שבו המים, הלא גם נחל קטן היה די להסיר אופני מרכבתו ולנהגו בכבודו. אך למה לנו להספסף, הלא טוב מזה להגיד בפה מלא כי המחבר שקרן וכוכן, רמאי ובראי, אויל, כסיל, פתי, נבל ופחו כמים. ומהסיפור הזה נוכל להקיש על כל ספרו וממנו ומספרו על כל המחברים והספרים בדומה לו, כי כלם מלאים הכלים ושקרים שאין בהם שמץ אמת, והמה נבראו רק לפתות את ההמון ולהלהיב לבותם להאמין בהזיות ובמעשי נסים שלא היו דעולמים, למען יפתחו להם צרור כספם ולהזיות כסרסרים להצדיקים המתחדשים יום יום והעתידים להבראות עד סוף כל הדורות, אם לא יפקח העם את עיניו לראות איך יהתלו בהם ההטאים האלה בנפשותם, אשר מדי דברם בקליפות ושרים ומזיקין ומי כמוהם נטשכים ומושכים אחרים בכח הקליפות, והם הם

שרים חצופים ורוקרים כאילים בפני כל המהנגר לחסידות וקדושת הצדיקים, ואיה בלעדיהם קוראי רוחות רעות מעמקי שאל לפעם בקרב ההמון, וככל הארץ וככל הנוים אין מוֹיָקִין נוראים מהם, כי יִיקו ליהדות ולהכרת האדם יחד.

יט

הולדות שטת הבעש"ט

בהקבץ יחדו אדים קטוריים במעטה האויר המכסה פני האדמה, הלא בחוסם מרוב הלחץ יהלקחו נצוצי האש העצורים בקרבם ויבראו לעינינו מחזות להבות דולקות במפלשי עב הנמתחים כאהל מעל ראשינו. כה גם רוח היהדות בגלילות פולניא הרה כימים ההם אדים דולקים ונרחקים מהמון מקרים חצונים, עד כי התאכזו נאות עשן ויולידו את שטת החסידות הלוהטת סביבה כמלוא רוחב ארצנו. העוני והלחץ, הכוז והלעג אשר שבעו היהודים מחמת הפולנים מאות בשנים, אלצום להקבץ יחדו במיצר כותלי בית המדרש ולכלוא את רוחם העולה למעלה, להגות ולחשוב במחקרים עמוקים ונבוהים אשר אין בעפר יסודם. ולטען הכיא את עולם העשיה הצר, אשר התנועעו בו, בכרית את עולם האצילות ההולך ומשתרע למרחקים על כנפי הדמיון, התאמצו להביא את כל ילדי הגיוניהם במסגרות החורה, פלטה נחלתם ואחרית נחמתם בארץ החיים; וכל חוק כל צו, כל אומר, כל מלה בספר הקדוש הזה ומבאריו היו לאמצעיים בידם להגיע בכהם אל רום המושגים הנעלים והנשגבים, לזכך שכלם ולהשלים נפשם להתגבר על כל נעימות הלד אשר לא יכלו לנגוע בהם באכזריות צורריהם, וככל יום יום המציאו חוקים ומנהגים חדשים להשכינם מקדם לנן ערן חיי האדמה, והיו ככרוכים פורשי כנפים למעלה, להרקיע עמם שחקים, וכלהט התרכ המהפכת לשמור דרך עץ החיים, לכלי יהינו לכקש תפנוקי כשר, פן ירכו במחירם, כי יפותו לחפץ עושקיהם כה לכחש באלהי מעוזם ולשכוח תורת אבותם, עד כי היו כל חיי היהודי פה עלי אדמות, פעולותיו ומשכיותו לכבו קדש לר' וכל צעדיו ספורים, כי דתי האסינה הביאו במשפט את כל מעללי הרוחניים והנשמיים: הוא לא טעם מאומה, לא

עשה צרכיו, לא לבש מדיו, לא שם נעלו בגליו, לא עשה שפמו וצפרניו, לא העביר תער על ראשו, לא הרים עיניו ורגליו, לא הטא אונו לשמוע דבר, לא נגע בכפו מאום, לא הריח באפו, לא פתח פיו ולשונו, לא הנה ברוחו, כלתי על פי מסודת הרבנים מחוקקי דת ומחזיקי כרך בסיינים לגדרים. ואם אמנם עמקו מחשבות נוטרי כרם ד' בית ישראל, להגן על אשכלות האמונה, כבנותם חיץ גבוה מבעד לסוללות אשר סביב שתו לוחציהם על מצפה הורתם; אך לאט לאט נדעך הרגש הנעלה מכוכר משה המצוות המעשיות והעבודה כפה, אשר מריב ההרגל חדלו מעשות הרושם המקווה בלב פועליהם וישארו כנוף בלא נשמה, והיהודי נהיה כמכונה מעשה חושב השומרת חוקה בלי שום ידיעה פנימית, כמעשה האופן כחוק האופן. היהודי שמר חפיקו כל ימי חלדו מן הבקר אור, אך נעור משנתו, עד כי סגר שמורות עיניו; כמעט נטה הצדה או נעצר עד ארניעה כמרוצתו כמסלה זו אשר סללו לפניו אדירי האמונה וכבר נגפו לבו ולא מצא מרגוע לנפשו, עד כי הגר שארית אונו וכזריות משנה מנה החסרון. ככה שמו המחוקקים קצב וצבא לכל איש יהודי להביא בכל יום ויום קרבנות חובתו לאל מחוללו—מספר הפלות וההנות, ההלות ותשכחות, ברכות והודאות, כפי הנוסח אשר שמו לפניו, אין נגרע. וכאשר נמנע או שכח לשלם חוקו, או שנה במאומה ממטבע שטבעו לזמנים, לא ידע מנוח ויתעצב אל לבו כי בגר ביוצרו ולפתחו חטאתו רוכצת. לנהה מזורז מצאו עורכי הדינים עצה להשלים את אשר החסיר, אף אם אחר המועד, וכפל ישלם בכואו להתפלל לפני ד' שנית; וכן במצוות רבות. כה כרע רבץ רוח היהודי תחת סבל עבודות מכוניות, עד שקם כח הכע"שט ויעוררו לתחיה את כח הרמיון העז השליט בלב כל נגש ונענה שואף לנוחם ותקוה; השטה הואת נפחה רוח חיים בכל המצוות המעשיות כעשותה אותן כוונים למלכת השמים: נשמת האדם אחוזה ודכוקה במרומים כמו בקו' החלגים העלעקטרי, וכל הגה, כל אומר, כל צעד, כל הנועה, כל פעולה וכל מעשה פה בארץ החיים, יעשו רושם גדול בעליונים ויולידו ברמותם כצלמם בצבאות שחקים, למלאות פני חבל כרואים רוחניים, מלאכים שרפים וחיות הקדש, הנושאים על אנפיהם את נשמת יוצרם ומחוללם בהגיונו ובפועל כפי להרימה מעל בית חומרה להתהלך ברחבה במרומי שמים ולעוף במעוף מעולם אל עולם ככל מרחבי חבל, לשוח בין מטעי ד' להתפאר

ולהשהעשט בנעימים בחברת צדיקים יסודי עולם היושבים לפני האלהים בנן
עדן לשבוע עונג משנה בעברה לפני שערי החפחה להציץמבעד לחרכים אש
לא נופח הכיער באפו לקרוח את החטאים בנפשוהם, ולעלות משם אל
כסא כבוד מרום מראשון. כל גרורי שהק יקרמו פניו כחרועה ויכרחו
אתו ברית אהבה, לעשות חפצו בכל אשר יפנה אליהם ולשנות
למענו כל סדרי הטבע. ולמען החזיק במעוז כל המעשים הנופניים אשר
נשכה בהם שטת הבעש"טנים רוח חיים חדשים, המציאו גם מלאכי בלהות
האורכים לעקבות האדם, והיה אם יסיה דעתו עד ארגיעה ויעשה
משנה בכוונהו, יפול בפחה אשר טמנו לו ויזרע לשדים להוליד
בדמותם כצלמם בני שחת אשר ישליכוהו במהמורות ויורידוהו עמק'
שואל וגם הקומה לא תהיה לו עוד כל ימי עולם. ככה חדלו
המצות המעשיות להיות אמצעים לעורר בנפש רחשי לבב ולהטיב
מעגלי אנוש, וההיינה לסטרה החיים, אשר עוז להן לקרב יצור
ליוצרו ולרוממו לצור מחצבתו.

מה מאד ינעמו לנפש מרירי יום הנחומי מרום ולרוח נכאה.
חזיון צלמי חרוה כאלה. על כן מצאה שטת הבעש"ט לה מהלכים בלב
ההמון הרב תאכי ישועה, וגם רבים משלומי אמוני ישראל אדירי
חורה נלאו לבקש מנוח אשר ייטב לנפשם בפלפולי דאורייתא ויתורו
לדרוש במסגרי הקבלה אשר יסודה בהפלוסופיא הקדמונית
שנהקרשה בכלי האמונה ושפת ארמית, ויהי להם למשיב נפש
לראות בהבעש"ט עיר וקריש אשר הרנין את רוח הרמיון בעבודת
הקדש לשפוך רוח הזיה על כל פועל כל מעשה וכל מקרי החיים.
ובכן אין להתפלא אם נהרו אריו גדולי הרכנים ברוחו לשמוע לקח
מפיהו ועל ידם נוסדה אגודה החסידות בארץ
בעל סדר הדורות החדש מונה מספר להלמידים הבעש"ט וקרוביו (1)

(1) זין חלה גמנו נכדי הצטש"ט: הרצ ר' משה חיים חפרים מסדיל-
קוב, הרצ ר' צרוך ממעזנזש, הרצ ר' אהרן והאחרון הכי מפורסם ציוהר,
הוא ר' נחמן צראסלעווער, מחצר ספר לקוטי מהר"ן, לקוטי הלכות, ס' המדות,
לקוטי עולם, ספורי מעשיות, אשר צהם ימלא המעמיק דברים נפלאים והמחמין
ענינים מקמיהם, ונחן גם חלק לאוהבי לזון, ועל שמו נוסדה חגודת חסידים
צראסלאוו המלענינים צלדיקי הדור והולכים רק על קבר לדיקס צאומן, והמה
היו למטרה לחני זעם אשר ישלחו צם יתר כחות החסידים.

עד ושליש ושמינה (2). ואנחנו לא נוכל להשוב וליוזל כל פרטי המעלות החרומיות בקדש של כל אחד ואחד, ודי לנו להזכיר את תלמידו המובהק אשר על ידו נחפשה ביותר שטת הבעש"ט, הוא המגיד ר' דוב בער ממעזריטש ורצונו אשר בעל סהרה"ח יכנונו בשם התנא (!) האלקי בו' קדוש עליון נורא מאד, אשר הפיץ עור (כ"כ בסהר"ר החדש, והמו"ל והמדפיס והמניה נחנו פתחון פה ללצים לחשוב כי כן השמים נחלפה א (איר) בעי' (עור) דרמו... על כל יושבי חשך מקצה הארץ ועד קצהו. מחלצי המגיד דור שלישי יצא הרב ר' ישראל מריון (3) אשר התנהג כמלך בגדוד, עד אשר היכאה דבתו רעה לפני מטשלתו וישב במאסר ורק ברוב השתדלות החסידים ולבקשתם נעתרו גם אפרתי אדעסא וכוכבי נוגה במשכילי ישראל להמליץ עליו טוב לפני השר האלוף המרומם צדיק והומל וואראנצאוו עדי נחנה חופשה לו לצאת לעזוב את הארץ, וילך וישב בבוקאווניא בקצה גבול רוסיא ויקן שם חוות פאטעק סמוך לסאדווגערא ושמו נחקרש ביהר שאת, כי חשבוהו למקריב נפשו על קדושת השם. וינחיל לבניו אחריו עושר רב ועטרת הקדש, ומכל קצוי ארצנו וגליציא ורושעניא ינהו החסידים אחריהם וככל הערים הכינו למו בתי חפלה לאגודתם (ועוד נדבר בר' ישראל וביהו להלן). אך מלבד חטר זה

(2) חס חין סוד כמוס למחזרי ס' הדורות החדש, שנשמה אחת שכנה צנו שני הקדושים: ר' יעקב יוסף הכהן ור' חיים אפרים מסדילקוב, חין ספק כי צטעות רשע על שניהם ליון ל"ד, וע"כ ילך לו משנה כי נפקד תלמיד אחד צמספרו וילא לו רק ל"ז.

(3) נכד ר' אברהם בן ר' צער ממעזריטש אשר נקדש צסס ר' אברהם המלאך ומכל דרכו צקדש צחר צעל סהר"ר ה' מעשה לניעות אשר צעצורו כונו צסס המלאך, וצעלי נפש היפה יכלמו למקרא דצרים שצצנעא כאלה נודעים לכל ומפורסמים צספרים מקודשים. ואלה דצרי סהרה"ח: צפעס הרחשון כשהולכי לזווג עם זוגתו הצדקית ז"ל אחר הנשואין, אז הרים קול יללה ונהם נהימה גדולה מחמת שהיה קשה לו מאד להשפיל עצמו לחצר צגשמיות ומקול היללה ההיא נקטלפה זוגתו וסקינו חותם צקושי גדול והיחס חולה זמן רב, ואחר הזמן כשהלך לזווג היה נוהם ומיילל גם צפעס ההיא, רק זוגתו החזיקה לבה ואחלה את נפשה צכל עוז עד אחר מועסה, והוא הוליד שני צנים יסודי עולם קדושי עליון ונטע שני ארזים צישראל צשני צעילות ולא יסף עוד הרב את המלאך לדעת זוגתו עוד והיה פרוש כל ימי חייו (ואיך עצר על מוצא מפורשת צחורה: ועונסה לא יגרע). ר' ישראל נולד מצנו ר' שלום שכנא.

אשר יצא מגזע המגיד ממעזריטש, עוד רבו ענפיו כהלמידים אשר הרבה עד ל"ט במספר, ביניהם התניסם להפארה בקרב החסידים הרב ר' מענדיל מוויטעפסק אשר תלמידו ר' שניאור זלמן (הנקרא בשם הרב) יסד את אגודת חב"ד (חכמה, בינה, דעת) אשר הכתה שרש בליטא ורייסען ומלחמת הנופה נלחם בה מצד הלומדים המתנגדים. ואלה שמות תלמידיו הרב ממעזריטש המצוינים אשר עשו להם שם והניחו יתרום לעולליותם ותלמידיהם, והמה נפלו כדרכיהם וירכו ריב ומדון ומלחמות חנופה בין החונים על דגלם: (א) ר' מענדיל מוויטעפסק, שממנו נסחף כה חב"ד ע"י תלמידו המוכהק ר' שניאור זלמן מלאדי הנודע בשם "הרב" שיצק עוד מים על ידי המגיד ממעזריטש בסוף ימיו. ונדבר מהשטה ההיא להלן. (ב) ר' אלימלך מליוענסק בעם"ח ספר נועם אלימלך, ובנו אחריו היו ג"כ קדושים ואליו נסעו רבים לקבל שפעת ברכתו וחורחו. ותלמידיו המפורסמים היה הרב מ' אברהם העשיל מאפטא, ויורעי חן אמרו עליו: שהיה ניצוץ נשמת רבה בר בר חנה, כי היה דובר דבריו בגוזמות והפלגות לא נשמע כמוהם, (המפליגים נתנו פתרון פה ללצים), וידע שרש נשמתו, וכמה גלגולים נהגלה נשמתו למדרגותיהם. (ג) הרב המגיד ר' ישראל מקאזניץ אשר היה גם תלמיד המגיד ר' בער. (ד) ר' יעקב יצחק הלוי הורוויץ מלובלין שהיה לפני זה בלאנציטע. מאלה התלמידים וחכריהם ועוזריהם נפצה ונחברה שטח החסידות כנפית וואלהיניען, פאדאליען וקיוב, בממלכת פולין והשם קן לה בכסרכיא, ומצודה פרושה בנפות ליטא ורייסען ותאריך פארוהיה עד גאליציען בוקאוויןא ואונגארן והך שרשיה במאדרויא וואלאכייא, וכה רבו ענפיהם בעיר ועיר, עד כי כאלה עבותה יסוככו באברותיהם על כל הארצות ויאפילו אור הדעת לכלי יעבור ברק נונה השכלה זמנית עליהם ועל זרעיהם.

החסידים יספרו ויכתבו מופתים נעלים מן הטבע כשם כל הצדיקים לפי מדרגותיהם, אך ביותר יצוינו על ר' ליכ שרה'ס מראווע נע ועל ר' ארי' ליכ משפאלע הנקרא בספריהם "סבא קדישא" וכפי העם "דער שפאלער זיידע", אשר עד היום יסע העם על קברו להושע מכל צרה וצוקה, כי שומה בפי החסידים שהשפאלער זיידע חי עוד עמנו היום, ועל קברו יאירו בשמן בחדר ציון מצבתו המיד, ומה יתפרנסו נכדיו דור רביעי, כי חלקן ביניהם את הנפית ויסוכו בערים

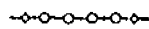
ובכפרים לאסוף הון עתק על שמן למאור. ממילא מובן כי גם החלק המאי לא יוציאו על שמן לעשישה אחת, והיה הנוהג לאכול לשבעה ולמכסה עתיק⁴). וטעם שנקרא „זירע“ הוא מפני שהכנים תחת כנפי השכינה את הושבי צפאלע, אשר היו לפי דברי החסידים עבריינים נסים מחללי שבת, והקדישוהו ורוממוהו למעלה אברהם אבינו שהכנים גרים תחת כנפי השכינה. הוא היה שוחט לפנים ולא רצה להיות רב והלך בגולה מעיר לעיר ומכפר לכפר ואח"כ ע"י מעשה (?) נעשה שמש בביהמדר"ר בולאטצפאליע ואחר שתי שנים נתגלה וישם איהן מושבו בשפאלע הסמוכה לשם. ועל ר' ליב שרה"ס אמרו שלא היה עיר בישראל שהרב לא היה שמה בזמן אחד⁵), כי כל נסיעותיו היו בקפיצת הארץ, עליו אמרו כי היו לו עסקים עם מלכים ושרים ונצחם וביחוד עמד לשטן להקיסר יאזעף טאוסטריא על אשר הוציא הנזירה לעשות ב"ם (שקאלים) ליהודים.

לפרט את כל הפרוות על דברת הצדיקים האלה הקצר היריעה, כי אין דבר יוצא מכל גבולי הטבע ומהנגר לכל מושגי השכל הישר שלא ברו המהבילים להעריץ כם שם קדושיהם ולפעמים פרצו גם חוק הנאות והצניעות. ככה יסופר בסהר"ר החדש מר' יחיאל מיכל המניר מולאטשוב: אמרו שהבעש"ט העיר על אביו

(4) פרטי הדברים ימלא כל החפץ בגליון 18 „קול וזשר“ משנת 1867, שם יספר אים ליטי לחומו אשר ראם צעינו צשצחו צשכאלע, וידע את כל דרכי הנכדים האלה, שהאחד מהם הוא עצרין גמור, וכל הנהגת המועסקים צכחצת הפחקאות צחדר העשוי על הקצר והוא ממש כעין מעשה המון הקטולים העולים לרגל לטשענסטטקאו.

(5) יסלחו לנו החסידים, אם לא נוכל לעזור ברוחנו להגיד את אשר עליה צזכרוננו למקרה האות הנפלא הזה, כי אגדה (לענענדע) קרובה לזו הימה ונקוצלה צין הקטולים מהמאה ה"ג עד המאה החולפת, כי רצען אחד יהודי מירושלים אשר חי צעת מח משיחם, וכאשר עבר ישוע צלכתו לנאגאטא לפני צית הרצען ויאצב להנפש שמה ולא נחמו הרצען, ויקללו ישוע, ומוני אז הוא ישצב כדודים צמלוא רחצי חצל וצכל ווקוס נראה צעת אחת. ולפלא כי צעת שחדלו הנוכרים להאזין צשוא נחטה זה ויכחד היהודי הנווד מן הארץ, מלאו החסידים לשצח צזה מועלת צדיקס צקוס, לא צמורת עונש וצכח קללת משיחם, רק צעולס קדושחו ומופתיו. ואנחנו לא נאצב צזה להשפיל כבוד המוקדש, רק להראות פחיות מוקדשו הצודים, אשר רוצס היו יושצי הכפרים וצטח שמועו ספורים כאלה מפי האכרים ויקדשום צכלי להשמיע כוחם צשס קדושם ויסי לנס. —

שנחנו לו מן השמים נשמה קטנה שאין במעט בדור כמוה לקטנית
והוא הנביא אותה למעלה התנא רשב"י. ויספר על ר' יחיאל רום
קדושו עוד טרם נתגלה, שהיה מלמד בכפר ובא אצלו ארון אחד
עם הארונות שלו לשחק בהקדוש הנ"ל (הכחשה הן כדי ריבוי, כי
אמרו שאירע לו כזאת טרם נתגלה, ומה מצא הערל לצחק ביהודי אחר
העם), ע"כ העמידה עצמה האשה נוכח עיניו בגילוי הדת ובשרה, וכך אשר
השפיל עיניו והעצימן, סבכה היא אותו מכל צד (אפשר שתאבה
אשה ארון לעיני בעלה והיא יסכים לזה להתיצב חשופה שדים לפני
איש יהודי ???!!) ורק כציירו במחשבתו כי היופי נחווה מטפת
הזרע היוצאת מן המאכלים, רק אצל ישראל נמשכה ממאכלים טהורים
ונקדשים ע"י הברכה, ואצל אומות העולם ממאכלות אסורות ובזרות
זאת, כי יפעה הארונות יוצאת מדברים טכוערים, התחיל להקיא, עד
שגרשוהו מעיניהם.

ב

חומר מגזע שטת הבעש"ט.

ידוע בחכמת הרכבת הצבעים, כי אם נקה שני צבעים נוזלים שונים
ונכללם יחדו בר בכדיצא צבע אחר הרחוק משניהם, כן גם בהתבולל
רוח שתי שטות שונות לאחת הצא שטה חדשה שונה במראיתה
ובתכונתה מיסודותיה. היהודים כנפות ווהאלין וביותר באוקראינא לא
היה להם לפנים כמ"ט שום שטה חזקה, כי חזון הוגי חורה לא
היה כל כך נפרץ והעם כלו נשאר בלי צבע, כל מעשיהם ברה היו
סצות אנשים מלומדה, וע"כ היו עלולים ביותר לקבל שפעת השטה
החדשה בעצם צבעונה. לא כן הליטיים (כאשר נדבר אודותם
בפרטית להלן), צבעם היה ניכר, כי החורה ורגשות האמונה בידיעה
פנימית מעוזם, וע"כ כבר היה להם לקבל צבע השטה החדשה,
ואלה אשר אחזה בהם התערכה ביחד עם מושניהם הקשורים בנפשם,
וע"כ נצמחה בקרבם שטה חדשה—שטת חב"ד, הרחוקה מצד אחד
מדרכי המתנגדים ועד הבעש"טנים לא באה. גם כספרי תולדות
קדושי חב"ד נקל לראות מדרגתם הנעלה על הסירי דרומית מערכית.
מיסד הכחה הזאת הוא איש נעלה בכשרונותיו ויראתו את ר'

כתמים מו"ה שניאור זלמן הנודע בשם „הרב“. עורנו נער כבית
 אביו ר' ברוך, בארץ רוסיא הלבנה בעיר לאונע, וכבר נודע לתהלה
 למופלג בתורה וחרד לדבר ר' ולא פסק פימיה מגורסא בשקידה
 עצומה, עד שבהיותו בן ט"ז כבר נמר את כל הש"ס עם המפרשים
 הפוסקים ראשונים ואחרונים. מהשלחן ערוך אשר סדר נראה ברור כי
 היה באמת גדול בתורה ובקי בפוסקים; ומסדר התפלה אשר ערך
 עפ"י נוסח ספרד נקל להבין אומץ לבו וטהור רעיוני, וכן יעיד
 ספרו „תניא“ על עומק הזכות רעיוני בנסתה, כאשר נטה אחרי
 שטת הקבלה, לאשר רוחו נשאו לבוא עד חקר סתרי התורה. עוד
 בבחרותו אחרי מות אביו שאף לשמוע לקח מפי הרב המגיד ממע-
 זריטש. רק בין כה וכה לקחו עשיר אחד לו לחקן, ולא ארכו הימים
 ויעזוב את בית הורגו וילך לבקר את הרב ממעזריטש. ויהגדר שם
 כמה שנים ויהי הצעיר מהלמידים, ולאחר פטירה המגיד שמש את
 הרב ר' מענדיל מוויטעפסק וילך עמו יהודי לארץ הקדושה, אך
 בכואו לסטמבול חזר לביתו (לדברי חסידיו נגלה אליו בהלום צדיק
 אחר מיטני עפר בסטמבול ויהגדרו לשוב) ויהי לקדוש בלאדי.
 בעת ההוא יצא הנאון האמתי ר' אליהו טווילנא, אחד גדול
 מרבנות גדולי אנשי שם בישראל, ללחום בזרוע עוז נגד שטת
 הבעש"ט והלמידים המגיד ממעזריטש ויחשוב אותם לנצר טבת הש"צ.
 וכה גברה המחלוקת, עד שהתאספו גדולי ליטא לוויילנא ויועצו יחדו
 לשלוח ציר מיוחד (את הרב מפינסק ר' אביגדור) לפטרבורג לדבר
 ושטנה על כת החסידים בכלל לפני הקיסר פאוויל ועל הצדיקים
 והנודעים בשם בפרט (ובראשם הרב ר' שניאור זלמן ז"ל) לאמר: כי
 ישנו ממנהגי ישראל ויבהרו להם דרך אחרת ויתעו את העם לנצלם
 ולאסוף הון (והחסידים אומרים כי הלשין עליו שחפצו למרוד במלכות,
 הוא שולח מעות הרבה לא"י ובודאי חפצו לקנות לו לב הסולטן).
 יצו הקיסר להביא לפניו (?) את רש"י לחקור שרש דבר, והוא עורנו
 בלאונע. וכפי ספורי החסידים בעצמם קבצו כסף רב ולקחו עשרה למאה
 מנדוניא של הצעירים ושלחו לפ"ב לשהד את השרים אשר נמנו על
 החקירה והדרישה ועל בית הסוהר אשר היה הרב אסור שם, ויוסיפ
 עוד נזומא, כי הקיסר בעצמו בא כמתחפש לדרוש מפיו חקר דבר.
 ולדבריהם נשא חן בעיני הקיסר והשתעשע עמו כמה פעמים וינסהו
 בחדות במחקרי חכמה, והצליח הרב להשיב לו על כל כהונן. תקצר

היריעה לפרט את כל הנסים אשר יגזמו החסידים, עד שמעידים: כי פעם אחת בא הרב (מבית הסורים?) לחצר הקיסר ועלם אחד הכה בשרכיטו על בגדי הרב ויבך הרב מאד לאמר, כי ביטוי יהיו ישראל נחונים בצרה. אך זאת יורו בעצמם מחבבי הרב, כי שלחו מפ"ב מרגל ר' ליב יאנוויטשער, בן אחותו של הגאון, ויהנו לו כסף רב, והוא התחפש כעני הגון השואל עזר להשיא את בתו ויספחהו הגאון אל בית מדרשו. וכה הצליח לדעת כל מועצות מהקוממי הרב ויודיע את כל אשר שמע לר' מרדכי לעפלער בפ"ב, ויהמהמה שמע כחצי שנה וראה כל המכתבים אשר נשלחו לר' אביגדור עם הכסף וגם תשובותיו אליהם: למי ומי נחן שוחר וכי ידם על העליונה. ויהי היום ויודע לו כי נרצה הקיסר להרב, כי יתן תשובותיו בשפה עבר, והחוקרים יצוו לנוצרי מבין השפה להעתיקן לרוסית, ונשלחו לוילנא לפקיד (ר"ג) רעקטאָר, אך לא הניד כאיזה בית פקודות, בטח הוא היה דירעקטאָר ראשי מב"ס או צענזאָר) וישחרו מחנגדי הרב את הדירעקטאָר כי יתנם לקרוא את העתקתו ויבינו כי באופן זה ינקה מפשע, ויתעצו מה לעשות. אז הלך ר' ליב להדירעקטאָר ויתן לו 2000 רוב"כ שלא ישנה סגנון העתקתו והבטיחו השר לעשיה חפצו. ולמחרת באו הצד שכנגדו ויאבו לתת לו ג' אלפים רוב"כ ולא קבל. ור' ליב ישב כהדר השני ושמע איך הפצירו בו להקן בהעתקתו לרעת הרב. רק לבלי יוסיפו לפנוע בו נאות להם ועשה כמרמה, כי הראה להם ביום מחר העתקה אחרת כהפצם ושלח לפ"ב את הראשונה. אז שב ר' ליב לפ"ב והרב יצא מבית כלאו י"ט בסליו (איזה שנה לא נזכר) וקבעו החסידים את יום י"ט לוי"ט. — אחר איזה שנים, היה מוכרח (?) הרב להיות בפ"ב באיזה עסק שייך להכלל (איזה לא נאמר) והקיסר פאוול לא ידע מזה (האם יודיעו להקיסר מכל הבא אל הכירה?) ואחר ימים אחדים נודע להקיסר במקרה, כי שאל איש עברי סוחר מסטאלין, אשר יצא לשוח בגנו, על הרב והוא השמיעו כי נמצא בעיר. וייתר להקיסר (לא כאשר יספרו המנומים, על אשר לא בא אליו, רק כהודעה כותב שבחיו) כי ידע שכל שריו יאהבו (?) את הרב ויירא פן יעשה קנוניא עם שרי המדינה (אם אמת נכון הדבר, מוכח כי רק מליצות השרים אשר נפתו לזהב החסידים הצילו את הרב, וכלב הקיסר נשאר טינא עליו). וישלח הקיסר לקרוא לו וכל התנצלותיו לא הועילו לו, כי הושיבו כמשמר. — לרבני החסידים ידע הרב שלשים יום קודם מיתו

כי ימות הקיסר; והקיסר אלכסנדר הראשון הוציאו לחפשי (ר"מ כסליו) ויהן לו רשיון לנהוג הרבנות ביד רמה ויחכבהו (לפלא כי ההסידים ברוב קנאתם להרים מעלת קדושם יאמרו עליו דברים שאין לקבלם. היאומן כי הקיסר אלכסנדר שאל את הרב להגיד לו מי היו הקושרים על אביו? והוא נלה לו! — כמה וכמה הקישים יוכלו המתנגדים להוציא מזה?). ויהן בברוח הרב מטלחמת הצרפתים (בשנת 1811, כאשר הלך חיל נאפאלעאן למאסקווא), כי היה נאמן לממשלת רוסיא (יהחסידים הוסיפו, כי התפלל שלא ינצחו הצרפתים, פן התרכה האפקורסיה), נגד הרב ר' שלמה מקארלין שנטה אחרי הצרפתים. ולמען לא יתגדלו זה לזה בתפלהם התראו פנים והחליטו ביניהם שמי מהם שיקדים עצמו להקוע שיפר בר"ה הוא יהיה המנצח, ויהי ר' זלמן הוריו ונישכר. ולדבריהם הרגו הקאזאקען את ר' שלמה (אולי נידע להממשלה כי הוא נוטה אחרי הצרפתים; אף כי כבר הוא להאמין; כי היהודים ומכ"ש הרבנים היו בכל עת אמונים למלכם), וכאשר באו הצרפתים לראבראונא כיום השבת הרגיש (?) נאפאלעאן כי הרב מתנגד לו (היש ממש בדברים אלה? מלכר אם היו שם מלשינים), כי נשמעה הכמתו בין האימות (והשמיעה הזאת עשתה לה כנפים עד כם הקיסר נאפאלעאן?!) ויחקור אחריו וידע לו כי הרב יושב בלארי. "ע"כ כרח הרב כיום השבת עם כל כני ביתו עד קראסנע מקום שם היל הרוסים נחתים ויהן עצתו לשר המצביא לנטות מפני חיל הצרפתים (שר רוסיא ישאל וישמע עצות רב עברי?) והרב העתיק מקומו לכפר סמוך למאסקווא וינבא כי שם התי מפלת הצרפתים (האם יודעים הרוסים למי יאחה תודה על נצחונם?) משם נסע לכפר סמוך לחארקוב ושם נאסף אל עמיו בשנת תקע"ז(?) ונקבר בעיר האריץ בפלך פאלטאווא.

כל שופט מישרים, אם איננו מבעלי דעה קדומה לחשוב לעין פדילי נגד ההשכלה למצוא דבר טוב בהולכים בשטח הקבלה, והיה בקראו בשום שכל בספרי הרב ר' שניאור זלמן ז"ל יורה כי הרב היה אדם גדול מלא תורה ובקי בכל התלמוד והפוסקים ראשונים ואחרונים, ובכינה רחבה העמיק חקר להוציא דין אמת לאמתו, כאשר יעיד היש"ע שלו שכתב בשפה ברורה ויכריע בין חלוקי הדעות להוציא הלכה פסוקה, וגם בנסתר לא עזבהו שכלו הן ויושר הגיון, ואם אהז בשטח הבעש"טנים, בכל זאת לא גברה

עליו כל כך כח ההויה אשר שלט ביהר הדכקים בשטה זו, כי
החאמץ ללכן ולצרף המושגים עפ"י הקישים ומופתים, להחאים יסודי
הכמה הקבלה עם עקרי ההורה ודכרי חו"ל וכללי הגיון ישר עד
מקום שיר שכלו החרף מנעה. וכל זאת ברוח נאמן ולב טהור, כי
שאף להשביע בצהצחות האמונה הטהורה נפשו ולכוא עד הכליה
חקר דת מורשה קהל יעקב. כן ניכר מסדר ההפלה (ספרד עפ"י
האר"י ז"ל) אשר כוננו ידיו, אומץ רוחו העשוי לבלי חת, כי שלח
ידו כמטבע שטבעו המקובלים אשר לפניו וימחוק מספרו זה את
הפלה "לשם יחוד" לפני כל ברכה ותחנה ועשיית המצוות, ויעשה
שניים רבים ומהוכחים בנוסח ההפלות, עפ"י כללי הדקדוק ושמוש
הלשון ויושר הגיון. ועל כלם עזו רוחו להרים חרמש על כל הפיוטים
עד כדי השאיר שריד, אשר עמלו לריק גדולים חקרי לב, יראים וכן
שלמים לעשות ולא עלה בידם, והוא הצליח במפעלו זה וכדומה
בשניים רבים (רעפארמען) אשר עשה כגדול ונשא (אויטאריטעט)
ברוב חכמה ובשרון, אך לא בגאון ושאון, רק בחום וענוה. מכל אלה
נוכל לשפוט בצדק, כי לו הקרה ד' לפניו בימי נעוריו, בעת אשר
שאף להרגיע רוחו במושכלות ההורה, לכוא בהברת בעלי הגיון
ומחקרי פילוסופיא—כהרמכמן, ויהן לבו הטהור ותכונתו הרחבה
להעמיק בחכמות הטבע והנפש עפ"י כללי ההקירה ההגיונית, או
אז נחשב בין המצויינים שבמשכילים. אך נוסף על כל כשרונותיו
היקרות, הלא נשתומם על מדותיו הרמות והנשאות אשר התאחדו
בו, עד כי בצדק נוכל לומר עליו שהיה בעל נפש טהורה ורגשות
עדינות, ירא וחרד לזכר ד' בהמים, אוהב אמת ודובר שלום לכל
הנכרא בצלם ומוקיר מעלות כל איש, אף של מהנגדיו, ומלכד זכות
עליהם, וענות רוחו ניצצה כשיהם יקר בעטרת תכונתו הנשגבה,
כאשר יוכיח מכתבו לאותתיו בוויילנא, הנדפס בס' "מצרף העבודה"
(זיטאמיר תרכ"ה). הלא ראינו איך ררף הגאון מוויילנא ז"ל את
הרב עד חרטה ויסגרתו ביד הממשלה הגבוהה להושיבו בכלא, ובכל
זאת לא פגם בכבודו ולא השפיל גאונו ובתכננה יחירה התחנן
לפניו ויכיר רום ערכו ולמד זכות עליו. מן המכתב הזה נלמד לדעת
כי נסע בכיוון לוויילנא להתראות פנים את הגאון להתנצל לפניו
ולתהיכח עמו לבדר וללכן טענותיהם ומישניהם וכלב נאמן הפץ כי
אם ינצחו מהנגדו כראיות נכוחות יורה על האמת וישוב ממהשכותיו

וכל מנמתו היתה להשלים את מחקומפיו. ואם אמנם הכלימו הגאון פעמים ויסגור הדלת בעדו, וכאשר הפצירו בו אוהביו להתו לבוא לפניו דחה אותם ואחר יצא מן העיר ויהמהמה עד צאת הרב מוילנא, ואח"כ נסע לשקלוב ויהחנן לפני רורפיו לעמוד עמו לוויכוח, ולא נאותו לו, ואף שהבטיחו שלא לעשות לו מאומה, הרדיפוהו מנוחה הדריכוהו, כי הלו עצמן באילן גריל—הגאון החסיד (כה יכנהו הרב במכתבו זה), ובכל זאת לא נטר לו איבה ויצדיקוהו בלכו ולפני אוהביו וכה דבריו: „ובאמת אנו דנוהו לכף זכות להיות כי נחלט הענין אצלו כהחלט גמור כלי שום ספק ספיקא בעולם ונגמר הדין אצלו עפ"י גכיות עדות רבים וכן שלמים המיהזקים בכשרות לאדם הרואה לעינם ועפ"י כששמע איזה ד"ה מהסרסור הירוע אשר יפרש את כל זה, לא השקיף בהשקפה לטובה ולהפך בזכות, כי אולי הסרסור שינה כלשון קצת, וירוע כי בשינוי לשון קצת ישחנה הענין מהפך אל הפך ממש כו'“. מכותלי המכתב נזכר שהוא יצא מעט הרב, אך חבל שאין עליו פרט השנה לרעת באיזה זמן נכתב (כה דרך המוציאים לאור ספרי הקדושים שאינם מקפידים בזמן ובמקום). אך כפי הנראה נכתב אחרי אשר כבר נשא וסבל רכות ממשטיניו עד אשר חשב ללא הועלת לשמוע מועצות אוהביו אלה לבוא להתוכח עוד עם הצד שכנגדו, ואחר שהתנצל לפניהם עפ"י דין יאמר: עאכ"ו בנידון דידן לאחר מעשה רב ועצום, רעות רבות ועצומות שנעשו לאנשי שלומנו במדינותינו ליטא ופרייסען עפ"י גילוי דעת הגאון החסיד ביחוד להלמידיו והברא הברא אית ליה, ואני ראיתי בעיני אגרת אחת מאחד שבת מידיו שבק"ק ווילנא כשם רבו דברים שלא רציתי להעלות על הכתב מפני כבוד התורה. והנה מכותל מכתבם של מעלהם ניכר וטובן אלי שכל זאת לא נעלם פוסעלחם, נוכח פניהם היה, רק שעיקר סמיכתם על ב' אנשים חשובים שיהיו מכריעים הדין עם מי וכו'. ולא מהכמה שאלו ע"ז, דודאי חשיבותם בלא ממש חשובה קמיה להכריע דעת הגאון החסיד אשר ישם בפי שלוחו ר' סערי', אשר יאמר הכל כשם רבו ורא לא מדעת עצמו וכפרט בכיאר ס' ליקוטי אמרים (הניא ח"א) ודומיו, אשר יסידהו בהררי קדש הקדשים האר"י ז"ל, ולפי הנשמע אין במדינות ליטא מי שירום לבכו שלא לבטל דעתו מפני דעת הגאון החסיד ולאמר בפה מלא אין בפיהו נכונה ח"ו, כ"א במדינות הרחוקות כתוגרמה

ואיטליא וירוב אשכנז ופולין גדול וקטן, ובזאת הפצתי באמת וכפרט בענין האמונה, אשר לפי הנשמע במדינותינו תלמידיו, אשר זאת היא תפיסת הנאון ההסיד על ס' ליקוטי אטרים ודומיו על אשר מפורש בהם פי' „ממלא כל עלמין וליה אחר פנוי כיניה“ כפשוטו ממש, ובעיני כבודו היא אפיקורסה גמורה לאמר שהוא ית' נמצא ממש בדברים שפלים ותהוונים ממש, ולפי מכתב מעלהם ע"ז נשרף ספר הידוע, וכפי' מאמרים הנזכרים יש להם דרך נסתרה ונפלאה, ומלא כל הארץ כבודו היינו השנחה וכו', ומי יתן ידעתיו ואנההו ואערכה לפניו משפטינו להסיד מעלינו כל תלונותיו וטענותיו הפי' ליסופיות אשר הלך בעקבותיהם לפי' תלמידיו הנ"ל להקור אלקות בשכל אנושי וכאשר קבלתי מרבותי נ"ע השוכה נצחה על כל דברים, ואם יקשה בעיני לחזור מדרכו אשר גדל בה מנעוריו ולא יתקבלו דבריו בעיני כבודו, אז כמקום גדולתו ההיה ענותנותי לבאר היטב כל טענותיו אלינו בנידון אמונה זו הרוח על הלוחות ככתב ע"י הד מן קמייא דקיימין קדמותי ויבוא עה"ה בכבודו וכעצמו, ואני אבוא אחריו ומלאתי את דבריו להשיב על כל טענותיו נ"כ כהוב וחתום בחי' ושני הטככים ירפסו וישלחו לכל הכמי ישראל הקרובים והרחוקים שיהיו דעתם בזה, כי לא אלמן ישראל מאלקיים וימצאו רבים וכן שלמים בדעת חזרה ודעת נוטה להכריע ולא ישאו פני כל איש ואחרי רבים להטות, ובוה יהי שלום על ישראל".

והולך ומבאר בקיצור עיקר המחלוקת בכיבוד העלעות ניצוצין מהקליפות כו' שלא נזכר אלא בקבלת האר"י ולא במקובלים שלפניו וגם לא בהנהיג בפירוש, ואומר : וידוע לנו בכבוד נמור שהנאון החסיד נ"י אינו מאמין בקבלת האר"י ז"ל ככללה שהיא כלה מפי אליהו ז"ל רק מעט מועיר מפי אליהו ז"ל והשאר מחכמתו הגדולה ואין חיוב להאמין בה כו'. וגם הכתבים נשתבשו מאד כו', ולאיש אשר אלה לו משפט הברירה לבחור לו הטוב והישר מכל כתבי הקדש הקדשים האר"י ז"ל לאמר שמועה זו נאה והיא מפי אליהו ז"ל וזו אינה מפי אליהו ז"ל. מה נאמר ומה נצטרק לפניו, וגם אם יאמר איזה פירוש בכתבי האר"י ז"ל שלא כפירושינו, כל מי שיש לו מוח בקדקדו יבין וישכיל שכל מי שאינו מאמין באיזה דבר לא אדון הוא בדבר זה לדון ולהכריע, רק המכריעים יהיו גדולי ישראל

המפורסמים כו". כן ישקיט רוח מעריציו לכלי יערכו מלחמה במהחרים בהם, וכה דבריו בסוף מכתבו: "ואודות השריפה אשר שרפו ספר הירוע, לא לכם לריב את ריב הבעש"ט וצלה"ה ולעורר מדנים ח"י, לא זו העיר ולא זו הדרך אשר חפץ בה ד', וכעיניכם זה דבר חדש, אך כבר היה לעולמים. זכרו ימות עולם, כי מי לנו גדול ממשה בדורו ה"ה הרמב"ם ז"ל, אשר בארצו ספרד גדל בשם טוב הלך וגדל מאד, עד שבחיו היו אומרים בנוסח הקדוש "בחייכון וביומיון ובחיי ברנא וברנא משה כו", מפני שראו כבודו וקדושתו וחסידותו, אך בארצות האחרות אשר שטעו ולא ראו את כבודו החזיקוהו למין וכופר בת"ה ושרפו ספריו, דהיינו ס' הראשון מספר הי"ד, ברהובות קריה עפ"י הכמים גדולים בעיניהם שקראו מ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה ולא עלתה על דעתם להלות בקוצר ידיעתם והבנתם בדברי קדשו, כאשר נחבאר לבסוף ע"י הרמב"ן והרד"ק ז"ל. אך כאשר חלפו ועברו ימים רבים כו'. וכה יהיה לנו במהרה בימינו אמן".

רבות יוכל להוציא כל מעיין במכתב היקר הזה, רק מסגרת החיפזת הזאת לב תתנו להאריך בזה, כי נחוץ היה להביא את כל דברי הריבות, אשר כל החפץ ימצאם בס' "זמיר עריצים" וכיחר הספרים. אך רב לנו לעינינו לראות, כי הרב בכל נטיו להיות הבעש"טנים, שפט בהשכל ודעת על כל דבר והאמת בקש בחמים. ומאד יראב לבנו כי לא עלתה ביד המתווכים למצוא פשר בין הנאון מוילנא ובין הרב מלאדי לקרבם, כי שניהם יחדיו ברוחב חכמתם וטהור מחשבתם הצליחו בטה להישיר מעגלי היהדות אל מטרה נכונה ורצויה כד' לאנשים, לעולם האצילות ולעולם העשיה כאחד. מהראוי היה כי מלומדי עמנו וביחוד תלמודי כמד"ר החכמות כפ"כ יחקרו בהארכיונים למצוא כל דבר הריב שבין הנאון והרב, להאיר את הפרק הזה בדברי הימים של היהודים כרוסיא בכלל והחסידים כפרט.

דרכי החב"ד שונים מאד מדרך חסידי פולין. האותיות בחב"ד יזכר לומדים מופלגי תורה ובה יהגו חמיר וביניהם חכמים מחוכמים מעורבים בין הכריות ולאמונה נכרו בעולם המסחרי. גם המה יספרו פלאות מקדושיהם, אך לא כהבלי חסידי פולין. צדיקיהם לא יעשו צדונות, אף שגם הם יקחו כסף מאת מכריהם; וכל הנהגתם שונה

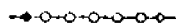
מטנהגי ההסידים בגלילות אלה.

יסוד שטח הרכ בקבלה בנוי על דרך הבעש"ט, ורק הוא מפרש באופן אחר את כוונה הבעש"ט ונוטה מעט מתלמידיו הפילניים, ואין כאן המקום להאריך בענין הזה, רק זאת נראה כי הוא עשה את למוד החורה עיקר וע"י יגיעו להכנתה כרוחנית ובסוד וע"י העבודה זו תפלה ועשיית המצות ימשך אור מלמעלה למטה, וכעזר העיון והמחשבה וההרהור יעלו ממטה למעלה והזיווג עולה יפה. אחרי מות הרכ נמשה בנו ר' בער לקדוש. ובדורנו זה היה רועה עדר החב"ד הרכ המאוה"ג ר' מענדיל מלובאוויץ שנאסף אל עמיו זה מקרוב ובניו יכהנו פאר אחריו. רק כפי ששמענו נטו מעט בדרך אביהם ויהלו לעסוק בפדיונות ולקחת שכר בעד כל תפלה כל תהנה, והגדול שבהם ר' ברוך שלום החל לנסוע בגלילותינו לאסוף כסף, וישחמש בפקקי רפיאות שיש בידו מרופאים מומחים להעלות אריכה לחולים ככל העולה על רוחו. ואם יצליח כאחר ממאה יקדש בעיני ההמון, אף אם יוכל להיות כי ביתר הצ"ט שנה ברואה, מי יזיד לענית כחישו בפניו.

לפלא כי בכל ספרי הפליאות של הצדיקים ובסדרה"ד הח' ובשה"ג הח' לא נזכר אף צדיק אחד מהחיים אהנו היום, כאלו באמה נאמנו דברי העם "אחרי מות קדושים", או בחפצם לגום ירחיקו עדותם. והמה לא ידעו כי מבלי משים ילכו בעקבות הקטולים אשר יקדישו (קאנאניזירען) את המצוינים שבכניהם ומקנאיהם אחרי מותם. רק באחת יבדלו מהם: אצל הקטילים רק לאפיפזר ופמליא שלו המשפט להרים למעלה קדוש את הישר בעיניהם, ואצל החסידים די בהסכמה איזה מקנאים האומרים "קדוש" והחמון עונה אחריהם "קדוש וברוך" ויחלו לרוץ אליו וצורר כספם בידם להריקו אל תוך כליהם, ומה גם אם הוא נצר מגזע קדוש שוכן במחוזים. ולמען הראות עד כמה גדלה פחזות הסופרים האלה נביא פה לדוגמא: בעל שם הגדולים הח' יספר באות י' (דף ל"ו, סימן רע"ב) על הרכ המאוה"ג מ' יצחק אב"ד וראש ישיבה דוואלצ'ין ז"ל כי אותו ואת הרכ ר' מענדיל מלובאוויץ (שחי עוד בימי הרפסח הם' בשנת תרכ"ד, וע"כ לא נזכר במקיטו) בחרו ראשי עדת ישראל מגלילת פולין (?) ורוסיא (!) לשלחם לפ"ב להמליץ טוב על עמנו לפני הקיסר יר"ה (גם פה טעה הסופר אנב ריהטא, כי לא בימי אדוננו

הקיסר אלכסנדר יר"ה החי אתנו היום לארץ ימים, רק בימי הקיסר
ניקולי ע"ה שנפטר בשנת 1855, וע"כ הר"ה יר"ה אינם במקומם), ור'
הצדיח דרכם ונישאו חן בעיניו והושיט להם כנפי חמלה ודכריהם עשו
פרי". והוא שקר מוחלט כידוע לכל. אמח נבון הדבר כי נכחתי גדולי
ישראל אלה מאת קהלות יעקב כגלילותיהם ללכת לפ"ב, אך לא כעין
צירים משילחים להקיסר, והמה לא ראינו ולא דברנו עמו דבר;
רק במצות הקיסר נקרא ועד רבנים לפקח ולעין בעסקי היהודים
לעשותם מוכשרים להיות אזרחים מועלים בארץ ולא ינורו לבושה
בסכת מנהנים חדשים והרגלים קדומים ודעות חפלות מעד יתר עמי
הארץ, ובפקודת הקיסר"ה בחרו כל הגלילות צירים מקרבם (מפלג
ארץ רוסיה החדשה ובסביבתן נשלח הרב השלם ר' בצלאל שטערן
נ"ע הדירקטאר של ביה"ס מפה, ומוואלהיניען נשלח הנביר הנכבד
ה' ישראל היילפרין ז"ל וכן מיחר הארצות ומגלילות ליטא ורוסיה
הלבנה נשלחו שני הגאונים הנ"ל). לפני האספה הראשונה (תר"ו)
הוצעה מאת המזכיר בשם שר ההשכלה על אודות הכנה בחי ספר מדרגה
א' וב' ובמדר"ר לרבנים ולבקש לכסף מוצא והם החליטו לעשות ב"ס
ע"ח מכס הנרות אשר הסכימו להרים מישראל. כן שאהם על ענינים
אחרים אם הם עקריים לאמונה ועל פיהם יצאו או השני פדקים
כדבר אהבת הקיסר"ה וכבוד העמים, ונדפס חנ"ך, רמב"ם והסדר
וספרי למור עם תרגום אשכנזי, ואח"כ היו עוד ג' אספות רבנים,
רובם אחרים (בשנת תרי"ג נשלח מפה ה' ר' אליהו כערנשטיין,
בשנת תרי"ז ה' ר' זלמן הורוויץ נ"ע ובשנת תרנ"א הרב האברך
שגמר למדו בבית מדר"ר הרבנים בזיטאמיר ר' צבי בר"ץ), ונשאלו
בענינים רבים אחרים. ולהם לא היה המשפט להציע שום דבר, רק
להשיב על השאלות שהציעו לפניהם. ולא עלה כמעט על לב אחד מהם
להחיצב לפני הקיסר, לא הראשונים בימי הקיסר ניקולי ע"ה ולא
השנים האחרונים בימי אדוננו הרחמן אלכסנדר השני. ואך לא בוש
הבדאי הזה (בעל שה"ג הה') להכחיש את החיים, הזכרים את כל
הענינים המפורסם בארצנו כמעט לכל בני הדור החי. ומעתה נוכל
לדון ק"י, ומה אם בדברים הנודעים ומפורסמים שנעשו בימינו יעיו
לכזב, מכ"ש בענינים שכבר היו לעולמים ובעלי המופת ואנשי דורם
כבר ספו חמו ואין מי יזוכרם על פניהם. יפקחו המון העם

והחסידים המוכים בסנורים את עיניהם לראות איך ישתמשו הרמאים
האלה בקלות רעתם לרעה להתעוהם להאמין בשוא נהגה.

כא

חומר שני מוגזע שטת הבעש"ט.

אחר תלמידיו הרב המגיד ממעוריתש המוכהקים ושל ר'
ארימלך מליזענסק היה הרב מ' יעקב יצחק הלוי הורוויץ מלובלין,
שהיה טפורסס גדול בפולין, עליו אמרו החסידים כי משמיה האנשים
שהנישו לו פתקאות כתובות הכיר מעשיהם (1). כן יספרו עליו כי עפל
להביא את הגואל אלא שלא היה הדור ראוי לכך. ונראה כי על זה
סמך הכחור המופלג יחזקאל בן הרב המגיד מקאזמיר אחד ממקורביו
הצדיק. ויהי היום ויאסוף הקדוש את תלמידיו להמתיק סוד (כנראה
בענין ביאת הגואל) ויבוא גם הטגיד מקאזמיר כהוך הקרואים ויקח
את בנו עמו. אבל הצעיר הזה, אף כי למד כבר הכמה הקבלה, אך
לא נחה רוחו ממנה ויט לדרך ההשכלה, ולמען הונתה את בעלי ההויה
העצומה הערים לכתוב מכתב על קקף צבי בשמות וצרופים וככתב טלכים
(כשיחה החסידים) אל הרב מלובלין לבשרו ביאת הגואל וכי הוא נבחר
למשיח בן יוסף, ע"כ יצא על הרי גאראיעץ ויהקע בשופר של איל,
לקבץ את נרחי ישראל להובילם לירושלים. את הטכת ההוא חתם
בחוחם עם שם הויה שנתן לעשות אצל מחוקק נוצרי. וכאשר היה
טן הכאים בעקבות אביו להדר הקדוש, החב את המכתב באמתחת
בגד השכת הלכן של הרב. ויהי בההיצב הרב לקבל פני השכת
בהתלהבות וישם ידו באמתחתו ויוציא את המכתב ויחמה מאין כא לו!
אך הלא מוקצה הוא ויניחהו בקרן זוית. אחר קבלת שבת וכבר ידעו
מזה כל המקורבים ויתלחשו איש אל אחיו, וממתרת נורע הסוד
ההוא לכל החסידים ויאמינו כי נפלה פתקא טן השמים לבשר דבר

(1) זוכר חני, שציתי שצתי על שלמן חומתי זלובלין ספרו לי, שפעם אחת
זא חליו חים עסיר והקריצ לו פתקא: שמו וסס חמו וסייס „עס כל צניחשפחהו“
וקרה הרצ צקול „עס כל צני משפחתו (סח' צקמן) ומקרו ומלחו כי זלוחם
נפחם לבו לנכדית“. — אך צעת הסיה שחלתי: „מי ערצ לי, כי נס חס חמת
דבר, חס לא לחש לו הנצחי מקורס דרכי כאיס“? ויחפלו החסידים לצלטי.

להצדיק. אך עוד לא ידע איש חוכן המכתב עד אשר בא השמש וימהר הצדיק ויקצר בשלחנו ואחר הברלה החלו מקורביו להתכונן על המכתב ולא עלתה בידם למצוא עצה ותחבולה לפתוח את הכתובה מבל לשכור את ההותם עם השם, ויפחדו לקרוע את הקלף, כי ראו עליו שמות וצרופים, עד כי קראו לאברך אהר מהיר, ויקלף את הקלף ויחצו לשנים, מחציתו התחתונה נשארה עם הכתב והעליונה עם החותם. בקראם—נבהלו לראשונה, אך אחר כן הבינו כי בצדיה נעשתה זאת. לפי עדות החסידים אמר הצדיק על הלועג הזה (כי לא ידעו מי הוא, ולולא ספר בעצמו אח"כ כאשר שטענו מפיו באונינו) לא ישרים שנחו. אבל היא חי (ואולי עודנו עור כחיים), רק עיפה נפשו לשאת מוסר אביו ורוחו נשאו לבקש חכמה ודרור, ובראותו כי בשבתו כחוך עמו ימצא מעצורים על כל שעל, ע"כ המיר דתו והיה לצענוצאר בווארשא ונתנדל מאד בעיני הממשלה. אך לא זרה רוחו לעמו, אדרבא המליץ על היהודים טוב בפיו ובעטו ונדפסו ממנו חבורים אחדים בשפת פולניא להראות תכונה היהודים הטובה (בהיותי נער קראתי ספרו האחד „תא חזי“, ספור הלצתי מדרכי היהודים). כימי המרד 1831 היה בקושרים וע"כ ברח לכריטניא ויבוא בחכרת המפתים מכנסת האנגליקנית. כאשר שטענו אח"כ שב כסוף שנותיו לחיק היהדות. —

להקדוש מלובלין נסעו אלפי אנשים מרחוק ומקורב וגם בעיר היו לו מעריצים, אבל גם מתנגדים ומתקוממים רבים. הרב הנאון ר' עזריאל הלוי איש הורוויץ (הנקרא „דער אייזערנער קאָפּף“) לא אבה להכיר קדושתו והרב המגיד המפואר איש ליטא (שכחנו שמו) דבר רתח נגדו (2). ויהי היום ותמת אשת ר' יעקב יצחק הזקנה

(2) למען דעת תכונת המגיד הצדיק חתים הסוף, עלינו להזכיר קצות דרכיו. הוא לא לקח מיד איש פרטי מוחומה, לא שבר פסקים ולא רח"ש, והסתפק בשמנה זכו' לשצוע מקופת הקהל, ועסק צמחםר כלי צית יסנים וכאשר וקנה כסף או ספסל מחדון, נשא אוחו על כתפו לציחו, לשוא עמלו נוסאי סבל לקחתו מידו, כי לא אבה כי יעצדכו אחר צלי מחיר, וכה הי צממוס גדול עד כי לצט צנר עליון מוחטוה פשמן עז שמור. וכאשר צקש לדרוש צרצים הלך צעממו צמחצות קריה, וקרא: כל הספן יצוא אל דרשתי. ויהי היום ויעללו הקטולים עלילות דם על יכודי שעלישטט ויתחום צמחסר צוזמושטט, וכאשר ראס המגיד מלוצלין כי

ויקח לו בתולה יפיפיה מלעמבערג ולהקופת הימים ילדה לו בן ויקבצו כל הצדיקים והחסידים לחוג את יום בריה המילה ביום השבת ויתאספו לבה"כ הגדול. בהוך כך עלה המגיד לפני אדון העדות ויצעק: מה החרדה הזאת אשר חרדתם? האם מעשה נסים הוא? לו ילדה אשתו הזקנה להצדיק, או אז היתה זאת דבר יוצא מן ההרגל, אך כאשר הוגיד בן מבתולה צעירה מה ככך? — כן היה לו כיבוד יחד עם הרבי, אשר בהתלהבותו הגדולה געה ורקד בשבחו על הכסא של אליהו. ויקרא אליו המגיד: „איציקל (המגיד) לא נתן לו גם כנוי הכבוד ר'“ מה אתה צועק ונרתח? מה ראייה ולא אראה גם אני? — מזה נקל להבין, כי לא נברה יד ההסידות בעיר וכי רבו המתנגדים המחזיקים בידי הרב ר' עזריאל ובידי המגיד הדייט. — כליל ש"ת תקע"ה החבור הצדיק בחדרו ביצוע השני אשר בביתו וההלון האחד היוצא אל רחוב היהודים הרחב היה פתוח ונמוך מאד אל הקרקע, ויהי כנוח רוח ההתלהבות עליו וירץ בחדר אחת הנה ואחת הנה וינוע בחפזה להביט אל השמים ויאבד עמדתו ויפול מלא קימתו ארצה. האי—נקיות השוררת ברחוב ההוא מעולם מלטה נפשו ממות פחאומי, כי לו נפל על רצפת האבנים רצץ את גלגלתו וישכור את מפרקתו, אך לאשרו היתה שם נבעת רפש ויפול עליה. כרגע גבר הרעש בין החסידים אשר שש וישמחו על כום יין מלא ויבהילו את הרופאים המומהים להשיב רוח אליו כי התעלה, אך מפלתו ובעתותיו רחפו כל עצמותיו וכה התהפון בכאביו ירחים השעה, עד אשר גוע ויאסף אל עמיו בה"כ תקע"ה. החסידים אמרו כי הצדיק הוציא את ראשו בעד החלון להטיף מלאכים מרחפים בכנדם ולקרב את הקץ ויצליח השטן לבלכלו ולדהפן עד כי נפל בעד השבכה. ולמופת אמרו, כי על החלון ההוא עמד טור בקבוקי זכוכית רקים והוא כנפלו לא שכר ולא הפך אף גם בקבוק אחד ויהי לנס. גם אחרי מותו היו לו חולקים רבים בעיר, ואף אם צוה לפני מותו כי יפנו מקום סביב קברו ד' אמות, באמרו בענוה:

אין כוונת צנחנס הלך חרש לזאמוסטס ויאמר לשיפטים כי ידו צומעל ויתנוסו ציט ססורס ולא חצס לנחל חסס כשנס תנוינס, עד אשר הסעודו נכנדי לוצלין לקוליא חספט הנחשמים חנס וחחס ימדו ינח מכלחו. עליו נוכל לומר „לדיק גמור“.

„אולי חוטא אני, למה יהיה אוי לשכני“, וכן הנבילו מסביב ר' אמות. אך גבאי הה"ק לא השניחו בצואתו ויקברו בחולה אחת בתוך הר' אמות שלו. נקל לשער עד כמה נכרה שנאתם לשטתו ואיך הקילו בכבודו, כי גם בצוואת שכיב מרע הקדושה לישראל לא השניחו, להראות כי לא יחשבוהו לקדוש; וגדולי לובלין יתנאו ביותר על הקברים העתיקים של ר' יעקב פאָלאק, ר' אברהם קשיא, הרבי ר' שכנא, מהר"ט ליבלין ודומיהם. — אשתו היפה נשאת אחרי מותו לאיש ר' יצחק גאָלדרייך מבני גבירי העיר (ולא פחד להשתמש בכלי שמש כה הצדיק) והולידה לו וחיו בנעימים עד זקנה ושיבה. בנו אשר ילדה לו הרבנית הצעירה מת באביו, ועל כסאו לא ישב עוד בן יוצא מחלציו (ומני אז ועד היום לא יכול שום צדיק להשתקע בלובלין, זולתי בימים האלה ר' ליבלי איגר יחיה אשר נדבר בו להלן). כי בנו האחר ר' ישראל ז"ל וחתנו ר' שמואל (אשר ידענום פנים אל פנים) לא נהנו בכהונה גדולה. המה היו נכבדים בעדה ובביהמ"ד של אביהם, אשר בו התפללו אח"כ בחירי העיר, לא לאשר דבקו בחסידות, רק להקל מעליהם חומר ביהמ"ד של הקהל, ששם התפללו היראים החסימים אשר התנהנו בדרך המחנדים הראשונים ולא נהנו לדבר ולהשתעשע בעת התפלה, תחת אשר כביהמ"ד של הרבי היתה חירות שלמה. בעיר נמצאו אהדים וכיחוד נשים צדקניות מן הפוסחים על שחי הסעיפים אשר נהנו לפעמים כסף לר' ישראל להתפלל בעדם לעת מצוא על קבר אביו. ואשתו מ' חנה משרכת דרכי המסחר והיא המליכה צדיקים חדשים והושיבם בערים הגטנות ותמצא שכרה (3).

(3) היא הוסיפה לכסא חת ר' יהודה לוי ע"ה זלענטשטעט, (חמר שהיה מחלמידי יהודי מפסיסמחא), ומבקש לו חסה ומקדחא צחלה צחא צימים צח ר' רפאל שפירא המדפיס המפורסם, אך הצדיק הזה לא צח חליה (חסידיו חמרו כי לא נגע בצשרו למוטע מטצורו) והנצחי חליקים נסה דצר חליה צס רבו ולא שונע לו ויענה מחד וימנע ממונה כל לרכיה, ומשלח מוכחז לשארה ר' מאַטילי צר' וואָלף פֿיינוויל ציד צן ראש הקהל ר' ליצער ליזר (כי הוא לצדו היה צעיר אשר לא נפל פחד הצדיק והחסידים עליו) ויעריתו סוד להושיא מוס, ויעלו להצטיח חת הנצחי ומספור ז' נקיים ואז חנך להטטר והמרכזה מעמוד נכונה לקחסה. ומעט כן והנצחי נתן לה תכשיטים וגם כסף, צחקוהו כי מחלח חלוחו, וכאשר ראה כי חמרה לצוא ויחקרו החסידים וירדפו חמרה,

מן החיטור הוא יצאו ענפים, המה חלמידיו, אשר הלכו בעקבותיו ולא חרשו דבר כשטתו. האחר מהם היה הרב מ' יעקב יצחק מפשיסחא הנקרא בפי כל „היהודי מפשיסחא“, באמרים עליו שהוא ניצוץ נשמה מדרכי היהודי. ואחרים אימרים שלא רצו לקרותו בשמו שהוא כשם רבו יעקב יצחק.

7 והנה אף אם יסוד יהודי ממלכת פולין היה מתנגדי מחזיק בפרטי הנושנה עפ"י היש"ע כמעשה מכונה, הלא גבר בו בטאה האחרונה עד למאד רוח החסידות, והוא יפרד לשנים ראשים מימי היהודי מפשיסחא: הראש האחר יכודו הויה בשטת אחיהם הפאראזליים, להאמין במיפתי הצדיקים וכיכחם לשונה סררי הטבע כמשמעו; והשני מקורו כעצם וראשונה פלוסיפי, (יוהר קרוב לשטת חב"ד בנוגע לאהבת הדמיר והעיון, הנחשבים אצל שניהם לחוכה), אשר יצא ברבע הראשון למאה שאנו חיים בה מפשיסחא (מפלך ראאס) ומיסדו היה אדם גדול, בקי בתלמוד וכספרות האלהית והמחקר העברית, רוקח (אפאטהקער) מנוסה ומומחה ומכין מעט בהכמה הרפואה ויחר חכמות הטבע הנצרכות למכין רפאות העלה, וגם שפת גרמניא פילניא ולטינא, גבר הרוץ במפעליו, ר' בינם ז"ל; אשר ראה רבות בנעוריו ויהערב בין מפלגות שונות, רגל עסקיו בקבלנות עם המטשלה ומפקדי צבאות החיל במלחמת הפילנים 4), ורק דעת זקנותו, כאשר הם רכישו וילחץ לשבת בביתו בעירו, מקום שם שלט הצדיק ר' יעקב יצחק ז"ל (המכונה „דער יוד“) ויהקרב אליו לגרש מרבות עהותיו ולהסיר מעליו הלונות אנשי עירו, לבלי יהגרו בו. כאשר קרבו ימי הצדיק למות סמך ידיו על הרב ר' בינם ויהי למטלא טקוטו.

ויפגשו את צן ר' ליצער לויז צווצו לצדו (כי ירח לגלות הסוד לעגלון וינסג כוח את הסוסים) ויכוהו על השל ציער ויתלוהו על העץ והוא יחיד לחציו. ואף כי נמלא דם צנפות צגדי החסידים ענה הסוחר את ככל ולא נענשו ויהי למופת. —

4) אשר עסק בהם אחרי אשר ילא החוק לצלי הרשות ליסודי להחזיק אפאטהקע. זוכר אני מעשים רבים שספרו עליו צעצתו צאמושטש לרגל עסקיו וציחוד ידע אותו היטב הגביר ר' הירץ קראנאפאליסקי ז"ל אשר השתתף עמו צעסקים שונים וילחץ עמו צקאדטען, ור' צינס אהצ לחיות חיי עונג, ורק צווצו פעמים שלש צסנה לציתו עשה צחכמתו וימן מוחנת כסף להלדיק צעירו, לצלי יעמדו עליו החסידים להחריטו ולשרוף עליו את ציתו צחש.

הוא, כפי הנראה, הבין את מלאכתי אשר לפניו, ויהשוב דרכו לכונן צעדי אחינו אל עיונים מחקריים, לבלתי לכת שחומי עין אהרי מנהלם ומדריכם המלהיב את דמיונם, וכה יקרבם בדרך אמונה טהורה ומיטב הגיון אל ההשכלה הזמנית להתאים תורה וחכמה. כה זוכרים אנחנו בשחרות נעורינו, את המסלה החדשה אשר סלל הרכ הפלוסופי זה לנדרים אחריו. את חיל צבאו לקח רק, מבני עליה—לומדים מופלגי תורה ובעלי בינה יתירה, וכל בור וקצר שכל לא בא כחברתם. בחפצו, התקשרו הותיקים האלה באגודת אחיה וכמעט דבר לא היה להם עם אחרים, ואם הובילום עסקיהם להתערב בין הבריות, אך כמעט נתו מעבודתם, שבו להתרועע רק את אחי שטחם. המה בטלו כל יחרון וחלוקת כבוד ביניהם; נער וזקן, גדולים חקרי לב ופרחי תורה, עשירים ואביונים היו כרעים גמורים בני מצב אחד, כשוים בשנים וכדעת; ובחור ניכח יחיד „אתה“ (רוא) פגש עול ימים את איש שיבה. ואם כאנשי כריתם פך, מה היו בעיניהם זקנים ולומדים, רבנים ובעלי כהים אחרים? ע"כ לא נשאו פנים לאיש ויריהו בנקלה כבנכד. והצעירים בראשית בואם בכרית האגודה, טרו ועצבו גם את רוח הוריהם ומשפחתם. איש את אחיו עזרו מקופת הכלל ומכחם. הלילות הקדישו ללמוד ש"ס ופוסקים בעיון ובחרוד השכל, במקרא, משנה ומדרשים ולהנות בספרי מחקר: כמורה נבוכים, עיקרים, ומאור עינים וכדומה מן הפלוסופים הקדמונים. הרכיר' בינם הסיר מעליו מסוה הנסים והנפלאות למעגה מן הטבע, ורק כמורה דרך ומנהל התיצב בין נדוד מאמיניו, ללטרם חוקי חיים. ברכתו לא אצל על חולים ועקרות, וגם לא קבל מהם כסף הפדיון במספר מכוון לעשות כוונתם לסודות הקבלה מעשייה; רק עצתו היתה אמונה לבאים לשאול פיו ככל עסק ומסחר, כי היה בקי בהם; גם נהן מועצותיו לידועי חולי וחשוכי בנים ויעש להם העלות מסמים ועשכים עפ"י חכמת הרפואה, וכל החפץ נהן לו מחנה כאווח נפשו. בסוף ימיו הוכה בסנורים, אך חכמתו עמדה לו לשפוט כמביט באספקלריא מאירה על כל דבר. היא הרניו חומות המחזיקים בנושנות בהורותיו, כי לא יוכל בן אנוש להיות כמכונה זו ערוכה ככל ושמורה לעשות ככל אשר יניעה מסוכב אופניה בקרבה, וכי פחתה היא ביקרת כבוד הכורא לחשוב אותו כעומד וכידו מורה שעות לראות אם מלא היהודי כזמן וברגע קבוע ככל אשר

נטל עליו, ומראה פנים נועמים לכל אשר יאחר להביא לו קרבן תודתו לבקשרחמיו, ובפרט אחרי אשר לפי הידיעות החדשות, שונים המה עתותי זהיום על פני כדור הארץ, וכאשר עלינו להביט יותר על מוצאי בוקר וערב בארץ הקדושה ששם מושב השכינה, שוא כל עמלנו בארצות פזורינו לכוון את שעת הרהמים לפי צאה ושקיעת החמה כנלילותינו! וככלל ההמדרג נגד עשיית המצוות כלי פנימיות מחשבה ויגנה את המענים את נפשם ואינם הפצים ליהנות מטוב החלד ומנועים התענוגים החושיים, וכלכך שלא יתנגדו לרתנו ולחוקי המוסר והצניעות. ע"כ ראינו את הסירי פשוטחא יוצאים יום יום לשמוע זמרות המנצחים בנגינות לפני אנשי החילול הולכים לשוח בגנים ופדרסים, או לשבת באחו, כהר וכשפלה על נאות דשא ושיח. עצבון לא ידעו, היום היה לרובם, העוסקים במסחר וקנין—לעבודה, והלילה לחברה, להשתעשע בנעימים, ללמוד גפ"ת בעיון וגם ספרי מחקר ומוסר ולפזל בסכרה. בחלה נפשם ברפיון יותר כמות ההסידים ולא הלכו ברחוב ככלווי סחכות ופאות עבותות מלאות נוצות ולא במנעלים קרועים חשיפי עקב, וכפתור ערום לא נראה כגרונם יוצא מצואר פרוע; רק לבשו מכלול ועל בגדיהם לא נמצא שמץ דבר, רכיד על צוארם ושער ראשם מסולסל במסרק, כרגליהם מנעלים ארוכים (שטיפעל) וכל צלמו כלו אומר כבוד. עפ"י רוב ישבו בכתי המדרש של המתנגדים, למרות עיניהם, וכלי מקטרהסבירם בעת התפלה, ולא שעו גם בהגיע הש"ץ לקדושה וברכו, כאמרם: "אי רכנו מיתרים אחוזים בעקבות הש"ץ, אשר אם יתנועע הוא לנחר ולדלל, נקפץ גם אנחנו להפצו. המה ההפללו הפלה שחרית על הרוכ אחר חצות היום, ורק רגעים אחרים עמדו בטלית והפילין כרגש קורש. עינינו ראו לא אחת, איך ישבו באגודה על הספסלים וצהוק מלא פיהם ועתר ענן הקטורת יצא מגרונם, בעה ישבו האבלים ע חורבן מקדשנו כט"ב ירמעתם על לחים. על התעניתים אמרו: כי כלם אברו זכותם במשפט, מלבד יוה"כ, וט"ב עורנו הלוי ועומר ולא נודע איך יחרץ משפטו. לכן אכלו ככל שנה ושנה כצום גדליה בכקר, בעור הרכה הקהל בסליחות או בחפלה—מאפה חורי (כייגעל) חם. ואם היה להם ככל מקום הא מיוחד, לא ההפללו בו כצבור, רק באו שמה להחבור כמועדם. וגם צחקו שמה במשחק הקארטען. קלא רלא פסיק יצא במחנה העכרים, כי בארנו אשר לרגלי ארון הקודש נמצא השופר ויתר הכלים להשמושי קודש, ובצדם בקבוק

עם יי"ש ולוחית הקארטען, וכאשר שאמז כה זאה? השיבו בהלצה:
אלה המלכים היוצאים מן השופר". לא נוכח להת ערובחנו על
אמתת הדבר הזה, אך די לנו לדעת, את אשר חשבו עליהם
מהנגדיהם. — כאשר פרצו בארץ וכני הנעורים היותר משוכחים נהו
אחריהם, גדלה המהומה במחנה העברים וירדפים עד חרמה, גם
הנישו עצמותיהם לפני הממשלה ויאשימום ככת בועטת בחורח
האמונה. אך גם להם היו לוחמי מלחמתם ברוח ככיר, וכפי אשר הוגד
לנו, הטי מצדדי בזכותם את לב הנושא משרת מבקר ספרים עכריים
ועומד במשלחת הממשלה, המומר האנע (יחזקאל בן הרב המגיד
מקאזמיר הנוכח לעיל), אשר בידו מסר שלטון המדינה לחקור ולדרוש על
אודות השטה החדשה הזאת, והוא נרצה להם—ויצאו נקיים בהשפטם.
ואם נאמין לרברי אנשי מציחם, לא מצא מליצם זה דרך אחרת
להצדיקם, בלתי בהוכיחו—כי שטחם מתקרבת יותר לדת הנוצרית,
ובואה השקיט מעליהם קצף הממשלה.

ד אחרי מות ר' בינס ז"ל (הקפ"ז) נפלגה ממשלתו ברוח הנלהכים
משטתו: הצים (או רובם) הלכו אחרי חלמירו המוכהק חריף גדול
ובעל שכל חד הרב ר' מענדיל מטומשוב (של נבול גאליציען, סמוך
לזאמושטש), וחצים (מיעוטם) אחר הרב הוטיק בעל חורה וטרוח ר'
יצחק ביוואורקע (הסמוכה לווארשא). שניהם הלכו בשטח מורם
במושגה הכללי, אך שנו כה רבות לקרבה כמעט אל ההסדרות
הכלליות. סוגת הראשון לא נודעה לנו כל כך, יען רחק מעיר
מולדתו וכנליל לובלין לא היה חסיד וואורקע נפרץ; לעומת זה חזו
עינינו כל תהלוכות המעריצים את שם ר' מענדיל ז"ל, אשר העתיק
מקומו מטומשוב לקאצק (כפלך פאדלאניען), כטבור ארץ פולין,
גם ידענו אותו פנים אל פנים. הוא עשה נדרים לחופש המחקר
והעיון בספרי החוקרים אשר נהן ר' בינס ז"ל, האף כי הוא בעצמו
והמעולים בחסידיו העטיקו בספרי הפילוסופים העתיקים שלנו. בס' מאור
עינים, עקרים וכדומה וגם במורה נבוכים ניהן רשות רק ליחיד
סגולה לעיין ולעסוק בהם. הנספחים על אנשי האגודה נחשבו לראשונה
חנוכים כשך שנים אחדות, עד שעמדו במסה ונודע טבעם, ואז
מסרו להם סודות השטה. למור הלמוד ופוסקים בשיקול הדעת, היה
לאבן פנה להם, וביחר הנהגותיהם נטו רק מעט מדרך הפשיסחיים
לפנים; האחות והרעיות, הלצון כדעיות ומנהגי זולתם ולפעמים גם

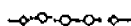
ברינים שלא ישרו בעיניהם; דבר עתק בגאווה וכו' נגר עתיקים מפנם לימים, התפלה שלא בצבור ולא בזמן מונבל ובקצרה, אהבת המשחק בקארטען (לא כהאווה וחמדת ממון, רק להסוּח דעת), שהיה ב' שלישים יי"ש חריף (ספירט) מהול בשליש יי"ש פשוט, נשאר בחקפם. וגם יחוסם לרכם לא נשחנה. הטה נסעו אליו ככל עה אשר עלה על לבם, אך בר"ה נהרו אליו מכל קצות פולניא וגם יחידים מנפית רוסיא וגליציא לקדם פניו. לפעמים התאספו שם יחד בר"ה עד חמשה אלפים נפשות. כל איש אשר מצאה ידו, נתן סך מסוים לקופה הכולל ליד הנזכרים הממונים על זה, ממנו כרכלו את בית הרבי בכל פאר והדר ומרכבות מרקדות, וגם הלכו מנות ליום, לפי מספר הסכים הנאסף, לאשר אול הכסף מכיליו: אם עני הוא, או גם יש לו רכוש בכיתו, אך לא יכול לשלם בו כאות נפשו. כמה מהם ברחו מנשיהם ובית אבותיהם וחונניהם ולא לקחו בידם רק הטלית וחפילין, אשר מכרו בלא מחיר בקצק, עד שהיה למשך לאמר: בשנה הזאת היו מעשי עורות (לעדערויארק, כינוי לתפילין) בזול זול. רק מעטים מהם בקשו וישינו הרשיון לבוא לפני הרבי, אם היה להם עסק להועץ עמו, ואז נתנום לבוא בחדרו אחד אחד. רובם זכו לראותו רק בעת סעודות שבת והוא לא הטיף עליהם דרשות בנסחר רק כנגלה, בר"ה ויה"כ התאספו בשעה עשיריה להתפלל בביהמ"ד הגדול הנכנה טהדש מאז השחקק הרבי בקצק; אחד יחיד מטיב גנן ממקורבי הרבי וגבאי, גדול כחורה והכם לב מו"ה הירש סטומשוב (לא ידענו אם עודנו בחיים, כי היה לרבי אחרי מות ר' מענדיל וישב כאיוכיזא סמוך לזאמושטש) ירד לפני התיבה ויתחיל מאדון עולם וינמור כל הפלח שחריח; אף יצאו לשה, לאכול ולשהות להעלות עגן קטורה, וישיגו בשעה 3 אחר הצהרים. והרבי יצא מחדרו המיוחד לו לתפלה, ויעל על הכימה ויצו להתקע לחקוע בשופר כמצות ד', כלי שום דברים כבושין לעורר הלכבות. ואה"כ התפלל ר' הירש הנ"ל הפלח מוסף בסגנון השהרית כלי פיוטים וכן התמו. כן ביה"כ אחרו לבוא לביהמ"ד ויצאו להנפש בין התפלות, כי פיוטים וסליחות לא אמרו. וכיתר ימי השנה לא היה חפ"ה צבור חוכה. בימיו חדלו לברוק כל כך ולכחור רק לזמרים חרופים לאספם אל האגודה, ויבואו גם נעורים וסחרי הבינה להמנות כחוכם וכל כחם היה בפיהם, לחרף ולגרף את כל המהגנר להם בעזות מצח, לשהות

כוס מלא וגדיש ולהתפלל כרמיה. כאשר באו זרים לבקר פני הרבי, קבלם בספר פנים יפות, וידע לדבר ולהשיב לכל איש בטוב טעם ודעה; אך לא אבה לפלפל את מחלספיים. השוכותיו היו קצרות בלתי מוהלטות. הוא הכין לחיות בנעימים, משכנו היה כארמון בנוי לתלפיות וכלי ביתו ומעמד משרתיו כאחד הגדולים; בכל יום ויום כקומו בבקר יצא במרככת הפארה עם סוסים דוהרים לשאוף רוח צח ושלחנו היה ערוך כשלחן שועים וכך ערן לא בנע מנפשו. הוא הלך גם לחוץ לארץ, לא לקבוץ הון כדרכו כמנהג הקדושים בגלילותינו, רק למצוא עונג ולרחוק במעינות הישועה או לשהות ממהם כמצות הרופאים, כי לא אבה לשאת גם כאב קטן. כאשר מחה עליו אשתו הראשונה, לקה לו אישה בבחוליה את אחות ר' איטשע מאיר ז"ל, הנודע לשם כווארשא בחריפותו. ביום חתונתו באו לאלפים מחסידיו לעלוו בהרות, אך אחר החופה לא בא אתם אל הסעודה כדרך החתנים, ויעזוב אותם לאכול ולשתות לפז ולכרכר ולהטיב לכם, והוא סגר אחריו ואחרי אשתו החדשה בריח ורלחים בחדר המטות ולא זכו לראותו עד נכון יום המחרת, בצאתו לשוח במרככתו. כצ"א יום אחרי כן ילדה לו האומים ויהי לנס. — בסוף ימיו יצא הקול כי בסור אליו מסיתים אנגליקנים פתוהו ויכלו לו, אך אח"כ נשמע כי אין כל יסוד לשמועה הזאת, רק רוח עוים מכעתו ועצבון יתקפנו, וע"כ לא נחנו לאיש לקרבה אליו. כעשרים שנה לא יצא מפחד ביתו ויחבירד במועדיו, ובכל זאת נהרו אליו חסידים רבים, אף כי לא זכו לראותו פנים אל פנים ולשמיע לקה מפיו, ובשנת הרי"ט הלך לעולמו ובמקומו באו אחרים ויחלקו את לניונו ביניהם. גם ר' יצחק מווארקי מה בשנת הרי"ח.

אהר מן המצינים שבתלמידיו ר' מענדל ז"ל, אשר עלה בגדולה אחרי מות מורם ונערץ בקדושים, הוא — הרבי ר' ליבלי איגר כדובלין, הולך ומתגבר. גם כל איש מתנגד להסידים ולצדקים, לא ידבר סרה באיש קדוש זה, וכל יודע ומכיר אותו ואת חכונתו כמונו — יעיד כי הוא הקדיש ימיו לה' ולתורתו מרחם אמו. הוא נין להרב המאוה"ג ר' שלימה איגר ז"ל ונכד לרשב"ג ר' עקיבא איגר זלה"ה, שניהם רבנים בפאזען. עודנו צעיר לימים אחר חתונתו כדובלין בישבו אתנו על התורה ועל העבודה (זו תפלה) כביהמדר"ה, היה למדן מופלג ובעל שכל ישר בפלפולי דאורייתא ובקי בספרי ראשונים ואחרונים,

ירא איִקים מרבים; בעמדו להתפלל נחפשט מכל רגש ומחשבה אחרת וכל עצמותיו ורוחו העריצו בהשקט ובמנוחה אה קדוש ישראל, לא טהא כף ולא רקע ברגל ולא צעק בקולות משונים. ובכל זאת טפי יזע נזלו ממצחו מעוצם התלהבותו. הוא חלק צדקה לעניים בסתר בעינים עצומות ויהי עניו מכל אדם, הואר פניו ענה בו כי מגדולי אצילים זרע קודש מצבתו, וחכמתו האירה מעיניו. פתאום עזב את ביתו ויכרח לקאצק וטהום כל העיר. חותנו ההריף הנביר ונצר פגזע הוחם מהנגדים מו"ה עזריאל מאיר גראדשטיין ז"ל, היה שונא בנפש כל אשר בשם חסיד יכונה וביחר חסידו קאצק, אשר חשבם לרעים סמומרים ולא פחד משאתם להגיד, כי האיש אשר דבק בנו בהשטה הזאת, עליו לשבח שבועים על הארץ ולקרוע בעל מומר; וישבע לבלי חת את בתו לחיות את בעלה זה. וכה התגורר ר' ליבלי ירחים אחרים בקאצק, וכאשר אזל הכסף המעט מכדיו, היה חיי צער; בכל זאת לא אבה לעזוב את דרכו אשר בחר לו. מקץ ירחים מספר שב ללובלין ולא נהנו חותנו לשבח בכיתו, אך אשחו הנאמנה לו הלכה אחריו. פני אז הלך כפעם בפעם לקאצק ושמעו יצא בארץ, כי בין לוצצים לא בא ויקריש עתותיו להורה ועבודה ד', צדקה והסדר. כאשר מה אדונם ר' מענדיל ז"ל וינהו קהל חסידים אחר ר' ליבלי, והוא לא לקח מיריהם טאוטה, רק העניקם מהורח פיו הנם ושלחנו ערוך לרבים, כי ברכו ר' כהן ואשחו עושה היל. וכה פרץ שמעו בפולין ורבים יבואו להראות את פניו ברגלים לשמוע לקחו ולשאול עצתו. הרבינו לדבר משטת הפשיסחער והילדותיה, יען לדעתנו לא הוכאה במשפט כהוב עד חנה ודעות שונות נחפשטו בעם אודותיה. ואם לא נתפאר כי באנו עד היסוד כה, די בזה לעניננו, להראות כי באשיות השטה הזאת אין רוח הויה; וההחפשות המיסר הנאור במסוה קדש, המושכת לב המגביהים עוף, לקחת לו שם רכני ולשומעי לקחו קרא חסידים, כעין החסידות הפאדאליית וכדומה מראית הצוניים, שאינם מסכימים לפנימיות השטה, ההחפשות הזאת—הלא הוכל להחשב לדרך יעזוביטי, רק נטיה בתכונה אחרי רוח העם להישיר מעגליו. ולאות, כי בימי ר' בינם כמעט לא נשמע מהסידיו קול נגש על כתות האחדות, או דוחה כנפי ההשכלה, וולתי במה שהכחיכו לככם בתהלוכותיהם הלא נכונות בעיניהם. רק ברבות הימים ומקאצק יצאה תורה להם בשנתיים ונדרים והשטה החרשה כפנה שרישיה על

ההווה השלטת בעם ותעל שמיר שית ממשוכת הרק היעוואיטיסמוס :
קנאה, צבועית וחשבונות רבים לטובתם ולהנאתם; מני אז היו חסירי
קאצק שיטנים למתננדיהם — המתננדים, החסידים והמשכילים; ועוי
נפש שבהם מרו ועצבו רוח כל שאינו בן בריהם. כח היו יהודי
פולניא לברוח למחלעות היעוואיטיסמוס היהדיית מזה ומזה.

כב

שארית ישראל.

טרם נכלה לדבר אודות כח החסידות אשר פרצה לרוב בין
היהודים הנפוצים על אדמת הפולנים לפנים וארצות גבולה, נעביר עוד
לפני הקוראים שלשלה היחס של הצדיקים החיים אחנו היום,
החונים בעריהם ומצורחם פרושה (1) בגלילות וואלהיניען, קיוב,
פאדאליען, בעססאראביען, חערסאן (2) (רק על הצי האי קרים
אין להם שליטה כפי הנראה, אורי לאשר מעטים בה בערך מספר
בני ישראל ולא מצאו חשבונם לנסוע עד שמה לעשות מלוכה,
ובכל זאת נמצאו גם שמה הונים עד רגלם). המה חלקו ביניהם את
הארץ לנחלה, רק לא כמשפט מושלי ארץ לפי גבולות געאגראפיים,
רק לערים בכל פלך ומחוז, גם לא בגורל, רק בלכתם למסעיהם, הם
או צריהם, אז נלוו עליהם הישבי המקום אשר נפתו לעצת נלהכים
אחרים ויכתירום עליהם לראש ויהנו להם כתב רבנות או מגירות,
והיו עליהם למגן ולמחסה (כדרך הקטולים אשר לכל עיר ועיר אחד

(1) מימי השחחומתי על הרצנים אשר חשבו לכבוד להם לחתום „חונס
פה ק"ק... ונולדתו פרושה 3... אך זה נחוננו הדברים על קדושי חרלנו,
כי סמה שוקטים על שמריהם צעיר משכנס ורשקס חזורה לנורחוק על הערים
והכפרים ויושביהם כדגים נחמזים במולדה חס צחינס חו צרלון. —

(2) גם צאדעבא קרית הדעת נחלחו חסידים וגם מולדת העם מאחוניים
רצים בהקדושים, ולא לצד צין הצחים ופולין כחורחים נוטים לעשות מחמר
וקנין ומתנוררים פה שנים רבות, אך גם מחושצי העיר ומחילודים זה. רק פה
לא מכל להגיד כי האחד מהם יעשה זה מושלה צלחי מונבלת, רק כים גדול
אשר צו דגים שונים וכל לדיק אשר יצוא הנה יש לו מעריליו ומקדישיו והמון
העם ילך לצקס עלה ורלון מכל אחד מהם וישחדו ונכתס צעדו. וביותר צימי
הקין יצואו הנה צמאנה לשחול צרופחים ולרחוק צמי הים חו הלינחין.

קדוש אשר יסך עליהם לשמדם מכל רע), בלעדם לא ירים איש את ידיו ואת רגליו ובכל עסקי ערה יחכו לפקודתם, והם ישלחו להם רבנים, דיינים, שוחטים, ש"ץ, מלמדים, שמשים וגם בלנים. ובשכר זה ישלחו להם הקהלות שנה שנה מסגלגלות לבית אבהנקרא „מעמדות“ (1), מלבד מחנותיהם לכל מקרה אם טוב ואם רע, ומלבד כסף הראיון אשר יקריבו להם בלכתם לבקר את קדושם בהיכלו, או בבוא הצדיק אחת בשנה (או יותר) לסבב בערי ממשלתו (אשר נחבטלה בעונותיהם הרבים בימינו). ולכלי הלאות את הקוראים נזכיר בקצרה את הקדושים המצוינים אשר בארצנו המה, ולא נעבור נכולנו לגליציא וממלכת פולין אשר גם שם פרו ורבו. כי כבר עלינו להשיג רשימה ברורה מהם ומהמנים.

אחד מחלמירי הבעש"ט (2) והמגיד ממעזריטש היה ר' נחום מטשערנאָבאָל, הוא זכה להנחיל כסאו לבניו אחריו לדורותם. בנו ר' מרדכי (הנודע בשם ר' מאטילי טשערנאָבאָלער) נהג אחריו את עדרו וישתמש בכהונה גדולה, כי לפני שלשים שנה חלקו הוא ומחותנו ר' ישראל מריון ביניהם את המליכה על כל מגורי היהודים ברוסיה וכמעט לא נשמע שם צדיק אחר בגלילות אלה. טרם מיתו אמר ר' מאטילי למקורביו (לפי דבריהם) כי הניח אחריו י"ב שכטים: בנים שמנה ונכדים ארבעה, ודבריו האחרונים עשו שרש כלב הנלהבים, כי חלקו ביניהם את המשרה על כל נפית רוסיה מגורי היהודים וישבו לכסא כבוד לשלוט ברוח העם ממשלה בלתי מוגבלת, וישאירו

(1) מאין ילח להם להשתחש צמלח „מעמדות“ על קנזה שנחנית להלדיק? לא ידענו. סן צמלמוד הוראחה המעמד על הקרצנות, ונזכרו אח"כ חפלות לימי השבוע שנקראו צסס מעמדות, וצססידור ר' עמרם גחון נולדו ג"כ ט"ו מעמדות (או הקונים) אחרים ללילי אשחורות לפני ד"ה, אך אין זכר ורמז לפנים לוחת כסף צסס מע דוח. חולי ילח להם הכנוי הזה עפ"י שפת כוחצי ספרי הקדושים החדשים אהם והיא העתקה מהמזמור הכהוג צספת לועז של יהודי פולניא „זיך שטעללען“ סך מסוים לצנין מה כעין הערכה.

(2) מהתחמח כי צעל סה"ד הח' שחח לחשצו צמוספר תלמודי הצעש"ט צמוקום, רק צהזכירו חוחו צין תלמודי המגיד (ל"ח) יאמר עליו „תלמוד מוצהק להצעש"ט“. אך מי ימן ולא היה כולו מוקסה ומלח הכחשות מיניה וציה ונסלח לו על שגגתו זלח לצלי למנות חח ר' נחום צמוספר מקצלי ספסעס ישר ומקור הראשון.

לזרע קדש אחרים רק עוללות. ואלה שמות הנסיכים המקודשים
 בפעי אמם: א) הבכור ר' אהרן (הנודע בשם ר' אהרנטשי) כמשער
 נאבל יושב על כס אביו. זה שנים אחדות דעתו אינה צלולה ובנו ר' זוסיא
 משמש בכהונה החתיו; ב) ר' משה מקורישטשוב (מה ובנו ר' מאי
 טילי אינו מתנהג בקדושה); ג) ר' יעקב ישראל (נקרא ר' יעקב
 ישראלניץ) כמשערקעס; ד) ר' אברהם (ר' אברמניץ) בטרנסק. ה) ר'
 נחום (ר' נחומטשע) ממאקארוב, (הוא נהג כבית הפלח באמצע
 התפלה בר"ה, כי נפל עליו קרש מן התקרה, ויירש בנו ר' יעקב
 יצחק את נחלתו בעירו וכל הנליל אשר משל עליו אביו המקודש,
 כאלו הערה למות חייו על קידוש השם; ו) ר' יצחק (ר' איציקיל)
 בסקווערא; ז) ר' דוד (ר' דודיל, או ר' דודניץ בטאלנא; ח) ר'
 יוחנן (ר' יוהנטשע) כראהמיסטריווקא. וארבעה נכדיו הם: ר' זיסעלי
 בר' אהרנטשי ור' יעקב יצחק בר' נחומטשי הנזכרים ושני בנים, ר'
 יציקיל: ר' נחום ור' אברהם יהושע העשיל, העומדים על יד אביהם
 אשר יחנכם לעזור לו ויאציל מרוחו עליהם להשיב לשואליהם דבר
 ולהשפיע ברכה שדים ורחם לכל הפונים אליהם בהסכמה אביהם
 והטה עומדים נכון לשמש בכהונה גדולה.

גם הרב ר' שמעון שלמה מ"ט בק"ק סאווראן שהיה אחד
 מחלמדי המניד ממעזריטש נהג בקדושה והנחיל נזר קדושתו לשני
 בנים, ר' משה צבי ור' ליב. הראשון היה רב אב"ד בסאווראן
 ואח"כ כטיטשילניק (נודע בשם ר' משהניץ או ר' מאשיע) הלמיד
 ר' ברוך ממעזכוש נכד הכעש"ט ושל הרב ר' לוי יצחק מברדי-
 טשוב (ולדעת שה"ג הח' גם הלמיד המניד ממעזריטש). עליו יעידו
 גם המהנדרים כי היה מופלג בתורה וחכם גדול כמילי דעלמא. ולא
 למותר לספר אהה מפעולותיו אשר לעיני החסידים היה למופת
 בנסתר עפ"י רוח נבואה והוא בעצמו גלה הסוד. באדעסא ישב איש
 חסיד סוכן (קאמיססיאנער) לממכר חבואות הבאות אליו ממכירתו
 בערי נפות דרונית מערבית וכבר גבר לאמונה בעיה. ויהי היום
 וישלח סוחר בשטרו מבראדי הנה ליר משולחו פה שטר חוב (טראטע)
 בזה"י אהר המטלאים ירי הסוכן הנ"ל, לבקש מירו הכסף ליום
 השילום, כי כן צוה לו אדוניו, וגם הודיע במכתב להסוכן שהוא כי שטרו
 נמצא ביד משולחו באדעסא. אך סוגר האגרות טעה וישם את השט"ח

במכתב הסוכן. כמעט השיג הסוכן החסיד את המכתב וירא כי השטר רצוף
בו ולא יוכל עוד איש לנגוש בו ויטמנתו ואז הכסף שם באמתחתו.
ויצא מן העיר אל ביתו ואל משפחתו כפולין, בהקוהו כי לא יודע לאיש
כי השטר נפל בידו והוא יוכל להגיד כי כבר שלם, והאות כי נמצא
בידו השטר (מדת חסידות, לפני משורת הדין). עברו שכיעות אחרים
במרוץ אנרות טרם נזכרו ברור כי בטעות נשלח השטר ליד הסוכן. ויבוא
הסוחר מבראדי הנה להועץ מה לעשות ויחליטו המשכילים פה כי
ילך אל הרב מסאווראן, אשר דבריו נשמעים, והוא לבדו יוכל להציל
כספו. כבואו אל הצדיק, לא אחר לשלוח לקרוא אליו את הסוכן
ואשהו. נקל להבין כי חיש אץ למלאות מצות הקדוש. אולם לשוא
עמל הצדיק להוכיחו בדברים להודות על האמה: כי לא שלם
קשיטה לאיש, כי הקשה לבבו ויכזב באמינתו, וכבר נרצה הסוחר
מבראדי להחפשר עמו, אך הוא מאן לתת אף אגורה אהת. ויהי
בערב וישלח הצדיק לקרוא לו ויאיימהו ויזהירהו כי הוא ימתין לו עד
יום המחרת לשים הדבר אל לבו ולתת תודה, וטחר יהיה האות הזה.
כשוכ הסוכן אל המלון ויסר אל חדר אשתו והשאלהו מה דבר עמו
הקדוש ויספר לה את כל דבריו. ותהרר האשה חרדה גדולה עד
מאד וחכך לפניו כי לא יקשה לבבו ויגלה האמת לפני הרואה, פן
יראה ברעה אשר המצא את ביתו אם ימרה את פיו. אך הוא נהן
כתף סוררת ולא אבה לשמוע לעצתה. לפנות בקר שלח הקדוש
לקרוא לו ובאזני הסוחר מבראדי הוכיחו עד פניו על קשי ערפו, כי
לא יאבה לשמוע גם לעצת אשתו הנאמנה לו, ויספר לו כל אשר
נדברו יחד הוא ואשהו, ויפג לב הסוכן בקרבו ולא קמה בו עוד רוח
זיודה על מעלו וישב אז הכסף ליד הצדיק. ויתפלא הסוחר על
אימץ יד הרב, אך לא ידע פתרון ההידה, מאין נגלו לו העלויות
האיש אשר דבר אם אשתו בחדר המטות, אין רואה ואין שומע;
כי האיש הזה לא היה חסיד מאמין לכל דבר בעינים עצומות. ויהי
כבואו להודות להרב על כל חנמולו עליו ולקחת ברכתו לדרכו,
ויאמר אליו הקדוש: בשוכך לבראדי עיר ההשכלה וחספר באזני
מאהביך הנאורים את כל אשר הוו עיניך, יתנוך לדובר שקרים
ויוסיפו לצחק בי ובאיתותי וכמופתי, ע"כ אחשוב לנהיך להודיעך
פשר דבר. אנכי קראתי לאיש ההוא לבוא עם אשהו, יען ידעתי כי

נשים רכות לב הנה ומורא יעלה על ראשן אם יגיע קול פחדים באזניהן. ויהי כראותי כי הקשה האיש את לבבו וימרה גם את רוחו, הרכיתי אמש להביא נחתה בנפשו, ואף כי גם דברי אלה לא הועילו, ידעתי כי אם ישוב לכיתו השאלהו אשתו חרש והוא יספר לה כל אשר שמע ממני, או אז פלצות יאחווה ותפציר בו להשיב את הנזילה. אכן מדאגה מדבר פן בישת פניו תעצרהו לעשות כעצת אשתו, שלחתי אחר מחסירי הנאמנים, חרוץ וערוב, ואצוהו לשכב תחת המטה בחדר משכב האיש והאשה ויזהר לבלי יודע לאיש מזה, וכל אשר ישמע מפיהם ירשום בזכרוננו היטב ויודיענו את כל ונוכחת. ובכן כאשר לא בא האיש אלי בכקר השכם לגלות את כל לבו לפני, שדחתי לקרוא לו ואגיד לו ככל הדברים אשר שמעתי מפי איש סודי, והוא האמין כי ברוה נבואה נגלו לירוי". — מי יתן ויואירו כל הצדיקים, או ציריהם הנאמנים לגלות סתרי פעולותיהם, ואז יהי קץ הפלאות. —

אבל בכל חכמתו הרבה וחריפותו ובקיאותו בדרכי חלד היה אויב בנפש להשכלה ומניה, וכאשר שמע כי בלבב נכבדי אדעסא להכין פה בית ספר לנערים, הרעים בקולו ויעורר את החרדים להתיצב נגדם. ואחרי אשר לא הצליחו לסכל מהשכית המשכילים אמר, כי צר לו על אשר יצאו נגדיהם ביד חזקה להתגרות בהם ולעורר את השטן להסיחם למרות רוחם; לו נסו לדבר עמם רכות אולי עלתה בידם לסכל מועצותיהם. כן אמר על אדעסא כי חוכה וזבע פרסאות סכיבה הוקד אש הניהנם.

אחרי מות ר' משה עלה לגרולה בנו יחידו ר' שלמה (ר' שלמהקע) ויהמון שבט הרבנות בטשיטשילניק וינהרו רכים אחריו. בניו השנים חלקו נחלתו במותו: הכבוד ר' משה (ר' משהניץ) יכהן בטישטעלניק ומשנהו ר' דוד (ר' דודניץ, ולהבדילו מר' דוד הנדול בטאלנע יכונה ר' דודיל הקטן) ותקע אהלו בסאווראן. ומלחמה נוראה בין שני האחים וגרוריהם עד שפך דם.

בן המגיד ר' שמעון שלמה מסאווראן השני, ר' ליב, אהו למושב לו את העיר בענרער ויהי שם לרב, ושפע קדושתו הייתה משנה, כי מלכד שבאה לו בירושה טאכיו, עוד נפדה חבל לו מחותנו ר' נחום מטשערניץבל. רבים נהי אחריו וכיחוד מהגליל הזה

זגם על אדעסא פרש כנפיו ויבוא כפעם בפעם הנה. וכאשר נחוץ היה להרחיב שרה הקברים שלחו נכאי הה"ק מפה בהסכמת הרב והב"ד ויקירי קריתא מהמתחסדים לקרוא להרב מבענדער להניח היסוד להגדר לטען הנצל העיר ממגפה.

מחלצי הצדיק ההוא יצא בן משכיל, ר' שמעון שלמה, מופלג בתורה ואוהב מחקר, ויהי בקי במורה נבוכים עקרים וכדומה ספרי הפילוסופים הקדמונים, ורוחו זרה בתחלה לדרך החסידות, אך במות אביו הכתירוהו חסידיו בעטרת הרכנות בבענדער ויחל להתנהג בקדושה ויהי לצדיק. בכל זאת לא יכול להתחפש ומלבד אשר במספרים דרש חכמה, לא דבר סרה על נבונים. אך לא ארכו לו הימים כי נוע במבחר שנותיו. ואם אמנם נשאר לו ניר כי בנו משחמש ככתר הקדושים, אולם משחריו מעטים והוא נחשב לרבי קטן, יען נעור הוא מתורה ומדעת.

מתלמידי הבעש"ט היה גם ר' פנחס קאריצער נמנה בקדושים אנשי שם. ובני ר' משה שפירא רב בסלאוויטא נחקבל ג"כ לצדיק וחסיד. אך לא אל זה לכר נשא עיניו כי הכין לו בית דפוס גדול ושם הדפיס מלבד ש"ס ופוסקים חומשיס דגורים, גם ספרי קבלה ואגרות וספורים מהבעש"טנים ויצא שם בית דפוסו לתהלה בין החסידים כמכבש קדוש אשר כל ספר היוצא משם קדושה יתירה נודעת לו, כי נעבד לשמה ובכוונה (לדברי שה"ג החדש בא במאמר בסבת עלילה שהעלילו עליו, אך לא נרע איזה עלילה). את הדפוס הזה הניח לבניו אחריו ר' שמואל אברהם (ר' שמואל אבא) ור' פנחס שפירא. המה לא השתמשו בקדושה, כי הצליחו במפעלם בהדפוס ויעלו על מזבחם כתבי צדיקים וספרי קבלה להפיץ השטה החדשה בין היהודים, ויאספו הון עתק. הם שוקטים על שמריהם ובטוחים על חילם וזכותם וזכית אבותיהם מסיעתם והנה מביהם קמה עליהם דעה לא ידעו שהרה. שם בבית דפוסם היה מסדר אותיות חרוץ במפעלו ובכל ביתם נאמן הוא וידע כל ההלכות עסקיהם ומסחריהם. והנה עבר עליו רוח רעה לשית ככוס. עינו ויתרפה במלאכה, עד כי חסידותו ממשמרתו ופקודתו לקח אחר. לשוא בכה ויתחנן לפנייהם והם לא שמעו לו, וכראותו כי אפסה כל תקוה לו להתרצות לפני אדוניו וחבער באש חמתו ויאמר לקחה נקם מהם, וימיר כבודם בקלון וגדופים, ויתמרמר

נגדם בקטטות וכריכות ויקניטם בדברים לאמר: אם לא ישיבוהו עד
כנו ככראשונה, או אז יגלה כל צפוניהם לפני הממשלה. ויחנו צו
לבלי חתו לדרוך על סף ביתם. והיו היום² והנה מצאו בכקר את
מסדר האוחיות הלוי ונחנק על עליות בית הפלהם ולא נודע הסכה,
אם לכדו טרף נפשו באפו בהמית היין, או כאיש אוכר יען נשבר
מטה לחמו, או נלהב לבבו לקחת נקם מהם ויאמין כי אם המצא
ימצא הלוי בבית מדרשם דמו בראשם; ויש אשר יתלחשו כי שולח
בו יד, אך נעלם מי ומי שפך דם אדם. כשמוע האחים את האסון
הזה ויתחלחלו. חיש העמיקו עצה ויהליטו להסתיר סוד וישתדלו בכל
עוז להשיבו אל עפרו מכלי חת לחקור ולדרוש סבת מותו. ושם
בעיר חובש (פֶּעֶלְדֶּשֶׁר) יהודי ושמו עקיבא ליכם ויתעסק גם הוא
בקבורת ההלוי. אך כפי הנראה לא נחנו לו שכרו כאוחו, וחכער
כאש חמתו. והיו כדברו אליהם יום יום לכפר פניו ולא פנו אליו,
ויקם מקץ שנתיים ימים ויבא דבתם רעה לפני הממשלה והשלח את
הנסיך (קניאו') וואסילשטיקאוו, איש צעיר לימים ורכ כשרון ויחקור
היטב וימצא כי אמת נכון הדבר — המסדר נמצא תלוי בתקרת העליה
אשר לבית מדרשם ונקבר באחד האדם אשר מת על ערשו. ועוד
נבעו לפניו ענינים רבים הנהפים בצל כנפי חסידותם. וכרוכחריצותו
כשרונו הבין הנסיך להטות לב עדים נאמנים להוציא לאור כל העלומה.
בין יתר העדים קרא הנסיך את הש"ץ מואסלאוו אליו לסלאוויטא,
הוא היה אחד מהשרידים בערים האלה שונאי החסידות, ולא כחד
ממנו מאומה. הקול יצא כי נסו לשהר את הנסיך נקי כפים זה, ובוזה
העירו עוד יותר חמתו ונתאמת בלבו כי וזרכו לפשוע. ויוכאו האחים
בית הסוהר במצודת כקיוב. ויגע הדבר עד כס הקיסר האדיר
ניקולי הראשון ז"ל, וכבר נודעו לו מעשי הצדיקים, איך המה יעשו
מלוכה על ישראל וינצלו אותם ויתעו לחבק ידים בעצלתים ולהשען
על צדיקיהם כי ישפיעום כל טוב מטרומים, ולרגלי ההזיה העצומה
אשר המשוך ברוחם לא ישמרו חוק מלך ויבלעו ארץ. ובין יתר
הנאשמים היו גם המדפיסים מסלאוויטא, כי המה מחזיקים ידי
הצדיקים בספורי נסים ונפלאות והעחויע קבלה מעשיות שירפיסו
לרבכוה להטות העם להאמין במופתי הקדושים החדשים אשר בארץ
וגם הוגר עליהם שהם יוציאו ספרים אשר לא נרצו לבוא בדפוס עפ"י

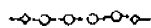
הוקי המדינה. והצא פקודה מאת הקירה לעשוה בהם שפטים כרת. ויצא
דינם להעבירם ערומים עד שתותיהם בין שני חשופי אנשי היל
ליסדם בשוטים ולשלחם אל ארץ גזרה לסיכיריען. ויהי בעשוה בהם שפטים
ויהמהו השרים על מוראם לעבור על אחר מהמנהגים הקלים של
החרדים, כי כאשר נפל כובע (יארמולקע) של ר' פנהם מעל ראשו,
בעברו בין טורי המרימים שבט מכאיב על שכמם, ויכלג על כאבו
האנוש, כי נעשה בשרו חרורין חרורין*) ויונצחו ממחץ מכותיו, ויעמוד
על עמדו ולא נע משם, אף כי הבילוהו המיסרים לרוץ ארחו,
עד אשר הרים מנבעתו ויכס את גלגלתו לכלי ידך אף פסיעה
אחת בגלוי ראש. אחרי אשר נרפאו ממכותיהם התאמצו מלציהם
בכל עוז וזילו כסף תועפות להטות אליהם חנינה לעשותם לידועי
מחלה אשר לא יוכלו שאת אויר סיכיריען וישארו במאסקווא כעשרים
שנה. ויצא שמעם כי הקדישו שם ד' ברכים ויקרשו. ויסעו רבים לקדם
פניהם במאסקווא וישלחו להם כסף למכביר ונשותיהם וילדיהם ונכריהם
סכבו בארץ ויאספו כסף למענם, וכל ההולכים לרגל עסקיהם
למאסקווא או דרך מאסקווא סרו אליהם אל חצר היהודים אשר
היה שם וישחרו מכחם כערם. בימי הקיסר הרחמן אלכסנדר
השני ניתנה חופשה להם לשוב לכיתם וינהו רבים אחריהם. ר'
שמואל אבא קבע משכנו בשיפיטיווקע ויהי שם לרב ולקדוש וימת
בשנת תרנ"ג. ור' פנהם ישב בסלאוויטא עד היום הזה ורכים
משהריו, בית דפוסם הנחילו לבניהם ודם העבירוהו מסלאוויטא
לויטאמיר וילכו בדרכי אבותיהם ויזהרו מאד לכלי יצא שום ס'
השכלה מתחת ידם, רק ספרי קדושים. וכשנה העברה באה פקודה
מאת הממשלה הנביהה לסגור בית דפוסם המרבה הזיה וסכנות
בישראל. עורנו עומד סגור ומסוגר וחוקרים נמנים עליהם. אך לעת
הזאת לא נשמע עוד קדוש יוצאי חלציהם.

ויהי בימי שפוט הסלאוויטער ותשם הממשלה עינה גם על נכד

(3) חנכי ראיתי צעירי אח כחפות ר' שמואל חנא ז"ל ברחצו ציס'זה כעשר
שנים אחרי ילא לחפסי. ואף כי עזרו יוחר מעשרים שנה עוד היה בצו חמול
טכ"פ עד מחניו חלא שרופות שרופות אדומות שחרמורות אשר סגלדו מרוב
ימים, ויחמזי שער למרחק הזה. ארז

הרכ ממעורטש ר' ישראל מריון (ר' ישראלניא, ר' ישראלניאניא ר' ישראלטשי), כי הוא נהג שלטוני ביד רמה. ביתו היה כארמון נסיך וכלי ביתו ומעמד משרתיו כאחד הסגנים; הוא לכש פאר והדר, שני עם ועדנים מעטהו אשר לכש כחדרו וגם מנעליו הארוכים היו מצופים מבית בעורות אוחים יקרים (צאכעל). גם חבל מנגנים בכלי שיר היו לו וכזמירות הריעו לו באולם חדר משכבו לישנו בנעימות מנגינותיהם ובבקר באו להעירו משנתו. אך מאו יצא החוק לקחת מבני ישראל לצבא השבית קול נוגנים מהיכלו. כצאתו במרכתו הנהדרה רחופה לשני צמדים סוסים דוהרים ורכב עליהם מלכד העגלון ועבר לכוש הדר ויקר וחסידים רצים לפניו, האמין כל רואה כי אחד הפרהמים צא לדרך. ויהי היום ויפגוש שר המחוז את עגלת הצב חמרת העין הוד נחרת הסוסים, צוארם לכוש רעמה, ככפל רסנם וחשוקיהם כסף טהור, ואת רוכבי הרכש חבושי פאר ונרוד האמונים העוטרים את הנאדר בקדש היושב סרוח על כספות ההא המתנועע, וישתומם למראה עיניו וישאל את הרצים: מי הוא זה שר הכבוד? ויענו בגאון: "רוד מלך ישראל", ויחטא הפלא ופלא לשמיע כדבר הזה ויודיע להממשלה כי היהירים המליכו עליהם מלך היוצא לפנייהם וכבוד מלך יחלקו לו. ויבא, חוקרים לדרוש הדבר וימצאו בארגז הצדיק מכתבים ערוכים אליו ובראשם כטנה אחינו כ"י בכלל והחסידים בפרט להרכות בחוארים — כתוב לאמר: "לאדוננו מורנו צורנו וגואלנו". אז נתאמת אצל השרים כי ידו מושלת ביהודים כממלכה בחוק, ממלכה ויוחן בכלא כמכצר בקיוב. אולם הסידיו לא נחו ולא שקטו ויפזרו הון עתק עד אשר עלתה בידם להוציאו לחפשי, וילך למסעיו לקישיניב, קן מקדישו, וישהדלו שם אצל שר הפלך פֶּדֶרֶרְצֶוּ, וגם מהמשכילים המכחישים פלאי הצדיקים בקישינוב וארעסא עמדו לימינו להשיג למענו מכתב מסע לחוץ לארץ וילך וישב בסאֶ דוגערָא (בון־אוינא) סמוך לגבול רוסיא ויקן שם את העיר פֶּאָטִיק וחזותיה. כמעט פנה מקישינוב ויבוא צו מקיוב להשיבו שמה, אך הוא כבר נמלט ויהי לטופח להחסידים. וחכתוב הממשלה למלכות אוסטריא להשיב את הפליט לעמוד למשפט, וישיחו החסידים עצות כנפשם להטות לב השרים שמה להשיב דבר: כי מלידה ומכטן יליד אוסטריא הוא וע"כ לא חוכל לשלחו לארץ אחרת לחרוץ עליו משפט. ויגדל שמו עוד יותר כמעונה על קדוש השם ויעלו רבים מרוסיא לשהרו בהיכלו

וכסף אין קץ שלחו לו מכל ערי רוסיא ועש עושר רב. אחרי
מותו (תר"י) חלקו בניו את נחלתו, ויהי הבכור ר' שלום יוסף לממלא
מקום אביו (והוא מת בימי ערומיו) ואחיו זכו לכתר קדושה וישב
האחר ר' אברהם יעקב בסדוגירא והשני ר' דוד משה בפאטיק
עיר נחלתם, והשלישי ר' בער בליאוויע במאָלדאוויע על גבול בסרביא
הרביעי ר' נחום כשטעפֿענעשט במאָלדאוויע על גבול בוקאוויןא.
והחמישי ר' מאַטילי באוסיאטין כנאליציען על גבול פאָראַליען. וגם
בני ר' שלום יוסף המת היו לקדושים. ר' יצחק (ר' איציקי) לראשונה
באיזמאיל ועתה בבאאוש במאָלדאוויןא ומשנהו ר' נחום בעריניא
בסאדוגירא, והוא חתן ר' אברהם יעקניא ומתחיל להתנהג בשררות
ומשחריו ירביון שנה שנה. אחרי מלחמת הקרים הוגד למלכות רוסיא
כי בבית ר' אברהם יעקב בסדוגירא יזייפו שטרי מדינת רוסיא.
ויובאו במדינה ביד ההולכים לקדם פני קדושם. ויבוקש הדבר וימצא
כי ידי אחד החסידים, שומרי ראש המקדש היו במעל הזה, אך לא
באו עד חקר אם נעלם הדבר מעיני הצדיק או עצם עינו מראות
ולא כהה כו. הוד הנוכל נמלט ולא נודע מקומו איה. הקול נשמע
כי הוא מסתתר באמערקא. ויוקה ר' אברהם יעקב בית הסהר וישב
שמה כלוא שלשה עשר ירחים, ורק כהשחללות מעריציו כנפות דרומית
מערכיה ברוסיא ועשירי גליציא, בעמל רב ופזרון הועפות כסף
הצליחו לקדוא דרור לו ויהי לגם.

כג

חסדי מלך יבנו הצלחת לאום וסכלות בידים ההרסנה
כאשר עלה אדוננו הקיסר החונן אלכסנדר השני
יר"ה על כס מלכותו הואיל להתחפש ודרור לאמונות ודעות, בתקוהו
הנאמנה כי חרות הרוח תרומם נפש אנוש להשכיל להטיב ולחשב
דרכיו; להנות ולזכור תעודתו בארץ יהובותיו לארצו ולחברת המדינה
ע"כ שם להוק להעלים עין מהכחות ושטות השונים הנמצאים
למכביר בטמלתו הרחבה ולא יתעוררו עוד יותר יצרי השונים למרות
רוח הזמן, ולא ישעו לדברים הנוגעים אל הדב ואמונות הפלות, כל
זמן שלא יזיקו לחברת המדינה, ואז יספו טאליהן כצלמי כלהות לאור השמש.
כראות החסידים כי רוח הסכלנות גבר בארצנו והממשלה

תעצימה עיניה מהכהות השונות בארצה, הרימו הקדושים ראש ונם אוהבי בית הסדוגייער הרבים חשבו מהשכות להשיב את נדחיהם ויערימו להגיש מכתב בקשה בשם אלמנה ר' שלום יוסף הצדקת (כי קרושת הבעל שורה גם על שוככת היקו) ריזועלע לאמר: בעלי מת בשחרית ימיו ואותרה אני עם שני בני הצעירים (ר' איציקעל ור' נחום בערניץ) שכולה וגלמודה, חותני נאשם ואינו ובעלי היה אז עול ימים ורך ויהי גודר מארצו לרגלי אביו ולמח זה אשא אנכי ואשבע נרודים כארץ לא לי ואני כלחה נפשי לשוב אל מולדתי. וחפצה הצליח בידה להשיג הרשיון לבוא ברוסיה ותקה עמה את בנה הצעיר ר' נחום בערניא והוא אז בן שתים עשרה שנה ותעבור בכל הגלילות וחבוא עד קרית משושה ריוון ובכל מקום מוקטר מונש לשמה, וכנה הקטן נאדר בקרושה וינהו כל העם אחריו ויצבור כעפר כסף כי משאתו פחדו כל בעלי ההויה זקן ונשוא פנים כבני הנעורים זריקים. הוא הוריד רבנים ויושבים על מדין מכסאותם, שוחטים העכיר מכהונתם, משכילים רדף עד הרמה, על בערי בתים שפד כאש חמתו ויחזקם ויגדפם, ולא נשא פנים גם לזקן מגדל ואיש שיכה. וכל אשר הוסיף לקלל בזעם אפיו, כן הרבו להביא תרומתם לו כופר פדיון נפשם. בשנה המימה סבכה האם עם בנה בעדים, וינצלו את הסכלים ולחקופה הימים שבה אל נחלתה. — ויתקנא אחר מכני הריוניער בניסחו ויגשגש היא בקשתו לפחת נוף בסרכיא, לאמר: לא עלי לשאת חטא הושם על אבי בעודני נער ונפשי דבקה כארץ מכורתי: וכאשר חנני ד' בהון וירי עושה חיל במסחר, הנני לשלם מס גילדי ראשון (כאלף ר"כ לשנה) ואבקש הרשיון להשתקע בקישינוב לעשות שמה מסחר וקנין. וכבר נרצה שר הפלך לבקשתם וישלח מליצתו עליו לפני הנציב פה, וכמעט החליט השר לעשות הפזו, כי לא ראה בזה שום דבר רע, כשמוע זאת משכילי קישינוב ויחרדו מאד, פן יבוא הקדוש ולרגליו האמץ חשכת החסידות כבסרכיא וישלחו את ר' הירש עקסעלכירר ע"ה הנה להועץ מה לעשות לעצור בעד הרעה הנשקפת להשכלה ויבוא אהר ממקורכי שליט גליל הלמודי השר המפואר פירונוף ויספר לו את ערמת החסידים. ואף כי לא לו להתערב בדברים כאלה, בכל זאת ננע הדבר אל לבו ויכתוב לשר ההשכלה כי ישחדל הוא לפני השרים אשר בידם

להרוץ משפטי, להבינם כי רק הואנה הוא מבקש לבוא ברוס'א, להריק אררית כסף ההמון אל כליו, וימצא חשבונו במחיר האלף כסף אשר יפלו להממשלה. מלכר זאת כתב כאיש פרטי מכתבים לשר הפנים ולשר האוצרות ויודיע בכתב לנציב הארץ הזאת, למען לא יחיש לעזרה להצדיק עד בוא פקודת הממשלה מפ"ב, ורא ארכו הימים ויבוא צו לכלי תה אוהו לבוא בגבולנו. וככל זאת כמעט בכל עיר בארצנו נמצאו כתי כנסיות ובהי מדרשים וקלויזען לחסידים סדונירא. רבים יסעו שמה ואחרים ישלחו פדיון נפשם אל קדושם. כראות הממשלה את המשפטים הנוראים אשר יובאו לפניה מאת כהות החסידים בהצוהם איש על אחיו, כי יקראו למהלומות ויעשו שמות בעדהם; את אשר יקרב האהר ירחיק השני, את הריון הש"ץ והשוהט אשר יסמוך הצדיק האהר את ידיו עליו וישלחו אל עיר שלטוננו, יקראו חסידים הצד שכנגדו עליו חסם וירדו עמו עד לחיים; מריכות: אם להגיד בהקדוש הספרדי "ויצמח פורקנה ויקרב משיחה, או "קץ משיחה" יגישו לפני שופטים נוצרים להוציא דין; גם שמעה אונה והכן לה, כי מאן חדלה לשמור על הצדיקים, בחקוה כי כבר באה חכמה כלב היהודים, לדעה כי אך הזון שוא ידברו ויחעום תוהו לא דרך, וטיב טוב לחת להם דרור לבקש שלמות בלי אינם ומכריח, מני אז גברה מאד יד הקדושים והמה שליטים בארץ ויאכלו יניע העם; אז בקשה הממשלה עצות מה לעשות לעצור בעד הרעה, וחשאל גם את פי משכילי עמנו. והנה נסתה לעשות להצדיק ר' דוד מטאלנא כאשר עשה שלמה לשמעיה בן גרא, להזהירו לכלי יצא משער עירו והוצה ולא יוסיף לעבור בארץ לארכה ולרחבה להריק אמתחות יושבי הערים והכפרים, ברצון טוב או גם על כרחם, כי פחדו מלפירי בוז—החסידים הבערים בקנאהם בראותם פני קדושם. ולא הועילה לו ערמתו אשר השתמש בה לפני זה לקנות לו לב הנציב, כחתו לשוככה חיקו העוסקת במצוות סך מסוים לבתי חסד ויבטיחה לאסוף עוד מאת מכריו; כי חוק הושם לו לכלי יוכל לצאת מעירו בלתי אם יהי בירו מכתב מסע מאת הנציב. אך היכבד מהנלהבים להונות גם את השר, כי חלה הצדיק רשיון ללכת לחתונות פרי בטנו, וכמעט השיג חפצו לא הלך ישר לררכו, רק עקלקלות ויעבור בכל הערים הסרות למשמעתו.

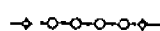
אולם לא ארכו הימים ויקר מקרה אשר שם מעצור לרוח הצדיקים הכביר. והי בלכת ר' דוד מטאלנע למסעיו דרך רוישטשוב ושם משכן כבוד הצדיק ר' משה וילפו רבים לקדם פניו במזומנים, ויחר אף חסידי צדיק המקום על כי בא זר בגבולו וישליכו אבנים על האורח המקודש, וחרכ המלחמה בין שני הגדודים ויפקירו נכסים ויעשו שפטים נוראים, עד אשר ההערכו שוטרי העיר וידוע הדבר לנציב קיוב ויהאנף בר' דוד מאד. וחכער אש הקנאה כחסידי טאלנא ויאמרו לקחת נקם מהצדיק מרוישטשוב ויעשו בערמה וישלחו מכתב בקשה בחתימת יד (מזויפה) הצדיק מרוישטשוב לאבי כהני הרוסים בקיוב, כי נפשו להסיר דתו ועוד יתאמץ להביא תחת כנפי הנוצרות היונית ארבעת אלפים חסידיו. וישתומם אבי הכהנים ויגר לממשלת המקום וישגחו כהן ופקידים ושר חיל לשאול את פיהו, ויבואו אל בית הצדיק והוא וקן יושב על כסאו ויראו לו את החותמת וישאלוהו למי היא? ויכר כי חתימת ידו היא (כי זייפו בכשרון רב עד אשר לא הכיר הישיש) ולא כחד. והי כאשר הגידו לו חוכן בקשתו, וישמע השב ויחעלף, אז נודע הדבר כי במרמה עשו. אך גם הצד השני לא שמו יד בצלחה ויביאו דבת ר' דוד מטאלנע רע לפני השרים, כי על כסאו רשום באותיות מזהביות „דוד מלך ישראל הי, וקים“, (הקול נשמע כי אמת נכון הדבר). כעת ההיא יצאו נציבים מהצדיק מטאלנע בכל ערי ממשלתו לקבוצ כסף להציל את קדושם מצרה. אך כל חכמתם התכלעה, כי לפי הנשמע היה את לכב הנציב לשלוח את הקדוש לארץ לקוקוז לשבת שמה מכלי צאה אנה ואנה, וכל החפץ ללכת עמו, או האיש אשר יעלה על לבבו אחרי כן לגסוע אליו, אחת דחם להשאר שמה. ומה מאד השכיל השר לכלי הוסיף הענישו פן יחשב למעונה על קדוש השם כדרכם. אכן איך רבתה חרות החסידים, כאשר נמלך הנציב וישאירו סגור בעירו. ולהגדיל המופת יספרו, כי שר העיר טאלנא, אחד מגדולי הפרהמים, שמע בפאריז את הפסק דין אשר יצא על הצדיק היושב בנחלתו וימהר ויבוא (בקפיצת הדרך) לקיוב וימליץ עליו לפני הנציב לבטל את הגזירה. והמשכילים יכארו את המקרה באופן קרוב יותר אל העכל. האלוף ההוא יושב לרגל משרה אשר לו כעיר הכירה וכעירו טאלנע הפקיד סוכן נאמן; וידוע כי הערים אשר יזכין כהן צדיק פורחות ומצליחות,

כי מכס היי"ש עולה משנה (המעט... ישחו החסידים?) וכל סחר המקום טוב מאד, וכה יעשר גם אדוני העיר. וכאשר בן משק נכסי האלף בחזומו לא ראה שום דבר רע בהצדיק, כי לא ידע כמה ישחיה ביהודים ולכל הארץ, והחסידים הבאים אתו כמשא ומתן יוסיפו להלל, ולשבח את מפעלות הקדוש וכל הטיב אשר יעשה בעמו, וכי רק קצו עליו בעלי לשון לדרפו כאף ובחמה. ויחשוב הפקיד כי למצוה רבה תחשב לו להעיר און אדוניו לעמוד לימין הנדרף הנם. והשר הנשען על בן משק ביהו וכל הונו הפקיד כירו האמין בו וכלכחו לדרכו מחוץ לארץ לפ"כ דרך קיוב ההראה פנים את הנציב והי למליץ על הצדיק ויצדיקו מצריו, ויאות לו השר ויקל את ענשו. אך ביתר עון נתן פקודה לאסור בכתב את כל הצדיקים הנורעים כשם לבלי יורו לעבור גבול קרית משכנם. וחשקוט הארץ טמסעות הצדיקים. אך במקומם יבואו אמרכליהם, הצירים הנאמנים (?) ההולכים מעיר לעיר לאסוף המעמדות.

עוד לנו להזכיר משפחת קדושים אשר התפשטה בארץ והיא זרע הרב מ' אברהם העשיל מאפטא (חלמיר ר' אלימלך מליוענסק), אשר נשא כתר הרבנות ביאססי, ובקולבוסצוב (בגליציען) „עליו אמרו יודעי חן שיהיה בו ניצוץ נשמת רבה בר בר חנה, כי היה דובר דבריו בגוזמות והצלנות לא נשמע כמוהם“ (רכרי סהר"ר הח' ומה יאמרו על זה ליצני הדור?). — בנו ר' איטשע מאיר עסק במסחר ולא הצליח במפעליו ויהלצדיק בזינקוב (פאראליען), וינהיל את צדקתו וקדושתו לבנו ר' זוסיא אחריו אשר קבע איתן מושבו גם הוא בזינקוב. לר' זוסיא ג' בנים ר' הירשלי במעזבו ר' שמואל בזינקוב ור' חיים בקריעלוויץ ומלחמה! כבדה ביניהם כל הימים, הם וחסידיהם, ויגישו עצמותיהם לפני שופטי המדינה, לחלל שם וכבוד ישראל. הרב פראשקוב ר' שכתי (הנקרא ראשקאווער) חלמיר של המגיד ממעזריטש נהג ג"כ בהסידות וינהרו אחריו חסידים וזה שלישי לו בקדושה, כי בנו ר' יוסף אשר יצק טים על יד ר' פנחס קאריצער ישב אחריו לכסא ובמותו היה בנו ר' שכתי לנסיך המחוז, כי עד השליטים הגדולים לא בא.

אלה שמות הצדיקים החיים אחנו היום מן המפורסים ביותר, וזולתם יש עוד שבכים מעצי הוטר הגדולים אשר קדוש יאמר להם

במחוגם, ויש אשר שמשו את הקדושים ויקרשו ונוהגים עתה בקדושה על עיר וסביבותיה, ויש חצי—צדיקים ובנן וזרען של קדושים ונכדיהם ונכדי נכדיהם, בנוהיהם, כלהיהם וחהניהם וצאצאיהם עד סוף כל הדורות. וכמעט ידמו הולדותיהם למשלי בני אלים (מיטהא—לאגיע) העתיקים עם עצביהם הגבוהים ומשניהם וסניהם ונשיהם ואמהותיהן. ויש תקוה לנו כי כאשר בידם מפתחות שיערי רחמים, או ברכת שרים ורחם, יפרו וירכו עד אשר תמלא כל הארץ מהם וכל עיר וכפר יוכו לקדוש מיוחד.

כד

פּלם משקל.

לישבח טעלה עץ שרה, צומח פרא, ליפחו ולהפריחו פרי האוה לעינים ונחמד למאכל, המציאו חכמי הנוטעים את ההרכבה (אקולירען), בפצלם פצלות בקליפת העצים הגדלים פרא, בימי האביב, עת יסוב לשד השיחים בעורקיהם ויטעו וירבכו במקום השרטת עוקצין גומלי פרח מעצים משוכחים אוהוים בקליפתם, והעפאים הקטנים האלה בהצמדם יחד את קליפת העצים והיו לכשר ארד, ישנו דחוב ליח העצים הפראים ויצמיחו פרי עדן, כפרי העץ אשר ממנו לוקח היונק. כמלאכת ההרכבה הזאת נעשתה גם בעור אחינו כרוסיא ופילין מראשית המאה שאנו חיים בה, בעור בני כריהם ילדי ברצדי. שם בקריה ברצדי, השוכנת על גבול ארצנו ותיף בגדלה ובמסחרה והשלח פארותיה בכל החכי הבל, שם ישבו מראש גדולים הקרי לב, בעלי חורה ושוחרי חושיה, אצילים ונכונים. מהם הלכו וסבכו לרגלי מסחרם בארצות שונות, ביחוד בגרמניא, ויטעו בביתם שורק ההשכלה כולו זרע מדע וכשרון. וכאשר אחינו הושכי ברצדי עם לכרד ישכון וכנוים לא יתחשב—כי רובה יהודים הצמיחו ידיעות הול על אדמת הקדש ויקדשו ככליותיהם להציא נטעי נעמנים ולעשות הלולים. מן ערנים זה הובאו ענפים רבים בנפות פולניא, הקרובים לו, ולמהננו (אדעסא) סבור ארץ רוסיא החדשה (אשר אליה נהרו לראשונה כל איש מר ומציק טגלילות דרוסית מערבית). המסחרי וההתחננות הרביקו את

הסעיפים ההם ככשר אורחי המחוזות האלה אשר היו כמעט כמצב הפראי, כי פרעום סבות שונות: ארמת מכרותם המשכלה כל סדר ומשטר, עד כי עלתה קמשונים והרולים להראיב נפשם; גם שבתם כאסורים בערי מולדתם מבלי צאה אנה ואנה, ועזבם מקור מים חיים—התורה וההלמיד, לחצוב להם בארות בארות עמוקים מההום, אשר שרשי רובם קצרו מלינק מהם, ורוח הזיה ומלהיב כח הדמיון הוסיף העכירם. והימים האלה ימי האכזב לארעסא, כי החלו כמעט כוחותיה פנימה להתפתח והשיקו עורקיהם לשד ועסים, ע"כ אין להתפלא אפוא כי נצמדו כם על נקלה כרי ברצדי ולא ארכו הימים ורוחה נוססה בקרבם והעשנם פרי הלולים להבמה ולדעת, למדות ולהשכלה, זמפה נפוצו על פני כל הפלכים הבאים אתנו בכרית מסחר וקנין. וכה נוכל להחליט בצדק כי מברצדי יצאה תורה ההשכלה לכל ערי וואלהניען, פאדאליען וארץ רוסיא ההרשה.

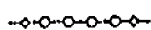
ההשכלה הזאת מולדת ברצדי, יסודה גרמני; כי כהיות אחינו בגאליציען מרוחקים יותר מהפודנים והרוטענים שביניהם, ועסקיהם הובילום לוויען ולערי אשכנז מחוץ לארצם, וגם ממשלת המדינה היתה גרמנית, ע"כ גודלו על ברכי רוח הגרמני אשר נדבק לאט לאט גם בבאים אתם בכרית. והנה אין את נפשנו להרהיב דברים במאמר הזה, על אורות השורקים, לא כולם זרע אמה אשר הצמיחו סורי גפן נכריה; כי באו בין אנשי הרוח, בין בעלי תורה והכמה ושומרי אמונה, גם כאלה אשר משההם בם, והמה עזבו את מקומם ללכת למקום שאין מכירין אותם ולחיות בהפקירא, וכמעט ידיעותיהם מרוצת לשונם לרבר בשפות חיות, משכו אחריהם לב בני הנעורים הנעורים, אשר האמינו כי היי הדרור הוא שן הר ההשכלה וראש אמור עץ הדעת וממנו קטפו פרי בוסר, אכלו גם אמרו כלכם כי אורו עיניהם, והם לא ידעו כי מזה בו—להמיה בקרבם רגש הלאומי המשנה אשר בלב היהודי: דבקתו בעסקי אמונה בעם מחצתו, והתקרבותו ללאהי ארצו בכל עניני אורח ומדינה. פליטי ברצדי אלה, אשר היו למורת רוח לאם תחוללתם ולאחיהם הישרים ככוחם, המה היו בעוכרינו, להפחיד את רכי הלבב בגלילותינו מגשת אל ההשכלה, פן ידבקו בהם טעותיהם הגרועות, אשר האמינו כי אהוזה ורכוקה הנה יחד כאהיות תאימיה את ההשכלה הנאורה. וכה התכצרו החידים יותר בחימות

הזיותיהם ויבנו סביבן גדר אמונות תפל. אך מלבד הרעה אשר פשה בנו להשהית ולחבל רוח הלאומי העברי בלב קלי הדעה ולהרחיק יותר מנתיבות דעת את מקנאי קנאת השטה החדשה בדרך האמונה—היא שטת החסידות; מלבד זאת—הלא אם רוח הגרמני השורר בלב בני בראדי היה טוב להם בעתו, וגם לנו הביא תועלת כללי, בקרבו אותנו להשכלה אירופיית. אבל אחרי עבור זמן מה ונשתנה מצב הענינים, גם שם נס בקרב ארצנו, עתה נראה כי זמורה זר זרעו על תלמי לבכנו, אשר תמוץ את חלב כשרנותינו; ובכל זאת לא הכתה שרשיה על אדמת מולדתנו ופריה לא לשבעה ועליה לא לתרופה לאחי בריתנו השוכנים תחת שמי רוסיא. גם לא נדבר פה מרוח הגרמני אשר נהפך לרועץ גם לאחינו הנפוצים בארצות אוסטריא, יען בהתקרבם על ידו לממשלת המדינה אשר שלטה ברוח גרמני בכל נפותיה, התרפולבוא בכרית את ילירי המחוזות, השונים במדותיהם ובמחשבותיהם, בשפתם ובמנהגיהם, וכאשר נברכה רוח הלאומי בכל גליל וגליל, המה עינים את ישראל בכל מקומות פוזרותם, ועתה יכבד עליהם להטיב מצד אחר פנים להממשלה, העומדת בטבעה הגרמנית, ומצד השני לעמי הארצות; עינינו כיום אל מצבנו הפרטי אשר נהפך בשנים האחרונות מראשועד רגלו. תחת אשר לפני הכדילו לפני חומות חוקים מגבילים בין נפות פולניא ובין ארץ רוסיא הגדולה—בינינו ובין הרוסים, ובכל משלה ידינו קרבנו יותר אל אחינו בגאליציען ונהי כממוצעים בינם ובין הפולנים ילירי הארץ, והממשלה לא שמה עינה עלינו ועל ערי אחוזתנו בכלל להצמיח רוח הרוסי בקרבנו, ויהי לרצון לה להוקיר את יחירי הסגולה אשר הלכו לפנים בנתיבות ההשכלה הגרמנית, מלבד שיעזבו את אמונות התפל המוליכות את העם שולל, לחבל כשרנותיהם וחריצתם הנטועים בנפש היהודי. הנה עתה, מאז פתחה הממשלה שערי רוסיא פנימה לאחינו, ותשתלב לנפות פולניא להכחיד מקרבן את רוח הפולני אשר הרכה שערוריות ואי—סדרים, לנטוע בהן רוח רוסיא בהשקט ובכטחה; מני אז נפקחו עינינו לראות, כי רוח הגרמני אשר בא אל קרבנו באמצעות אחרים, אך למחסור לנוי להרחיקנו מיושב הארץ ומממשלת המדינה אשר בצלם נחסה ונתלונן, והנה הממשלה הרחמנית ויודעי כינה לעתים בעליהם הנודעים לשם, יעירו ויעוררו אותנו להתאמץ להיות רוסים בני אמונת יהודית, לטוב

לנו ולהטיב אהריתנו בארץ, כי רק זה הדרך ישכון אור לנו, לאור
באור זכיות אורחי הממלכה אין נגרע. כי אין ברוסיה ארץ מוכשרת
לקבל חיק שווי הזכיות בלי טרדות, ואין שלטון החפץ להשפיע את כל
בניו כשוה, כשלטון רוסיה. אולם מאז נבר בלכ הרוסים רגש הכרת
ערכם, וספרותם עושה חיל, יגדל יום יום גועל נפשם וכעסם לכל נטיה
מולדת חוץ; ועוד יותר לצנינים בעיניהם אלה מאחינו, אשר
במלבושיהם, במנהגיהם, ברעותיהם ושפתם הכרורה, יהדמו לאשכנזים,
רב יתר משטנתם לההמון הרב ההולך חשכים ואין נוגה ההשכלה לו.
ולוא המעטים אשר ככוכבים יצהירו בספרות הרוסית, ואשר היתהלכו
בלמודים בבתי מדרש הגבוהים ברוסיה, לולא הם העומדים בפרץ
להשיב חטא עכשוכ חורשי רעה עלינו, מהשהית נחלתנו בארץ, מי
יודע מה היה לנו. וגם עתה לא מעטים הטה הדוכרים עלינו עתק
בנאוו ובוז ויחשבו אותנו לבני נכר, לאוהבי הפולנים, המיצצים את
כל טוב הארץ, ע"כ יחנו עצמם להגביל משפטינו ובלתי תת לנו
לחווה דעה בעסקי עיר ומחוז, אשר אנהנו מחנוררים בקרבם. ככה
נראה כי ההנוכים ברוח הגרמני לא ימצאו מידעיותיהם חית נפש,
רק אם יעברו את בני חוץ לארץ הכאים הנה לא להשתקע, רק לנו
ולאנור כסף לשוב אל ארמחם ולאכול שמה מפרי יגיעהם פה, אך
בבני רוסיה לא יתערכו. ויש אשר בכל שלמותם הרבה כלשונו
וסדעים, אשר המיהו עצמם עליהם כאהל, לא יצלחו לכל מלאכה
ומשרה להביא בפרים לחם לנפשם ולכיהם.

עד כה ניכחנו לדעת, כי רוח הגרמני אשר רכזה בנו מאחינו
בני ארצות אחרות הרכחה להרע לנו כמצבנו החצוני והמדיני. אך גם
ביחס עמדתנו הפנימית, רבו הקוצים המבאייים אשר פרחו כרוש
על ערונות מטעינו. מושגי ההשכלה אשר הביאו אלינו אחינו משכנינו
מעבר לגבולנו לא היו, על הדיכ, שהולים כניה ביד כורמים ישרים,
לחנך מנוער בנינו על ברכי האמינה והרעה בכחי ספר מסודרים, רק
בהתערכותם יחד את הנשואים הצעירים האוכלים משלחן הזריהם,
או את הסוחרים עולי ימים, אשר באו עמם בקושרה העסקים, למדו
אלה מהם, לא את ידיעותיהם בספרות העברית ומחקרי האמינה
הטהורה, רק לבעט במנהגים אשר הורגלו בהם מנוער ולהביט כשאם

ישאו כלמח הגוים והגבלה זכויותיהם, ועמדם כנסיון לנו לעד, כמה חזקים עבותות האמונה הקשורים בלב הירודי מלדה ומכטן ובי שקר בפיו האומרים כי רופפו עמודי הדת בנפש ישראל. רק זעיר שם זעיר שם ימצאון כאלה אשר רוח הדרור יעשה להם כנפיו דמיון, להרימם מעל כל מישג אמונה, ובחיק היהדות נוח להם, כי יקרא שמה עליהם, יען לא ישמעו כל נוגש, לעשות כוונים לאמונה מפני מראית עין עכ"פ. ואיך לא יבא לבב כל דורש טוכת עמו בחמים, לראות איך בזרון ישלחו יד ברוח היהדות החיה והבריאה אשר כח בה להתקיים לעד.

כה

רוח צפון יהולל גשם נרבות.

אולם כשם שאין שני אחים תאומים מלדה ומכטן שוים בכל זה לזה, כן גם שונים אחינו יושבי נפות המערב צפינה: ליטא, זאמט, ורוסיא הלבנה, מאלה כנפות לפאת נגבה: וואלהיניען פאדאליען וקיוב, כהכונותיהם, כמזגם, בכשרונותיהם ובמושגיהם. לא נאבה לנסות פה לבקש סבות השנויים האלה בכני עם אחד אשר באו ממקום אחד מגרמניא, ושפהם ומנהגיהם אהם, לשכת בגלילות הפולנים, כי נרחק ממטרתנו; אך עינינו הרואות כיום, כי לאחינו בני ליטא בכללית יתרון הכשר וצמאון לדעת, ובכל מפלגות העם היה הלמוד והעיון חובה על כל איש מקטנותו עד בואו באנשים, עד שכמעט אין עכריין בליטא ולא לבד להורה ולתעודה השקה נפשם, כי אם גם למחקרי חכונה, ככל אשר מצאו בספרי חכמי העברים. ויש אשר גם לפנים בקשו ומצאו דעת מעל ספרי העמים בלשונותם. כמה גדולים חקרי לב יצאו מליטא לפנים בכל דור ודור אשר הצהירו ככוכבים נוצצים כחשכת ליל הסכלות אשר כסהה אז את הארצות האלה, וגם כדורנו זה יצאו אנשי שם מערי ליטא: בספרות, בחכמה ומדעים, אשר נודעו להלה כאירופא. — וככלל רוח אחינו בני ליטא עשוי לכליחת ושכלם שנון, חרוצים הם בהגינותם ובמפעלם. ואם באה בקרבם ידיעה פנימית, תלהטמו ותלהיכמו ולא ידעו מרגוע בנפשם, עד אם יבצעו חפץ רוחם. ובכל ענין—אם החליט מה בנפשו, גם אם לא העסיק לחשוב חשבונו אם

טוב הדבר לפניו ולא יתנגד להוקי הייו הקירטים, לא ישנה חפצו ויהי
מה, לא ישקוט ולא ינוח, לא ייעף ולא ייגע, עד אם עשה את
אשר זמם. ואם אמנם אך משל ההמון הוא, הלא נוכל
ללמוד ממני הכונת בן ליטא—בעת אשר העכרי בנפות דרוסיה
מערכיה יאמר: אם אי אפשר להגיע למחוז חפץ, בדרך העולה
למעלה, יהלך במורד; הלא כה שימה כפי איש ליטא: אם אין
מסלה לעלות, יתאמץ לפנות נתיב לו ויעלה ויגיע למטרתו כיררמה".
ועוז הרצון הזה יטהו לפעמים ללכת עקלקלות, אולם לא מפני קלות
דעת, רק מאשר החליט מה בנפשו, ולהשיג מאויו זה כל מגמתו,
וע"כ כל האמצעים המובילים אליה, אם כבדים או גם בלתי נאותים,
כאין וכאפס נחשבו לו, לעומת התכלית אשר אליה כונן חפצו העז.
כל יהודי בן ליטא, גם הפחות שבפחותים יתנאה על טחצבתו ויביט
בשאת נפש על הנקראים כפיהם—יהודים וז'להיניים או פולנים,
ברעתו את יחזון השר! כילירי ארצו על אחיהם אלה ברוחם הכביר. וע"כ
נראה עפ"י רוב, כי הליטיים לא ישיהו לב בגלילותינו לשנות שפה לוע
השנורה כפיהם, אשר אם כמוה כשפת עלנים שלנו ממעי גרמניא
יצאו, וברוב הימים נשחת מבטאן ונתערבו בהן מלין סלאוויות,
פולניות רוסיות וכדומה מהשכנים, וכאשר לא עמלו ככל העמים
לעשות כללים וחוקי דקדוק ושמוש הלשון לשפתם, וכל כחה רק כפה
היהודים ולא בספרותה, כי אין כמעט ספר כתוב בסדר ושים שכל
(זולתי העהקות מתפלות וספרים עתיקים למקרא הנשים); ככל זאת מבטא
אחינו הליטיים לפעמים יותר מקולקל, ואם יש מלים ומבטאות שהם
משתמשים בהם על טהרת שפה אשכנז ודקדוקה, נפגוש לעומתם
אחרים שאינם שומרים את המין, הגוף וגם המספר, ומחליפים אותם
באותה מלה בעצמה, כמאמר אחד בנטיית שינוה, ויש אשר ישבו אחנו
שנים רבות ולא ישנו לשונם, תחת אשר אם יבוא ז'אלהיני לשבת
בערי ליטא, ילמד עפ"י רוב עד מהרה לדבר כמשפטם.

אומץ רוח אחינו בני ליטא ורוחב תבונתם, אשר יפלוסו להם
נתיב במסלות החיים, גם גאונם על מקבת בור מחצבתם בכלל ועל
אנשי הרוח, אדירי הורה ודעת מקרבם, אשר יעמדו לנס להם
ובהם יתברכו ויתקנאו להיות כמותם; כל אלה החזיקו ויבצרו ברוחם
עצמת הכונתם, לכלתי עוב על נקלה מושניהם ונטייתיהם עתיקי

יומין מורשה אבות, כטובים כרעים, ושטף הזמנים והמאורעות
המתחלפות, אליהם לא הגיעו. ע"כ לא הכחה שטח החסידות
הפאדאלייה כ"ב שורש בלבכם, וכמעט אשר ההלה לפרוח בשדה דלה
העם הוכחה משרב המאורות הגדולים אשר שלחו הציהם כה ושכה
והיתה לבער. ואם כיום כבר ימצאו שם הולכים כעקבותיה, הלא דרך
אחרת להם כה, כאשר הוכחנו למעלה, ואך זעיר שם, זעיר שם ינהו
אהרי חסיד פולין וצדיקיהם. כן נראמו בכללותם מחנדים יותר
לרוח הנושט מחוץ. רבים אשר שאר רוח להם וקצר להם מצע
החלמוד מהשתרע בו, יעמיקו חקר בהכמות שוניה מכל הנמצא
בספרותנו העתיקה והחדשה, בלי טעום מהלך דבש ספרות עם
נכר; אחרים גם כילדי נכרים ישפיקו, אך לא לקנות שלמות בשפות
אירופיות, רק לרווח צמאונם לדעת; וגם יש בהם כאלה אשר יבינו
להשתמש גם בלשונית אירופיות ובין סופרים מצוינים ימנו; אך בכללם
לא יאברו על נקלה את הכונתם הנטועה בנפשם, עד שגם החנוכים כבתי
מדרש החכמה הנכונים, בארץ ובחוץ לארץ, לא יכחישו נטות רוחם
ורעותיהם מנוער, אף אם יעזבו את ההפל ויצרפו ויזככו מושגיהם.
אכן כאשר בכל הווק עמדתם בפני עצמם, החל רוח העת לעשות
בם שלטת לשנות תהלכותיהם, הלא נהפלא לראות, כי בעמדם בין
המצרים, בין רוח הגרמני, היוצא מנפית ים המזרחי, ובין רוח הרוסי
הבא מרוסיא הגדולה, ונשמה שניהם כאחד יגיעו לאט לאט את בני
הדור החדש, אם מעט ואם הרבה, לפי המקום והמקרים; ככל זאת
יאמץ כח הרוסי על הגרמני, עד שהרוב מאלה שאורו עיניהם להבין
הועלת ונחיצת השכלה זמנית, שפע רוסיא יינקו ירוחה שוכנת בלבם.
מכל זה נוכל לשפוט, כי בעת אשר אחינו בנפות דרומית
מערבית נתפעלו מרוח הגרמני אשר הובא להם בהתערבותם את
אחיהם ילידי גאליציען, לעמוד נגד ההולכים אחוץ עינים בקרות דעת
אחרי שטח החסידות הוצאות הויה ארצית; עמדו אחינו בליטא
על צור איתן—החורה ומסורת קדומים, ללחום ברוע נטויה נגד
החדשות מזה ומה; ומושגים מהחפשים לא קרכו אליהם באמצעות
בני עמנו ילידי ארץ אחרת, רק שחו מצו ממקור מוצאם את המושגים
אשר מצאו לנחוצ לקבל מארץ אחוזתם.
אחינו בני ליטא, אשר צר להם המקום להתפרנס בערי מגורתם

ורוחם הכביר השואף להרחיב גבול פעולתו, הניעם לעוזב ארמם.
מכרותם להשתרע בארץ לארבה ולרחבה ולאחוז בכל סנסני עץ
החיים ועולם העשיה: מהם סוהרים, עושי מלאכה ועובדי ארמה;
מלמדים, מורים ונושאי משרה בחכירה מסי המשקאות יתר עסקי
הגלילות בגלילותינו; בכל זאת לא עצמה פעולתם בנפש אהינו
הפולנים. הכל יודעים כי רוח הליטיים עולה למעלה ויתרון הכשר
להם בתורה, כתבונה, ברעה ובחריצות; אך מצד אחד—התנאותם נגד
אחיהם הפולנים, אשר ישפילו לראות עליהם מרום מצבם לדעתם,
אשר טמנה הוצאות התבודדותם ואגודתם יחד בכל מקומות הפוזותם,
וכל אחד אל מקומו שואף וזרח; מצד השני הכונת נפשם לסקל כל
מעצור בחוץ יד, כלי משוא פנים, לבוא עד מחוז חפצם, ולא יסוגו
אחור גם מפני אמצעיים שהמה למורת רוח לילידי המחוזות הדרומיות;
הן המה החלישו כחם מלפעול ברוח אחינו פה, עד אשר כמעט
לחגא לרכים לבוא את איש ליטא במסורת כריה החיהוץ, או במסחר
וקנין; ואם ישהמשו כבשרנותיהם לחנך כניהם ולעשות בעפקיהם, לא
יתנו אפון בהם להשען עליהם בלב בטוח מבני הבט עליהם ועל
מעשיהם בעין פקוחה. ביותר נראה כזאת בין ההסידים, אשר בכבודות
יהליטו לקחה מלמדים בני ליטא לבניהם, ויבכרו את הפולני אשר לא
נודע להם, גם אם איננו מופלג בתורה כהליטי; ובאשר ההכרה
יאלצמו למסור עתותי ילדיהם ביד מלמד בן ליטא, מלכד אשר יתנו
אתו הנאים איך יתנהג את הנערים, עיד יוסיפו לשמור עקבותיהם
לבלי יביאו בלב בניהם דעות מתננדות לשטת החסידות, עד שתלמידיהם
ישארו על הרוכ כמושניהם אשר נחלו מהוריהם.

יותר מזה עבר רוח הליטי בלב אחינו שוכני נפוח רוסיא
הקטנה: משערניגאוו ופאלטאווא (באחרונה שולט ביהר שאת רוח
הרוסי באהינו, כי מעטים הם וכין עם הארץ יהערכו) ימשם נגע
גם בחושבינו. ינוף יעקאטערניגאסלאוו, אשר בו החל להתכולל זה לא
ככיר גם רוח ארעסיי, לרגל המסחר. לעומת זה אחינו בכעסאראביען,
רוח המאדראווי חזק עמדם, ואף אם שנאת עם הארץ וחוריהם גדולה
ליהודים עד מאד, וינזרום לכושט וכחכרתם לא יבואו, לא סר צלם
מעליהם ומושגים עבים ומדות פשוטות כסגנון חיתם דבקו בהם, ובכל
התרחקות היהודים שמה מלמוד שפה אירופית, זולתי (מן ההרגל

טנוער) את שפת יהודית הכלולה אשר נחקרשה טווקן, בכל זאת יבינו
לדבר שפת מאלדאוויית, ככל הנחוש להם לעסקיהם, רב יתר מאשר
יבינו אחינו בנפות דרומית מערבית לדבר פולנית, או רוסייה; ובכל
כשרונותיהם למסחר ולקנין, כמו שכלול המס יהלכו כאגמי אמונות
הפלות היוצאות משטת ההסירות אשר שטפה על כל גדותי בסרביען.
אם כבר נמצאו בקישינוב—עיר ואם בבסרביען—נכונים ומשכילים,
ביה"ס לעכרים עומד נכון שמה זה כשלשים שנה, הלא רק מעט מזער
מההמון הרב ישלחו בניהם שמה ומכני עליה החרדים כמעט אין
גם אחד, זולתי אלה שכבר טעמו מעץ הדעת, והמה יגדלו בניהם
על ברכי חושיה גם בכ"ס הכוללים ורוח רוסיא יפעמם. זנם ביהר
הערים זעיר שם זעיר שם נמצאו אוהבי דעה ובחי הספר לעכרים
מטעם הממשלה, אם פעלו מעט ונער יכחוכ מספר משחריהם, בכ"ז
ניכרה גם שמה הנועה קלה לפנים ומכחי העתים בעברית ויהודית הועילו
לא מעט לשנותם לטוב ולעוררם לשיה לב לתהלוכות קהליהם וחנוך
בניהם, רק בכבדות יתנהגו, כי רוח החסידות להם לשטנה. יען בכלל
מעטים מספר הנאורים וגלמוד יעמורו, כי שטף רוחם לא יגיע אל
הסוללות אשר סביב שחו רהם השוקטים על שמריהם וסוככים בענן
להם מעבור ברק השכלה זמנית, בעת אשר מהי מספר הנאורים
עוד לא התלקטו לאגודה אחת לפעול בעצה אחת ולפרוץ בחומת
האמונות הפל לא בכדורי בלע, רק במפץ שכל טוב ותוחח שפת
המדינה. ואם טעט הצליחה ההשכלה להכות שורש בקישינוב, עיר
רבת המסחר ודבר לה עם אָדעסא, הלא מקיר העיר, וחוצה
כמעט לא נכרו אותותיה, לולא נחשוב כיוצא מן הכלל את העיר הקטנה
אורחיוכ אשר פתאום לפתע נחעוררו לב תושביה העכרים לטעת
בקרבם שורק ההשכלה והוא כפורחת העלה נצה והכשילו אשכולותיו
ענבים. בעת אשר הילודים בהצי האי קרים, (ביחוד הנקראים קריט-
טשאקי, והמה כטרטרים גמורים, זולתי שהם מחזיקים חורת אבותיהם
ביריהם בנוגע לדת, ועד עתה כמעט כעמדם יעמורו מבלי התנועע
לרוח הזמן) עומדים בשפל המדרגה ומחזיקים מצות אנשים מלומדה,
ובהם התערבו בני נפות שונות לשונות לטיכ, ונגיעתם ברוסיא החדשה
הביאה להם מעט השכלה זמנית יותר נוטה לרוח הרוסי. בכלל נוכח
להגיד על אחינו תושבי קרים כי המה תמיטיט, קנאת הסירות רחקה

מהם, צדיקים לא יעשו בהם שלטה, אף כי כבר התעום המלטרם השוחטים והריינים לאהוו כמנהגי חסידים. ע"כ נקל להם כיותר לקבל שפעה השכלה זמניה.

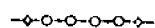
אכן גם ההשכלה שצאה מנוח לכף רגלה כלב יחירי סגולה בארץ פולין, ועיר שם ועיר שם וכיוהר בערי הגבולים, ורוה גרמני התנוססה בקרבם, אשר באה מנאליציען לערים הסמוכות לה (בגליל הנקרא, פולין קטן) אשר נספחו כסוף המאה החולפת — שנות מספר — על ממלכת אוסטריא, ולמרכז היתה עיר הרעה מאז ואמושטש. אך מקור המבצר וחוצה היה חינך אפלה מסביב ורק ככוכבי נוגה האירו יחידים בהרובשוב, טאמ־שוב (על הגבול), שזכרשין, וכדומה. רקאת הקריה העתיקה לובלין כסתה עלטה ותהי כמשכלה גם את השנים שלשה משכילים שנוגדו בה, וזו באו אליה סערים אחרות, כי מושב היהודים ברחוב נברל וצר, גאון משפחה עתיקות עם מנהגיהם מורשת אבותם, והחרות אשר בקש להם אילי הכסף וגדולי היחס בכית המדרש של הצדיק ר' איציקל ז"ל, להנצל משלטון הישישים המחזיקים בנושנות בביטחון הקהל וביה"כ הגדול ושל מהר"ם, כל אלה הרגילו אותם לשאת אפר על אפיהם, להתחסר ולהתקדש ברחוב היהודים, ללבוש שחורים ולהתעטף שהורים נצאחם בעיר (או אל "המקום", כן יכנו היהודים שמה את יחד רחובות העיר אשר לא נרשה כנורח הפולנים טאו ליהודים להשתקע בהם עד זה מקרוב) ולעשות מה שלכם חפץ במקום לא שופהם עין רואה. וכה התנהגו גם האחרים הנאורים, להטהר ככל יום במי מקוה ולהתפלל ספרד, לכסית על פשעיהם לכל חטאיהם כלמדם כסתה לשונות העמים והעמיקם בספרים הצנינים. ואלה השעטים — נער יכהבם — אשר לבשי עוז ייסירו מסוה חונף מעיניהם, עמדו גלמוד ויבדלו מחד הקהל ויתרחקו גם מהם ויטרו את רובם, להכזות עוד יותר את ההשכלה בעיני החשוכים והמעצימים עיניהם בצדיה, ויהיו למשל כפי וכסילים. —

גם מפרוסיא נשכ רוח גרמני בערים הקרובות לה וסמוכות לגבולה (פולין גדול), אשר נבנו חרשים מקרוב. אליהן נהרו העוסקים בהרושת המעשה, במטוה צמר וצ"ג, ושם לא נמצאו זקנים מאחינו מחזיקים בסדר עתיק יומין, ע"כ לא נלחצו לשאת פנים לנושנות, רק לכוון קהל וערה חרשים; וכואם כמנע וכמשיא ומהן את האשכנזים, בין שהם

בני ברית ובין שאינם בני ברית, אשר נאחזו שם, הניעם ללכת יותר לרוח היום. בן החכים אויר. אשכנז יחיד. כוהנים היושבים לחופי הנהרות, השולחים בר והקרות לראנציג. גם בעיר הכירה ווארשא גבר לראשונה רוח גרמני לרגלי יחס המסחר אשר היה להם עם ערי אשכנז והוא שעמד להם לכונן ב"ם לרבנים והיכל להפלה עם דרשן גרמני. לא ארכו הימים והנוכי ב"ם הרבנים, אשר לא ראו לפניהם דרך סגולה לבוא למטרת העודתם, כי איה עדה—ככל הקהלות הנקרעות למפלגות: חסידים שונים ומתנגדים עומדים כצור סצוק—אשר תאות לשים כתר הרבנות כראש גומר למודו בכ"ם והולך לרוח הזמן? ובפרט שהרבנים נבחרים שמה מן הלומדים מופלגי תורה ולא על מספר שנים, רק לכל ימי חייהם וחלמירי ב"ם לא הרבו לעסוק בתורה, והממשלה לא הכריחה את הקהלות לבחור רק מנומרי למודם בב"ם, עכ חשבו מראש כי כל עמלם יהיה לריק ויתרשלו בלמודי עברית ויהאמצו יותר להשהלם במדעים ובשפות היות וביותר בשפת המדינה אשר פתחה לפניהם דרכים שונים וישנו באהבה ובספרותה ויבקשו קרבה הפלונים, בתקיתם כי ירחיבו גבול פעולתם, להת להם מהלכים כינותם ומשרה במדינה. וכאשר הטיבו הפלונים פנים להם ויתנום לבוא בחברתם, האמינו כי מלאך גואל מצחק אתם וקרובה ישעוכם לבוא וזכותיהם להגלות, ויטו אחרי רוח הפלונים ויקימו להם מקרבם מטיף בשפת ארצם, לכהן פאר בבית ההפלה לב"ם הרבנים ויעתיקו ספרי הקדש והתפלות ללשון פולניא. הרוח הזה עבר מן הדור הצעיר להוריהם ושאריהם, אשר דבר היה להם עם הפלונים האצילים ושרי המלוכה, הכנענים ועושי במלאכה, והפולנים דברו אתם הלכות כדרכם ויקרבום לצורך הנאתם, אם טאהבת הכצע, כהיות היהודים נטילי כסף וממוצעים בכל מכחר וקנין, או אחר כן, להשתמש בשכלם השנון ובמחשבות חרוץ הנטועות בנפשם, לכצע מועצותיהם ומזמותיהם בהליכות המדינה. וכה משכום ברשתם, עד כי שכחו היהודים קורות הימים, ובהרגישם יותר—כסבת השכלתם—את המועקות אשר הושמו במחנם והחקים המכבילים כיניהם ובין יתר ילדי הארץ, נחנו אמון להבטחותיהם היעוואיטיות ויראו אשרם רק בהתקרבותם יותר לרוח הפולנית, אשר גבר בבתיים ובתהלוכותיהם ויגע גם בפנות היכל ד' הנוסד ברוח הגרמני; כי הדרשן נכה להטיף

לעם לעת מצוא בשפת פולניא. וכאשר עזב הראשון את מקום, הרניל עצמו השני להוסיף שלמות במבטא לשון המדינה ודרשותיו היו להתלה בארץ, כי רוח הפולניה דבר בהן ומלתה על לשונו, להלהיב לכב רבים מאחינו בעיר הכירה, ללכת שתומי עין אחרי נלגלו ההפוכות אשר גברו בארץ, עד שנחעו לעזוב הכונה בני עמנו הנוהרים מאז לעמוד מנגד לקושרים קשר ולהרוח מרחוק הכלית כל מפעל ; כי מלבר אשר אין תקוה להפולנים להתקיים ולעמוד נגד רוסיא האדירה, הלא רעה נוכח פניהם : לו ירימו חלילה הפולנים ראש ; כי כמעט יצאו מהוריהם יבזו ליהודים ובנאון יקראו כי יסירו מצנפתם מעל ראשיהם כמטחוי קשת טרם יקרבו אליהם, וישכחו את כל הטוב אשר גמלו ויבדילום לרעה מיהר עם הארץ, כמשפטם כל הימים. והנה אם יש ללמד זכות על אחינו אלה מצד אחד, כי הלכו בעקבות כל בני עמנו הנפוצים במלוא רחבי חבל, לבקש קרבה בני ארצם, אם יראו להם סבר פנים יפות, ולהיות אזרחים גמורים בארץ אהותם בני אמונת יהודית, כי רק זה הדרך ישכון אור להם לאור באור זכיות המדינה ; אבל הלא שנו בשקול הדעת ולא שתו לב למי נתנה ארץ ; לא ראו מראש, כי כבר בא עת לעם פחו כמים זה כי יחדל מעשות מלוכה ולשוא ינער בפעם בפעם לצאה אנה ואנה, לעשות קשר ולהחריב ארץ, כי סר כחו מעליו. ורוסיא אשר כח עלומים בה וגרמיה כמטיל ברזל, תכתיר לנחתים את מפלח הארי טורף באפו לפנים, אשר עששה מכעס ורהב עינו ובבדי אונו עלה רקב. וכה נהפכה נטית רוח בני הנעורים כווארשא—שנחרי טוב הפולוניזמוס—להם לרועץ, והיא שנתנה היאנה כפי קמינו להתגולל ולהתנפל עלינו כי לא נאמנה רוח יהודי ממלכת פולין ונפית המערב לרוסיא ; בעת אשר הישכי הפלכים גם כממלכת פולין, ומכ"ש בנפות רוסיא, זרה רוחם לשוטניהם בנפש אלה מאז. ומיחידים יוצאים מן הכלל אין ללמוד על הכלל כלו. ויש אשר נאלצו להתראות כאוהבי פולנים, כי חיהם היו תלואים להם מנגד ויפחדו משאחם, בזכרם את אשר עשו לאחיהם הנקיים ממעל בשנת 1831 וגם כמרד הזה, בכלותם חמתם כם, אם שמץ חשר נמצא כם, כי יטו אחרי רוסיא. ורק המועט כווארשא בעצמו הלך שהם עינים אחרי הלהבה אשר להטה את המהפרצים הפולנים, כמחלתם כי ייטב להם כנללם והצלחתם תפרח בארץ. וזה האוה כי עתה, אחרי

שבה המרגעה במדינה וינערו כוונתם ממנה, לא נשמע עוד כי ישת
איש יהודי ידו את האורנים חורי בהחתיות ארץ. ואם אמנם עד כה בעמדם
יעמודו היהודים כמצבם הרוחני בכלל ובכל מקום רוח החסידות מושלת
בכל, (כי גם בליטא תרחיב שלטונה); בכל זאת אין להכחיש, כי
בגלילות המערב ודרומית מערבית כבר החל לפרוץ רוח רוסיא גם
בלב הרחוקים מכל אבק השכלה, ולא יחזיקו עוד את הלומדים שפת
רוסיא לסרים מדרך הקדש, ובמקום שאין ברירה לנטות מלמוד שפת
נכר, יתנו לה היתרון על שפת אשכנז. גם כפולין יבינו אחינו כי יסוד
הפלוני להם למשחית ורק יחסר להם יועץ נאמן לדעת איך לצאת
ידי חובתם נגד הרוסיא השלטת. ולא יעלו עדיהם גם קצף וקנאה העם
אשר בקרבו הם יושבים; לאשר יחסר בכלל לאחינו בכל נפות הפולנים
מעורר נאמן אשר ישמעו בקולו ומחזיק ביד להביאם אל המנוחה ואל
הנחלה בארץ מכורתם, ליהנות מזכויות האזרחים ולהאדיר שם ישראל,
ולא יפנו אל נביאי השקר היעזובאים מזה ומה אשר יוליכום שולל
בהרמית לבם, אם להתנאות בשם ישראל מכלי להמנות כאנשים,
באזרחים; או להתהדר בשם אזרח וצור ילדם ישכחו.

כו

עין צופיה

העברנו עד כה לפני הקוראים היקרים תהלוכות אחינו בכלל
והחוסים בצל רוסיא בפרט, להראות איך נפלנו כעת בדעותיהם,
במישניהם, בשטותיהם, ונטיותיהם ומעשיהם, אשר כל אוהב עמו
כחמים יודה, שאין משחית ומחבל אשיות האומה יותר גדול מזה;
ואשר עמלו לריק שונאינו בנפש כמשך אלפי שנים ולא הצליחו:
להחליש כחנו הרוחני—האחדות במחשבה ובמעשה בכל ענין הנוגע
למצבנו בעולם העשיה, כחברה קשורה ואחזה יחד בחכלי מושגים
מזוקקים, יסירי אמינה ברה וטאירה, וכמיתרי אחזה קשורים ברנשות
עדיניות: קרבה בשר מלידה ומשפחה עתיקה אשר דמה הטהור
נזל בעורקיהם, ורנשי לב אחים לצרה אשר גורל אחד להם זה אלפי
שנים; כחברה עומדת גלמוד בחלד, אשר אין לה קצין שוטר ומושל
ברוחה מקרבה, פזורה ונפוצה על פני כל הארץ מכלתי יכולת

לבניה לקרוא (ער זה מקרוב) את האדמה אשר בה חזו לראשונה
 אור שמש אדמת מכרוהם; נפרלה מיתר משפחות הגוים אשר לא
 חבוא בהם והם לא יתחתנו בה; רק אומץ רוח האלהי ונאון לאומי
 השליט כאבני ניר מנופצות אלה הוא שעמד להחברה הדתית והלאומית
 הזאת להתקיים ולמרות כל סערות הזמן; ואיך שהיתה ממשוכה
 וממורטה, בכל זאת הצליחה בכחה זה להתאחד פנימה ולהתחבר
 חיזונה את גויי הארץ אשר בקרבם שכנו וימלאו חובותיהם לאמונתם
 ולארצם כאזרחים נאמנים, עד שגם מנאציהם ושוטניהם הודו עד
 כרחם על הכונתם הנעלה הזאת וישתייטמו על אמן רוחם לזרחתם
 ולמלכם כאחד, ודבקוהם בארץ מולדתם, בכל זכרם נחלה אבותיהם
 לפנים, וכל זאת בגלל רוח האהדות אשר החיה את כולם; כי גם
 דברי הריכות בעניני דת ודין ותקרבות נגד כל שטה מחדשת, זאת
 היתה מטרתם לעמוד בפרץ לבלי יפרדו לבית ישרון, כמחלוקת לשם
 שמים, להחזיק במעוז האמיר השגוי בפי כל בני עמנו „ישראל
 גוי אחד“; הנה כיום, לדאבון לב כל צופה וטביט בעין פקידה—
 את אשר זממו צוררינו לפנינו ולא יכולו להגיע לפחזו חפצם, בכל
 האמצעים האכזריים והרדיפות הנוראות, אשר לא נשמעו כאלה
 בכל הארץ ובכל הגוים, אותו הכצענה ירינו, כטורפים נפשם באפס,
 כלי צר ומציק חזוני—בעת אשר הדל רוגו ושכנינו יבקשו קרבתנו.
 ומי לא ידע, כי בני עם אחד, המה כאבני נוף אחד, אשר חיותו
 ובריאותו חלויות רק בהתחברותו—אם ידע שלו בכטנו ורוח אחד
 ישלוט בכל כדי הגויה לשמור הפקידם אל כל אשר יצמו השכל
 והרגש—השליטים בבלו; אז לא יירא מכל סער מחולל על ראשו,
 קור ושרב לא יפחידוהו ונקל לו בכל עת למצוא עצה ותחבולה נגד
 כל משהית חזוני. אכן אם בא קרחת בשרירי בטנו, רוחו סוער
 בקרכו ואין שלום בעצמיו למלאות משלחתם באמונה וארכבותיו דא
 לדא נקשן, אז יגיע עד שערי מות וכל רודפו ישינהו בין המצרים.
 היאומן כי יסופר. כי גרוד נכורי לוחמים אשר נצבו כמערכת מאות
 בשנים נגד טהנות גדולות ועצומות טים, עם כל כלי זעמם רוחניים
 ונשמיים ונשק שפה—ויוכלו להן, ואחרי אשר שבו משרה לחסונם
 נצחם כימינם, אויביהם יכחשו למי ווישיטו יד להם לכרות עמם ברית
 שלום, לחשבם כאחים בארץ אחיזה; עתה החת אשר ישיבי הדכם

אל הערם, לבקש מנוח אשר ייטב להם בצל הזכיות אשר רכשו להם
בגבורת ימינם ועז ידיעתם והפנימיה, ויחלקו בניהם חלק. כחלק שלל
צבעים מזמרת הארץ; עתה היתה חרב איש ברעהו ולהחרים ולהשמיר
שרש מצבתם—יהודים ואהרונם, ועוד יביאו משפטיהם לפני שופטים
נכרים ואויביהם פלילים (כמ"ע ללשונותם)?! שומן שמים! אם לא
כמשפט הזה יעשו בני עמינו ברוסיה!

אבל לא להכאיבכם אחינו יצאנו ולא להביא מורד כלכבכם,
להאמין חלילה בדברי מנאצינו אשר ישחקו על משכתינו ויאמרו כי
כל כחם וגבורתם של היהודים רק בקשיות ערפם לכלתי הכנע החת
יד המחרים בהם, אכן כמעט שבת נונש—סר כחם מעליהם ולא
יעמדו על עמדם ויחערבו בגוים וילמדו מעשיהם וזכריות הימים לא
יזכר ולא יפקד שם ישראל עוד. ככה לא לבנו הולך אחר חזאנת
המקנאים הפאנאטיקים מקרבנו, החפצים להצטרף לעיני השמש על
דברי הריכות והמדינים אשר יחננו כעלי השטית השונות איש ברעהו,
על פירוד הלכות וחלול השם, כי אלה הם האמצעים היותר
נאמנים להחזיק כמעט היהדות בזמן הזה, לכלי ירפה כח האמונה,
בשכון ישראל לבטח בן עדן הזכיות; פן ישלח ידו ונגע בעץ הרעת
והפקחנה עיניו לראות כי ערום הוא מכל מדע אשר יחיה את כעליו
ויאכל וישבע וישמן ויבעט; אי לזאת רק און הנצחון ילהיב את רוח העם
לדבקה כד' ובמצותיו. לא כן הוא! אך שקר כפי כווינו מחוץ, ומקנאינו
פנימה שנו ברואה. קורות ימות עולב יענו כחשם בפניהם, כבר ראו
היהודים לא אחת כל טוב בארצות מנוריהם ויהנו בכל חכמה ומדע,
ובכל זאת דבקה נפשם באמונתם בחום לבב. ולמען תהא אות ומופת
אהר מני אלף נזכיר את מצבם בספרד מימי הרמכים עד האברכנאל.
כמה כהם היו קרובים למלכות ונושאים משרה כבודה במדינה, וכלם נהנו
מכל זכיות אזרחים; כמה מהם נמנו בין מליצים ומשוררים, פלוסופים
וחוכרי חכרים בכל ענפי החכמה כלשון ארצם, אשר דברו בה ותהי
לשפת אמם, ובכל זאת נאמנה רוחם את אלהיהם ועמם. פתחו את ספר
הזכרונות דברי הימים למיום גלו היהודים מעל אדמתם כיר טיטוס ויהיו
מפוזרים בכל מדינות רומא עד לפני מאה שנים (מאז הונח להם) אם לא
השהדלו בכל עז להתחרות ביושבי ארצם להצטיין כמוהם בכל חכמה ומדע
ומלאכת מחשבת טבלי עוזב עמדתם בדת אלהיה. גם בימינו

אלה עינינו הרואות את אחינו בהצללל אנדר, אשר זה כביר ניהן להם
 חוק שווי הזכויות, והמה יראים ושלמים, עובדים את ד' ביראה ויושבים
 בשער המלך, ומי לא שמע שם הנדיבים המפורסמים שמה ומעשיהם
 לטובת אחיהם וביחוד לחונני עפר ציון. גם אחינו באיטליא, תורה
 וחכמה מהאימות בלכם, ואף כי עד כה לא ראו טיב במדינות הנפרדות,
 הלא רבו כיניהם גדולים הקרי לב אשר הרימו שם ישראל, כהרב המנוח
 שד"ר ז"ל בספרת העברית; המפסר הפואר ארטראם כהליכות עולם. כמה
 מהם ישבו כיום על כסא המחוקקים בין הצירים וככל כתי משפט ופקודות
 המדינה, ומהם ככר עלו למעלה אלופים (נראף), וככל זאז כאמונתם
 יחיו. כמוהם גם אחינו ילידי בריטניא, שומרי אמונים, משכילים בכל
 מדע ורואנים לטובת אהיהם כארץ וכארצות הרחוקות כהיעד צירי
 הקהילה (באארד אויף דעפיטיעס), וכראש השר ר' משה מונטיפיאר
 לו לנס; מי יתנה כי מעשה תקפו ונבחרתו וצדקתו. ואם אמנם לא
 כחרנו להזכיר שגנת אחינו בצרפת ואשכנז, כי הואילו הלך אחר צו
 רוח הזמן ויביאו לפעמים אש זרה—מנהגים לא שערס אבותינו—
 במקדש אמונתו. אך מי לא יראה כי כל אלה, רק על מזבח העולה
 לפני המסך, לעלות לרצון לפני אחי ארצם, אכל על המזבח הפנימי
 בקרב ולב עמוק לא יקריבו קטורת זרה, כי בכל הופש מהלכם בכל
 ענין הנוגע לישובו של עולם, קנאתם לעמם ואמונתם גדולה, רב יתר
 מקנאת מחקדשים ומחחסדים בחוכנו. כמה כתי הסר נעלים ויקרים
 נוסדו שמה? כמה מעלות טובות לבית האלופים ראטהשילר עלינו?
 כי מלכר מתניתיהם ונרבותיהם, רוחם הנכבד יגן על כל בית ישראל
 במקומות הפוזותיהם, כי מושלים ואדירים יבקשו קרבתם ובהם יכבד
 כל זרע יעקב וכדומה חרישית ימליצו על אחיהם מרחוק ומקרוכ,
 רפ יתר ממערכי לשון מהירים כמה עשו בכלל בני בריהנו
 אלה לטובת אחינו בארץ הקדושה? כמה פעלה חברה "כל
 ישראל חברים" לטובת אחינו הרחוקים? היש בין מאתים
 רבוא אחינו ברוסיא, אף גם מליץ אחר, מקדיש עתותיו וכספו, נכון
 לשכוע נדודים להרים קרן עמו, כאחינו הרגיל מרובה ה' ארץ אלף
 קרעמיע, בין מאה אלף יהודים בצרפת? ומי לנו מקדש שם שמים
 לעיני הגוים כמוהו? כאשר קראתם (המליץ 40, 41, 42 ש' 1867)
 דבריו בבוקארעסט. איה נדיב נדיבות יעץ כהכהן הנאמן ה' אלכערט

כהן? אשר בו התאחדו תורה וחכמה ויראת שמים תום ואמונה, חסד וצדקה
 איה חכם ומגלה טמירין בספרות העברית כמונק הסני נהור (נ"ע)
 (כמשמעותו הפשוטי והמליצי)? ודומיהם למכביר ככל הארצות אשר
 לא יוכר נוצרי לפני יהודי. — ובאשכנז, אם אמנם עוד לא השיבו
 חרבם אל נדנה ללחום מלחמת מצוה בעד משפטי אחיהם, והמה נפזרים
 בל"ו מדינות שונות כחורה ממשלה (ואך זה לא כביר לרגלי מלחמת
 1868) וברית פראג אשר נאחדו נפות הצפון לאגודה אחת וכן
 גלילות הדרום ונהר מאין כיניהם, החלו להקל המעצורים ולהתחקה אחת
 לכל היהודים המהגוררים שמה). בכל זאת רבו כמו רבו המעריצים
 ומקדישים שם ישראל ומקנאים קנאת עמם בעטם, בכספם ובנפשם.
 האחד הטצוין בקולמסו ובפיו הרב הישיש הר"ר לודוויג פהיליפזאן, שקול
 כנגד מאות אלפי קדושים בקרבנו המתעברים על ריב בארצנו. הוא דבר
 נגד מלכים ולא בוש ולפני שרים התיצב לכקש חנינה בעד אחיו הקרובים
 והרחוקים. ולו ידעתם את כל אשר פעל ועשה למענינו כמונו, אז
 השתיממחם ותודו בפה מלא, כי יהודי נאמן כמוהו יקר בהוכנו. מלבד
 פעולותיו המועילות בקרב ישראל בספריו היקרים אשר הפיץ, לחזק
 בנין אמונתנו ואומחנו, ועליו להרופת התרשלות היהדות (אללגעמיינע
 צייטונג דעם יודענטהימם) היוצאים זה כשלשים וששים שנה ואגודותיו
 המועילות אשר יסד בארץ. היש גינינו איש מלא תורה כנגלה ונסתר
 ובקי בכל הדרי ספרות העברית העתיקה והחדשה, מלומד כחכמות
 ושפות הצונות, איש דברים—אשר מפיו נהלים יתמלטו על ראש כל
 נוגע בכבוד עמו ושלמה הכהיה הצא מגורנו להלהיב לבב אחיו חלושי
 הדעת ולעורר בקרבם רגשות עדינות לתורהם ואמונתם, כהד"ר אהרן
 יעללינעק, מניד מישרים ראשון כווינען? ומי לנו מחזיק בדק עמוד
 התיכין אשר כל בית ישראל נשען עליו, כהרב המאור, צדיק מושל
 כיראת אלהים, הרב הר"ר ר' זכרי' פראנקעל), אשר יסד בית מדרש
 לרבנים בברעסלויא (מעזבון שארו ר' נהן פראנקעל, נגדל רבנים
 ומורים אשר ירעו צאן קדשים באמונה ודעת? מי קבץ וסדר
 קורות עמנו משנים קדמוניות עד היום הזה? אם לא אחינו האשכנזים:
 הר"ר יאסס ז"ל ואחריו הר"ר גרעטץ? איה סופר, איה מונה כל
 אנשי השם כנרמניא?—וגם אלה אשר הקילו עול המצוות המעשיות
 המעצרים בעד הנועתם החפשית בחכרת המדינה עוד לכם נאמן עם

אל וחורתו וכוונתם לשם שמים משום עת לעשות כו', אך לא לפרוק מעליהם סכל אמונתם אשר בעדה ילחמו שערים וימנעו נפשם משוב זכיות האזרחים, ובל קרבן לא יקר להם להועלת כלל ישראל.

אין לנו להקיש מקלי הדעת, אשר בהפקירה ניהא להם, על הכלל כלו. אך לאחת הדאב נפש כל דואג לטובת עמו, כי בסבת הסיגות השונות אשר נתחרשו באשכנז, נפרדו הלכות ויש לראות לכלי יולדו מהם במשך הזמנים כהות שינות בהיק היהדות. ואך זאת הנחומתנו כי לא יתגרו איש ברעהו מלחמה כנשק חרמות ויארחו לחברה יחד ויתחתנו ביניהם; יערכו קרבות דק בפלפולים כתובים, לברר וללבן הדברים ולא יביאו משפטיהם לפני שופטים שאינם בני ברית ולא ירדפו את המנגרים להם כיד נטויה. לא כהם האשמה כל כך אם יבואו בני נעורים נעורים טרם מלאו כרסם מזחם האמינה הצרופה, ויקטפו פרי כוסר בדברי המחדשים אשר יבואו בקרבם ללכות רגש יראת הכבוד בנפשם לכל הדעות העתיקה.

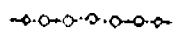
אבל רעה גדולה יותר מזה נשקפת לנו יהודי רוסיא מחלוק הדעות והשטות בארצנו בימינו. הן מלבד שאנחנו הרבים ומספרנו ירב על מפקד כל היהודים בגרמניא, צרפת, איטליא, האללאנד ובריטניא, ובכן כנויחסך רוב בנין אומתנו, ואותנו יביאו דברי הימים במשפט כבד מאד על חטאת הקהל; ופלכר אשר גם המקרים החצונים לא יבריענו להתפוצץ לרסיסים, כי חוסים אנחנו בצל ממשלה אחת נוטה לתקן מצבנו המדיני, מכלי להתערב בעסקי אמונתנו, ואחינו הרוסים יבקשו קרבתנו, מכלי אשר יאלצנו לסור מדרכי אבותינו; ורק עלינו לשית לכ להיות לאזרחים מועילים בארץ ולא לתת לשמצה את אמונתנו ואומתנו בעיני הגוים; והוא דבר נקל מאוד למלאותו. אך מלבד כל אלה, רבה העזיבה בקרבנו ולכנו יחד ממקומו לחישוב את הקלקולים הנוראים אשר יוכלו לצמוח מזה. כמעט כל העם למקטנם ועד גדולם עומדים מזויינים, חרב פיפיות בנרונם ומלחמית חנופה ילחמו בחרפות וגרופים על שדה תרומות אשר בחרו להם, המה בתי הכנסיות ובתי המדרש. ואם תקצר יד המחנה האחת להתגבר על אהותה, תקרא למהומות ויתנו לחרם כל הנהגים בהם, ולאחרונה יבקשו עזר משופטי ושוטרי ארץ וימכרו כלי קודש וינצלו את גנוי הקרשים ויכלו גם כספם לריק, אשר מסנו

נקל היה לבנות כחי חסר כמו רמים, גם יאבדו עתהיהם החמורות לעשות משפטים כל ידעום אבותינו. ועל מה חלק לכם? על אשר כמספר עריהם היו קדושיהם, (מי אשם אם על כאלה יאמרו הנוצרים, כי גם לבני ישראל מניין מיוחד בכל עיר ועיר כלהקטילים) ואשר לא יאמין בקדוש המקום, עליו יקרישו מלהמה. ולא לזכר המחנודים והמשכילים שאין להם כלל אמונת הכמים נחשבו בעיניהם לאפקורסים גמורים ומותר לנכרם ביום הכפורים, אלא גם אלה שמיאמינים בצדיק אחר והמה הסידים כמיהם, טיבילים ושרץ הקנאה והחרמות כלבם, בזוי דעה כמיהם, גם אותם יחשבו לכינים ומקצצים בנטיעות ואחת דתם להכחידם מגוי. — לעומתם המעטים המרגישים כבר תועלת ההשכלה ומתקרבים אליה, כאשר מספרם מעט, והמה נפוצים ומפורסם אחד בעיר ושנים כמשפחה, ומנדיהם ירדפום עד הרמה, לא יתחברו יחד, לחת ראש ויסוד אחד לדעותיהם, אך איש אל עבר פניו ילכו, אל כל אשר יהיה רוח המקרה לטלטלמו, ויכולו להם מסלות שינות איש ככל העולה על רוחו.

ובכן אהינו, שכחו עד ארגיעה את משטמחכם לאנשי ריבכם, עזבו מעט את שדה המערכה. זכרו דברי אבנר אל יואב: הלנצח האכל חרב, הלוא ידעתה כי מרה תהיה באחרונה (ש"ב כ' ד"ו) הרגעו ודומי, הטו אוזנם לקול דובר אליכם בכתבים ושימו לבבכם וכל מעיניכם לבקש חשבון, מה תהי אחרית הקרבות האלה? פתחו את ספר דברי הימים וקראו, איך נולדה כח הקראים בקרב ישראל זה כאלף שנים? אם לא אחרי המריבות הנוראות — הראשונה על הלוקי דעות, שיוכל להיות, כי לולא נמצאו אז כאלה שהרבו המדורה בשביל כבודם אשר חולל, נקל היה עוד למצוא פשר, אך הקנאה והחרמות והרדיפות הרחיקו את המבצבצים יותר ויותר, עד כי היו לכחה נבדלה, עינה לפנים את בני הרבנים וגם לקחה נקמתה מהם כאשר שחקה להם השעה. ועתה כשוק חמה שני הצדדים, ועבקי עולם יקרבם אחד לאחר, יבינו גם שניהם ולבם עליהם יכאבו, כי ביסודי האמונה ועקריה אחים אנהנו, וזלתי הם מכחישים בהתלמד וזאת רק בפיהם ובכתבם, אך לא בפועל. כי מה התלמוד אצלנו? הקבלה המסורה לפרש המצוות והדרך עשייתן! והם — הקראים — האם יוכלו

הענין ש' בספרי הקדש להלכה למעשה, מכלי מבאר אופן הסעשה?
 רק אצלם נקראת המורה שבעל פה "סבר הירושא", ועינינו הרואות
 כי על פי דוכ יתנהנו כמונו, ויש אשר יעשו להפך, כאלו נעשתה
 ההקנה הזאת בכוונה, למרות רוח הרבנים.
 והיה אם יעמיד המקרה הזה ניכח עיניכם, חיצוני להכין כמה
 כחיה נפדרות ומתנגדות הוכלנה לצמיה ברבות הימים מהמרנים אשר
 יצאי להלך בין יהודי ליהודי בימינו, ואשר לא יסתפקי להחפלהל בבית
 המדרש בזה קרה ודעה צדולה, ולא יעמולו לכתוב טענותיהם על
 ספר איכס, רק יבינו ויקללו איש את אחיו ובאגרוף יחרצו משפט,
 יהיו עד לחיים עם מתנגדיהם ויביאו משפטם בערכאות, לחלל שם
 ישראל ולהגדיל המרורה—השנאה והמשטמה, לאמר הון ללא יועיל
 ולהרבים נקדת סלע המחלוקת. ראו נא, אם בימינו, אשר לא עברו
 עוד מאה שנים למיום נוסדה כת הבראסלאווער וכבר גדלה השטנה
 נגדם, עד כי יסקלום באבנים ויחשכו לנרועים מעובדי אלילים; וגם
 נגד המחזיקים בצדיקים היום בני דורנו יניפו זרוע, בכל מקום שיר הכה
 האהה הקיפה על אחיהם, לכלותם ולהשמידם: שחיטה שוחטיהם פסולה,
 האף כי דין אחד להם כיוצא דעה; ש"ץ מקרבם לא יוציא את
 הקהל, האף כי הוא מתפלל כמיהם נוסח ספרד כלי שנוי; לרב
 מידה היראה הניטה אחרי צדיק אחד לא יאבו שמוע בחרצו משפט
 בין דין לדין, בין דם לדם, גם אם אדבעה ש"ע מונחים לפניו, ועל
 פיהם יחיה דעה. ואם אמנם עוד לא יצאה גזירה מלפניהם לבלי
 יתחזק איש באחיו, הלא בפועל לא יעלה על דעה חסיד של
 צדיק זה להשיא בנו או בתו לבן או בת חסיד מאמין בצדיק אחר.
 כלם יחד לא יתערכו במשכילים ולא המשכילים בהם. בבתי כנסיותיהם
 נפדרו איש מאחיו והאחד יחשיב לעין לו להחפלהל גם במקרה
 בממדים שנקרא על שם צדיק שאינו שלו, מלמדים לבניהם לא יקחו
 טאלה שהם חושבים לפוגמים בשכינה, לאשר יקדישו קדוש אחר. ואם
 לא תהנו לב בעוד מועד לעצוק בעד הרעה, הלא יבוא היום וכמספר
 הערים הקימנה כחות נבדלות בישראל כהקראים והרבנים. ואם לעיני
 הממשלה יתראו כאום אחד לכל משפטיהם וחובותיהם נגדה, אך
 חובם העמורנה הקהלות כל אחת בפני עצמה ועוד ילשינו זו על זו
 לפני השרים, והממשלה המנה את כלם בין יחד הכחות המזיקות

הרכות אשר בארצה ובעמם ה'וסים לכל מהלקותיהם כדעות האמונה הנוצרית היונית. למה הנפצו לרססים אה אכן השתיה—האחרות— העומרת לפני ולפנים במקדש אמונתנו? — הן קטן יעקב ודל ורק אמונה היהודי ואחרות האומה הן הנה כחו וגבורתו בעולם, ואם השימו ריוה בין הרבקים ותבחרום לנהחים, הלא מעונו יפול חלילה ולא יוטל, ואשר לא יכלו אלפי שנים קנאה דה מחיץ בכל כלי משהיה אשר יצרה עלינו, איתי חבצע קנאה שטות הדת בקרככם, כפאכדים עצמם לדעת. למה השמע לדבריו הנרגנים היעזואיטים העכרים אשר כל עון ופשע, מרמה וכחש, דבות עדינות שיא כשרים, לנקום בשוטניהם? והמה לא לשם שמים יחכונו, כי אין כאלה בישראל ולא כאלה מדות יהודים, וכל מטרם להחעות את החסימים כפהונם, ללכת אחרי מומותיהם ולעזור להם להוציא הפצם אל הפועל לבצעם ולכבוד עצמם. לא להנס העברנו לפניכם כל קדוה הקטוליציוזמוס ואפיפיורית והכרתה היאזואיטים, למען תראו כבראי מיצק ונוכחם, כי שדרות יתירה, המטלה אימה יתירה על עמה ומקשבת על דבר שקר ורכילות, חשרש נועה מארץ. ואם כאמונה שלמה במדינה כך, אשר בומלכים וחורים ורכואית כהנים— שגורלם הלוי באפיפיור, ואחריהם רוב אדם—אלפי אלפים—ימשוך; כאומה קטנה ופזורה, אשר אין לה זה אלפי שנים מדינה מיוחדת לה לכדה, לא קצין שוטרומושל מקרבה ולא חיל צבא, רק ארצות פוזוריה הנה מולדתה ולמלכיהן חעבור בתמים כמצוה עליה; הלא גם נשיא בעמם, עימר כראש כלם אין בתוכה, וכל ישעה ומשענתה היא רק רגש רוחני, קשיי בספר קטן ומסורת קדומים; באומה חלושה עשווקה רצוצה לפנים ועוד לא הינה לה כלה מקנאת דת אדירים ממנה בכח ובשפה; באומה אשר כחבל המשולש בהיותו משור לא יתקוירים משא כברה על נקלה, אך כמעט יותר חיבורם והיו חוטיו כפתיל הנערת בתריותו איש; כאומה כזאת על אחת כמה וכמה. —

כה

מישרש נהש יצא צפני

אחרי אשר ראינו פעולת החסידות הכוזבת (כי האמונות לא

חעשה כזאת) השוררת במדינתנו— פנימה לה; נפן נא להאזן את הפצעים אשר ירכו מקנאיה בבשר האומה בהרביהם הפחוחות, בהשכנים טקדם לנן עדן ההשכלה הזמנית את להט החרב המתהפך להכות על השל את כל הקרב אל עץ הדעת. ופלוטי אפרים אשר ימלטו בעור שניהם זעיר שם, זעיר שם, בהתפוס לנים, יצאו עדומים נם בלי חגורת אמינה ולא יביטו מאחריהם אל שורש טחצתם, עד כי ימצאו להם מנוח אשר ייטב להם בעל לאומים אחרים ויהפכו לערים הדולקים אחריהם, ויבטו ליקחת אמינה—החורה והאמינה. ומי אשם בדבר? מי הדיחם מאחרי ישראל? אם לא קנאת החסידים בערים הקטנות, האירכים לכל מחיל ללמוד הנ"ך, או ספרי עברות חדשים, מכ"ש שפות נכריות, ויגרשום מבוט בקהל להם.

ואתם המתנגדים המחזיקים בקרנית מנהגי אבותיכם לפנינו ובהר איתן מצוק כבליות האדמה העמדו נצבים בלינוע, מה תקיחתם בהציתכם על ההפצים לאור באור החיים המדיניים, מאז נפלה הסוללה המבדלת בין ישראל לעמים ויעל העם איש נגדו לשכון כבד בין אחרי עיר ומדינה? הלא תזכרו את מלחמת הורכים נגד החסידות, אשר החלה כימיהם לפזון לרוח על פני הארץ; חרבים שבה ריקם, כי כה הנצחין גבר עליהם, וכל אשר הוסיפו לדרוך אותם, כן רבו וכן עצמו, עד אשר כיום השימו בעפר פיהם, לכלחי התחרות בהם, ונפשכם חמצא עדן ומדניע, אם יתנוכם לשבת בשמחה בקרבם ועיר הטיבו פנים להם במקומות אשר הנה חרבים ירחם חקיפת. לההניפם בדברים ולהתראות כסוקרי צדיקים, בחזקת להם פדיון, טחן ונכזבה אף אם לבכם כל עמיהם; למה זה אפוא החסידות כיום נגר רוח המאה החשע עשריה, אחרי האותכם כי לא הצליח הורכים בנשקם נגד רוח המאה השמנה עשריה? למה האמינו, כי אם תזארו כשרי מחוגה לפני בני הדור הזה, בסבים חרנוולת הדור ותאמרו להם עד פה חבואו ולא הוסיפו, יעמדו על עמדם ולא ינוו ממקומם; ולא תפחדו פן יפסעו פסיעה גסה או יחנשאו בבנוי חשיקתם מעל לחוג חנותם להם ובצפור הדור ירחיקו נדוד? הלא כמובן כחסידים, זה דרככם בכל לבם לחשיב—כובים הנצב על אופן סובב בלכתו, כי אם ילך הוא אחרונים או יעמוד הבן על מקומו יעצור מרועה האופן. הטרם הדעו—כי גלגל הזמן יבוס על צירי

בני ליאות, וכתו וגבורתי מלא עולם, למשוך אחריו כל היקים על פני האדמה, ואין לך מאת שנה שאין לה חכונתה העצמית לה, והמושלה כרוח כל בני חלוק ברורה, וכאשר חכמים יגידו, כי כוכבי השמים במסלוליהם יסבבו את הנטיה הכללית בנפשות האדם אל איוה כוסף וחפץ המלהיב לב כלם. וכל יודעי העתים וצופים תהלכות חבל מדור דור מחליטים, כי המאה שאנו חיים בה, היא—עת החקירה החפשית בהולדות הטבע להלכה למעשה, להמציא תחבולות שונות בעזר יסודי הטבע לשלוט כמעצורי הזמן והמקום ולעשות את כל העולם בעיר אחת, להקל עבודת הגוף מעל שכס ילירי אנוש ולתת אומץ לרוחם וכשרונותיהם הפנימיים, לקשר לכות כל מתי חבל לחברה אחת דואנת לטובה הכלל וכחקונו של עולם, ויחד עם אלה, העירר העת הזאת רגש הלאומי בלכות בני האדם, להתקרב ולהתאחד ולהאדיר הכונתם העצמית הקשורה ברוחם מזירה ומבטן—נהלה אבותיהם אשר מעולם; וכל עמל חכמי הדור ומנהליו למצוא פשר בין שתי הנטייות האלה — רגש חברת האדם בכלל וקשר הלאומי בפרט, אשר למראה עינים תהגדרנה זו לזו, אך אפס קצתן נכיר בחכונת היהודים הדבקים באים מהצנחם ונאמנים לעם מולדתם. התח אשר במאה ההולפת העין המופשט במחקרים שאחר הטבע שלט בעולם, מבלי הוציא דבר אל הפועל לטובת מין האנושי ואהדותו, כי החקירה והמעשה רחוק זה מזה, ואדירי ארץ משבו אחריהם לכ העם לחנות על רגלם ולנסיע לאדם בעינים עצומות, ולמען ההויק במעוזם, הרחיקום מעל שכניהם ויצינו גכילות עמים ויבנו עליהם חץ — קנאה ואי סבלנות, ויעוררו ברכם נאה וגאון להטנות במספר ילירי ארץ רהבה וככבוד ממלכות אדירות החיסרו ויקריבו לו מכהר רגשותיהם ויר ה-מונה משלה ככל להטותם אל כל אשר החפץ גם בעסקי עולם. בה השתמשו חורי ארץ לחוק כן כסאם. וכאשר הוצאות הרוח השורר הזה היתה משטמה עזה וקנאה קשה כשאל לכל כן עם אחר ואמונה אחרת, היו היהודים המתנזרים בתוכם מטרה לחצי זעפם וירעצום לירוצים ויכרילום לשמצה. וגם המה התחבאו במערהויהם וכאחים לצדק דבק יתר וילמדו אל הדרך צדקיהם ללכה אחרי עמם הענן הדרך לפניהם ולנות בעשרה. אך לא לעולם חסן התעתיעים והנסיון השליט כחיה דורני זה הורה להם לדעת כי לא לאדם כריב ריב

שרי וכי קצרה הוה בינתו לרעת במה יזכה אנוש את ארצו למצוא חן בעיני ד': אם בעבודתו והפלות ומנהגים של האמונה האחת או השנית, כי כל המעשים החצונים האלה חכליהם ומטרתם להעיר ולעורר בלב בני האמונה הזאת רגש פנימי להתקרב ולהרבק ביוצרים, להאמין בעצם נשגב בורא כל ומקור כל החיים וכל שפעה הטיב וברכת הארץ ואושר הנפש נשמת רוח אלה ממעל, וכי ביד האלהים עתותי גבר לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. ובכן כל הדעות נוסדו על פנת יקרת האמונה באלהות, ומטרתן אחת להביא את כל הנברא בצלם האלהים אל הכלית השלמות, להשחמש בכחותיו וכשרונותיו הרוחניים והשכליים לטובה כללית הברואה ולהיות מדיני וחבר להכרת האדם מאציל מרוחו ומקנינו, מחיר הטוב אשר יקבל ממשטר החברה והמדינה ומאנשי גילו. ובכן על הכרת המדינה להביא במשפט רק מעשי אורחיה במה שנוגע להכלל ולא הניינים והמנהגים בכנסיותיהם ובכתיבת דברים המסורים אל הלב. וכה נולד הרעיון היקר — מישג הסכלנות — היוצא ממקום קדוש, ממעין האמונה הטהורה, הנזול מפלג אלהים — זו תורתנו העתיקה והכבודה בעיני כל בשר. הרעיון הנשגב הזה שנה לטוב את פני כל הארץ ויהפוך משרש סרדי שנות הבינים, להכיר ערך כל איש לפי מעלליו בעולם העשיה, מבלי לכבד את ילדי המקרה, את הילידים בחצרות אצילים ובעלי הון על אחיהם אשר ראו אור שמש בעלית קיר קטנה, וכן לא יותן יתרון כבוד וגדולה לצאצאי אום ואמונה אחת על בני אחרת; כי אם כשרוני האדם וחריצתו והתועלת אשר יוכל להביא לארצו ולמין האנושי, המה ינשאוהו וירוממוהו, יביאו לו שפר טוב בעמלו וכבוד ויקר מטעם הממשלה והושבי הארץ, מבלי להשניח באיזה אופן יבקש קרבת אלהים, כאשר הורוהו אבותיו, או אשר טצא לטיב לו לשנות מעט לרגלי מושגיו אשר נחל בחקירותיו, ובלבד שלא יזיק בזה להכלל ולא יפיץ דעות כוזבות ומשחיתות מוסר האדם.

וכאשר הוק הוה בטבע, כי בסור המועקה יחפשט הרוח הצרור ויבקש הרוחה, לכן ירגיש גם רוח היהודי אשר שכן למעצבה בצוק העתים, כי סרה מעליו עקת המשטמה אשר עמדה לשטנה לו ימים רבים להתרחיב נבולו, וישאף כיום להתנועע חפשי בדרך כל הארץ, ליהנות מהזכויות אשר האצילה לו תורת העת החיה ולא יהי עוד כורד

במועדיו כמקדם. אולם הלא חוק קיים הוא בכל משפטי העמים, כי לפי הזכויות כן הרבינה החובות, ובכן יבין כל משכיל אל דבר, כי אם יחפוץ לאכול מטוב הארץ אין ננרע כיחר כל בניה, עליו להשחרל בכל עוז לקנות לו הכשרונות הנחוצות למבקש לשכוע ממנה חביאות המדינה אשר הוא נה בה, כי רק מפרי עמלו ישבע האזרח, והובק ידים אין לו שום משפט לאכול יגיע זרים, מלבד בעל מים וחולה שאי אפשר לו לעבוד ולמצוא שכר, ורק בחסדי הכלליים ימצא טחיתו, די מהסורו אשר יחסר לו לכלכל נפשו, וממילא לא יגע בפרי הזכויות הרבות הנחונות לבעל כשרון. והוא הדבר אשר יעורר את בני ישראל ילדי הדור החדש לבקש שלמות בכל הדברים הנחוצים לעולם המעשה, ויהי ראשית פעולתם ללמוד שפה עם הארץ, למע יוכלו לארח לחברתם ולהיות כאחד מהם בכל הנוגע למדינה, ברנש ובמעשה, ונס ידיעות נהיית, חכמה או מלאכת מחשבת, להמנות בחור אדם המעלה, המביא חועלת להכלל ובא בטענה ער שכרו. — הרנש הזה יבוא בלבם בלי כל מעורר ניכר מחוץ, רק בכח מעיר פנימי הנולד בקרבם מן האויר ההפשי והסבלני המקיף אותם יהמה ישאפוהו אל קרבם מבלי משים. — התעצרו כה אהם מתי מספר לצריר גלגל הזמן ככנפיו, או להציל את בניכם ושאריתכם לבני יסובו כלכח? הלא אם חוסיפו להתאמץ נגדו והמס גלגל עברתו את עולו ימים אלה ויצנפם צנפה כדור אל ארץ החופש רחבת ידים, לראות כל טוב האדמה לפנייהם וכרעבים יעטו אל שלל מעדני חבל, ישחו כיון המשומר לנאורים, טרם יטעמו לחם אבירים—טושני אמונה טהורה—! ישכרו ויתערו, גלגלם יסוב סחרחר ואשוריהם ימערו בארצות האמונה והמוסר.

אבל שניכם—כחסידיהם כמתנגדיהם—אשמים אהם על אחיכם אלה, אשר עזבהם אותם לברם לשוח בנן הערנים לרוח היום עורם באבם, עד כי התקרב אליהם נחש השפק וישיא את לבכם הרך כלב נשים, לאכול מן העץ אשר לא יאכלו ממנו בנעוריהם פן, מותו מות מוסרי והמה יאמינו כי נפקחו עיניהם לראות טוב ידע, ובכל זאת יחכושו להביט בפניהם ויכרחו בהחבא כשמע קולכם טחלהך באונם. ואתם עוד חוסיפו סרה, להרחיקם יותר מעליכם, עד כי יתעו בשוא לאין מרפא. הן חסימים ויראים אהם,

מדוע לא תדבקו במדותיו של הקב"ה? היר ד' קצרה להם כרגע
חיי האדם אשר יצר ולברוא לו אחר מן הארמה? או אם לא היה
לאל ירו להפוך כמעיו את כח עץ הדעת ולהכותו בסנורים לכלי
ידע בין טיב ורע, להשיבו אל מצבו הראשון? והוא לא כן עשה,
אך כאב רחמן על בנו אשר עבר מצותו לא אבה לכוותו, רק שה
עצה לשים כבלים ברוחו לכלי יהי לו פרי עץ הדעת למשהות. וידע
אלהים כי אם ישב האדם כל היום כפועל בטל וכל מהסוריו
ערוכים לפניו מחיק הארמה, יהובל רגש מוסרו ושרעפיו ישנו ביער
המחקרים הנכובים, בלי מטרה נכונה לתועלת הבריאה ומבהר
יצוריה, עד כי יתעה בסבך הספיקות והחלומות בהקיץ ולא ידע
מנוה בנפשו. ע"כ לא הרג את הנחש המסית, רק הניחו—למען ידע
האדם להזהר וטרם יגש לשופו עקב הוא ישופנו ראש; לאשה—
קלת הדעה—הרבה עצבונה והרונה, למען לא תלך אחרי תאוה;
ואת האדם לא קלל, רק ארר האדמה בעבורו—ביחוסה לאדם ולא
איתה בעצמה—לכלי הוסף הח כחה לו בלי עטל ויגיעה בשר, כי
או לא הביאהו הבטלה לידי שעמום וכל היום יחשוב מחשבות להקל
עבודתו מעליו ולמצוא טרפו בעתו. ואחם למה תקצפו לשוא על
בניכם אשר טעמו מעץ ההשכלה והאורנה עיניהם?—לא בהיל ולא
בכה תוציאו מלבם את לשר פרי עץ הדר זה, וכל חכמהכם תהבלע
לשמור עליהם לכלי יוכלו ינעו בעץ הדעת; גם אם תנצרו אותם
באלף עינים, הלא התעיף עפעפיכם בחם והמה יאכלו וימחו פיהם,
ויאמרו לא פעלו און. תחת לוחות הש"ך יטמינו את התנ"ך עם
ביאור ותרגום אשכנזי; הנמרא הנרולה תהיה לחסות להסורה נכובים,
עקרים וכדומה; בעבי גבי מגינים יכסו ספרי מליצה ושיר;
הפחוראות תהיינה להם למקרא ספרי אהבים בשפות ליעזיות, ועליה
הנג ללמוד חבמית שינות; תחת השיחים במרחק העיר יתבודדו
במועדם לחקור ולהתכונן; ומצעות קברות הוריהם החרדים—לעשות
מה שלכם חפץ; ואשר תחשבו לאסור, משום חשש וזכר שבכר עבר טעמו
יעשו כמחשד. ומה אחרית חינוך כזה? בניכם ילמדו לשקר באמותכם
להתחפש לעינים במסיה שיטרי מצוה ולכם רחק מהם. וכאשר אין
סדר נכון בלמידה, תחת היצנחת מורה מבין לנהלם לאטם, יקר להם
כל ספר הכא לידם, ככל דבר הנאסר, מכלי חקור אחריו

ויכלעוהו עורם בכפם, מכלי הבין כי ארם בו, ביחוד לאינם בקיאים ומלומדים לשפוט בעצמם ולברר האוכל מחוך הפסולת המכלה בקרבם כל רגש אמונה ומוסר. ספרים כאלה יסיתום כשפק לכחש בר' ובהורתו וכל למידם אין לו היעלה אמיחיה, להשלים כידה נפשם ולהשתמש בהם לאשרם ולהצלחתם, להביאם במסורת ברית חברה ומדינה; כי כל הגוינותם רק כמה שנעלה משכל האנוש, וחורתם כשפות וחכמות אך בחוך מעם, עד כי גם אם מלאו כרסם ביה עקר ספרים, לא יבינו לכתוב שהים ושלש דלתות באחת השפות ולא ידעו לדבר נבונה ולשפוט מישרים על איזה שאלה מושכלה במסבה נכונים.

אל נא תאמרו אחינו החסידים והמתנגדים, מדוע נשים אשם נפשכם, להיות ערבים בעד אלו אשר יפרקו מעליהם עול חורה ופציות; הן יש ויש כיום כמעט בכל עיר ועיר חבר אנשים משכילים אשר ישתמשו בידעיותיהם למחיתם ויעשו חיל, או גם הון, ויש אשר ירם על העליונה ולהם המשרה ככל עסקי עדה, וככל זאת לא ידאנו לחזק אשיות היהדות, ומהם יבעיסוכם במעשיהם ויביאו מורך כלבכם לתת את בניכם לארה בחברתם וללמוד דרכיהם, עד כי תאמינו כי ההשכלה מתשה כח האמונה?—לא בצדק חבקשו תואנה כזאת להנצר. לכו חזו בכל הערים אשר ניסדו מחדש ויביאו בה מכל קצות הארץ אנשים שונים וכיניהם גם ריקים ופיתוים, אם לא נאחזו בתוכם אנשי לבב נכבדים, מהונים ומבינים היודעים לקחת רסן הנהגת הקריה בידיהם ולעצור בעדה בטוב טעם ורעת, הלא תעזו יד קלי הרעת, כי אין אדונים לאלה, והמה יפרצו כל חוק ולא ידע עול כושת. והמעטים הרואים בלב נעצב את הפרעות האלה ואולה ירם לעמוד בפרץ, ישימו יד לפה, ועוד ירחצו לפעמים להצחיל פנים לשוככים בראש חבל אלו אשר רוחם חובלה וינהנו את אנית העדה אל תהום רכה. ובכן גם במקומות אלה, אשר הצליחו המהרסים להיות לכל לראש, גם שטה רק כפשעיהם ובקשיות ערפכם היתה זאת להם, כי דחיתם אותם לראשונה כשהי ידים, בהיותם עוד חלושים ויתחננו אליכם לתת להם חנינה, ואהם מאנתם לשמוע לקול הזמן הדובר סחוך גרונם, עד כי נפרדו מעליכם ויכצרו עמדתם למרות יעניכם, עז ותעצומות מחוץ ניהן להם, פי שפתם אחס להתקרב לרשות הפורש כנפיה על גרדפים בגלל חשוקתם להשכיל להטיב, עד אשר

נל הצחם לעזוב את שלטון הקריה בידוהם, ועוד הדברו עליהם עתה
 כנאורה וכו', גם אם אין בכחכם לטחוח בידם, ואיך אפוא תקוו כי
 ישאו פנים לכם ולדגשוהיכם? וזה תפיתו ותחיו בקרבם ובקרבתכם מרות
 היעזואיטים להשתמש בכל האמצעים המולידים איש איש למטרותיו
 עשו זאת אפוא החסידים והמתנגדים והי' ד' עמכם: שכהו
 את משטמתכם איש לאחיו; עזבו את הקנאה הארורה—קנאת דת—
 בת חסדה מולדת חוץ—על ברכי היעזואיטים—אשר חסדה ראש פחנים
 לשחת כל בשר על פני האדמה; אל ההפצו, כהיעזואיטים האלה, כי
 כל מתי חבל יהנו אך כמחשבות נשיא חברתכם ולא יטו אנה ואנה; אל
 תאכו להשיב את הימים הראשונים, מרם באו כוני המנדל, להיות כל
 העם שפה אחת ודברים אחדים בחורת האמונה. דעו כי בימינו
 נפלנו הרעות והיריעות הפנימיות ואין ביכולת שום יליר אשה לשים
 שלם לרוח אנוש; הלא האפיפיור אשר כחו ונבורתו מלא עולם
 בכל צבא מקנאיו וקללותיו הנמרצות, וככל עוצם ידו כמשנה מלכות
 שחק בחלד, ובכל רוחו הכביר, לא יוכל לגבר חילים על נטית רוח
 העת; זכרו, כי אם תוסיפו להקשות לכבכם, תנעו בדי ריק להשיב
 את צל המעלות אחורנית, במעלות אשר עלתה. הלא תדעו את דברי
 חכמינו ו"ל על הפסוק „עת לעשות לד' כו'". לא עת עתה לראות
 על ענינים שניים ושלישים במעלה, אשר כל קדושתם וכבודם רק
 בכלחם אשר עבר עליהם ואשר נחקנו בטועדם רק כסיינים ונדרים
 סביב המנדל הכנוי לתלפיות. אך מאז המציאו בני האדם בעזו
 הגיונם כלי מפץ נוראים להרוס עד ארגיעה כל דיק וחיון עתיקים
 וקשורים באמונות קדומות ותפלות סביאות טורף ופהר כלב ילדים,
 נשים וחלושי דעת, — נהוץ כיום קירות מוצקים ועמודי כרזל לחמוך
 אשיות סנדל האמונה וקורותיו. קראו לעזרה את הנאורים הפקחים
 אשר לכם שלם עם אל ועם קדושת הוריתו נאמנו. הטה יהיו לכם
 לעינים, אתם יחדו תמהיקו סוד על הדרך אשר הבחרו לשמו על
 בית ישראל לכלי ירח ממנו נרח ולקבץ גם את הנרחים. מי בכם ולא
 ידע, כי כל אומץ אומתנו—באחדות כניה, ואם יזכור כל איש ואיש יולד
 בה כי אל אחר לכלנו, יוצא ירך אב אחד—אברהם, אשר במשך ארבעת
 אלף שנים שמרנו דמנו ולשר עצמותינו במהרה ולא התבוללו באחרים;
 תורה אחת לכלנו, מעין לא אכזב, אשר ממנו שמו עדרינו דור ודור

זה כשלשת אלפים וחמש מאות שנה וישקו את כל משפחות הארמה, ועד כה לא יכזבו מימיה ועד דור אחרון תהיה מקור אמת, מקור דעת ותבונה, מקור מוסר ואמון, מקור נוחם וחקיה, מקור רחמים ועניה לכל שואב מים כששון מבורה; אומנת אהה לכל קהל עדת ישראל מאז היה לנו עד היום הזה—היא תורה קורות הימים; היא חקקה על לוח כבעור קרני השמש מבעד להדר אפל (קאממער אבסקורע) את כל מעשינו מאז היינו לנו, כטובים כרעים, ותיציא חמונה נאמנה, ברה כבראי השמש (פֶּהֶאָטֶהֶאָנְרֶאפִּיע) מכל הנועיותינו ותהליכותינו, למען נביט בה ונרע מה לחקן ומה להוסיף; היא נהלה אותנו בשכחנו על אדמתנו, היא הלכה איתנו בגולה והכתוב בספרה כל החלואות אשר עברו ראשינו, למען הורוחנו כמועצות ודעת להטיב מצבנו המדיני והמוסרי; בצל מלך חסד אחד אנחנו הוסים המרכה להטיב עמנו בשוה עם יתר שבעים רבוא אלף בני הנאמנים ויאציל מהסדיו עלינו, וכן בצדק יבקש מלכנו ממנו למלאות גם אחרי מצוותיו באמונה. והיה אם יזכור כל אחד מאחינו את כל זאת, גם אם יהיו נפרדים בדעותיהם הפרטיות, רק אם ירניש כל איש את יהוה להכלל הכללי במדינה והפרטי לאמונתו ועם מחצבתו, אז יתאחדו כאיש אחד חברים וימצאו עצה נכונה לחקן כל מעוות בעוד מועד וישיטו בין האמונה הצרופה וההשכלה האמתית, כאשר מעולם היו שתיהן אחיות האומות בנות שדי, ולא יוסיפו כהני יעזואיטים העכרים לסכסך עברי בעברי. קחו לכם את דברי הו"ל לנש (ירושלמי הנינה פ"ב ה"א); "התורה הזו דומה לשני שבידן, אחד של אור ואחד של שלג; הטה בשל זו טה באה, הטה בשל זה טה בשלג; מה יעשה? יהלך באמצע". — אחם ידעם כי הוראת מלת תורה "העצמות בעברית" לא לבד על תורה הדת ולקח האמונה, אך כל דבר הנלמד בעין, כמו: "ותורה חסד על לשונה" (משלי ל"א כ"ו) ודומיהם לרוב בתנ"ך. ותורתנו הקדושה נקראת עפ"י רוב "תורה ד'" "תורה משה". והנה נוכל להשחמש במאמר זה כמליצה לענינו: תורה ד' היא השביל של אור, ככתוב (משלי ו' ד"ג) "ותורה אור", כי היא מאירה את הנפש יבחממה את הלב, והאיש השונה רק בה לבדה תהלקח בקרבו שגהבת יה לאכול מנפש ועד בשר וחצית ברוחו גם מקר קנאת דת ובסערה יפיץ זיקי עברתו אל כל אשר יחשוב למנאץ את ד'. לעומתו תורה חכמות

ההצניעות, כלי שום יהם לאמונה, מצננות את הרגש הנעלה בנפש האדם, כי האיש אשר ישען רק בשכלו ויפיל הירמיה על רחשיל לבבו הערינות המזכירות אותו, כי נפשו השוכנת בקרבו היא חלק אלוה ממעל וקשורה ואחוזה בו, והיא תלמדו נהיבות מוסר, להיות רצוי לר' ובריות, ולהמציאותו נוחם בצרה ולעצור בעד האותו ויצרי החומר העבור לבני יעבט אהותיו מרוב כל. רק למראה עיניו ולהקשיי הכונתו הקצרה ישפוט, ללכת שולל בדרך הפכפך והקשיה לכו כאבן עד כי לא ידע רק לפנג בשרו ולאחוב את עצמותו (ענאִיסט), איש כזה לכו יהפך לקרה וקפאון לכלי ימס מדמעה עשוקים ואנקת אוטללים והנטיה הזאת נקראה — שכל של שלג. ובכן אם יטה אהרי לטורי התורה ומעשה המצוות לכד ויעזוב כלה את צרכי החיים והיריעות הנחוצות לשיכו של עולם, יאכלנו אש לא ניפח וימות טוח מדיני. ורע מזה אם יפנה לכו רק ללמודי עולם המעשה ויתדשל כחורת האמינה, ימית טוח מוסרי והיה כאבד נשחה כנוף חברה האדם, אשר עיה רקב בו ואם לא יכריחוהו בעוד מועד, יכלה מנפש ועד בשר את הגו כלו. ומה העצה היעוצה לזה? יהלך באמצע. בין שני השבילין — יהנה כחורת ד' וגם מחורת האדם כל ינה ידו והאחה תעזור לאחותה להניע אל הברית שלמות האנוש, להיות אהוב לר' ונחמד לכריתו רצוי לרוב אהיו אשר בקרבם הוא יושב ודיבר שלום לכל עמו. ולא וסיפו בני עולה לוקחי בחונה לעצמם כנכליהם היעוואיטיים לענותני כאשר ער כה.

התקישני וקישו בטרם לרת הוק להפריד בין הדברים, בטרם לא יבוא עליכם חרון אף המדנים אשר הדכו פרעות כיש-אל. בקשו צדק כרון את כל את לכף זכות, בקשו ענות, ולא תתנאו איש על מןנדרו. או ילך איש איש כשם ידעו הפנימית אשר כחנה וגם הקרה ולא יצרור על דעהו אשר לא מחשבותיו כמהשבותיו בענינים פיטים הנוגעים לנפש לכד; וכעסקים הנוגעים לכללית המדינה והאומה הישראלית והאמונה במושגה הכולל, ילכו אחויו יד ויחדיו יהיו חטים להרים ולהטיב מצב עמנו פנימה וחוצה, אם תבינו כמה נחין לכם לראות להוד יבוא לכלי יעבד בסך ולא ידרה מביה אלהים בפתג לשכון כבוד בהיכלי עונג החכמות ההצניעות והשפית החיות המחיות את בעליהן, מפלי הנכה למעלה לראיה איר כהיר כשחק

האמונה לזכור את ד' ומצוותיו וחובותיו לנוע מהצבתו אשר הוא אחוז וקשור בה בחבלי רגש מאד נעלה, חובותיו להוריו מדור דור אשר חסרו נפשם מטיבה ולא מנעו מפניהם כלמית וריק ויערו למית נפשם, להחזיר ליום אחרון זכרון אבותיהם אשר מעולם, זכרון לאומם עתיק יומין, אשר תעודה גדולה לו בארץ ועוד לא מלא משלחתו—להאיר עיני כל יושבי הלר מכרך האמונה הטהורה שאינה חלויה ביהדות החיים הנשמיים וכל ההפוכות העתים וחלופי הדעות לא יחלישיה. אז תניחו ליסוד מוסר בכתו החנך אשר חבינו בעצה אחת ואשר תשלחו אליהם את כל צאצאיכם—גדול וקטן שם יהי, עשיר ורש יפנשו—את החזרה והאמונה כאופן נאה ומתקבל לרוח הזמן, ולא יבואו אחרי כן הלמידים החדשים הנחוצים לעולם העשייה לסתור את אשיות הרת ועקרי האמונה הכרה, בגלל אמונות החפל ומושגים מתנגדים לרוחם השואפת ידיעה פנימית בכל פועל ומעשה, ולא מצות אנשים מלומדה כמכונה המתניעת להפץ בעליה עושיה, וזאת היכלי להשיג עפ"י טלמדים או מורים מומחים נאמני לב וראי ד' (לא יעזובאים), אשר נסיהם אותם כמסות, וידעתם כי היכלו להשגן עליהם להפקיד בידם צאן קדשים, ואחם העמדו עליהם לעוררם ולחזקם במלאכת ד' אשר בידם. יהיה ראשית כגמחכם לזרוע על תלמי לבב תלמיד מושגי אמונה טהורה ורגשות אהבה לעמם ולתורהם, ותאצילו מיעד ום ללמודים אשר בלעדם לא יסכן גבר במדינה. וכאשר יגדלו מעט, ובהנחם את כשרונותיהם ונטות רוחם : מי אשר השקה נפשו בחירה ויהנה בה בשום שכל, אהו הקדישו להשתלם בתלמיד ופוסקים, ויתר הענינים יחצונים הנחוצים ללב וטוהרה דת בימינו, ודבנים כאלה יהיו לעינים לעדה, המה ילכו ויבואו לפניו, יורו לה דרך אמונה בנחת ובטיב טעם, ילמדו היעים בינה, יקרבו את הנרחים, אשר מהם יראו כי ידם אמונה לאחר בלבם חירת אלהים ולהחזקתם לבלתי תצרנה אשה את אחותה והמה משכילים בכל דרכיהם ודבקים בעמם ודחם ; יעצחם תהי אמונה בכל עסקי הקהל, עיניהם תהיינה פקחות על בה"ס להישיר מעגלי החנך לבנוכם ובניהיכם, להרחיב ביראת ד' טהורה ומושגי חיים ישרים. יעשו סדרים בכתו החסר הנמצאים שמה ויכונו חרשים ברוח הזמן, והמה ישגוהו עליהם לכלי יעבטו ארחיהם. יהמה יעמדו כמליצים ביניהם ובין שרי המלוכה

אזר יתנו כבוד ההלכה. והנער אשר תבירו בלדותו, כי לא יצליח להורות הוראה בישראל, אל נא תעמולו בו הנם לבלות מבחר עתותו בלמידים שאינם נכנסין בראשו ולבו, ונמצא קרה מכאן וקרה מכאן; הרעיפו עליו נשמי לקה טוב, ערב ונעים, מתורת האמונה, להצמיח את הזרע הטוב אשר זרעוהם על ערונות נפשו באבו, אך אל הלאוהו ללא הועיל בפלפולים נעלים משכלו, ובדינים יורדים עד לעומקה של הלכה לא למעשה אך לבקריאות, הנהיגה רק ליושבים עד מדין, ללמוד הסתום מן המפורש, או משום דרוש וקבל שבה, למען יתנו בהם תסקרישים ימיהם לחורה ולהעודה וישינו בה שלמות; אולם בעולם העשיה אין זכר למו, אי אינם נהנים בימינו, או כי מקרים כאלה יקרו פעם אחת ביוכל. הלא טוב מזה לנעדים שאין העודתם להיות רבנים ודיינים, לחה להם מושגים נאמנים מעקרי אמונתנו, הנקנים לעוסקי תורה בסגנון הפולני רק לקץ הימים אחרי שכלאו כדסם בתלמוד ופוסקים, ויש אשר תורה האמונה בתוך מעיהם ואליבא דפימא לא נליא, כי לא למדו שכלם ולא את לשונם ללמדם ולהבינם לאהרים בסדר ומשטר. ובנים עוסקים בתורה כאלה אם לא כאו להשתמש בכחיה ויעזבוה לבקש מהיה בשדה אחרת ישכחו עד ארבעה את הפלפלא הריפתא ומושגים נכחים באמונה אין אהם. ע"כ שיחו לב לבנים המסועים להביא כלכם יסודי אמונה בחרים אשר לא ימוטו. ותחת השגההבם ילמדו מפי מורים משכילים ונאמנים עם יסודות אמונה, גם לשינוע והכמות, אם לעשוה מהן ענף עץ הים, בהוסיפם לקנות שלמות, או להשתמש בהן בהכרת המדינה בבואם באנשים; ואשר יראה כשרון למלאכה מהשכחה, הנהו לאמן מבין ונאמן הוה, בתנאי — כי ישלהו יום יום לשמוע בלמיד האמונה והענינים הכוללים, למועד אשר הקצבו, במקום אשר הכינו. אם כה תעשו, לא יליו מעניהם דרכי האמונה עוד כל ימי חייהם וכל בני ישראל בארצנו ישיבו להיות בנעימים באהבה ואהיה, אהדות ורעות; קין ודודר לא יעלו על ישרי האמונה והאומה, כהנים פוהים יהמי מקרבנו, קנאה וחרמיה יעזיאיטות כעשן הכלינה, אלה מזה לא יהללו קדש, ואלה מזה לא יחמסו תורה. שפת אמה חבן לער, כי היא מקור אמונתנו וקשר אומתנו, בה נכתבו ספרי קדשנו הקיימים לעד לעולם, יאם נעקרו כאלפים לשינוע ליעזייה, כל עסל המעזקים היה לריק

להריק אל שפות חול את הרגשות הנעלות העדינות אשר ירגיש המבין ספרי הקדש ממקורם, וכל אשר יוסיף להגות בספרי הנ"ך בשום שכל לא ידע שבעה, ויום יום יבקע לפניו אור חדש, וישאב מהם הנחומות אל ורחשי לבב לדבקה בר' ובעמו. כן שפה עבר היא הקשר האמיץ המקרב לבות ישראל הנפוצים בכל כנפות הארץ למצוא אחים לצרה. ע"כ שיתו לב להורות לבניכם היטב שפת עברית הקדושה ככל פרטיה ורקדוקיה; לא כמשפט ההסידים מזה, והחושבים אה הלומד הנ"ך וספרים כתובים על טהרה הקדש, ומה גם רקדוק הלשון ומכש"כ המרגיל ידו לכתוב בה בטוב טעם דעת לאפקודם ופושע; ולא כדרך הפליטים מזה הבוים ומתעבים את אבני הקדש — האותיות המרובעות הנכתבות מימין לשמאל ויחאמרו כי ולא יבינו לקרוא אף שורה אחת בשפה העתיקה בה שם אשר עבר עליה כלל בעיניהם, לאשר לא החיה את בעליה וזה העשיר את ספריה וכנויים לא יצא שמם להחלה.

הטעם הרעו כי שפת עבר היא שעמדה לאבותינו בכל דור ודור להפיה רגש קדש בלבם, לשאת באומץ רוח כל החלואיות אשר הלה בהם גודלם המר כמשך אלפי שנים ביר מלאכי זעם — קנאת דה ושנאת לאום. ארצם אבדו ממשלחם מקרבם לוקחה מהם, היכל קדשם — מרכז עבודה אלהיהם ואחרונם — עלה בלהב ותמה נפוצי בכל כנפות הארץ חחת יר ארונים קשה, רק שפת אל לכרה היתה נהלחם, וחורחם שלטה ברוחם, תפלותיה היו להם משכן ד' צבאות ונאומיה הנעימים — אזור עוז לאומץ ולאחר בריהם המפוזרים ולהכיר איש את אחיו מקצה הכל ועד קצהו. וכל אשר חדלה להיות שפת מדוברת כהמולות הלה, כי למדו לשונם איש איש לדבר שפת הארץ אשר נאחזו שמה, כן גדלה קדושה בעיני כל אשר בשם ישראל יכונה. העברי בקראו בספר החידה מפורש שמע קול אלהים מטהלך בקרבי לנשא על כל מקרי החיים. רוח חן וענות קדש שפכים על כל אומי וכל מלה ברכי נעים ומיחות אשר נשא על שפתיו בכל עה וימצא ניחם בצרה, מוסר הנביאים בשפה שנונה חדר חן מעמקי לבב, ובספורי קורות עמו ראה ככראי מוצק תעודה לאופו בחבה, כל הפלה בה חננה עוררה בקרבו זכרון אנחה אחיו בכל הזמנים, ויערה גאון להיות הוטר מגוע הסנה הכוער באש והוא איננו אוכל. היא שבעה אתו נרודים וכמיהו כמיה עלהה על מוקד אשר הציתי

עליהם הקנאים, ויצאו נוצצים ומוזקקים כהסלמנדרא.
 אך כרי ריק יגעו רופאי אליל לרפאות מוכה ד' ההרים
 בהקריכם עליו איש זרה — הפלות בשפת חול, כי לא תצלח להאיר
 ולחמם רגש האמונה בלכ הדור הצעיר. טובה העצה היעוצה להרגם
 את ספרי הקדש וסדר החפלה וסודות האמונה והדת בכל הלשונות
 המתהלכות בארץ, להיות לפה ולמליץ לשפת אמונים בכל מדינה
 ומדינה ולחרים כבודה וספרתה בנשים. אך אל תעזו להמירה בשפת
 חול אשר תשהמשו בה למציא הפצצם ולרברב דבר, גם בעת תחמודי
 לצין לכם. לשוא תעמולו להשיב את הנרחים הנעזבים לרוח הזמן
 בהתרשלותכם להנכם על ברכי שפת קדש ברחבי האמונה. קול העונב
 (צ'רגעל) ומקהלות שרים ושרות ותפלות בשפת חול אך למצער ימשכו
 לבותם אל היכל ד' הבנוי להלפיות. לא יארכו הימים וכל חמדות העין
 והאזן האלו יאבדו קסם סנוולתם ובית האלהים שאר שמם מכאי שבת ומועד.
 אי לזאת עליכם אחינו ברוסיא לשית לב ולעצור בעד הדעה
 בעיר מועד, בטרם רופפו מוסדי האמונה בחוכנו. ראי כי גם בקרבנו החלו
 ל. עיר ועיר ילדי הדור החדש לטעים מעץ הדעת ותאורנה עיניהם
 לראות חמדת חיי האזרחים, והמה נשמטים אחד אחד ובילדי נכרים
 ישפיקו ויבזו לקהא אב. לשוא הנכו לבלוא את הרוח השליט בעת
 החיה, עד אשר ירבו הפירקים מהנישאים בעול אמונה, ואז תבקשו עצות
 נכערוה כרכני אשכנז להשיב את הנרחים. תתעוררו ועשו חזות בין
 מסורת קדומים ובין רוח הזמן בעוד רבים אשר אתכם מאשר איתם.
 והיתה שפת קדש לעדה ביניכם להחזיק במעוז האמונה. הרעיפו
 על בניכם עורם באבם טל אורות, לשר היהדות — שפת עבר על כוריה
 בכל רקדוקי יפדטי ספרתה — וגם כי יזקינו לא יכולו שרשי הדת
 בלבם. יוסיפו לקה יאספו מרגע בכל ענפי ההכמה, יבואו באנשים
 ינחלו כבוד ומשרה בארץ ותורה חסד על לשונם, ושפת אמת ואמונה
 תכון לעד בעמקי לבבם. מהם פנה מהם יחד לשכלל היכל היהדות ולכונן
 כמו רמים קהלות יעקב בסדר ומשטר לשים שם ושארית נצח לעטנו בחבל.
 אז יהפך אל עמנו שפה ברורה לקרוא כלם בשם ד' בשפת קדשנו,
 שפת אמונתנו ואיש יבין שפת רעהו — שפת ארצו — בכל עסקיהם המדיניים.
 והיתה כל הארץ אשר אנחנו מתנוררים בה שפה אחת ודברים אחרים, ושם
 ישראל יגדל בלאומים והצלחתו הרוחנית והגשמית תפרח כחכצלת.